

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

İLHAN SELÇUK

Yeni Krallar..

Yeni Soytarılar..

İLHAN SELÇUK

YENİ KRALLAR YENİ SOYTARILAR

ÇAĞDAŞ YAYINLARI

GAZETE, DERGİ, KİTAP, BASIN ve YAYIN
ANONİM ŞİRKETİ

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi: <https://rantev.org>

Halkalı Sokak No: 39 - 41 Çarşıoğlu - İstanbul

ÖNSÖZ

1950'de Hukuk Fakültesi'ni bitirmiştım. Gelecek için kesin bir kararım yoktu. Tüm meslekleri ve amaçları kapsayan diışlere dalıyordum zaman zaman... Bir yandan avukatlık stajı yaparken, bir yandan dergiciliğe başlayıverdim. 1960'a vardığımızda, dört dergi, iki matbaa, bir günlük gazete girişiminde tükenmiştim. Yazarsam kendi dergimde, gazetemde yazayım istiyordum; olmadı. Ya bendeydi suç, ya koşullarda.

27 Mayıs 1960, özgürlüklere açılışın başlangıcıydı. Köşeyazarlığında deneyim az, kendime güvenim çoktu. 1961'de Akşam gazetesine küçük fıkrayla girdim, aynı yıl Tanin'e, ve oradan Vatan'a geçtim. Vatan'da çalışırken Nadir Nadi'den bir çağrı aldım.

O gün bu gündür Cumhuriyet'teyim.

Bu kitaptaki yazıların seçimini ben yapmadım, seçimde nasıl bir yöntem kullanıldı bilemiyorum; ama bir önsöz yazmaya gelince, diyeceklerim olacaktır.

Köşeyazarlığı bizim kuşağımızda yeni bir içe-

rik kazandı. Belki dünyanın başka ülkelerinde benzeri olmayan bir devrimci işlevi yüklendi. Her sabah bir yeni yazı.. her sabah bir taze bilinç.. her sabah bir geniş soluk.. her sabah tükenmez bir maratonun bir yirmi dört saati başlar köşeyazarlığında... Yüzbinlerle konuşmak, yüzbinlerle birlikte bilinçlenmek; eğitmek, eğitilmek, öğretmek, öğrenmek; hiç bir yazı türünde görülmeyen biçimde olayların, çatışmaların, çalkantıların ortalık yerinde yazarlığı sürdürmek...

Köşeyazısı yazmak; yazıyı yaşamak, devrimci uğraşın soluğunu alıp vermektir.

Ne var ki, bunca çağdaş anlamı, bunca olumlu işlevinin yanısıra köşeyazarlığının yazar açısından nankör yanları da vardır.

Her köşeyazısının ömrü yirmi dört saattir. Ertesi gün bir yeni yazıya yönelmek gerekir. Köşeyazarlarının bulduğu, çıkardığı, kotardığı nice sorun, ya bir kitaba tez olur, ya bir sanat yapıtına konu. Köşeyazıları gazetelerin tozlu sayfaları arasına gömülür, kitap ise kütüphanenin rafları arasında yerini alır.

Böylesine nankör bir iş olsa da toplumdaki etkisi açısından köşeyazarlığından daha uzun menzilli ve daha seri atışlı bir silâh bulunamamıştır. Başka yazı türleri, devrimci işlev açısından, köşeyazısının yanında ağızdan dolma eski tüfekler gibi kalırlar. Zulme karşı insanlıktan, sömürüye karşı özgürlükten yana bir yazarın köşeyazarlığından daha etkili bir amaç bulabileceğini sanmıyorum.

Bu sanı, sanı olmak niteliğini aşmış, yaşadığımız Türkiye'de ispatlanmıştır.

Elinizdeki kitapta bulacağınız 60'ı aşkın yazı, 12 yıllık köşeyazarlığından iki aydır. Yılların biri-

kimi arasından daha iyileri de, daha kötüleri de seçilebilirdi; ya da yalnız bir konuya değgin bir kitaplık yazı derlenebilirdi. Ama seçim ne tür olursa olsun, gazete sayfaları arasından kitaba aktarılan yazıların yaşama olanakları güçleniyor.

Bu güç, yazının kendisinden değil, kitap denen mucizenin yapısından gelmektedir.

Elinizdeki kitapta 1961'den de yazı vardır, 1974'ten de... Bu süre içinde değişmedim diyemem; değişmeye çalıştım diyebilirim. Yaşadığımız olaylar ve deneyler öğretici birer ders oldular. Asıl yazacaklarımı bundan sonra yazacakmışım duyguları içindeyim bugün...

İlhan Selçuk

B A T I

Batı.

Ama hangi Batı?

Bir Batı var... Atatürk'ün yendiği Batı. Öyle sanıyordum ki, bu Batı, bir daha uğrayamaz Türkiye'ye... Kemalizm denen bir şey vardı bu memlekette.

Nedir Kemalizm?

İlk yakaladığıma soruyorum:

— Nedir Kemalizm?

Şaşkın şaşkın bakıyor yüzüme:

— Canım, Kemailizm işte... Atatürkçülük!

— Nedir Atatürkçülük?

— Atatürk'ü sevmek.. millet.. bayrak.. vatan..

Kelimeler.. kelimeler... Bu kelimelerin beşiğinde sallayıp uyutmuşuz milleti yıllarca. Öylesine ki, ne zaman tekrarlasanız, bin kez, on bin kez tekrarlasanız, beynine üflenmiş afyon tozu gibi, bilincinin göz kapaklarını ağırlaştırıyor. Bu kelimelerin en büyük stoku politikacının elinde:

— Atatürk, vatan, millet, bayrak...

Kürsüde koltuk altından çıkardığı renk renk sihirbaz mendilleri gibi sonsuz bir cömertlikle harcıyor kelimeleri. Kolundan yakalayıp sorunuz:

— Nedir bu söylediklerin?

— Hımmmm... millet işte!.. vatan, bayrak, sevgi, Atatürk...

Kelimeleri kelimelerle izah etmek ne ifade eder. Yerçekimi kanunu bulununcaya kadar insanlar:

— Taş ağırdır düşer, tüy hafiftir uçar... demişler.

Sevgi, bilgiden doğarmış. Bilgiden doğmayan sevginin değeri daha az oluyor. İnsanlığın bütün felâketleri bilgisiz sevgilerden doğmuştur.

— Nedir Kemalizm?

Kim ne derse desin, yanlış hatırlıyoruz Atatürk'ü... Oysa Türkiye'nin Atatürk'le birlikte yaşadığı büyük öykü, bu memlekete en az elli yıl dönemeçsiz bir yön vermeliydi. Çünkü, milletlere büyük eylemlerin büyük deneyleri yollarını gösterir. Bir millet düşününüz ki, yeryüzünde Allah adına hüküm sürdüğünü iddia eden 600 yıllık bir sülâlenin boyunduruğunda iken bir de düşman istilâsına uğruyor. Bir Millî Kurtuluş Savaşı var bu milletin tarihinde... Bir Atatürk var. Bir Türkiye Cumhuriyeti var... Birtakım hurafeleri temsilcileriyle birlikte kovup, zamanına göre modern bir devlet kurmuşuz. Kurduğumuz Cumhuriyetin dayandığı temel ilkeler yirminci yüzyılın ilk çeyreğinde şaşılacak kadar ileri nitelikler taşıyordu...

Ve Kurtuluş Savaşı'ndan sonra yüzümüzü döndüğümüz Batı, bu yurdu istilâ etmek isteyenlerin Batı'sı değildi. Atatürk'ün Batı'sını anlamak isteyenler Kemalizmin ne olduğunu bilmek zorunda-

dırlar. Kemalizm, ekonomisiyle, hukukuyla, ahlâkıyla, eğitimiyle sömürgecilik ilkelerine bağlanmış bir Batı'yı örnek almadı. Atatürk'ün Batı'sını, Menderes'in Batı'sından ayırmak gerek... Menderes'in Batı'sı bugün bir büyük şaşkınlık içinde komaya girmiş Batı'dır. Biz o Batı'yı önce yurdun topraklarından kovmuştuk. Ama silâh kuvvetiyle bu ülkenin topraklarına giremeyen o Batı, yıllarca sonra kılık kıyafet değiştirerek dost kılığında gelmiş baş köşeye kurulmuş...

Bu Batı'nın bu vatanda en iyi dostu Yassıada' da hesabı görülen politikacı oldu. Ama bakıyoruz onların bile savunmalarında hâlâ:

— Atatürk... Atatürk...

Hangi Atatürk? Biz Atatürk'e de, Kemalizme de ihanet edeli yıllar ve yıllar oluyor... Atatürkçülük bir lâf değildi... Varlığımızı kaybetmek pahasına yaşadığımız bir büyük tarihî serencamdan çıkarılmış bir netice idi. Biz onu bırakıp, on beş yıldan beri, fosilleşmiş sömürgeci Batı'nın peşine takılmışız. Bugün çektiğimiz büyük ıstırapların sebebi başka nedir ki?..

1961

ATATÜRK «AKILCI» İDİ

«Gerçek sevgi bilgiden doğar» demiş, büyük ustalardan biri... Atatürk'ü sevmek Atatürk'ü bilmekten doğmuyorsa, değeri azdır.

Bu söylediğimizi bir örnekle tamamlayalım: Atatürk, yenilgisiz bir kumandandı. Asker Atatürk'ü sevebilirsiniz.

Yavuz Sultan Selim de bir yenilgisiz kumandandı. Harp tarihimizde yeri olan bir kumandan... Yavuz Selim'i de sevebilirsiniz.

Ama, Yavuz Sultan Selim'le Atatürk'ü karşılaştırdığımız zaman, birincisi ikincinin yanında çok küçük kalır bu konuda...

Neden küçük kalır?

Savaş sevilecek bir şey değildir aslında... Her medenî insanın var gücüyle savaşa karşı koyması gerekir. İnsan öldürmek, en başta Kur'an olmak üzere bütün dinlerin, bütün hukukların, bütün ah-lâk kurallarının yasakladığı bir işlemdir. 1961 yılında aklı başında bir insan, bu ölçülere göre Atatürk'le, Yavuz Sultan Selim'i karşılaştırdığı zaman ne görür?

Bir yanda Mısır ve İran seferleri... Öbür yanda Çanakkale ve İstiklâl Savaşları... Bu savaşların karakterlerini aklımızın ışığıyla aydınlatılabildiğimiz zaman Atatürk'ü niçin daha çok sevdiğimiz ortaya çıkar. Yavuz Sultan Selim, Mısır'ı fethetti, İran'ı dize getirdi. Bu savaşların hedefi istilâdır. Mustafa Kemal ise istilâyâ karşı hürriyetlerimizi korumak için savaştı. Demek ki, Yavuz Sultan Selim'in savaşları ile Atatürk'ün savaşları arasında amaç bakımından bir zıtlık vardır. Bugün Birleşmiş Milletler Anayasası'na imza atmış insanlar olarak, Birleşmiş Milletler Antlaşmasının ilkelere göre mantığın terazisini ele aldığımız zaman, Atatürk'ün savaşlarının meşru bir nitelik kazandığını görürüz. Bu savaşlar, insanlık düşüncelerine paralel savaşlardır. Bir milletin kurtuluş savaşından daha insanî bir mücadele gösterilemez yeryüzünde... Köleliğe ve zulme karşı isyandı Atatürk'ün kumandanlığındaki savaşlarımız.

Madem ki özgürlük savaşlarından söz açtık. Özgürlük savaşlarından yürüyelim. Biz, Asya'nın ve Afrika'nın ilk özgürlük savaşını vermiş bir milletiz. Asya'nın ve Afrika'nın köle milletleri yıllarca bayrak gibi sarındılar Atatürk adını... Atatürk'ün izinde yürüdüler.

Biz Atatürk'ün izinde yürüdük mü?

Hayır.

Birleşmiş Milletler Teşkilâtı kurulduğundan beri özgürlük savaşlarını yapan bütün milletlere cephe aldık. Daima aleyhlerinde oy kullandık. Sonra da bu politikayı bir tabu gibi dokunulmaz saydık. Ve adını «Millî Politika» ilân ettik.

Bu tutum, politik davranışlarımızda Atatürkçülüğü bir yana attığımızı gösteriyor. Oysa politi-

kanın da daha ötesinde, Atatürkçülüğün bilimsel bir yanı vardır. Atatürkçülük tıpkı öbür ideolojiler gibi sınır ve yönü kesin çizgilerle çizilmiş bir ideolojidir. Tıpkı Sosyalizm, Liberalizm, Etatizm gibi sonu izm'le biten bir ideoloji: Kemalizm.

Kemalizm nedir? Bunu bilmeden Atatürk'ü sevmek, sırf şekle bağlı bir sevgi olur. Kemalizm «Halkçılık beyannamesi»nde, 1921 Esas Teşkilât Kanunu'nda ve 1924 Anayasasında ilkeleri kanunlaşmış bir ideolojidir. Biz bu ilkelerin hepsine ihanet ettik.

Bu tam anlamıyla Doğulu bir davranıştır. Eğer Kemalizm boş ve işe yaramaz bir ideoloji ise bunu kalkıp açık açık belirtmek gerekir. Hem Kemalizmin bütün ilkelerini rafa kaldır, hem meydanlara çıkıp bağır:

— Yaşasın Atatürkçülük!

Buna sahtecilik derler. Akıl dışı bir aldatmacadır bu...

Şapka kanunu çıktığı zaman falanca ilin müftü efendisine sormuşlar:

— Efendi Hazretleri, ne dersiniz bu işe? Şapka giyersek gâvur olur muyuz?

Ora müftüsü yobaz mı yobaz.. Medenî cesareti olsa çıkıp:

— Giymeyin!.. diyecek, hepiniz gâvur olursunuz... Fakat yürek üç buçuk atıyor.

— Giyin ama, yakıştırmayın!.. diye haber salmış el altından.

Bunun üzerine şapkaların siperi enseye çevrilmeye başlamış. İşte şarklılık... Biz de on beş yıldan fazla bir zamandan beri Atatürkçülüğü giyiniyoruz ama yakıştırmıyoruz. Hiç kimsenin çıkıp açık açık reddetmeye cesareti yok. Bir aldatmaca

oyununun içinde duygularımıza sarınıp aklımızı rafa kaldırarak Atatürkçülük oynuyoruz.

On beş yıldan fazla bir zamandan beri ne yaptıkça Kemalizme aykırıdır. Bunu böylece bilelim. Bugünkü Türkiye'yi kurtarmaya artık 1924 Kemalizmi de yetmez. Bunu da böylece bilelim. Bugünkü Türkiye, Kemalizmin gösterdiği yönde ve Kemalizmin «Devrimcilik» ilkesini uygulayarak yapılacak yeni devrimleri bekliyor. Kemalizm donmuş kalıplardan meydana gelmiş bir ideoloji değildir. Kemalizm, devrimcilik formülünde yeni reformlara en büyük ilkesinin kapılarını açmış bir ideolojidir.

1961

MİLLİYETÇİLİĞİN AMENTÜSÜ

Ne zaman içimde en küçük bir tereddütün soru işareti kımıldansa, açarım Millî Kurtuluş Tarihimizi, okurum. Anadolu ihtilâli benim yolumu gösteren kutsal kitabımdır. Bugünkü her siyasî akımın kökenini orada bulabilirsiniz, bugünkü her politika eğiliminin geçmişteki izleri Anadolu ihtilâlinde bulunur. Yeryüzünün büyük çatışmasında:

1 — *Kapitalizm - sosyalizm mücadelesi...*

2 — *Emperyalizm - antiemperyalizm mücadelesi...*

3 — *Ve bu tablo ortasında Türk Millî Kurtuluş Mücadelesi...*

yerli yerine oturtulup bütün siyasî akımlar değerlendirilmedikçe doğru yolu bulmaya imkân yoktur. Her gün gazete sayfalarında gürültüsünü okuduğumuz günlük politikanın kökeni, yukarıdaki üç maddede, üçüncüden başlayarak birinciye doğru bağlanır.

Atatürkçülük işte bunun için önemlidir, ve Millî Kurtuluş Tarihimizden ayrı olarak ele alınabilecek bir meslek değildir. Atatürk millî bağım-

sızlık savaşımızı, ve millî bağımsızlık savaşımız Atatürk'ü yaratmıştır. Her kim ki Atatürkçülüğün hem o yana, hem bu yana çekilebildiğini iddia eder, ormanı göremeyip teker teker ağaçlardan ah-kâm çıkarmaya çalışır. Yeryüzünde her büyük tarih kahramanının bir anlamı vardır. Bu anlamı kavrayamayan tarihi kavrayamaz. Millî Kurtuluş Savaşı'nın anlamına sırt çevirmekte direnen aydın, Türk toplumunun gerçeğine sırt çeviren aydın demektir.

Ne yazık ki, Batı'nın kapitalist devletleriyle Moskova'nın komünist iktidarı, bizim aydınlarımızdan daha doğru değerlendirmişlerdir Mustafa Kemal hareketini... Daha 17 eylül 1919'da İstanbul'daki İngiliz Yüksek Komiseri Amiral de Robeck, Londra'ya yolladığı gizli raporda şunları yazıyordu:

«— Alınan bütün haberlere göre millî hareket, Anadolu'da bağımsız bir cumhuriyete doğru gelişmektedir.»

17 eylül 1919, 19 Mayıs 1919'dan 4 ay sonraki tarihtir. «Cumhuriyet» sözcüğü 1923 yılına kadar Gazi Mustafa Kemal'in ağzında duyulmamış, «*vicdanında bir millî sır gibi muhafaza*» edilmişti. İngiliz İşgal Komiseri'nin, Samsun'a çıkıştan dört ay sonra, olayların gelecekteki gelişmesini haber vermesi, emperyalist devletlerin yoksul ve mazlum milletlerin karşısındaki işkilli durumunu apaçık ortaya koymaktadır.

O günlerde Mustafa Kemal'in bağımsızlık hareketine katılanlar «*komünist*» sıfatıyla millete tanıtılmak istenmiştir. Çünkü, kapitalistlerin ve uşaklarının dilinde her gerçek milliyetçi bir komü-

nisttir. Bugün Türkiye’de gittikçe belirginleşen millî bağımsızlık hareketine katılan kişilere de komünist demek, kapitalizmin sadık uşaklarının Vahdettin’den ve Damat Ferit iktidarından devraldıkları bir politikadır.

Çünkü, Türkiye’yi nüfusu altında bulunduran yabancı çevreler ve yerli ortakları Türkiye’deki millî bağımsızlık akımının iç ve dış sömürücülerin çanlarına ot tıkayacağını şimdiden anlamışlardır. Şu anda Ankara’da bulunan CIA tahlilcisi Amerikan Büyükelçisi Komer, belki de ayağının tozuyla ilk raporunu yazmıştır:

— Türkiye’de gerçek milliyetçilik geliştikçe Anadolu’daki çıkarlarımız tehlikeye düşecektir...

Bu teşhis de, Amiral de Robeck’in 17 eylül 1919’daki teşhisi kadar doğrudur.

Nasıl doğru olmasın ki! Türk ‘milliyetçileri, kökeni Millî Kurtuluş Savaşı’na uzanan bağımsızlık ilkesini millet hayatında gerçekleştirmek isterler. Bunun programı açık ve seçiktir: Petrolümüz millileştirilecektir, bakırlarımız millileştirilecektir, demir-çelik sanayii millileştirilecektir, bankalar, sigortalar millileştirilecektir, bor cevherimiz millileştirilecektir, yabancı sömürüsünü ve nüfusunu Türkiye’de ehliyetle temsil eden bütün montaj sanayii vb. millileştirilecektir...

Bütün bunlar milliyetçiliğin amentüsüdür.

Ve bütün bunlar gerçekleştirilirse bir büyük devletin Türkiye’deki çıkarlarına zarar verir.

Türkiye’de milliyetçiliğin kökeni Millî Kurtuluş Savaşı’mızda bulunur. Bunun bir adı da Atatürkçülüktür. Ne var ki, Atatürkçülüğün gerçek ilkeleriyle yeniden canlanıp toplumun damarlarına doğru yayıldığını gören kapitalizmin uşakları, mil-

liyetçileri Damat Ferit politikasıyle «komünist» diye halk gözünde lekelemeye çalışırlar.

Ama nafiledir hepsi...

Türk ulusu bir yabancı devletin güdümü altında yaşayacak ulus değildir. Bu güdümün Anadolu'daki ve İstanbul'daki bütün kalelerini teker teker tasfiye edecek kuvvetler, tarihimizin yüklediği görevleri gerçekleştirecek sağlam bilince alçakça hücumlar karşısında daha çabuk ulaşacaklardır.

6 Aralık 1968

ATATÜRK, KINROSS, CURZON...

Lord Kinross adı birkaç yıldan beri Türkiye'de meşhur oldu. Bu İngiliz tarihçisi, Atatürk üstüne bir kitap yazmış, Türkçeye çevrilen bu kitap ülkemizde oumlulu yankılar yaratmıştır. Lord Kinross şimdi ülkemizdedir. Önceki gün yaptığı basın toplantısında söyledikleri ilginçtir. Diyor ki, Sayın Lord:

«— Burada hem ülkenizde Cumhuriyetin kuruluşunun 50'nci yıldönümünü, hem de Asya ile Avrupa'yı bağlayan Boğaz Köprüsü'nün açılışını birlikte kutlayacağız. Bana göre Boğaz Köprüsü, Atatürk'ün yapmak istediği şeyi kendi açısından gerçekleştirmiş, Türkiye'yi Batı'ya, Asya'yı Avrupa'ya bağlamıştır. Atatürk 20'nci yüzyılda tanıdığım en büyük devlet adamlarından biridir. Ülkeniz, sorunlarını demokratik yöntemlerle çözümlemeye çalışmaktadır. Sanırım ki, Atatürk de sağ olsaydı, aynı sorunları aynı yöntemlerle çözümlemeye çalışırdı.»

Görüldüğü gibi, Lord Kinross hızlı bir Atatürkçü olmuştur. Hattâ «Atatürk sağ olsaydı ne

yapardı?» sorusuna bile cevap vererek hepimizi aydınlatmaya çalışıyor. Atatürk'e ve ülkemize karşı Kinross'un ilgilerine teşekkür gerek. Hele *İngiliz kumpanyasının* yaptığı köprünün, Atatürk'ün yapmak istediği şeyi yaptığını ileri sürmesi de pek ilginç bir nokta... Türkiye'de Atatürk çok sevilir. Öylesine sevilir ki, birisi çıkıp:

— Atatürk de böyle isterdi... dedi mi, akan sular durur. Lord Kinross bizim bu zayıf yanımızı nasıl bulup çıkarmış? İnsan doğrusu şaşıyor.

Ne var ki, biz Sayın Lord'un son yıllarda tarihçilikle politikacılığı birbirine karıştırdığını görmekteyiz. Lord Kinross, mutlu günlerimizde aramızda bulunmayı güzel bir âdet haline getirmiştir. Birkaç yıl önce İngiltere Kraliçesi Elizabet'in Türkiye'yi ziyareti nedeniyle de Sayın Lord, Türkiye'ye gelmiş, «*gizli kalmış bir tarihî gerçeği*» bir makale yayımlayarak açıklamıştı. Dikkatimi çekmiş olacak ki, yazıyı kesip bir yana koymuşum; sayın misafirimiz, Cumhuriyetin 50'nci yılında Atatürk adına konuşunca hatırladım. O yazıda İngiliz tarihçisi, İngilizlerin tarih boyunca Türkiye'nin bağımsızlığını korumaya çalıştıklarını iddia etmektedir. «*Türk bağımsızlığının savunucusu*» ve «*Türkiye'nin toprak bütünlüğünü korumak azminde olan İngiltere*»nin Millî Mücadele yıllarında Dışişleri Bakanı olan Lord Curzon'u tarih yazarı Lord Kinross, Türk kamuoyuna şöyle tanıtmaktadır:

«*Lord Curzon: Bir Türk dostu...*»

«*İngiltere Dışişleri Bakanı Lord Curzon, Anadolu topraklarının, Türkçe konuşanların çoğunlukta olduğu bir ülke olarak, self-determinasyon prensipleri altında Türkiye'ye bırakılması tezini savunarak bir Türk dostu olduğunu göstermişti.*»

Lord Kinross'a göre *Lord Curzon* işte böyle bir *Türk dostu*'dur.

Son yıllarda yakın tarih konusunda Türkiye'de bir hayli eser yayınlandı. Bunlardan biri de, «*İngiliz Gizli Belgelerinde Türkiye*»dir. 1920'lerde İngiliz devlet adamları arasındaki gizli yazışmalar arşivinden derlenen bu belgeler arasında 646 numaralı Lord Curzon'un bir yazısıdır. Zamanın İngiliz Dışişleri Bakanı Curzon 4 ocak 1920 tarihinde şu kararını beyaz kâğıda özenle kaydetmiştir:

«*Türkler Avrupa'dan atılmalıdır. Amerikalı Senatör Lodge'un dediği gibi, İstanbul Türklerden tamamen alınmalı, bir veba tohumu, harplerin yaratıcısı, komşuları için bir küfür olan Türkler Avrupa'dan silinmelidir.*»

İşte tarihçi Kinross'un «*Türk dostu*» dediği İngiliz Dışişleri Bakanı Lord Curzon budur. Kendisini daha sonra Lozan Konferansı'nda İsmet Paşa'nın karşısında görüyoruz. Bu konferansta Curzon'un olumsuz tutumu konuşmaların yarıda kalmasına sebep olmuş, konferans ikinci kez açıldığı zaman İngiltere, Türklerle bir türlü uzlaşmaya yanaşmayan bu çetin ihtiyarın yerine başka temsilci göndermiştir.

O

Bunları neden yazdık?

İki ulusun dost olması için tarihi değiştirmeye gerek yoktur. Devletler çıkarları yüzünden karşı karşıya gelebilirler, dost da olabilirler. Ama gerçek dostluklar, gerçekler üstüne kurulur. Kinross'un dostluk yolunda Atatürk'ü ve tarihi kullanmaya çalışması, hem tarihçi kişiliğine, hem de dostluğa zarar vermez mi?

28 Ekim 1973

GURUR VE AŞAĞILIK DUYGUSU

İster kişisel olsun, ister toplumsal, gururun kökeninde bir aşağılık duygusunun yattığını söylerler.

Tarihte bunun örnekleri var.

Hitler Almanyası, Cermen ırkından gelmekle övünürdü. İkinci Dünya Savaşı'nda Batı ve Doğu Avrupa'yı, Balkanlar'ı, Kuzey Afrika'yı istilâ eden Nazilerin resmî ideolojisinde ırkçılık en önemli temel taşlarındandı.

Hitler açısından baktığımızda bir zorunluktan bu. Birinci Dünya Savaşı'yla sömürgeleri elinden alınmış ve Orta Avrupa'ya hapsedilmiş Alman sermaye sınıfı, özlemlerine uygun bir ideolojiyi benimsemek için hazırды. Öteki kapitalist ülkeler dünyanın belli başlı kaynaklarını paylaşmışlardı. Avrupalı, Asya'yı ve Afrika'yı sömürmeyi doğal sayıyordu.

Çünkü Avrupalı, Asya ve Afrika'da yaşayan yoksul uluslardan üstün görüyordu kendisini. Bir insanın, bir başkasını sömürmesi ancak bu gerekçeye dayanır. Üstün Avrupalı, uygarlıktan uzak

toplumlara sözde uygarlık götürdüğünü iddia ediyordu. İngiliz, Fransız, Hollandalı, Belçikalı sömürüyü böylece hak bellemişlerdi.

Hitler aynı kuralı kullandı.

Mademki Cermen ırkı, dünyadaki bütün ırklardan üstündü, öyleyse yeni düzen kurulacak, Cermen egemenliğine girecekti dünya. Avrupa da bu yeni düzenin içinde kendisine düşen yeri alacaktı. Asya'yı ve Afrika'yı sömüren Avrupa, Cermenler tarafından sömürülecekti. Hitler'in üstün ırk varsayımı, Almanın Batı'yı sömürgeleştirme ideolojisinin gerekçesidir.

Demek ki, bu çeşit gururun kökeninde ekonomik nedenler de bulunuyor.

Yahudiler binlerce yıl, gururla karışık aşağılık duygularını ülkeden ülkeye taşıdılar. Hor görülen Yahudi, para gücünü elinde bulundurmakla övünür, dünya piyasasında istediği gibi at koşturdu.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra İsrail kuruldu, ve «Serseri Yahudi» efsanesi noktalandı. «Mevut Toprak» hayali gerçekleşti. Ne var ki, bugün İsrail'de Batı'nın zengin ülkelerinden gelen Eskenazilerin yoksul Asya ülkelerinden göçüp gelmiş ırkdaşlarına tepeden baktıkları biliniyor. Yönetimin kilit noktaları Eskenazilerde bulunuyor. Irkçılık yüzünden nice ıstırap çekmiş Yahudi toplumunun kendi içinde kastlara bölünmesi garip değil midir? Bir garip olay daha var: Yahudiler Avrupa'dan kovulmuşlardı. Filistinli Arapları yurtlarından kovarak bir toprak sahibi oldular. 1967 savaşıyla yirminci yüzyılın ikinci yarısında harple toprak ilhak eden tek devlet olmanın gururunu tattılar.

Görülüyor ki, tarih değişkendir ve bu değişimde aşığılık duyguları ile gurur birbirini kovalar.

o

İnsana insan olmak yeterse bir gün, elbette bu tür toplumsal hastalıklardan yeryüzü arınacaktır. Kimsenin kimseyi sömürmediğı bir dünyada ne üstünlük duygusuna yer vardır, ne de aşığılık duygularına.

Bizler bu gerçeğı çok iyi değerlendirebiliriz. Bir zamanlar Atlas Okyanusu'ndan Hint Okyanusu'na dek uzanan bir imparatorluk kurmuşuz. Aynı imparatorluk, bir süre sonra bölüne parçalana yarı-sömürge niteliğine düşmüş. Bir zamanlar sömürürken, bir zaman gelmiş sömürülmüşüz. Bir zamanlar Osmanlı sınırları içinde yaşayan Hıristiyan uluslara tepeden bakmışız; bir zaman gelmiş ki, o uluslar bize tepeden bakmaya başlamışlar, bizi horlamış ve azımsamışlar. Bir zamanlar kapitülasyonları üstünlük duyguları içinde yabancılara ihsan etmişiz; bir zaman gelmiş ki, kapitülasyonlar altında ezilmişiz. Bir zamanlar Fransa Kralı Françesko'yu adamdan saymazken; bir zaman gelmiş ki, alafrangalık taslamaya yeltenmişiz.

Tarihin değişimi içinde böylesine bir salıncakta sallanmak, az ulusa nasip olmuştur.

Tarihimizden yararlanma olanaklarımız zengindir.

Bu olanakları en iyi değerlendirenlerden biri Atatürk'tür. Atatürk, Millî Kurtuluş Savaşı'ndan sonra Cumhuriyet kurulunca kendisini dil ve tarih çalışmalarına vermiştir.

Bilinçle yapmıştır bu işi.

Millî Kurtuluş Savaşımız uluslaşma sürecinin yoğunlaştığı dönemdir. Dil ise bir insan toplumunu ulus yapan en birinci etkindir. Bu nedenle dil birliğini sağlamlaştırmak istemiştir Atatürk. Saray dili yerine halk dilini benimsemesi, toplumdaki ayrıcalıkları kaldırmak isteğini de belirtiyor.

Atatürk'ün Türklük şeceresini Orta Asya göçlerine dek götürmesi ve bu konu üstünde titizlikle durması da bilinçlidir. Bu titizlik, ırkçılık emellerinden gelmiyordu. «Ne mutlu Türk'üm diyene» kuralını koyarak Atatürk ırkçılığa eğilimi olmadığını belirtmiştir. Bu kuraldan anlaşıldığı gibi, kendisini Türk olarak bilen herkes Türk'tür. Yeter ki, o bilince ulaşsın. Ama, aynı Atatürk, «Türk, öğren, çalış, güven» diyor.

Neden?

Osmanlı İmparatorluğu'ndan miras kalan değer yargıları, yirminci yüzyılın ilk döneminde Türkiye'de geçerliydi. Buna göre, yeryüzünde her şeye yetkili bir güç vardı ki, önünde durulamazdı. «Düvel-i Muazzama» idi bu gücün adı. Düvel-i Muazzama, bugünkü deyimle «Süper Devletlerle» demektir. En başta İngiliz ve ardından Fransız, Alman, Babî'li'ye üstünlüklerinin damgasını vurmuşlardı. Yalnız Babî'li'ye mi? O çağın inanışına göre Düvel-i Muazzama'nın önünde boyun eğmeyecek bir Asyalı ve Afrikalı ulus yoktu.

Bu yargıyı yıkar: ilk önder Atatürk'tür.

Düvel-i Muazzama'nın Anadolu plânları, Atatürk'ün liderliğindeki Kurtuluş Savaşı'yla yırtıldı, Düvel-i Muazzama'nın üstünlüğü efsanesi yıkıldı. Avrupalı, Türk'e üstün değildi. Avrupalının Türk'ü sömürmeye ne hakkı vardı, ne de yetkisi. Bir gün

gelecek bütün «mazlum uluslar» zalimlerin bileğini bükeceklerdi.

Biz Avrupalıdan aşağı değildik, onlarla aynı düzeyde insanlardık.

«Ne mutlu Türk'üm diyene», bu inancın yansımasıdır.

Gerçekte ne bir gurura, ne de bir aşağılık duygusuna prim tanımayan insancıl bir ulusçuluğu benimsemiştik. Irkçılık bir hastalıktır. Irkçılığın kökeninde ekonomik sömürü istemi yatar. Türkiye sömürmek isteğine uzaktı. Millî Misak sınırlarıydı ülkümüz? Ne kimseyi sömürmek dileğindeydik, ne de bizi sömürmelerine olanak verecektik.

o

Bugün tarihimizin ilginç bir dönemini yaşıyoruz.

Cumhuriyetin 50'nci yılındayız.

Kişi başına millî gelirimiz 360 dolardır. Bu rakam, üyesi bulunduğumuz OECD ülkelerinin en yoksulundan daha yoksul olduğumuzu göstermektedir. İşsizlik toplumumuzda kronik bir derttir. İçeride bir miylonu aşkın vatandaşıımız, dışarıda çalışmak için gümrük kapılarında kuyruğa girmiştir. Dışarıda 1 milyon vatandaşıımız var. Bunların yarım milyondan fazlası Almanya'da çalışıyor. Atatürk döneminde okul duvarlarını süsleyen Orta Asya'dan göçler haritasının yerini şimdi Anadolu'dan göçler hâritası almak üzere.

Göç olsun da nereye olursa olsun.

Avustralya bile Türk vatandaşının düşlerini doldurmaktadır.

Almanya'daki yarım milyonu aşkın işçi topluluğumuz aileleriyle birlikte azımsanmayacak bir

kitle yaratmaktadır. Türk işçileri yabancı ülkede kapalı bir çevre halinde yaşamaktadır. Yabancı basında işçilerimizin sıfatı «yeni paryalár»dır. İşçilerimizin zenci «getto»larını andıran yerlerde yaşadıklarını anlatan röportajlar yayınlanmakta, ve yabancı işçi mahalleleri «Almanya'nın iç sömürge-leri» olarak nitelenmektedir.

Türk işçisine «ikinci sınıf insan» gözüyle bakılmaktadır. Bu insan çevresini yadırgamakta, yaşadığı toplumun hayatından uzak kalmakta, hakkını aramakta çekingen davranmaktadır. İşçimiz, işinden olmak korkusuyla işverenin her tür davranışına çoğunlukla boyun eğmektedir. Alman yönetici, karşısında «ağzı var dili yok» bir yaratık bulmaktadır.

Almanya'nın hızlı kapitalizmi, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra kendine özgü yeni yöntemleri yürürlüğe koymuştur. Savaşta eksilen nüfus, iş gücü açığını doğurmuş ve dışarıdan işgücü ithali gereği duyulmuştur. Avrupa sermaye sınıfı, ikinci sınıf işleri yaptıracak ikinci sınıf insanı böylece keşfetmiştir.

Yukarıda özetlediğimiz gözlemler, çoğunlukla yabancı basının işçilerimize değgin yargılarıdır.

Ne var ki, işçilerimizin Avrupa'ya dönük yüzüdür bu, ve bir aşağılık duygusunun izlerini taşımaktadır.

Bir de işçimizin Türkiye'ye dönük yüzü var.

Almanı bir üstün insan gibi kabul eden Türk işçisinin, altında otomobiliyle köydeki komşusuna nasıl bir üstünlük duygusuyla baktığını da unutmayalım. Yaz tatili günlerinde Türkiye'nin karayollarını dolduran Alman plâkalı arabalar hangi çeşit duyguları taşıyor Anadolu'ya? Avrupa'nın

ikinci sınıf insan saydığı vatandaşımızın içeriye dönük yüzünde nasıl bir gurur görüntüsü saptanmaktadır.

Türk ulusu için sağlıklı bir gelişme midir bu?

Sosyal adaletsizliğin yarattığı bunalımlara, dışarıda çalışan işçilerimizin karmaşık sorunlarını da katarsak, sonuçları şimdiden bilinemeyen bir oluşuma doğru yol aldığımızı anlarız. Bu yolda tek umudumuz ve tesellimiz, her gelişmenin olumlu ve olumsuz yanlarını kendi yapısında sakladığı, ve kendi çözümünü beraberinde getirdiği gerçeğidir. Bu gerçek, sömürgeciliğin bile insan toplumlarını silkelediğini söyleyen bir iyimserliğe de yol açabilir.

Ama, ne Avrupalı elini sürmediği hizmetleri ikinci sınıf insanlara yaptırmalıydı; ne de .Türk, Avrupa'nın ikinci sınıf insanı olmalıydı.

Bütün bu olan-bitenlerde, insanı ve insanlığı yaralayıcı bir yan var.

1973

İKİ SAV

Her ulus tarihine düşkündür; geçmişini abartarak anmaktan hoşlanır. Her ulusun kendine özgü kahramanları vardır. Bunalım dönemlerinde oluşan bu kahramanlar, ulusun tarihine kurtarıcı sıfatıyla yazılıp geçmişten geleceğe armağan sayılırlar.

Ne var ki, bu kahramanların bir de *bilim* karşısındaki durumları söz konusudur. Bilim soğuk ve katıdır, nesnel ve acımasızdır. Gerçeğin keskin kılıcı, duyguların kördüğümünü bir vuruşta keser atar. Tarih bilimi de bilimin bu nitelikleriyle donandığından ne duygusallığa ruhsat verir, ne palavra...

Ülkemiz, çağdaş bir arayışa yöneldiği şu dönemde, her zamankinden daha çok tarihe muhtaçtır.

Çünkü, *Anadolu ihtilâliyle tek yönlü ve tek partili* bir düzene giren toplum, İkinci Dünya Savaşı'ndan-sonra *çok partili ve çoğulcu* bir sisteme kaymış, ya da kaydırılmıştır. Çok partili düzenin ilk dönemlerinde tek partili dönemin resmî tezle-

ri sürdürülmüş, ya da sürdürülmek istenmiştir ama; artık bu çabanın nefesi kesilmiş bulunuyor. Önümüzdeki dönemde *fikir özgürlüğü* ve sonuçta *bilim özgürlüğü güvencesi* sağlanabilirse ülkemizde çok ilginç tartışmaların başlayacağını beklemek gerekir.

Daha şimdiden bu ilginç tartışmaların önemi duyulmaktadır. İçinde yaşadığımız ve yaşayacağımız ortamda her kişinin kendi yerini saptayabilmesi için, artık belirgin niteliğe varan iki tarih tezi arasında bir seçim yapması gerekiyor.

Bu tezlerden birincisi:

Millî Kurtuluş Savaşımız antiemperyalist bir savaş değildir. Yunanlılara karşı bir savaştır. Emperyalizmin bir iç sorunu diye nitelenmelidir. Gazi Mustafa Kemal, İngilizlere karşı değildi, hattâ İngilizlere yakındı. Anglosaksonlar bir yanda sarayı, bir yanda Mustafa Kemal'i gözeterek işlerini yürüttüler. Anadolu ihtilâlini, Millî Kurtuluş Savaşı'nı, Atatürk eylemlerini, Tanzimat Batıcılığı niteliğinde *İngilizci* bir çizgide değerlendirmek doğrudur.

Tezlerden ikincisi:

Millî Kurtuluş Savaşımız antiemperyalist bir savaştır. Salt Yunanlılara karşı değildir, Yunanı aşarak başta İngiltere olmak üzere emperyalizme karşıdır. Üstelik anglosakson emperyalizmine karşı Türk direnişi Millî Kurtuluş Savaşı dönemini de aşmakta, çok öncesinden başlayıp sonrasına dek sürmektedir.

Birinci tez tekelci sermayenin birinci yayın organlarında dile getirilmektedir. Batı tarihçileri

ve başta Lord Kinross, bu sav'ı yaymak ve geçerli kılmak için çaba harcamaktadırlar. İkinci sav, Millî Kurtuluş Savaşı gelenek ve göreneğini sürdürmek kararındaki yayın organlarında ağır basmaktadır. Sovyet tarihçileri de Millî Kurtuluş Savaşımızı böyle yorumlamaktadırlar.

Türkiye'nin bundan sonraki geleceğinde *fikir ve bilim özgürlüğü sağlandığı oranda*, Millî Kurtuluş Savaşı ve Atatürk'ün niteliği tarihin laboratuvarında en acımasız biçimde eleştirilecek; bilimin keskin neşteri, geçmişin düğümlerine vurulacaktır.

Eğer Atatürk eylemi, Türk - Yunan muharebesinin çerçevesini aşıp antiemperyalist bir kurtuluş savaşı niteliğini taşıyorsa ve yeryüzündeki *evrensel çelişkiye* millî kurtuluş savaşları zincirinin ilk halkasını katıyorsa, büyüyecek Atatürk...

Yok eğer Atatürk Anadolu'da İngiliz politikasının geçerli kılınması için kullanılmış bir kumandansa ve İngiltere bir yandan Padişahı, bir yandan Mustafa Kemal'i kullanarak başı - sonu belli bir oyunu Türkiye'de sahnelemişse, Atatürk'ün dünya tarihi galerisinde yeri bile kalmayacaktır. Yalnız Atatürk değil, Millî Kurtuluş Savaşı tarihi, bilimin terazisinde sifıra indirgenecektir.

En katı ve kaba çizgileriyle ortaya koyduğumuz bu tartışmanın Türkiye'nin siyasî geleceğinde, *sağ ve sol tartışmasında* büyük önemi vardır. Çünkü, birinci savı geçerli saydırmak için bugüne dek harcanan çabalar, 1971 rejiminde doruğuna varmış, sol kesimden görünenler içinde bile rağbet görmüştür. İsmet Paşacılığı da yanına alarak büyük yatırımlara yönelen bu savın sahipleri Cum-

huriyet'in 50'nci yılındaki yayım fırsatlarından büyük ölçüde yararlanmışlardır.

Biz, şimdilik bu konuya bir nokta koymakla yetiniyor ve diyoruz ki: Hangi tarihî kahraman bilim özgürlüğüne dayanamıyorsa, o tarihî kahraman zaten yoktur; bunun içindir ki, bilim özgürlüğü her şeyin üstünde tutulmalıdır.

5 Mart 1974

«MAKÛS TALİH»

İsmet Paşa, Millî Kurtuluş Savaşımızın yaşadığımız çağa bir yadigârıydı. Destan döneminden 1970'ler Türkiye'sine ulaşmış bir canlıydı. Şimdi aramızda o dönemden sanırım yalnız Fahri ve Fahrettin Paşalar kalmıştır. Orbay'lar, Karabekir'ler, Çakmak'lar hep gittiler ve yittiler; kahramanlar galerisinde sessiz nöbetlerini tutuyorlar.

Hiç kuşkusuz o kuşak içinde en uzun ve en etkin yaşayan, İsmet Paşa olmuştur. Aralıksız yarım yüzyıl Türk politikasında yerini korumuş, kimine göre ülkemizin bugünkü oluşumuna damgasını basmıştır, ve büyüklüğünün nedeni budur.

Acaba öyle midir?

Bazı sorular vardır, cevabını tarih verir; bazı soruların cevabı ise tarihi beklemeyecek kadar sabırsızdır. Bir ulusun yükselişinde önderlerin yükselmesi, bir ulusun duraksamasında önderlerin küçülmesi, kaçınılmaz bir tarih yasasıdır. Bu yasayı unutmuyarak İsmet Paşa'yı iki dönemde de ele almak gerekir: Atatürk'ün emrindeki İsmet Paşa, Atatürk'ün ölümünden sonraki İsmet Paşa... Ata-

türk'ün ölümünden sonraki İsmet Paşa, 1947 yılı 12 temmuzunda ABD ile bir anlaşma imzaladı. «Türkiye'ye yapılacak yardım hakkında anlaşma»nın içinde şu önemli iki hüküm yer alıyordu:

«1 — Türkiye hükümeti yapılan yardımı tahsis edilmiş bulunduğu gayeler uğrunda kullanacaktır. Sorumlulukların uygulanması sırasında görevini serbestçe yapabilmesini mümkün kılmak için, bu hükümet (ABD) misyon şefine ve temsilcilerine, yapılan yardımın kullanılışı ve ilerleyişi hakkında rapor, bilgi ve gözlem biçiminde isteyebileceği her türlü kolaylık ve yardımı sağlayacaktır.»

«2 — Türkiye hükümeti, bu yardımın amacı, kaynağı, mahiyeti, genişliği, miktarı ve ilerleyişi hakkında Türkiye'de tam ve devamlı yayın yapacaktır.»

Demek ki, 1947 Anlaşmasıyla İsmet Paşa hükümeti şu koşulları peşinen kabul ediyordu:

1 — Türk hükümetleri Amerikan propagandasını «sürekli ve tam» olarak yapacaklardı.

2 — Yardım, Amerika'nın amaçladığı gayeler uğruna kullanılabilirdi.

3 — Bu uygulama Amerikan misyon şeflerinin denetimi altındaydı.

İsmet Paşa 1950'de iktidardan düştü. Ama yerine geçenler 1947 Anlaşması'nın koşullarını sadakatle uygulamaya devam ettiler. Bu anlaşmanın bir devlet için ne anlama geldiği, Atatürk'ün dış ve iç politikasıyla ne denli çeliştiği yazımızın konusu dışında kalıyor. Ama çok garip bir rastlantıyla İsmet Paşa'nın 1947'de imzaladığı anlaşma, İsmet Paşa 1964'te Başbakan iken karşısına çıktı ve İnönü'nün «uzak görüşlülüğü» böylece saptandı. Şimdi gelelim hikâyenin acıklı sonuna...

Yıl 1964...

Türkiye'nin başında Kıbrıs sorunu var. Bu konuda taraflar arasındaki *Üçlü Anlaşma*, Ankara'ya bazı koşullarda *Kıbrıs'a müdahale hakkını* tanıyor. Kıbrıs 1964 yılında bir kaynayan kazandır. Ve haziran ayında Ada'daki soydaşlarımız Rum saldırganları tarafından katledilmektedir. Türkiye hop oturup hop kalkıyor. Muhakkak bir şeyler yapmak, katliamı durdurmak gerekiyor. Türk birlikleri Ada'ya çıkarma girişimindedir. Bunun üzerine, zamanın ABD Başkanı Johnson'dan Türkiye Başbakanı İsmet Paşa'ya şu ünlü mektup geliyor:

«*Bay Başkan,*

Askerî yardım alanında Türkiye ve Birleşik Devletler arasında mevcut iki taraflı anlaşmaya dikkatinizi çekmek isterim. Türkiye ile aramızda mevcut bulunan askerî yardımın verilmiş amaçlarından gayri gayelerde kullanılması için hükümetinizin Birleşik Devletlerin onayını alması gerekmektedir. Hükümetiniz bu şartı anlamış olduğunu çeşitli vesilelerle Birleşik Devletlere bildirmiştir. (...) Kıbrıs'a Türkiye'nin yapacağı bir müdahalede askerî malzemenin kullanılmasına ABD'nin muvafakat edemeyeceğini (...) ifade etmek isterim.»

0

Tarih bazen sabırsızdır. Bir insanın ömründe yasalarını duyurur. İsmet Paşa 1947'de ABD ile anlaşma imzalayıp Amerikan propagandasını 17 yıl hükümet politikası olarak ülkede yürürlüğe koymuş, ama 17 yıl sonra 1964'te ektiğini biçmiştir. Sanırım bu *uluslararası olay*, Paşa'nın Atatürk'ten sonraki kişiliğini simgeleyecek, makûs talihini damgalayacaktır.

6 Mart 1974

HALKI SEVMEK

Ne demek halkı sevmek? Sözcüklerde kaldıkça, halkı sevmek, halka övgü düzmek kolay:

— Bizim halkımız iyidir, sağduyu sahibidir, cömerttir, misafirperverdir, doğrudur, yüreklidir... gibisinden sevgi gösterilerine girişmek kolay.

Bu kolaylığı reddedecek ölçülerde halktan nefret edenlere de rasladım. Halkı aşağı gören, halktan korkan, halk denince tüyleri diken diken olanlar da var. Onlara sözüm yok. Ama halkı sevdiğini iddia edenlerle halkın nasıl sevilmesi gerektiğini konuşmakta yarar var. Nice politikacı görmüşümdür ki:

— Ben halkın içinden yetiştim, onlarla arkadaş kurdum, soğan kırdım, ekmek yedim... diye övünür durur. Ama konuştukça konuştukça, bakarsınız ki, fikirlerinin tümünde halkçılığın H'sı yok. Bu çeşit politikacıların halka yakınlıkları, halktan sağlayacakları çıkarlardan doğmaktadır. Halk sofrasında çorbaya kaşık attıktan sonra devlet hazinesine kepçeyle dalmak meslekleri icabıdır.

Demek ki, ikide birde, «Ben halkı severim»

diye övünenlerin gerçekten halkı sevip sevmediklerini tartıya vurmak gerek.

Peki hangi teraziye?

Bu soruya cevap vermeden önce halk kavramının ne demek olduğunu düşünelim. Hemen basit tarafından kavramı yakalayacak bir kıyaslama yapalım: Bir Türk milleti var... Ve bir de Türk halkı. Madem ki halkı milletten ayırıyoruz, nedir bu ikisinin değişkenleri?

— Ben halkı severim... diye bir büyüklük duygusuyla muhabbetlerini esirgemeyenlerin çoğu, farkında olmadan bir ayırım yapmış oluyorlar. Türk milleti içinde bir halk var... ki bu kelimeyle murad edilen, fakir, okuması yazması kıt çoğunluktur. Bir de aydınlar, kişizadeler, beyzadeler, varlıklılar var. Okuyan, ya zengin olan ne sihirdir, ne keramettir hesabıyla halktan ayrılıveriyor. Bugün okuyabilmek de, para sahibi olmak da halk içinde imtiyazlar kazanmakla mümkün.

Bugünkü durumda Türk halkı, Türk milletin bir bölümüdür. Eşrafın, toprak ağalarının, zenginlerin, aydınların, yani halktan ayrı bir yaşayış ve düşünüşe sahip olanların yönettiği bir halk var. İşte halktan ayrı olanlar kendi aralarında bir muhabbet yarışına girerler:

— Ben halkı severim, canım halkım benim...

— Yok, ben senden daha çok severim...

Aman ne erdem, ne yücelik! Arasına halka iyilik olsun diye okul yaptıran zenginlerimizden tutun da, cami, çeşme için bağış yapanlara dek herkes halkı sever. Ama gerçekten halka doğru halkçı bir politikayı kim benimsiyor? Kim yürütmeye çalışıyor? İşte ben ona halkçı derim. Halka iyilik olsun diye çeşme yaptıranların davranışında insan-

ları inciten bir bağış felsefesi görüyorum. Bunun değeri sıfırdır uygar adamın gözünde...

20. yüzyıl halkçılığı, sınırları belirli bir dünya görüşünden ibarettir. Onun adına toplumculuk derler.

— Sen halkı seviyor musun?

— Hem de nasıl...

— Peki, eğitimde insanların istidadına eşit imkânlar açan bir sosyal adalet politikasını niçin reddediyorsun?

Eğitim paralı olsun, sen çocuğunu paralı okulda okut, sonra da halkı sevdiğin için köşebaşına bir çeşme oturt!

Buna halk sevgisi değil, halk aldatmacası derler. Halkçılık, ne halkla soğan ekmek yemek, ne halkın oylarını dolandırmaktır. Millet içindeki imtiyazları, halk içinde eritmek politikasını savunmaktır. Atatürk'ün «imtiyazsız, sınıfsız bir millet» olmak ülküsü, bu çeşit halkçılığın dile gelişidir.

— Ben halkı severim... dedin mi, bir yanda sen, bir yanda halk! Sen ile halk arasındaki farkları ve imtiyazları eritecek bir toplum görüşüne sahipsen, işte o zaman halkı seviyorsun demektir. Gerisi, insanları sevgi gösterisiyle piyazlamaktır.

Haziran 1964

HALK GERİCİ DEĞİLDİR!

Gericilikle mücadele için çareler düşünülüyormuş. Hükümet çevrelerinden sızan haberlere göre, sert tedbirler alınacakmış.

Devlet düzeninde İslâm özel ve kamu hukukunun yürütülmesini isteyen Nurculardan tutun; Batılılaşmanın Türkiye'yi batırdığını yazıp, öğretmen jurnal eden hükümet müftüsüne kadar yaygın bir akımı önlemek nasıl mümkün olacak? Açıkça söyleyebiliriz ki, bugünkü siyasî iktidarın gücü yetmez buna... Zaten gericilik davası zabıta tedbirleriyle çözülecek bir düğüm değildir. Her Kur'an kursunun başına bir polis dikemeyiz. Hükümet daha İmam-Hatip okullarını kontrolü altına alamamış. Bu okullarda okuyan pırlanta gibi çocuklarımız, devletin Bakanlığından çok, yıllık yarım milyondan fazla gelirini cami kapılarından iş adamlarına kadar çeşitli kaynaklardan sağlayan bir kurumun etkisindedir.

Peki... Çok yanlı ve çok düğümlü olan bu dava nasıl çözülecek? Eminiz ki, kanunlara yeni maddeler katmak, cezaları ağırlaştırmak, savcılara ta-

limat vermek, çabucak kaybolacak bir rüzgâr yaratacak; arada birkaç ne dediğini bilmez cahil vatandaş yanacak, ama gericilik akımı daha da kuvvetlenerek devam edecek. Çünkü, bu akımı destekleyen ve yürüten siyasî ve iktisadî nedenler ortadan kalkmadıkça gericilik yayılacak...

Gericilik akımını destekleyen siyasî, sosyal, iktisadî sebepler nelerdir? Acaba halk gerici midir? Yoksa, halkın geri kalmasını isteyen ve Türkiye'nin bugünkü düzenini olduğu gibi muhafaza etmek için çırpınan bir siyasî akımın nüfusu altına mı girmiştir?

Türkiye'nin 19 milyonu köylüdür bugün... Demek ki, memleketin en azından üçte ikisi! Bu köylüler gerici midir?

Bu konuda önce Cezayir lideri Ben Mella'nın fikirlerinden söz açmak isteriz. Ben Bella, kendisiyle konuşan iki Fransız gazetecisine «Cezayir'in toprak reformuna değil, toprak devrimine ihtiyacı olduğunu» anlatıyor. Ve toprak devriminin aynı zamanda bir öğretim devrimi olacağını söylüyor:

«— *Bizim köylü, yemeyeyim, içmeyeyim, ama çocuğum okusun diye düşünüür...*» diyor.

Palavra mıdır Ben Bella'nın düşüncesi? Hayır! Türk köylüsü de aynı biçimde düşünür. Eğer köylü, çocuğunu Kur'an kursuna gönderiyorsa, bu kurs sonunda çocuğuna sağlanacak hayat seviyesini gözleriyle gördüğü içindir. İmkânsızlıklar içinde yaşayan köylü, Kur'an kursu sonunda çocuğunun köylerde itibarlı bir meslek sahibi olduğunu görürse, niçin o yola gitmesin? İlkokuldan diploma almakla Kur'an kursundan mezun olmak arasında, getirdikleri bakımından ne büyük farklar vardır hiç düşündük mü?

Robert Kolej İktisat Bölümü Başkanı Prof. Peter Franck, yaptığı bir anket sonunda şu kanaate varıyor:

«— Köylü nüfusunun dörtte üçünden fazlasına göre, şehir hayatı çocuklara daha iyi imkân hazırlayan, daha yüksek gelirlerin sağlanabileceği ve daha mutlu yaşama şartları veren bir ortamdır. Köylünün yarısı, bir insanın başarıya ulaşabilmesi için üniversite tahsilinin şart olduğuna inanmaktadır. (...) Beşte biri, öğretmenlik mesleğini hepsinden fazla arzulamaktadır. Yedide biri, doktorluğu ve yalnız yirmide biri çiftçiliği gelecek nesiller için en arzulanacak meslek olarak düşünmektedir. (...) Evlâtlarını daha iyi yaşama ortamına hazırlamak çabası içinde bulunan köylülerden yarısından çoğu kültürel eğitimi din eğitiminden üstün tutmaktadır.»

Görülüyor ki, köylünün (yani bu memleket çoğunluğunun, yani halk çoğunluğunun) gericilikle ilgisi yok. Ama onları baskı altında tutmak isteyenler, ileri fikirli gruplardan çok daha iyi teşkilatlanmasını bilmişler ve köylüye yenilik düşünceleri götürecek yerde, mistik propaganda öncülüğünü yapmışlardır.

Bu memleketi gerçekten kurtarmak, ve halkı gerçekten uyarmak isteyenler, siyasî gücünü duyuracak kuvvete ulaşınca geri akımlar, biten mum gibi sönecektir. Gericiliğe karşı karakol tedbirlerinin kendi kendimizi aldatmaktan öteye gideceğine inanmıyorum.

Nisan 1964

İLERİCİ Mİ, GERİCİ Mİ?

Yanar-dönerdir ilerici-gerici kavramları...

Erbakan, Karaköy meydanından çıplak heykeli kaldırttığı için gericidir; ama aynı Erbakan, «141 ve 142'nci maddeleri Ceza Kanunu'ndan kaldıracacağız» dediği için ilericidir.

Acaba Erbakan, ilerici mi, gerici mi?

Bu soruya cevap vermeden önce ilericilik, gericilik üstüne bir gezi düzenleyelim dünyada...

O

Kamboçya eski kralı Norodom Sihanuk, emperyalizme karşı direnen ilerici bir prenstir. Sihanuk beş altı yıl önce CIA'nın tezgâhladığı bir darbeyle düşürülmüştü. Sola açık demokratik rejime bağlılığından ötürü Washington'un işine gelmemişti Prens Sihanuk, ve şimdi yurt dışından sürdürüyor mücadelesini...

Bazen bir kral, bir şeyh, bir işveren ilerici eylemin başına geçebilir. Devrimci bir gazetenin işvereni, emekçi sınıfının demokratik haklarını savunduğu sürece ilericidir, emperyalizme karşı di-

rendiğince ulusçudur. Bu gazeteyi yıkmak için çabalayan sendikacı da tutucu ve gerici dir.

Şili'de Allende iktidarına karşı grev bayrağını açan işçi, hem emekçi sınıflarına ihanet ediyordu, hem de ulusuna... Allende bakır madenlerini millileştirdiği için ulusal mücadele yürüngesindeydi; solcu cephenin Başkanı olduğundan emekçi sınıfından yanaydı. Böylesine ilerici bir iktidara karşı eylem koyan işçi kesimleri hiç kuşkusuz tutucuydular.

Mustafa Kemal, Anadolu'da emperyalizme karşı halkı örgütlerken Azerbaycan'da İngilizlerin desteğiyle sözde ulusal bir hükümet kuruldu. Amaç, Anadolu ihtilâlini arkadan çevirmektir. Atatürk'ün eylemi ilerici, Azerbaycan eylemi gericiydi. Nitekim, Mustafa Kemal, gerektiğinde Bakû'ya hücum edip gerici hükümeti yıkmak için plânlar tasarlamıştır.

Mazlum ülkelerden sömürülen değerleri paylaşarak, sermaye sınıfının güdümüne giren her işçi eylemi, bir bakıma tutucudur. Emekçileri siyasî iktidara yönelişinden saptıran sendikacılık, sermaye iktidarının payandası sayılır. Bu bakımdan partiler-üstü sendikacılık ancak tutucu diye nitelenebilir.

Irak'ta Kürt başkaldırmasının lideri Barzani, Ortadoğu'daki antiemperyalist hareketleri baltalamak için Amerikalılarla işbirliği yapmaktadır. Irak hükümeti; petroleri millileştirirken, Barzani, petrolü Amerikan kumpanyalarına peşkeş çekmektedir. Ne gariptir ki, Kürt sorunu karşısında bunca duyarlı iç politika ortamında, bizim sermaye basını şimdi Barzani propagandası yapmaya baş-

lamıştır. Çok tirajlı gazeteler Barzani'yi göklere çıkarmakta:

— Savaş kurdu... diye pohpohlamaktadırlar...

Ama Barzani, Ortadoğu'da tutucu akımların kozu niteliğine dönüşmüştür.

Ankara'da PTT grevi, işçilere geniş haklar tanımak isteyen sola açık iktidarı yıpratmak için açıldığından tutucu bir sendikal eylemdir. Ecevit hükümeti «işçi - memur» ayırımı konusunda işçilerden yana bir düzen oluşturacağını vadetmiştir. Hükümet cezaevlerindeki solcular için af yasası çıkarmanın uğraşındayken kanunsuz greve yönelen sendikacı, hiç kuşkusuz ilerici değil, tutucu sınıfına lâyıktır.

Nitekim, aynı sendika önderleri, 1972 yılında, sıkıyönetim ve sağcı hükümet döneminde, İstanbul'daki PTT emekçilerinin grevini kırmak için çabalamışlardı.

O

Görülüyor ki, ilerici - gerici yargıları görecelidirler; zamanına ve yerine göre değişebilirler. Bazen bir kral, prens, şeyh, işveren, ilerici olabilir; bazen bir sendikacı, emekçi, işçi, köylü, tutucu ya da gerici kalabilir.

Erbakan'ın İstanbul meydanlarından çıplak heykeli kaldırtması gerici bir tepkidir. Ama aynı Erbakan fikir özgürlüğünü zincirleyen yasaları kaldırmaya yöneldi mi, ilerici bir düşünceye sahip çıkar. Türkiye'de 141 ve 142'nci maddelerin Ceza Kanunundan kaldırılması çok önemli bir aşamayı noktalamaktadır. Erbakan'ı bu maddeleri tasfiyeye yöneldiği için eleştiren kişi, ilerici değil, tutucu ve gericidir. Çünkü bu kişi, burjuva özgürlükle-

rine bile tahammül edemeyen bir kafaya sahip demektir.

Heykel olayı yüzünden Erbakan'ı eleştirmek, ancak Ceza Yasasındaki faşist maddelerin kaldırılmasını isteyenler için bir haktır. Gardrop Atatürkçülüğünde faşist özlemlere çanak tutanlar ise hiç kuşkusuz Erbakan'dan çok daha geride ve çağdışıdır.

7 Nisan 1974

İKTİSATTA MİLLÎ POLİTİKA...

Bir fabrika düşününüz, çıkardığı malları kendi işçilerine satmak zorunda bulunsun. Bu fabrikanın sahibi fazla kâr etmek için çıkardığı malın fiyatını yükseltmek ister... Ne var ki, işçilerin ücretleri düşükse pahalı malı alamayacaklardır. Bu durumda fabrika sahibi işçi ücretlerini yükseltmeyi düşünebilir, ama bu sefer işçilerine yüksek ücret ödediği için fabrika sahibinin kârı yine düşecektir.

Kapitalist, kâr etmek için işçilerine düşük ücret vermek, ürünlerini satabilmek için de yüksek ücret vermek durumundadır.

Ve işte kapitalistin açmazı budur.

Bu açmaz günlük hayatımızda elle tutulur, gözle görülür biçimde karşımıza çıkmaz. Çünkü, iktisadî hayat karmaşık ve çok yönlüdür. Bir fabrika sahibi imal ettiği çorapları kazık fiyatına piyasaya sürdüğü zaman cebini bir süre doldurabilir. Kapitalistler, buzdolabı, otomobil, bisiklet, radyo, televizyon, gaz sobası, çamaşır makinesi gibi nice malı piyasaya sürerler, sürdükçe de kazanır-

lar, kazandıkça yarışa çıkarlar, sen daha çok satacaksın, ben daha çok satacağım yarışı sonunda piyasa dolar taşar...

Ne var ki, kâr yarışı sonunda ortaya çıkan bu plânsız gidişte piyasada mal çoğalır, gereği kadar müşterisi olmadığından bir yerde tıkanıklık başlar. İşte o zaman üretimi kıstak zorunda kalır kapitalist... Ve üretimi kısıncı işçilerine yol vermek zorunda kalır... işsizlik kaplar her yanı... Buhran başlamış demektir, piyasada çöküntü birdenbire hızlanır.

1929 yılında Amerika dünyanın en zengin kapitalist ülkesi iken böylesine bir buhran patlak vermiş, ve dünyayı allak bullak etmiştir.

İleri kapitalist devletler, bu soy buhranlara karşı çare ve yeni kâr alanları aramak için az gelişmiş ülkelere gözlerini dikmişlerdir. Bir Amerikan fabrikasını düşününüz, çıkardığı malları hem Amerikan işçilerine satmak, hem Amerikan işçilerinin ücretlerini yüksek tutmak, ve hem de bu açmazdan kurtulmak için dış pazarda satış yaparak daha çok kâr etmek imkânını elbette arayacaktır.

Kapitalizmin yasası budur.

Demek ki, Amerikan kapitalisti için dışarıya açılmak kaçınılmaz bir hayat kanunu oluyor. Bırakınız Türkiye gibi yoksul bir ülkeyi, Amerikan kumpanyalarının istilâsı Avrupalıyı kaygılara düşürmüştür. Avrupa dışındaki pazarları ise bazen silâh zoruyla, bazen de yardım ve kredi yollarıyla işgal etmek elbette Amerikan kapitalizminin vazgeçemeyeceği dış politikasıdır. «*Pax Americana*» denen nizam budur. Eğer bir yoksul devlet plânlı bir iktisadî ve millî ekonomiyi tercih eder de Amerikan kumpanyalarına karşı millî pazarını koru-

maya kalkışırsa, Washington derhal ceberrut bir surat takınmakta:

— Bu soy sol akımlar Amerikan güvenliğini tehdit ediyor, komünistliğe yol açıyor... diye gizli veya açık müdahaleye başvurmaktadır.

Çünkü, kapitalistin istediği kâr, daha fazla kâr, daha çok kârdır. Kapitalist ekonominin kanunudur bu... Amerikalı hem Teksas'ta petrol kumpanyasını kuracak, hem kendi memleketinde satacak, hem dış pazarları elinde tutmaya çalışacaktır. Söz gelişi, Türkiye gibi bir ülkenin millî pazarını ele geçirmek için de Türkiye'ye gelecek, iktisadî hayata müdahale ederek piyasayı eline alacaktır. Böylece tüketimi artırdıkça kapitalizmin canlılığı devam edecektir...

Ne var ki, bu canlılık Türkiye gibi yoksul ülkelerin sömürülmesiyle mümkündür.

Amerika kapitalist üretimle tüketim arasındaki uygunsuzluğu yok edecek her türlü tedbire başvurup dış pazarları zorlamakta, kırk devletin kontrolünü elinde tutmakta, elektronik beyinlerle piyasa sondajları yapmakta, ve bunalımlara düşmeden iktisadî nizamını yürütmesini becermektedir. Gerktiğinde açtığı bölgesel savaşlarla durumu idare etmektedir. Ne var ki, bu gidişin nerede iflâs edeceği kapitalist dünyanın başında sallanan Demokles kılıcı gibi bir soru işaretidir.

Avrupa ülkeleri bile Amerikan kapitalizminin doludizgin gidişine karşı başkaldırmak zorunda kalmışlardır. Doların sallantıları başlamış, altına hücum büyük krizler yaratacak yönlere kaymıştır.

Bütün bu olaylar Türkiye'ye yeni yeni dersler verecek ve insanlarımızın gözlerini açacak tecrübeler getirmektedir.

Türkiye için bugün önemli soru şudur:

— Türkiye bir Amerikan pazarı mı olacaktır? Yoksa kendi millî pazarına sahip çıkacak mıdır?

Amerikan kapitalistinin istediği gibi davranmak bir siyasî tutumdur. Bu tutumun şampiyonu Adalet Partisi ve lideri Süleyman Demirel'dir. Amerikan kumpanyalarının Türkiye'deki ortaklıklarıyla tam ittifak halindedir Demirel..

Bir Amerikan pazarı olmak istemiyorsak, o zaman millî bir politika düşünmemiz gerekir... ki, herhalde Atatürkçülüğün iktisadî yöntemi bundan başka bir şey olamaz.

17 Mart 1968

TÜKETİM TOPLUMU

Yirminci yüzyıl özgürlük çağıdır. İnsanların ve milletlerin özgürlük çağı... İnsan ile millet kelimelerini yan yana anmamızın nedeni var: Çünkü, çağımızda insan özgürlüğü, millet özgürlüğüne bağlı. Bir millet hür olmadıkça, o milletin bir ferдинin hür olması mümkün müdür? Türkiyemiz bir başka devletin uydusu kaldıkça vatandaş sıfatıyla: — Özgürüz... diye düşünebilir miyiz?

Hayatımız ve geleceğimiz konusunda bağımsız kararlar vermek özgürlüğü bizim için kutsaldır. Bu özgürlük de ancak iktisadî bağımsızlıkla sağlanır. Toplumun iktisadî bağımsızlığı ve kişinin iktisadî bağımsızlığı... Bu ikisini sağlamadan bağımsızlıktan ve özgürlükten söz edilemez. Bu ikisini sağlamak için insana ve topluma musallat her çeşit sömürüyü tasfiye etmek gerekir. Bir millete musallat dış sömürüye emperyalizm denir.

Emperyalizm bizim açımızdan yabancıların Türkiye'yi sömürmesidir. Bu korkunç ahtapotun vantuzları Türkiye'ye yapışmış sömürüyor. Son yirmi yılda milletçe itildiğimiz çukur, çağımızın in-

sanlık bilincine yakışmayacak bir felsefenin karanlığıyla doludur. Bu karanlıkta çırpınan Türk toplumu özlenmeyecek birtakım nitelikler kazanmıştır:

1 — *Türkiye bir büyük devletin ileri karakolu derekesine düşürülmüştür.* Millî savunma geleceğimize aykırı bir iştir bu, «istiklâl-i tam» şuuru-
na terstir. Bir savaşın ilk dakikalarında otuz iki milyonu tehlikeye sokacak birtakım gizli anlaşmalarla millî savunmamızı düzenlemeye kalkmışız; bir nükleer savaşın ilk hedefi, bir füze savaşının rampası ve Amerikan savunma stratejisinin bir âleti durumuna getirilmişiz.

2 — *Türkiye yabancı kapitalizmin açık pazarı niteliğine girmiştir.* Bu açık pazarın ticaret ve sermaye kanunlarını Amerikalılar hazırlamışlardır. Yabancı kumpanyalara ve kapitalizmin sömürüsüne bu «açık pazar»ın birtakım yabancı tekellerine kapatılması da yine aynı kötü gelişmenin bir sonucudur. Petrol, kauçuk, otomontaj, demir-çelik, yağ, oto lâstiği gibi alanlarda yabancı tekellerle ortaklık yapan kompradorlar, devletten berat çıkarak açık millî pazarı kendi inhisarlarına kapatmışlar ve «tek fiyat - yüksek fiyat» uygulayarak milleti yabancılarla birlikte sömürmek sanatının doruğuna ulaşmışlardır.

3 — *Türkiye «tüketim toplumu» felsefesine aşılanmıştır.* Tüketim toplumu felsefesinin mihra-
kı Amerika'dır. Birtakım büyük kapitalistlerin toplum yararını hiç düşünmeden salt kâr amacıyla tüketim eşyası yapmaya yönelmesi ve halkı rek-
lâm, propaganda, ilân baskısıyla tüketime itmesi, Amerikan iktisadiyatının ve hayat felsefesinin temelidir. Ne var ki, bugünkü Amerikan toplumu

kendi tükettiğini kendi üreten bir toplumdur; hat-tâ ürettiği tüketim mallarını dış pazarlarda satarak Amerika'ya gelir sağlayan bir iktisadî mekanizma işler Amerika'da...

Amerikan vatandaşının refahı, yediği, giydiği, kullandığı, dillere destandır. Elbisesinden kundurasına, evinden mobilyasına, otomobilinden deniz motoruna kadar... Dergiler, gazeteler, sinemalar, televizyonlar, radyolar, duvar ilânları Amerikan vatandaşını tüketim seferberliğine çağırır:

— *Ye, giy, kullan, tüket...*

Ne var ki, bu emir yalnız Amerikan toplumu sınırlarında kalmaz, sosyalist devletler dışında bütün dünyaya Amerikan emperyalizminin propagandası olarak dağılır. Çünkü, Amerikan sınırları içinde refah alâmeti olarak görülen tüketim felsefesi, bizimki gibi yoksul bir ülkede sefaletin ve geriliğin yoğunlaşmasını ve sürmesini sağlar.

Türkiye temel sanayi yatırımlarını yapamamış, üretim yeteneği düşük, makine ve elektrik gücünden yoksun bir ülkedir. Böyle geri bir tarım ülkesinde *tüketim toplumu mukallitliği* millî enerjinin çürümesine, sömürülmesine yol açar. Yoksul halk ile lüks tüketimi alışkanlık haline getirmiş zengin azınlık arasındaki uçurum, tüketim toplumu siyasetinde derinleşir.

Türkiye gibi, dünyanın daha birçok yoksul ülkesinde kapitalizmin en büyük kumpanyalarının cıvılcı reklâmlarına raslarsınız. Az gelişmiş ülkeleri tüketim yoluna iten ve az gelişmiş ülkelerde tüketim maddeleri imalatının kurulmasını iç ve dış politika olarak kabul ettiren kapitalizm, gerçekte *yeni sömürgeciliği* yürürlüğe koymaktadır.

Nitekim, bu politika sayesinde Türkiye'de halk, yarı-aç, yarı-çıplak, okulsuz, susuz, elektriksiz, doktorsuz, hastanesiz iken büyük kentlerde görülmemiş bir tüketimin israfı ve lüksü dalgalanmaktadır. Yabancı kumpanyalarla yerli ortakları, giyimde, kuşamda, yiyimde, kullanışta tüketim maddelerini üretecek imalâthaneler kurmaktadır.

Üretime geçmeden tüketime geçmek isteyen yoksul ülkelerin hali, öküze özenip şişen kurbağa hikâyesi gibidir... Biz de aynen Amerika'daki hikâyeye özendirilmişiz; tüketim toplumu ilkeleri yolunda yürüyoruz. Bunun içindir ki, büyük bir Amerikan pazarı olmaktan öteye geçemiyoruz.

Amerika'da tüketim toplumu önce insanlık aleyhine işleyen bir mekanizmadır. Türkiye'de tüketim toplumu, öncelikle Türk milleti aleyhine dönen bir çarktır. Bunun içindir ki, Türkiye'de «milletçiğim» diyen kişi tüketim toplumuna karşı çıkar. Tüketim toplumuna karşı çıkmak, sömürgeleşmeye, uydulaşmaya karşı çıkmak demektir.

Amacımız, Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün bize emanet ettiği vatani «ileri karakol», «açık pazar» ve «tüketim toplumu» sıfatlarından kurtarmak olmalıdır.

15 Ağustos 1968

.

«AFYON SAVAŞI»

Çocukluğumda okuduğum bazı dergiler ve kitaplardaki Çin'i hatırlarım. Uzakdoğu'nun bu gizli ülkesi bize masallar dünyası gibi anlatılırdı. Hiç kuşkusuz Çin'i Batı aracılığıyla tanıyorduk. Çoğunlukla düşük bıyıklı, seyrek sakallı, kötü insanlardı Çinliler... Ellerinde afyon çubukları, zayıflıktan kaburgaları sırttan, dişleri dökük, yarı çıplak, tembel, pis kişilerdi...

Aradan zaman geçti. Çinliyle afyonu, afyonla Çinliyi birbirine karıştıran simge çıkmadı aklımdan. Sanıyordum ki afyonkeşlik Çinlinin eski bir geleneğidir, babadan, atadan miras kalmıştır. Vaktaki ki gözüm açıldı, işin içyüzünü öğrendim. Afyon Çin'e 18. yüzyıl sonlarında Anglosakson sömürgeci-leri eliyle sokulmuştu. Batılı uygarların insanları sömürmek ve dünya egemenliklerini sürdürmek için denemeyecekleri yol, sınamayacakları yöntem yoktu.

Gerçekler bazen en katı biçimde söylenmezse alışkanlıkları şarsamaz ve kişiyi etkileyemez. *«Dünya uyuşturucu madde trafiğini Batı dünyası-*

nın egemenleri yönetmektedir» dediğimiz zaman belki de bir tepki gelecek:

— Yok canım, bu kadarı da fazla... denecektir. Oysa tarih söylüyor bunu.

18. yüzyıl sonlarında İngilizlerin «Hindistan Şirketi» Çin'e afyon sokmaya başlamış. 19. yüzyıl başlarında Çin'in yıllık afyon ithalâtı 20 bin sandığı bulmuştu. Hem halkın sağlığı bozuluyor, hem dışarıya para - bugünkü deyimle döviz - çıkıyordu. Öylesine insafsızcasına yoğunlaşıyordu ki afyon sömürüsü, en sonunda Çin İmparatoru, Kanton'a gelen 20 bin sandığa el koyup, ülkeye afyon girişini yasakladı. Afyon pazarı elinden çıkınca İngiltere Kanton'a asker çıkardı. Direnme başladı, savaş büyüdü. Çin, afyon pazarı olmak istemiyordu, Londra Hindistan Kumpanyasının istemlerine uygun bir dış politika uyguluyordu. İngiltere, Kanton'dan başlayarak her yanı yaktı. Şanghay'ı kuşattı, kentteki 16 bin yurtsever toptan intihar etti, Çin aman diledi. Savaş İngiltere'ye 520, Çin'e 20 bin ölüye malolmuş, ülke gene afyon pazarı niteliğine düşmüştü.

Geçenlerde Sayın Doç. Aydın Aybay'dan bu konuda bir mektup aldım; diyor ki:

«Olayların hızlı gelişme biçimine bakılırsa ortaya 20. yüzyılın yeni bir «Afyon Savaşı» çıkacak. Geçen yüzyılda bu savaş Çin'de oldu. Yalnız bu seferki biraz değişik, hattâ ters. Bilindiği gibi Çin'e karşı yürütülen ve sonuçta kazanılan savaşta, Batılı «uygar» ülkeler, Çin Hükümetinin «ticaret serbestliğini engellediğini» ileri sürerek savaş açmışlar ve «uygarlıktan nasibi olmayan bu halkı» dize getirmişlerdi. Bu «uygarca» zaferden sonra da serbest ticaret yoluyla «vahşi» halka uygarlıklarının

ürünlerini bu arada bol miktarda afyonu satmaya başlamışlardır. Çin'e sokulan afyonların büyükçe bir bölümü nereden sağlanırdı bilir misiniz? Bu noktada izin vererseniz bir anımı anlatayım. Öğrenciliğim sırasında kısa bir süre (1951 - 52) Toprak Mahsulleri Ofisinin Beşiktaş'taki Afyon Deposunda ambar kâtipliği yaptım. Ambarın bir köşesinde ilâç hammaddesi olarak kullanılacak afyon için hazırlanmış kalıplardan daha küçük boyda kalıplar gözüme çarptı. Uzun yıllar orada çalışmış bir zata sordum. Güngörmüş muhatabım bu kalıpların «içimlik afyon» için kullanıldığını, İkinci Dünya Savaşı'nın başlamasına kadar İngiliz ve Amerikan firmalarının siparişi üzerine içimlik afyon hazırladıklarını, Beşiktaş önüne gelen yabancı gemilere bunları yüklediklerini ve Çin'e götürdüklerini anlattı. Savaş başlayınca bu ticaret durmuş, savaş sonrası ise malûm...»

Sayın Aydın Aybay'ın görgü tanıklığından da anlaşılıyor ki afyon işi derin bir konu; ama her şeyden önce şu bilince varmalıyız:

Anglo - Amerikan çevrelerinin insanlığı zehirleyen bir ülke olarak Türkiye'yi suçlamaları kökensiz bir ithamdır. Böyle bir ayıp, olsa olsa onların alnında vardır, bizi de belki bu işe âlet etmişlerdir.

Ve güncel sorularımız şunlardır:

Türkiye'de afyon yasağı istemlerinin altında hangi ticaret gayesi ve hangi çıkarlar yatıyor? Sentetik uyuşturucu üreten Amerikan firmaları mı bastırıyor? Afyon üretmekte direnirsek Amerika Türkiye'ye ne gibi bir «iyilik» düşünüyor?

Hiç kuşkusuz cevaplar ilginç olacaktır.

29 Mart 1974

NEDEN?

Biz birbirimizi arada sırada asarız.

Son yıllarda üç kez siyasî darağacı kurduk. Birincisinde bir Başbakanla iki Bakan astık, ikincisinde bir Albayla bir Binbaşı, üçüncüsünde üç genç kurban ettik.

Neden?

O

Türkiye hızlı bir sermaye birikimi sürecindedir. Bir kuşakta güçlü bir sermaye sınıfı yaratmaya yöneldik. Kalkınma usulümüz buydu. Zenginlik önce bir sınıfın elinde toplanacak, sonra bu sınıfın siyasî ve ekonomik egemenliğinde ve öncülüğünde toplum kalkınacak. Devlet örgütü bu tür kalkınmaya araç olarak kullanılacak.

Ne var ki sömürsüz bir ülkede sermaye sınıfını pompalamak, vatandaşı sömürmek demektir. Bu tutum tehlikeli sarsıntılar yaratır ülkede. Sınıflar arası uçurumlar büyür, adaletsizlik derinleşir. Bir sermayecinin kısa sürede olağanüstü kâr sağlaması, vatandaşların kişisel kazançlarını sağlaması demektir. Devlet, vergi adaletiyle bu kazanca or-

tak olamazsa, toplum dengesini bozan bir gelişim görülür. Bu durum karşısında toplumdaki bozulğu eleştirmek isteyen aydınlar ortaya atılırlar. Sermayeden yana iktidar, aydınların sesini kısmak ister. Ama gürültü büyür, toplumdaki rahatsızlık dalga dalga her kurumu sarar. İş çatışmaya dönüşebilir. Çatışmaya üniversiteden sendikalara, siyasi partilerden orduya dek sosyal kurumlar katılabilirler. Bazen emekçinin bazen sermaye sınıfının istemlerine göre, bazen bir kördöğüşü içinde birbirine girer toplum güçleri... Bu kavgada bazen bir taraf ötekinden, bazen öteki taraf berikinden adam asar. Bu «uygarlık dışı» işlemleri Batı dünyası kınar. Bizde de bazı kalem sahipleri eleştiriler yaparlar:

— Demokrasi daha yerleşmedi; anglo - sakson demokrasilerinde böyle şey olur mu? Olmaz. Biz henüz Batı demokrasileri gibi yönetime alışamadık, rejim sorunlarını çözemedik.

Batı demokrasileri arasında en çok özendiğimiz İngiltere'dir. İki yüz yıldan beri İngiltere'ye imreniriz. Ne var ki, İngiliz demokrasisi, yalnız Ada demek değildir. İkinci Dünya Savaşı ertesine dek İngiliz parlamenter rejimi şu yapı üstünde yürüyordu:

1) *Britanya adaları, Dominyonlar, Kuzey İrlanda ve Hindistan bölümü*: İngiltere, Gal, İskoçya, Kuzey İrlanda toplam 50.369.797; Hindistan 376.750.000; Malta, Pakistan, Seylan Adası, Güney Afrika, Gana, Kanada, Avustralya, Yeni Zelanda ile bu bölümde toplam nüfus 557 milyonu aşırıyordu.

2) *Sömürgeler*: Aden, Borneo, Kıbrıs, Hong Kong, Malaya, Singapur, Güney Rodezya, Kenya,

Seyşel Adaları, Nijerya, Gambiya, Karaib Adaları, Bahama Adaları, İngiliz Güyanı, Fiji Adaları vb. ile bu bölümde yaşayanlar 53 milyonu aşıyordu.

3) *Mandalar veya protektoralar*: Güneybatı Afrika, Rodezya, Tanganika, Uganda, Zanzibar, Kamerun, Siera Leone vb. ile birlikte bu bölümde 31 milyonu aşkın insan yaşıyordu.

İngiliz, parlamenter rejimini sömürgelerde, mandalarda, dominyonlarda yaşayan toplam 642 milyonun üstüne oturtmuştu. İngiltere’de yaşayan bir avuç insan, üstün toplum niteliğindeydi. Bu üstün toplum, çok partili rejimin istikrarını sömürgelerdeki insanların demokrasiden, insan hak ve özgürlüklerinden nasipsiz yaşamasına borçludur. İngiltere’de yakın tarihte siyasî darağacı kurulmadı ama, sömürgelerde ölen ve öldürülen insanın haddi hesabı yoktur.

o

Batı demokrasilerinde işler böyle yürüdü.

Bizde ise darağacı kuruldu sık sık...

Darağaçlarına paydos demenin tek çaresi, *sermaye demokrasisi’ni emek demokrasisi* niteliğine erdirmektir. İşte o zaman cana kıymaktan kurtulur, barış ve kardeşliğe kavuşuruz.

18 Kasım 1973

KÖKÜ DIŞARDA İDEOLOJİ

Ülkemizde ideolojiden çok korkulur. Aydınların evleri sık sık aranır ve radyoyla ilân edilir:

— Bay Aydın'ın evindeki arama sırasında ideolojik yayınlar bulunmuştur.

Oysa biraz mürekkep yalamış insan, her yayının ideolojik bir yanı bulunduğunu bilir. Kur'an, İslâm ideolojisinin kaynağıdır. Tevrat, Musevî; İncil, Hıristiyan ideolojilerinin odaklarıdır. Üniversitelerimizde okutulan iktisat kitapları, öğrencilere kapitalist ideolojiyi yansıtır. Sosyalist ideolojiyi yayan kitaplar ise durmaksızın kovuşturulur. Edebiyat alanında her roman, her hikâye, her şiir, bir ideolojiden esinlenir. Sanat gücü olanları bir yana bırakalım, ama işporta kitapları da bu yasanın içindedir. Dünyada ve ülkemizde milyonlarca satan ünlü «Love Story» çoğu kişiyi ağlatmıştır. Filmi de iyi gişe yapan bu aşk hikâyesi, kapitalist ideolojinin etkilerinde kadın - erkek ilişkisini işlemektedir. Gazetelerde okuduğumuz resimli romanların çoğu Batılı sermaye sınıfının ideolojisin-

den esinlenen serüvenleri çizgiyle okurlara sunarlar.

İdeoloji, eski Yunanca kökenli iki kelimedenden meydana gelir. İdea (fikir) ve logos (bilim). Bir topluma veya sınıfa özgü düşünce ve inanışların bütünü bir ideoloji meydana getirir. Sermaye sınıfı ideolojisi, işçi sınıfı ideolojisi, ulusçuluk ideolojisi, küçük burjuva ideolojisi gibi... Birbiriyle uyuşmuş ve birbirini tamamlayan fikirlerin bütünüdür ideoloji; ve her ideolojinin temelinde sosyal ve ekonomik ilişkiler yatar.

Ülkemizde insanların bir bütün içinde düşünmesini engellemek için ideoloji düşmanlığı körüklenir. Ve ideolojinin ne demek olduğunu bilmediğimizden, sık sık:

— Kökü dışarda ideoloji.. deyimini kullanırız. Oysa kökü dışarda olmayan bir ideoloji yoktur. En başta kapitalist ideolojinin kökü dışardadır. Kapitalizm, çağdaş anlamıyla önce İngiltere’de olduğundan o kaynaktan dünyaya dağılan ideolojiyi bizim sermaye sınıfı bal gibi benimsemiştir. Kapitalizmin karşısında yer alan sosyalist fikirler de elbette dışardan aktarılmıştır. İşçi sınıfı, kapitalizmin geliştiği ülkelerde ve öncelikle Batı Avrupa’da olduğu için, işçi sınıfının ideolojisi olan sosyalizm, o ülkelerde doğmuş, büyümüş, bütün dünyaya yayılmıştır. Kapitalizm gibi sosyalizmin de sınırları aşan bir niteliği vardır.

Atatürkçülüğün temelleri sayılan ilkelerin tümü de dışardan aktarılmıştır. Pozitivizm, yani müspet düşünce, Avrupa’dan alınmıştır. Devletçilik, Atatürk’ün icat ettiği bir şey değildir, etatizm’in Türkiye’ye ithalidir. Milliyetçilik, Napolyon Bonapart ordularıyla Avrupa kıtasını sarmış

nasyonalizmin Türkçesidir. Osmanlı İmparatorluğunda önce Yunanlılar, Bulgarlar, Ermeniler ulusçuluğu benimsemişlerdir; bu akım sonradan Türkler arasında yayılmış, Türkçülüğü doğurmuştur. Layiklik ideolojisinin de kökü dışarda, Batı uygarlığındadır. Vicdan özgürlüğü savaşının sürecinde bulunur layisizmin anlamı... Halkçılık, popülizmin yerlisidir. Cumhuriyetçilik ise eski Yunan'da Eflâ-tun'dan beri dünyanın malıdır.

İnsanlığın yarattığı ve paylaştığı fikir akımlarını kökü dışarda ideolojiler diye kötülemeye, karalamaya çabalamak cehaletten doğar.

Önemli olan, tarih boyunca oluşmuş ideolojiler içinde ileriye açık olanları benimsemek ve bu akımları Türkiye'nin gerçekleriyle uyuşturmadır. Sermaye sınıfı ideolojisine gümrüklerimizi açıp emekçi sınıfı ideolojisine kapatmak, uygarlığa aykırı bir ambargoyu uygulamaktır. Ulusumuzun ve insanımızın özgürlüğüne katkıda bulunacak her tür ideolojiye yaklaşmak zorundayız. Kim çağdaş dünyanın fikir akımlarına sırt çevirirse yanar.

Ne demiş Atatürk:

— Medeniyet öyle bir ateştir ki, ona bigâne kalanları yakar.

13 Kasım 1973

TARZAN'IN İDEOLOJİSİ

Tarzan, Türkiye'de çok sevilir. Hattâ ülkemizin çeşitli bölgelerinde Tarzan yetişir. Bunların en ünlüsü Manisa Tarzanı'ydı. Şimdi sanırım Bursa Tarzanı var. Ayağında hayvan postundan don, elinde bıçak, daldan dala sıçrayan Tarzan, keyiflendiği zaman nara atar:

— Aaaaaaaaaaaaaa...

Tarzan'ı beyaz perdede seyretmeyen vatandaş kalmamıştır. Romanları, resimleri serüvenleri elden ele dolaşır orman adamının. Çocuklar Tarzan'a bayılırlar. Beyaz adamdır Tarzan, güçlü kuvvetlidir, maymunlar kralıdır, zencileri yerden yere çalar. Balta girmemiş ormanlarda üstünlüğün simgesidir. Zavallı zenciler Tarzan'ın çığlığını duyular mı, oldukları yerde titremeye başlarlar. Beyaz kral öfkeleni mi koskoca zenci kabilesinin bir başından girer, öteki başından çıkar, dağıtır yüzlerce karaderiliyi...

Düşünüyorum: Kara Afrika'nın binlerce sinemasında Tarzan filmleri nasıl seyrediliyor?

Zenciler alkışlıyorlar mı beyaz orman adamını?

Kimbilir! Bizler televizyondaki «Görevimiz Tehlike» dizisini nasıl heyecanla izliyorsak, bilinçsizliğin karanlığını daha da yoğunlaştırıyorsa televizyon ekranı, CIA ajanlarının dünyadaki marifetlerini Devletin TRT'sinde nasıl alkışlıyorsak, Afrika'nın zencileri de Tarzan filmlerini öylesine alkışlıyorlar.

Tarzan bir Lordun çocuğudur. Ve bu soylu İngiliz çocuğu, balta girmemiş ormanlarda büyür: vahşi hayvanlara, karaderili kabilelere sözünü dinleterek ormanlara egemen kesilir. Tarzan'ın babası Lord Greystoke'un Afrika'ya düşmesini Tarzan romanlarının yaratıcısı *Edgar Rice Burroughs*, şöyle anlatıyor:

«İngiltere Sömürge Bakanlığının arşivinde herkes gidip okuyabilir: John Clayton, genç Greystoke lordu, gizli bir görevle Afrika'ya doğru yola çıktı. John Clayton'un yerine getirmek için yola çıktığı görev çok gizli ve önemliydi. Çünkü Sömürge Bakanlığı dost bir Avrupalı devletin Afrika sömürgelerindeki huzurlu ve rahat gelişmeyi bozmaya çalıştığını haber almıştı. Kauçuk ve fildişinden büyük pay alan bu müttefik devlet, İngiliz Krallığına saygı duyacağı yerde yerlileri devrimci fikirlerle kışkırtıyordu. Tüfek ve tabanca kullanmayı öğreterek zorlukla medenileştirdikleri yerliler de huysuzlaşmaya başlamışlardı bile.»

İşte Tarzan'ın ideolojisi budur. Afrika sömürgelerinde huzurlu ve rahat gelişmeyi kundaklamak isteyenleri hizaya getirmek, yerlileri devrimci fikirlerle kışkırtanları cezalandırmak için Afrika'ya

yönelen sömürgeci Lord cenapları, bir talihsizlikle balta girmemiş ormanlara eşiyle birlikte düşer.

Tarzan bu Lord'un oğludur. Maymunlarla yaşasa da, daldan dala sıçrasa da, ormandaki yaratıkların hepsinden başka ve hepsinden üstündür. Damarlarındaki mavi kandır, üstünlüğünü yaratan; aşağılık zencilerin hepsi de beyaz adamın üstünlüğü karşısında dize gelmiştir.

o

Çocuklarımız, büyüklerimiz, Tarzan'ı beyaz perdede seyreder; romanları, serüvenleri elden ele dolaşır. Türkiye'de hiç bir savcı, sömürgeciliği ve ırkçılığı savunan Tarzan'ın peşine düşmeyi düşünmez. Öylesine benimsemiş, öylesine sevmişizdir ki Tarzan'ı, bu yazıyı okuyanların çoğu:

— Aman canım Tarzan'ın da ne zararı var? diyebilirler.

Evet, Tarzan'ın bir zararı yoktur. Beyaz adamın üstünlüğünü, sömürgeciliğin erdemini anlatan kitapların çoğunu tatlı tatlı okuruz.

Ama işçi sınıfının üstünlüğünü ve işçi sınıfının egemenliğini savunan bir kitap okumaya görelim... Hemen işlemeye başlar mekanizma, okuyanın başına belâ yağar; evi altüst edilir; ve ertesi günü radyoda:

— Yapılan aramada ideolojik yayınlar bulunmuştur.. diye cihana ilân edilir.

Biz bu yazıyı ideolojiden, hele işçi sınıfı ideolojisinden bunca korkanlara, Tarzan'ın da bir ideolojisi olduğunu ispatlamak için yazdık. Hiç olmazsa ideoloji denen kavram üstünde biraz daha kafa yormalarını sağlamaktır amacımız.

10 Ocak 1974

SINIF KAVGASI

Yaşadığımız yıllarda bir dizi genç adam, mahkemeler önünde sorguya çekildiklerinde:

— Marksist - Leninistim, dediler.

Bir olgudur bu.

Dünyanın çeşitli ülkelerinde 20. yüzyılın etkin bir akımıdır Marksizm - Leninizm... Bazı ülkelerde iktidara geçmiştir, bazı ülkelerde muhalefeti oluşturmaktadır. Türkiye, *yaşadığımız dünyadan soyutlanamayacağına göre* bu akımların etkisini duyacaktır. Çünkü yaşadığımız dünyada Fransa'dan Çin'e dek, ya Marksizm - Leninizm üstüne, ya da Marksizm - Leninizm yöntemlerine göre çeşitli konular üstüne yazılmış, onbinlerce, yüzbinlerce, milyonlarca kitap, dergi, gazete yayınlanıyor.

Durum bu olunca, iki davranış söz konusudur: Ya Türkiye'de uzmanlardan kurulu mahkemeler, yerli yabancı tüm yayınları sansürden geçirecek, vurgulanan kitaplar yasaklanıp yazarları hapisanelere doldurulacak, ya da serbest bırakılacak ve Marksizm - Leninizm *Batı'da olduğu gibi* özgürlük forumunda göğüslenecek.

Akıllı kapitalistler, sınıf kavgasını yumuşatmak amacıyla:

— Özgürlükçü rejimde alacağımız tedbirlerle bu akımları etkisiz hale düşürelim... diyorlar.

Hırslı ve hınçlı kapitalistler:

— İçeri atalım, yasaklayalım, asalım, ezelim... diyorlar.

İçeri atmak, asmak, kesmek, ezmek hem olanaksız görünüyor; hem de çağdaş dünya önünde Türkiye'yi özgürlükten yoksun bir ülke gibi gösteriyor. Tarihte asmakla, kesmekle, öldürmekle, hiç bir akımın önüne geçilemediği açık. Hıristiyanlıktan Müslümanlığa, layiklikten cumhuriyetçiliğe dek tüm ideolojiler asmakla kesmekle durdurulamadı. Çünkü aşırı baskılar bir bakıma akımların yayılmasına yol açar; ezenle ezilen arasında garip ilişkiler söz konusudur.

Bugün Parlamentoda bulunan AP - DP - CGP gibi partiler, tamtamına Marksist - Leninistlerin istediği sınıf kavgası bayrağını sallamaktadırlar:

«— *Komünistlerin affına karşı direneceğiz.*»

Doğrusunu isterseniz bu tutum pek akıl kârı görünmüyor. Komünist, momünist, Leninist, meninist.. Bunlar işçi sınıfının ideolojisi kapsamında akımlardır. Nasıl sosyalistler ve sosyal demokratlar işçi sınıfından yana olduklarını ileri sürüyorlarsa, Marksist - Leninistler de aynı savı sürdürüyorlar. Türkiye geliştikçe, sanayileştikçe işçi sınıfı genişleyecek, yoğunlaşacak, çeşitli etkilere açılacak. Bunların karşısında sermaye sınıfları var. Hırslı sermaye çevreleri kendi *sınıflarının tahakkümünü* geçerli kılmak için toplum dengesini bozan bir gayretkeşlik içine düştüler mi sonuç ne olur?

Bu soruya hiç kimse şimdiden kesin bir karşı-

lık veremez; Ecevit Koalisyonu sınıf kavgasını ve çelişkilerini yumuşatmak için akıllıca öneriyor:

— Bir dengede buluşalım!..

Denge, demokrasi dengesidir. Ama öyle görülüyor ki karşı tarafın buna aldıracağı yok. Genel af konusunu yozlaştırmak için elden gelen yapıldı. Bugün *Türkiye* ve *dünya*'daki hukuk kurumları, genel affın, siyasî suç ve adi suç farkı gözetmeden genel ölçüler ve ilkeler içinde ele almasını öneriyorlar. Bu öneriler *ülkücü* ve *demokratik* bir anlayışı yansıtmaktadır. Marksizme göre ise hukuk bir üstyapı kurumudur, ve yasalar egemen sınıfların istemlerini yansıtır. Şimdi AP - DP - CGP tam bu Marksist anlayış içinde, genel af konusunda egemen sınıfların siyasî istemlerini yansıtıyorlar; üyesi bulunduğumuz *Batı - Avrupa'nın hukuk anlayışı*'nın da çok gerisinde kalıyorlar; dayandıkları yerli sermaye sınıflarının mücadelesini kin ve hırs-la gündeme getiriyorlar; İlkel kapitalist tutum ve davranış içindedirler.

Ecevit koalisyonunun - politika dengesi içinde - bu ilkel tutuma karşı durma olanağı zayıftır. Genel af tartışmaları bir siyasî mücadele aracıdır. Batı'nın ve Türkiye'nin liberal kurumlarının:

— Affı siyasetin, hukuku politikanın dışında tutalım, diye konuşmaları bir işe yaramıyor.

Ne var ki Türkiye bu olayları yaşamak zorundadır. Yaşanmadan olmuyor. Yaşandığı zaman da görülüyor ki *bugün Türkiye'de en hızlı ve en hırslı sınıf mücadelesini Süleyman, Ferruh, Feyzi Beyler yürütmektedirler*. Marks'ı Marks'tan, Lenin'i Lenin'den daha çok doğrulamak istercesine çabalıyorlar bu baylar...

15 Mart 1974

ÇOK ULUSLU ÖRGÜTLER

Batı dünyasında adını sık sık duyduğumuz, bazı örgütler vardır. NATO, AET, Avrupa Konseyi, UNESCO gibi... Hiç kuşkusuz Batı dünyasını birbirine bağlayan, salt bu örgütler değildir; ülkeleri aşan büyük şirketlerden söz açmak da gereklidir. Bir firma düşünün ki, dünyanın belli başlı devletlerinde, şubeleri, fabrikaları, ortaklıkları, aracılığı, dağıtıcıları bulunsun. Bu düzeye erişmiş bir kumpanyanın bir devlet kadar güçlü olduğu tartışmasız gerçektir. Batı'da böyle şirketlere «multinationale» diyorlar, dilimize «çok-uluslu» şirket diye çevriliyor. Bunlardan Michelin, Fransa'daki çok-uluslu kumpanyalar arasında Fransız kökenli olanlardan biridir. Amerikan pazarında etkisini duyuracak kadar güçlü olan Michelin, Almanya'da, Hollanda'da, İtalya'da, İngiltere'de, hatta Franko İspanya'sında fabrikalara, depolara, satış şubelerine sahiptir.

Bu durumda ortaya bir sorun çıkmaktadır:

Michelin'in Fransa'daki fabrikasında bir grev çıktığı zaman ne olacaktır?

Michelin böyle bir durumda İspanya veya Almanya'daki fabrikasında üretime hız verecek, dünya piyasalarına gene mal sürecektir. Fransa'daki grevden şirket yöneticileri belki de memnun olacaklardır. Ya da çeşitli ülkelerdeki depolarda gereğinden çok mal birikmişse, bu malların bitimine kadar yapılacak bir grev işverenin hoşuna gidecektir.

1972'nin sonlarına doğru Michelin'de bir grev olmuştur. Çok-uluslu Michelin Kumpanyası çeşitli ülkelerdeki kuruluşlarıyla birlikte hareket ederek, greve karşı çareler düşünürken önüne bir engel dikilmiştir: Uluslararası Kimya - İş Federasyonu - ki 4 milyon üyesi vardır - çok-uluslu Michelin'in karşısına çok-uluslu bir işçi federasyonu olarak çıkmıştır. Michelin'deki işçiler yerel sendikalar aracılığıyla bu federasyona bağlı olduklarından, kısa bir süre içinde her ülkede gerekli tedbirler alınmıştır. İspanya'dan Fransa'ya oto lastiği dolu kamyonlar yola çıkamamış, çeşitli ülkelerdeki fabrikalarda fazla çalışma saatleri kontrol altına alınmış ve grev oyunun kurallarına göre korunmuştur.

Demek ki üyesi olduğumuz Avrupa'da, çok-uluslu grevler dönemine girilmiştir.

Michelin olayında dikkati çekici nokta şudur: Faşist İspanya'daki Michelin kuruluşları da çok-uluslu federasyonun kapsamındadır. Merkezden gelen kararlar İspanya'da uygulanmakta, Fransa'nın bir köşesinde yürürlüğe konan grevin, dünya çapında kontrolü -değişik rejimler altında dahi- yapılabilmektedir.

Sınırlar ötesi bir sorun niteliğine dönüşen bir başka grev olayı da bugünlerde gazete sayfalarına

yansımıştır. Bir başka yazıda konu edindiğimiz Fransa'daki Hava Trafik Memurları Sendikasının grevi, Amerika'dan Avrupa'ya dek bütün havayollarını ve havayolları personelinin kapsamıştır. Gerçi büyük havayolları şirketlerinin Fransa'ya yönelen seferlerini iptal etmeleri ve bu davranışlarıyla Fransa'yı âdeta protesto etmelerinin gerekçesi başkadır. Bununla beraber, Fransa'daki küçük bir topluluğun grev hakkını kullanması, sonuçta bütün dünyayı ilgilendiren bir konu düzeyine yükselbilmiştir.

Çağımızın kimlik kartına damga basan ağırlığın ne olduğunu anlamak için pek zahmete gerek yoktur.

Dünyanın her yanında, emeğin ve emekçinin hakları ve özgürlükleri gündemdedir. Çağdaş toplumun ve çağdaş demokrasinin birinci sorunu budur. Demokrasi dediğimiz rejimin özü de budur. Bu özü reddetmek, bir toplumu çağdışı karanlıklara doğru itelemek demektir.

Politika hayatımızda sık sık Batı toplumundaki yerimizden ve insan haklarına dayalı demokrasiden bahsetmek moda olmuştur. Ne var ki Batı toplumlarında hayatın ne olduğu konusunda ya yeterli bilgimiz yok ya da sorunun özünü hasıraltı etmek istiyoruz. Dünya öylesine bir niteliğe kavuştu ki, çağımızda Doğu'ya gitsek de emek sorunu Batı'ya gitsek de emek sorunu karşımıza çıkmaktadır.

9 Mart 1973

ORDUNUN VARLIK GEREKÇESİ

Ordunun varlık gerekçesini anlamak için, millet gerçeğinin ne olduğunu öğrenmeliyiz.

Millet nedir?

Bir milleti yaratan etkenleri şöylece sıralayabiliriz:

1 — Dil birliği,

2 — Toprak birliği,

3 — Kültür birliği,

4 — İktisadî yaşayış birliği,

5 — Ve bunlara dayanan ruhsal biçimlenme...

Dil, milletin doğuş nedenleri başında gelir. Kültür birliğine götüren ve ruhsal biçimlenmenin özünü yaratan dildir. Aynı dille konuşmak, insanların birbirleriyle kaynaşmasını sağlar.

Toprak birliği «vatan» kavramının kökeninde yatar. Vatan topraklarının kutsal olduğu inancı vicdanlara yerleşmiştir. «*Vatan için ölmek de var - Fakat borcun yaşamaktır*» dizelerini ozanlara ilham eden toprak birliğidir.

Kültür birliği, geçmişten gelen ortak mirasa sahip olmak ve gelecekte beraber yaşamak ülküsü

çevresinde zenginleşir. Bir milletin ortak kültürü, o milletin yaşayışına yön veren en önemli etkenlerden birisidir.

İktisadî yaşayış birliği, milletin bir «*millî pazar*» çevresinde toplanmasıdır. Buna bazen «*iç pazar*», bazen «*millî pıyasa*» denir. Millî pazar sınırlarda korunur.

Ve bütün bu etkenler, topluluğun üyelerinde *ruhsal biçimlenme* yaratır... ki, millî ruh dediğimiz şey milletin üyelerini «*kıvançta ve tasada ortak, bölünmez bir bütün*» yapar.

Milleti yaratan etkenler bunlardır.

Bu etkenlerin içindeki «*millî pazar*» veya «*iktisadî yaşayış birliği*» millet kavramı okutulurken kasten hasıraltı edilir. Oysa «*millî pazar*» kavramı millî bilincin oluşmasında birinci derecede ağırlık taşır. Çünkü, bir millet, her şeyden önce yaşamını sürdürmek zorundadır. Evrenin kanunu, varlıkların yaşamlarını koruması üzerindedir. Millî pazarını yabancılara kaptıran, iktisadî yaşayışın hakim tepelerini yabancılara emanet eden milletin; zamanla çözülmesi, çökmesi, fakirleşmesi, yaşama ve ilerleme olanaklarını kaybetmesi doğa yasasıdır. Tarih boyunca bu nedenle savaşlar çıkmıştır. Milletler «*vatan topraklarını*» bir başka deyişle «*millî pazarı*» korumak için ordular beslerler; her varlık kendisini korumak için araç yaratır.

Eğer bir ordu, kendi millî pazarını korumak için şartlanmışsa ve hazırlıklıysa, millî ordu'dur. Başka milletlerin pazarlarını sömürmek için şartlanmış ve hazırlanmışsa, emperyalist ordudur. Yakın ve uzak tarihte başka toplulukların pazarlarını sömürmek için çıkan savaşların haddi hesabı

yoktur. İngiltere, Hint pazarını sömürmek için Hindistan'ı istilâ etmiştir. Fransa Cezayir'i aynı amaçla istilâ etmiştir. Sömürgecilik dediğimiz şey budur. Bir de emperyalist ulusların, mazlum ulusların pazarlarını kapışmak ve paylaşmak için kendi aralarında savaşıması vardır ki, Birinci ve İkinci Dünya Savaşları da bu yüzden çıkmıştır.

Yabancı orduları, Anadolu'ya, Türk pazarını ele geçirmek, yeraltı ve yerüstü kaynaklarına el koymak için çıkmıştır. Millî Kurtuluş Savaşı, millî pazarı yabancıya teslim etmek istemeyen Türk milleti ordusunun savaşıdır.

o

Sonuç: Orduların varlık gerekçesi, millî pazarı yabancıya sömürmemektir.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra gelişen yeni sömürgecilik, bu yollarda yeni usuller yaratmıştır. Millî pazarları sömürmek için ordularla değil, iktisadî ve siyasî anlaşmalarla uygulanan bir strateji, çoğu zaman başarılı olmuş, ve ordular sınırları beklerken millî pazarın hakim tepeleri yabancılardan eline geçmiştir.

Emperyalist, asker üniformasını çıkarmış, kravat takarak vatanın bağrına girmiştir. Millî pazarda mal satmak, vatan topraklarının altını ve üstünü sömürmek; ekonominin hakim tepelerini ele geçirdikten sonra siyasî iktidara nüfuz ederek, bir milletin yönetiminde etkin olabilmek yeni sömürgeciliğin usulüdür. Bu durumda kalabalık ordular besleyen milletler bile, farkında olmadan millî pazarlarını yabancı devletlere kaptırmışlardır.

«Millî pazar» yabancılardan eline geçtiği zaman ordunun sınırda beklemesinin bir hikmeti kalmaz.

Çünkü, sınırlar ve sınırlardaki gümrükler, millî pazarı korumak içindir. Millî pazarının hakim tepeleri yabancı eline geçmiş vatan topraklarında, ordunun rolü, yabancı sömürüsüne bekçilik derekesine düşer.

İşte yirminci yüzyılın mazlum uluslara getirdiği sorun budur. Bu soruna cevap aramak, sivil ve asker bütün millet üyelerinin başlıca görevidir.

5 Mart 1971

YÂR BANA BİR EĞLENCE!

Devlet eliyle yayınlanmış bir anketin rakamlarına göre, Akdeniz bölgesinde arazinin yüzde ellisi toprak sahiplerinin yüzde üçü elindedir. Doğu Anadolu'ya geçiniz, yüzde bir bile değil, binde dokuz oranında toprak sahibi, işlenen toprakların yüzde yirmisini elinde tutuyor. Ege'de binde yedinin elindeki arazi, yüzde on ikiye ulaşıyor.

Türkiye bir yanda çok küçük ve bir yanda çok büyük parçalı topraklardan meydana gelmiş dağınık düzen bir toprak mülkiyetinin ilkel üretiminde boğulmaktadır. Uzmanlar ekilebilir toprakların hudutlarını 16,4 milyon hektar diye hesaplamışlardır. Bugün ise ekilen topraklar 24 milyon hektarın sınırlarına dayanmıştır.

Türkiye'de istatistik denilen şeye pek güven olamayacağı ileri sürülebilir. Ama bu, durumu değiştirmez. Üç aşağı, beş yukarı, durumumuzun belki de elimizdeki imkânlarla derlenmiş istatistik bilgilerinden çok daha kötü olduğunu da iddia edebiliriz. Yıllardan beri her gün orman yakılıp tarla açılmakta, meraların köküne kibrit suyu ekil-

mekte, Anadolu erozyondan çölleşmektedir. Gittikçe genişletilen ekilebilir arazinin tümü, artan nüfusu doyuramadığından büyük şehirlerin çevresi gecekondulu ordugâhları ile çevrilmiştir. Türkiye'nin Başkenti Ankara'da insanların yüzde 45'i gecekonduda yaşamaktadır. Atatürk'ün amacı, kalenin eteklerindeki harap ve eski Ankara yerine bir modern başkent kurmaktır. Şimdi üç Ankara'yı üç Türkiye gibi seyretmek mümkündür:

Padişahlık Ankara'sı... Atatürk'ün Ankara'sı... Demokrasi Ankara'sı...

İşte bu Ankara'da... işte bu bereketsizleşmiş topraklardan göçenlerin kurduğu yeni Ankara'da, bir Bakan çıkar, ormanların en büyük düşmanı keçilere kaside okur...

İşte bu Ankara'da, arazi vergisine ait en küçük bir teklif, daha parlâmentoya gelemeden, Meclis komisyonlarında oy avcısı politikacılar tarafından işlemez hale getirilir...

Yine devletin kaynaklarına göre, tarım kesimindeki net gelirin toplamı, millî gelirin yüzde 42,5'idir. Yani, neredeyse yarısına yakın bir kısmı...

İşte bu kesimde yaşayan ensesi kalın ağa sınıfı devlete vergi ödemez. Çünkü, politikacı bunların hizmetindedir. Çünkü politikacının velinimet-i, efendisi bunlardır.

Bu toprak ağalarının yüzde 10'u, yine resmî rakamlara göre, tarım kesimindeki bütün gelirin yüzde 52'sini elde ederler.

Türkiye'de yüzde 10 toprak kodamanını yirmi yıldan beri vergiye bağlamak kabil olmamıştır. Adnan Menderes, hürriyetleri kısıcı bütün kanun maddelerini Meclis grubundan kolaylıkla geçirttiği halde, ufacık bir arazi vergisi teklifinde aynı

grubun karşısında perişan ve ağlamaklı hale düşmüştür.

Toprak ve vergi reformlarını isteyenleri komünistlikle itham edenler, bu geri düzenin politikadaki ve basındaki uşaklarıdır. Bunlar, ilim adamı Kaldor'u bile toprak sahiplerinin sadece yüzde 15'ini vergiye bağlamak için rapor hazırladı diye komünistlikle itham etmişlerdir.

Arazi vergisi çıkmayacak, toprak reformu uyutulacak, grev hakkı işlemez hale getirilecek, yobaz okullarına göz yumulacak, keçilere kasideler okunacak, din istismarcılığı yapılacak, memlekette okuma - yazma bilmeyenlerin sayısı artacak, vergilerde fakir tabaka kazıklanacak, Anayasaya aykırı kanunlar işletilecek, doçentlerin eline kelepçe vurulacak... ondan sonra dedikodu havanında kirli suları dövmekle günlerimizi gün etmeye bakacağız...

Bunun adı nedir?

Demokrasi!

Demokrasi mi? Önce Batı demokrasilerinde yayınlanmasına izin verilen bilim ve fikir eserlerinin tercüme edilmesine bu memlekette de imkân verelim. Ondan sonra oturup demokrasiden konuşuruz.

1963

ÇANAKKALE'DE MEHMETÇİK

Çanakkale'nin yalnız Türkiye'de değil, yeryüzünde ünü büyük. Birinci Dünya Savaşı'nda Mehmetçik burada bir destan yazdı. 250 bin kaybımız var Çanakkale savaşlarında... Eğer İngilizler ve müttefikleri Çanakkale'yi çözüp Marmara'ya girseler, tarih bugünkü gibi yazılmayacaktı. İstanbul düşecek ve Osmanlı devleti savaş dışı edilecekti. İtilâf devletleri yıkılmak üzere bulunan Rusya Çarlığını kurtaracaklar, Millî Kurtuluş Savaşımızda, Gazi Mustafa Kemal arkasında Sovyet hükümetini değil, karşısında İngilizlerle müttefik ve bize düşman Çarlığı bulacaktı.

Çanakkale savaşları yalnız Mustafa Kemal'in şöhretini sağlamakla kalmamış, Millî Kurtuluş Savaşımızın da kaderini etkilemiş bir destandır. Bu destanın en büyük ozanı Memhet Âkif, Mehmetçik için der ki:

*Vurulup tertemiz alnından uzanmış yatıyor,
Bir Hilâl uğruna, yârab, ne güneşler batıyor!
Ey, bu topraklar için toprağa düşmüş asker!
Gökten ecdat inerek öpse o pâk alnı değer.*

Mehmet Âkif'in ölümsüz mısralarına konu olmuş Mehmetçiğin şimdi Çanakkale'de ne yaptığını merak etmez misiniz? Bilindiği gibi, Mehmetçik savaş bittiği zaman Mehmet olur. Ve şiirlerin mısralarından inip Anadolu toprağına basar iki ayağını... Devlet kapısında horlanır, resmî dairelerde azarlanır; hastanesiz, okulsuz, yolsuz, topraksız, ışıksız, susuz yaşamını sürdürür... Kravatlı beyler tarafından aldatılıp oy'u alınır elinden... Yeşil sofaların karanlık telkinleriyle uyutulur... Kara yobazların ağır baskısında ne yapacağını bilemez olur... Mütegalibenin, ağanın yönetiminde bir oyuncaktır. Savaş zamanı bir teğmenin veya bir yüzbaşının emrinde süngüsü parıl parıl Mehmetçik, barış zamanında kendisini bekleyen sömürü ağına süngüsü düşük, boynu bükük teslim olur.

Ne garip hikâyedir bu!

Vatan topraklarını korumak için düşman kurşununa göğsünü geren mazlum Anadolu çocuğı, toprak reformu istedi mi, ekip biçecek bir karış toprağı kavuşmak için ağzını açtı mı, iftira hazırdır:

— *Komünistlik aldı yürüdü...*

Ama aynı Mehmet, Mehmetçik olup o toprakları düşmana karşı savunmaya çıktı mı, şiir hazırdır:

— *Ey bu topraklar için toprağı düşmüş asker...*

Komünistliğin mülkiyet tanımadığını iddia edenler, köylüyü toprak sahibi, yani mülk sahibi yapmak isteyenlere komünist damgasını basmakta sakınca görmezler. Mehmetçikler artık iyice anlamalıdırlar ki, bu memlekette toprak reformu is-

teyenler komünistler değil, milliyetçilerdir. Mehmetçiğin sefaletten kurtulmasını, çoluğunu çocuğunu yaşatacak, okutacak, büyütecek imkânlarla sahip olmasını isteyenlerdir.

Vatan toprağı sayısı az mütegalibenin tekelinde midir?

— Bu vatan hepimizin... diye bangır bangır nutuk atan, ama toprak reformuna gelince sağdan geri çark eden sömürücülerin maskesi artık vatan-daş önünde düşürülecektir.

Çanakkale'deki Mehmetçiğin bugünkü kaderi nedir? İşte, Alçitepe köyü halkı bu konuda hepimize bir fikir verebilir. Eski adıyla *Kirte*, yeni adıyla *Alçitepe* köyü Çanakkale'nin *Eceabat* ilçesine bağlıdır. Bu halkın çoğu emekçidir. Başta gelen geçim kaynaklarından biri, İlk Dünya Savaşı'nda emperyalistlerin yağdırdıkları top ve tüfek mermilerinin kovanlarını toplayıp satmaktır. Hiç bir tiyatro dramında rastlanmayacak kadar ağır bir kaderdir bu... Mehmet Âkif'in Çanakkale destanında:

*Sana dar gelmeyecek makberi kimler kazsın..
Gömelim gel seni tarihe desem sığmazsın..
Tüllenen mağribi, akşamları sarsam yarana..
Yine bir şey yapabildim diyemem hâtırana...*

Dediğı Mehmetçik, aradan elli yıl geçtikten sonra azığını, ekmeğini, geçimini, düşmanın attığı mermilerin satışına borçludur. Batının ünlü trajedi ustaları dahi bu c'enli göz yaşartıcı bir hikâyeyi düşünememişlerdir, İlyada Şairi Homeros bile böylesini yazamamıştır. Çanakkale Mehmetçiğı, yağmur ve fırtınayla yüzeye çıkan mermi kovan ve:

kurşunlarını aramak için çamur içinde iki büküm ekmek derdi peşindedir.

Peki... Bu Alçıtepe'de ekilecek biçilecek toprak yok mudur?

Vardır. Köyün ekilir - biçilir verimli ovası Çan adıyla anılır. Ovanın 35.000 dönümü bir milletvekiline aittir. Ama mülkiyet kökeni şüpheli ve ihtilâflıdır. Bitmeyen ihtilâf yüzünden köylü zaman zaman zulüm görür, tutuklanır. Bu topraklar için dava açmak 60.000 liralık harç ister... O da köylüde yoktur, üstelik siyasî baskı ağırdır, ve Ankara'dan gelir.

İşte size Çanakkale'deki Mehmetçiğin hali... Bir yanda emperyalistlerin mermi kovanlarını çamurlar arasında arayan Mehmet... Öte yanda 35.000 dönüm toprağa tek başına el koyan ağa...

Ey, bu topraklar için toprağa düşmüş asker... Uğruna toprağa düştüğün toprakları sana haram edenlerin sultasında yaşıyorsun.

27 Kasım 1968

ABDÜLHAMİT'İN KÖPRÜSÜ

«*Abdülhamid'in Hâtıra Defteri*»nin 165'inci sayfasında anlatıldığına göre Abdülaziz'in hâl'i sırasında İzzet Bey namında bir binbaşı Padişahın dairesi önünde nutuk atarmış:

«— Sizi ve bizi ve memleketimizi, Sultan Aziz, Moskoflara teslim etmek istiyordu. Moskof küffarını İstanbul'a sokmak, İstanbul'u anlara vermek üzereydi. Sultan Murat sizi ve memleketi kurtardı.»

Demek ki Moskofçuluk edebiyatı o günlerden başlamış. Abdülaziz'in ardından tahta çıkarılan Murat Moskof küffarını İstanbul'a sokmamış ama ilk günden delilik alâmeti göstermiş ve 1876 mayıs ayında çıkarıldığı tahtan 1876 yılı ağustos ayında indirilmiş, yerine 1969 Türkiyesinde güncel bir sorun haline gelen «*Ulu Hâkan Abdülhamid*» getirilmiş.

Ve ondan sonra komprador kapitalizmine Türkiye'de kekâ...

Abdülhamid Han'ın bizzat kendileri, komprador sultan olarak yabancı kumpanyaların imtiyaz-

larına ve yabancı devletlerin sömürüsüne sunmuş İmparatorluğu... Her alanda Batı emperyalizmine peşkeş çekilen vatan toprakları üstünde Alman - İngiliz - Fransız rekabeti birbirine girmiş... «*O pa-şa senden, bu nazır benden*» çekişmesi, Babıâli'de yüz kızartıcı rezaleti ayyuka yükseltmiş. Komprador Sultan, en güçlü iki emperyalist arasında bir tahtıravalli kurmuş.. İngilizlere verilen tâvizler Almanları, Almanlara verilen imtiyazlar İngilizle-ri öfkelerendirirken İmparatorluk toprakları parça parça elden gidermiş...

o

Almanların zamanla ağır bastığı görülüyor bu tahtıravallide... Tüm Anadolu'yu Mezopotamya'ya kadar Alman sömürgesi yapmak, Irak petrollerini ele geçirmek için Almanlar «*Bağdat Hattı*» proje-sini yürürlüğe koyuyorlar. O zaman en kârlı işler-den biri de Anadolu'da demiryolculuk... Yabancı-lar, saye-i şahanede demiryolu yapımı ve işletme-sindeki kârlarını teminat altına almışlar. Bu yüz-den Saray kulislerinde demiryolu imtiyazlarını ka-pışma dövüşü sürüyor. Almanlar da Bağdat'ı Ana-dolu'ya ve oradan da Berlin'e bağlayacak hattı dö-şerlerse bir taşla iki kuş vurmuş olacaklar.. Sü-veyş'ten Ortadoğu petrollerine sarkmış İngilizle-ri karadan vuracaklar.

İşte bu tasarıların arasında komprador Sultan Abdülhamid'e bir de Boğaz köprüsü projesi sunu-luyor. Bay Süleyman Demirel'e yakınlığı bilinen ve AP'nin yarı resmî sözcüsü bir gazetede «*Boğaz köp-rüsü 92 yıl önce yapılacaktı*» başlığı altında bu ta-rihî olay şöyle sunuluyor:

«— 33 yıllık padişahlığı sırasında Osmanlı İm-

paratorluğuna birçok değerli eser kazandıran, ileri ve medenî hamleler yaptığı bilinen İkinci Abdülhamid zamanında Boğaz köprüsü yapılması teklif edilmiştir. Padişahın ismine izafeten «Hamidiye köprüsü» ismi verilen köprüünün projesi ve maket fotoğrafı «gerekçe» ile birlikte Sultan Abdülhamid'e verilmiştir. Yeni bir «muhalefet çılgılığı yükseltmemek» ve «borca girmemek» düşüncesiyle Sultan Abdülhamid köprüünün yapılmasını sonraya bırakmıştır.

Anadolu - Bağdat demiryolu inşaatıyla birlikte düşünülen bu köprüyü Padişaha sunan mektubun son kısmında iyi bir tezgâhtarlık var. Diyor ki mermer kubbeli köprü projesini sunan eloğlu, Osmanlı Padişahına:

«— İslâm Halifelerinin saraylarını hatırlatan şu mermer kubbelere bakınız... Bunlar, Müslümanların Halifesi olan Yüce Padişahın dinî ve siyâsî bütün kudretini gözler önünde yükselterek, Osmanlıların şan ve azametini gösteriyor.»

Oysa o devirde Osmanlıların «şan ve azameti» Galata sarraflarına, Lövantenlere, İngiliz ve Alman'a el açmak ve boyun bükmekten başka şey değil... İmparatorluğun sömürgeleştiği çağ... Kompador kapitalizminin gemi aızıya aldığı zaman... Eh, eserlere eserler katan Sultan Hamit bir de adına «mermer kubbeli Boğaz köprüsü» diktirse, şan ve şeref iki kat olacak... Ama bu köprü yüzünden hangi yabancı kumpanyaları vurgunu vuracak?

İşte orası Türk milleti için cim karnında bir nokta!

Ulu Hâkan Abdülhamid'e Boğaz köprüsü teklif edildiği zaman takvim yaprakları 1900 yılını gösteriyordu. Emperyalistlerin Anadolu üstündeki de-

miryolu politikasının bir türeviydi bu... 1969 yılındaki Boğaz köprüsü de Abdülhamid usulünce eserlere eserler katma politikasının doğurduğu bir projedir. Eloğlu, Cumhuriyetin demiryolu siyasetini kısırlaştıracak bir nakliyat düzenini Türkiye'ye uyguladı. Motor sanayii olmayan ve petrolünü yabancı kumpanyaların yönetimine bırakmış bir Türkiye'de asfalt yollar açıldı. Bu asfalt yolların üstünde yürüyecek araç ve kullanılacak yakıt, kasten yabancı güdümünde bırakıldı. Öylesine ki, her bir kamyon, her bir traktör, her bir otomobil ve her bir litre petrol milletin alınterini yabancı kârı olarak dışarı transfer etsin...

İşte bu güdümlü politikanın Asya ve Afrika yakasını birbirine bağlayacak köprü de gene komprador kapitalizminin bir türevidir.

Ve Abdülhamid'den Süleyman Demirel'e uzanan çizgi, işte bu köprünün üstünden geçer...

1900'den 69 yıl sonra «yeniden borçlanmak» uğruna ve millî «*muhalefetin çılgınlığını*» yükseltmek pahasına Boğaz köprüsü projesi yürürlüğe konmuştur. Çünkü emin olunuz bugünkü Türkiye'de komprador kapitalizmi Abdülhamid devrinden daha cür'etkâr ve daha güçlü ellerdedir.

5 Mart 1969

KÖPRÜNÜN AÇILIŞI

İstanbul Boğaziçi köprüsü 30 ekimde açılacak. Açılış için gösterişli törenler hazırlanıyor. Hattâ bu konuda önemli tartışmalar bile patlak veriyor. Bu önemli tartışmalardan biri de gazetelerin yazdığına göre şu sorunun çevresinde yoğunlaşıyor-muş:

— *Köprü hangi yönden açılacak ve aşılabacak?*

Eğer Asya yakasında düzenlenirse açılış töreni, köprü ilk kez Asya'dan Avrupa'ya geçilecek; ama tören Avrupa yakasında düzenlenirse, tersi olacak.

Resmî çevreler törensel konuları tartışa dursunlar, köprünün bir de siyasal yanı var. Gûya bu köprü AP'nin, hattâ AP'nin bile değil Demirel'in eseriymiş; Ecevit köprünün yapımına karşı olduğundan 30 ekimden önce Hükümet Başkanı olursa, köprünün açılış törenlerine katılması tuhaf kaçacakmış.

İşkembe-i kübra'dan böylesine atışlar, ancak alaturka çevrelerin söyleyip inandıkları masallardır. Bir kere köprünün yapımını şu veya bu siyasî

partie veya başkanına bağlamak boşuna çabadır. Köprüyü Demirel yapmadı ama, diyelim ki yapmış veya yaptırmış olsun.

Ne olacak?

Menderes, İstanbul'un yollarını açtırmaya yöneldiği zaman zavallı adamı *İkinci Fatih* diye poh-pohlamışlardı. Şimdi nerede Menderes'in bulvarları? Ölçüler ve boyutlar günden güne öylesine değişiyor ki, dünün büyük eseri, yarının küçük eseridir. Menderes'in yaptıkları bugünkü çevre yolları yanında minyatür gibi kalır. Toplum büyüyor, teknik ilerliyor. İktidarların yollarla köprülerle övünmesi dönemi geçti. Bunların hepsi dünkü Afrika sömürgelerinde bile ibadullah...

Bir ulus, ancak tarihin o dönemine uygarlık damgasını vurmuş anıtlarla övünebilir. Sinan'ın camileri ve köprüleri bu soydandır. Osmanlı dönemindeki Türk mimarlığının yeryüzüne kattığı anıtlar, aradan yüzyıllar geçse de değerlerini korurlar.

Ama Boğaziçi köprüsü böyle mi?

Köprünün planlarını yapan yabancı kumpanyanın müdürünün ağzından İstanbul Boğaziçi köprüsü şöyle anlatılıyor:

«Bu köprü asma köprüler kuşağının en yeni köprüsüdür. Amerika dışındaki köprülerin en büyüğüdür. 1960'ların başında İngiltere'de klasik asma köprü tipinden farklı ilk köprüyü inşa etmiştik... Boğaziçi köprüsü bu şekilde yapılan köprülerin ikincisidir... Bu köprü uluslararası işbirliği sayesinde meydana getirilen ilk önemli köprüdür İngiltere, İtalya, Fransa, Almanya ve tabii Türkiye tarafından finanse edilmiştir. Köprünün parçaları İngiltere, İtalya, Almanya ve Fransa'da imal

edilmiştir. Aydınlatma malzemesi Hollandadan, elektronik araçlar Almanya'dan gelmiştir.»

Peki, Türkiye'ye ne kaldı?

Özetliyor köprünün mühendisi:

«Elektrik tesisatı, asansörü taşıyan tesisler ile şantiye ve idare binaları, köprüden geçeceklerin para ödeyecekleri yerler...»

Apaçık görülüyor ki Boğaziçi köprüsüne hiç kimse bizim eserimiz diyemez. Bu köprüyü yapan yabancılarıdır. Bunlar hangi ülke parayı verir ya da borçlanırsa; oraya köprü kurarlar. Aynı köprüyü Hotanto'ya veya Patagonya'ya da yaparlar. Boğaziçi köprüsünün bizim ulusal onurumuzu okşayacak bir yanı yoktur. Uluslararası sermayenin ülkemize uygun gördüğü gelişme biçiminin bir uzantısıdır. Uluslararası sermaye sınıfı. Türkiye'de petrol ve otomotiv politikasını kendi işine geldiğince saptamış, taşıma işleri de bu yatırım sonucu olarak kamyon ve otobüs yolculuğuna dönüşmüştür.

Ve sonunda bir köprüye gerek görülmüştür.

Şimdi 50'nci yılda büyük törenlerle açılacak Boğaz köprüsü... Oysa bu yolda kantarın topuzunu kaçırmak, bizi dünyaya gülünç eder. Sadeliği elden bırakmadan, Meşhediye taş çıkartan nutuklara olanak tanımadan açmalıyız köprüyü...

50 yıllık umhuriyetimizde köprüden gayri övüneceğimiz çok şey vardır. Başkasının marifetiyle gururlanmak ya da böbürlenmek ise bizi büyültmez, küçültür.

25 Ekim 1973

NE YAPMIŞSIN SEN ATATÜRK?

Ne yapmış bu Gazi Mustafa Kemal! Başımıza ne büyük dert açmış; şimdi hepimiz ellerimiz şakaklarımızda, efkârlı efkârlı düşünüyoruz. Çünkü Atatürk, Büyük Millet Meclisi kürsüsüne çıkıp açık açık demiş ki:

— *Türkiye Cumhuriyetini gençliğe emanet ediyorum!*

Aldın mı başına belâyı şimdi!

Ne yapmış Atatürk! Bu memlekette koca koca göbekli muteberler varken, bu memlekette ak-sakallı, yok sakallı, matruş veya köse nice erbabı meslek dururken; ciddî Ticaret Odaları, borsalar, işadamları, tüccarı muteberan, siyasî partiler ve de efendim daha nice çok büyük, çok önemli, çok akli evvel kişiler dururken; büyükler, kocamanlar, göbekliler, kalın enseliler, gerdanlılar, dazlak kafalılar, yüzünden düşen sinek bin parça olanlar; çifte aylı dosyalarla, banka kredileriyle, ithalât ve ihracat dalavereleriyle oynayanlar, küçük dağları yaratanlar ortalıkta şişinirken, ne yapmış Atatürk?

Türkiye Cumhuriyetinin geleceğini bunlardan hiç birine emanet etmemiş de Türk gençliğine emanet etmiş.

Hey gidi Koca Atatürk! Hey gidi sevgili Gazi Mustafa Kemal!

Gördün mü yaptığın işi!

Şimdi başımızı ellerimiz arasına alıp bu belânın içinden nasıl çıkacağımızı düşünüyoruz.

Koskoca ve pek ciddî zevat ortada iken, Başbakanlar, Dahiliye Vekilleri, Emniyeti Umumiye Müdürleri, Emniyeti Hususiye Müdürleri, Ticaret Bakanları, müteahhitler, komisyoncular, yabancı şirket komisyoncuları efendime söyleyeyim idare heyetlerinin nice mutena âzaları dururken, sen kalk Türkiye Cumhuriyetinin geleceğini tüysüz gençlere emanet et!

Oldu mu bu, sevgili Atatürk?

Şu Bay Mutebere bak! Nesini beğenmedin bunun?

Adam Amerikalarda tahsil etmiş; sonra gelmiş, o koltuk benim, bu koltuk senin tecrübe görmüş. Şimdi filânca bankanın genel müdürü, falanca şirketin yönetim kurulu üyesi, fişmekân sigorta kumpanyasının murahhas âzası... Say say bitmez oturduğu koltukları.. Nesini beğenmedin bunun ve bunun gibilerin?.. Bu ve bunun gibileri ve de bunların partilerini, derneklerini, yönetim kurullarını, çeşitli örgütlerini niçin gözün tutmadı da Cumhuriyeti gençliğe emanet ettin?

Daha sakalı yeni bitmiş, eli ekmek tutmamış, bir baltaya sahip olmamış şu incecik delikanlıyı demek ki şu enseli, göbekli, gerdanlı, tecrübeli ve muteber kişiden daha güvenilir buldun öyle mi?

Ne yaptın sen Atatürk?

Şimdi kompradoruyle, komisyoncusuyle, emniyeti umumiye ve emniyeti hususiye kodamanlarıyla bütün muteberler, gençliğin hakkından nasıl geleceğiz diye plânlar kurmaktadırlar.

Gençliğin içine parayla tutulmuş ajanlar sokmaktadırlar, gençlik teşekküllerini ele geçirmek için olmadık düzen, olmadık entrika çevirmektedirler. Tabancalı, muştalı, bıçaklı saldırganlar emniyeti hususiye himayesinde gençliğin lokallerini basmakta, Amerikan gangsterlerine rahmet okutacak bir ustalık içinde kavgalar dövüşler çıkarılmakta, oy torbaları kaçırılmakta, nice nice oyunlar sahneye konulmaktadır.

Buna rağmen uslanmaz gençlik, ikide bir senin «*Gençliğe Hitabe*»ni veya «*Bursa Nutku*»nu okumakta:

— Atatürk bu vatani ve bu cumhuriyeti bize emanet etti; vatan satıcılarına, yabancı kumpanya hizmetkârlarına, sömürgenlere, Amerikan uşaklarına karşıyız.. diye direnmektedirler.

Komprador iktidarı bir türlü gençlikle başa çıkamamakta, «*ne yapsam, ne etsem de şu tüysüz delikanlıları yola getirsem*» diye çırpınmaktadır.

Bütün bu kavganın, bütün bu dövüşün, bütün bu hikâyenin müsebbibi sensin sevgili Atatürk!

Sen kalkıp yılarca cephede dövüşür, emperyalistleri denize döker, millî bağımsızlığı sağlar, cumhuriyeti kurar ve de sonra:

«— *Bu neticeyi Türk Gençliğine emanet ediyorum*» der misin?

Al bakalım gör sonucunu!

Belâ açtın bu memleketi satışa çıkarmak isteyenlerin başına! Kompradoruyle, komisyoncusuy-

le ne güzel al gülüm - ver gülüm, petroldür, boraktır, madendir, dolardır, İsviçre bankasıdır, açıktan kapalıdan, aşağıdan yukarıdan, liberasyondan, kotadan, el altından, el üstünden yürüyüp gidiyordu işler..

Ah Atatürk, ah!.. Sen yok musun! Oradan, yatığın yerden, Anıt-Kabir'den eloğlunun işlerini bozuyorsun.

20 Ocak 1967

EGİTİMDE BEZİRGÂN RUHU

Türkiye bir eğitim keşmekeşinde çırpınmaktadır. Bir memleketin millî eğitimi piyasanın alış-veriş usullerine terkedilirse, o memleketin yarınlarından hayır gelmez. Türk millî eğitiminde sim-sarılık, tüccarlık, komisyonculuk politikası almış yürümüştür, inanılmaz adaletsizlikler içinde yetişmektedir çocuklarımız.

Bir kere ilkokullardan başlayarak zengin çocukları hizmetinde özel eğitim toplumda ağır basmaktadır. Özel eğitim büyük şehirlerin iyi okullarını zengin çocuklarına açmakla kalmıyor, her bir üst okulun ve üniversitenin giriş kapılarını yine varlıklı ailelerin çocuklarına aralıyor. Devlet eğitimindeki adaletsizliği katmerleştiren bu gidişin kökeni elbette toplumdaki sosyal adaletsizliktir. Her vatandaş kendikendine şu soruyu yöneltmelidir:

— Bir toplumda gelir dağılımı ve kazançlar arasında korkunç uçurumlar varsa, zenginler gittikçe daha zengin, yoksullar gittikçe daha yoksul olurlarsa, o toplumun eğitiminde sosyal adalet sağlanabilir mi?

Elbette bu soruya verilecek cevap olumsuzdur.

Türk milletinin çocukları doğdukları dakikadan başlayarak adaletsizliğin pençesine düşmektedirler. Kimisi imtiyazlar içinde, kimisi haksızlıklar içinde büyümektedir. Bu yetişmenin sonucunda kaybeden gene millettir. Çünkü nice genç istidat adaletsiz düzenin karanlığında kaybolmaktadır. Özel eğitim sorunu ilkokuldan başlamaktadır. Ortaokula yazılacak çocuklar arasında yeni bir eşitsizliğin tohumları atılmaktadır. Büyük kentlerde Amerikan Kız Koleji, Dame de Sion, Amerikan Koleji, Saint Joseph, Galatasaray, Alman Lisesi gibi okullara öğrenci sokmak isteyen aileler çocuklarına özel dersler verdirmektedirler. Sözcü İstanbul'da bu yüzden hararetli bir piyasa meydana gelmiştir. Zengin çocuklarını giriş sınavlarına hazırlamakta şöhret yapmış özel öğretmenler vardır. İmtiyazlı büyük şehir okullarından mezun olan çocukların üniversite giriş sınavlarında baş sırayı tuttıkları 4 - 5 yıldan beri yapılan anketlerle ispatlanmıştır.

Bir de üniversite keşmekeşi var bunun üstüne, İmam - Hatip okulları politikası var, askerî ortaokulların ve liselerin kaldırılarak orduya subay yetiştirecek kurumlarda halk kökeninin yok edilmesi var, iktidar koltuğunda oturan politikacıların kürsüye çıkıp:

— Her ilde her ilçede İmam - Hatip okulları açacağız.. demesi var, onbinlerce hafız kursunun memleketi ağ gibi sarıp sarmalaması var, parası olanların çocuklarına özel yüksek okulların açılması var, zenginlerin çocuklarına Avrupa - Amerika olanakları var...

Bu adaletsiz sistem bilinçli bir politikayla yaratılmıştır ve yürütülmektedir.

Atatürk döneminde halka dönük eğitimi gerçekleştirmek yolunda bugünkünden çok ileriydik, Köy Enstitüleri ise eğitimdeki kısır çemberi kırıp atacak kadar büyük bir atılımdı. Bundan yirmi beş yıl önce halk çocukları için enstitülere, askerî okullara girme şansı vardı. Yatılı parasız okuyanların oranı da bugünkünden çok daha büyüktü. Komprador kapitalizmi boy attıkça kendine uygun bir eğitimin ilkelerini de gerçekleştirdi.

Komprador kapitalizminin amacı açıktır: Bir yanda hafız kursları ve imam okullarını köylüyü uyutmak yolunda kullanırlar, öte yandan millî eğitimi özel ticaretlerine açmışlardır. Zaten komisyon, vurgunculuk, üçkâğıtçılık genel politikamız olmuştur. Anadolu topraklarını satın kiralamaktan başlayarak her işimizde bezirgân ruhuyla ve fahiş kâr, tefecilik, aldım - sattım üstüne aracılıkla kalkınacağımızı sanarak bir çeyrek asır geçirdik. Bezirgân ruhu topluma hâkim olmuş ve yabancı kapitalistlerin komisyoncuları bu ruhu cümlenin yüreğine oturtmasını bilmişlerdir.

Bir ülkenin bezirgânlıkla değil, üretim gücünü alinteriyle yükselterek kalkınacağını düşünmekten çok uzaklarda yetiştiriyoruz çocuklarımızı...

İşte üniversitedeki öğrenci başkaldırmasını bu tablonun orta yerinde adaletsizliğe direnme olarak nitelemek gerekir. Eğer birtakım genç insanlar her soy tehlikeyi göze alarak başkaldırmışlarsa onların üstüne hücum etmek yerine onları anlamaya çalışmalıyız:

— Gençlik bunalıyor... dedikleri zaman, bunalımın toplumun kirli havasından ileri geldiğini itiraf etmeliyiz. Adaletsizlik ve erdemsizlik bizim toplumun yaşamına ağır bir sis gibi çökmüştür. Bazı ciğerler bu zifiri teneffüs etmeye alışmış olabilirler; gençliğin körpe ve temiz ciğerlerinden aynı alışkanlığı bekleyemeyiz.

25 Haziran 1968

HER SINIFTA ON BİN SAYFA

Hepimiz öğrenci olduk. O günlerin anıları tap-taze yaşar içimizde.. Biz İstanbul Hukukuna gider-gelirken Beyazıt Meydanı daha Hürriyet Alanı olmamıştı. Meşhur Küllük'ü, havuz'u, çepeçevre kahveleri, muhallebici dükkânlarıyla daha derviş edalıydı. Tramvaylar işlerdi o zaman... Beyoğlu yönünden gelen araba inleye inleye meydanı döner, başını geldiği yöne çevirip hızlandıktan sonra kaybolurdu. Sefil yurt köşelerinde öğrencilik hayatını sürdürmeye çalışan Anadolu çocukları Beyazıt kahveleri ile Beyoğlu sinemaları arasında ya sabır çekerlerdi. Tavla, pişpirik, altmış-altı ile zekâ bilendir, Amerikan filmleriyle estetik duyguları geliştirilir, Beyoğlu'nda volta atmakla bacak jimnastiği yapılırdı. Ve bu âvârelik içinde kaybolanlar kaybolur, direnenler kapanırlardı kitapların üstüne... Bin sayfa, iki bin sayfa, bir cilt, iki cilt, beş cilt... madde madde, şerh şerh.. Haziran ayı yaklaştıkça cümlelerin kafası üstüne limon sıkılmış beyin salatası gibi çözülürdü. Günlük hayat ile okul arasındaki çaprazı bir türlü sökemeyen gençlik, diploma peşinde kahrederdi kendini...

Meşhur hoca'lar fakültenin koridorlarında salına salına solaşır, asistanlar üstadların eteği peşinden ayrılmaz; koridorlarda kitap karaborsası, not ve teksir işleri üstüne yürüyen piyasa yıl sonuna doğru kızışırdı. Profesörler de uzun kitap yazarlardı hani... Cümlesi uzun, paragrafı uzun, bölümü uzun, otuz altı kısım tekmili birden... Bu kırtasiye arasına balıklama dalan öğrenci, sayfanın başından cümleye başlar, ortaya doğru noktalı virgilde nefes alır ve sayfanın sonuna doğru noktaya varınca:

— Acaba hoca ne demek istemiş? diye albaştan yapardı.

O zamandan bu zamana üniversite hayatının koşulları hafiflememiş, ağırlaşmıştır. Öğrenciyi kahretmek için ne gerekirse o yapılmıştır. Şimdi masamın üstünde Türkiye Devrimciler Güçbirliği'nin bildirisi duruyor. Devrimciler Güçbirliği'nin İstanbul Başkanı Profesör İsmet Sungurbey'dir. Öğrenciliğinden bir yıldızdı Sungurbey; bilim adamı olarak aynı parlaklığı sürdürdü. Onun imzasını taşıyan bildiri bu bakımdan daha faşka bir anlam kazanıyor ve o bildirinin 8'inci maddesinde şu satırları okuyoruz:

«— Ders kitapları, bugün her sınıfta on bin sayfa gibi astronomik bir sayıya dayanmak yolundadır. Bu kadar ağır bir yük gençliği ancak belle-yici ve ezberci durumuna düşmek tehlikesine sokmakta, zihinleri ve yaratıcı gücü tahrip etmekte, ayrıca ilgilenmek ve genel kültürünü geliştirmek olanağını tamamen ortadan kaldırmaktadır. Oysa bir ders saatinde ancak beş sayfalık bir konu gereği gibi öğretilir. Bundan dolayı ders kitapları modern pedagojik yöntemlere uygun olarak her

hers saati için 5 sayfayı geçmeyecek bir ölçüye, yani ortalama 300 veya 400 sayfaya indirilmelidir.»

İşte size çok yönlü üniversite dâvasının yalnız bu yönü!.. Ve işin bu yanını çözümlemek için ne devletin yardımına ihtiyaç vardır ne de hükümetin... Her sınıfta on bin sayfaya yakın ders kitabını genç kafalara yüklemek için bir kanun zoru yoktu. Yurt ve kahvehane köşelerinde unutulmuş gençliği medrese ezberciliğine iten modası geçmiş bir yöntemi tasfiye etmek için hâbcılarımız bütün üniversitenin ayaklanmasını, arbede çıkmasını, kafa göz yarılmasını beklemişlerdir.

Affedilecek suç mudur bu?

İnsaf ile elini vicdanına koyan her öğretim üyesi gençliğe karşı kendisini suçlu hissedecektir. Bugün Üniversitede bir patlama olmuşsa yılların birikimine bir tek kibrit çakıldığı içindir. Ama işi-
tiyoruz ki Rektörlük, gençlerin dâvasına gerçekten eğileceği yerde entrika peşinde dolaşmakta, meseleyi yokuşa sürmek için el altından manevra çevirmekte ve üniversite içindeki menfaat şebekesi eski düzenini sürdürmek için çareler aramaktadır.

Bütün bunlar nafiyledir.

Üniversite reform yoluna bağlanmak zorundadır. Fakülteler menfaat tezgâhı olmaktan kurtarılıp bilim adamlarıyla öğrencilerin şerefli ülküler yolunda anlaşıp çalıştığı kurumlar haline gelecektir. ehaletе cübbe giydirip kürsüye çıkarmak, açık-göz tacirleri dekanlık makamına oturtmak, zengin azınlığın özel doktorluğuna kendisini adanmış ordinaryüslere bilim denen şeyin varlığını duyurmak çağı gelmiştir. Eğer üniversiteye egemen klikler:

— Şu gürültüyü bir atlatsak, ötesi kolay.. po-

litikasına sapıyorlarsa kendilerinin aldandıklarını göreceklardır.

Zaman kısa, uyanış hızlı, reform kaçınılmazdır. Dünya yuvarlağı üstünde Türkiye yalnız yaşamıyor. Faşist İspanya'nın Madrid Üniversitesi bile kıyameti koparıırken Türk gençliği üç buçuk memfaatçinin elinde eskisi gibi helâk olup gidecek midir?

Biz bu soruya her şeyden önce üniversitedeki aydın profesörlerin «hayır» demelerini bekliyoruz. Ve soruyoruz: Şu tarihî görev gününde nerededirler? Niçin öğrencilerinin ve haklı dâvanın yanında yer almıyorlar? Bugünkü çekimserlikleri yarın kendileri için utanç sebebi olacaktır. Bu utançın ayıbını yüklenmek kendilerine ağır gelmeyecek midir?

17 Haziran 1968

GENÇLİK DÜŞMANLIĞI

Adama bir arkadaşımın evinde rastladım. Alabros kestirmiş saçlarını. Esmer suratlı. Ciddi yüzlü. Kocaman kafalı. Giyimi kuşamı yerinde. Gömlek ütülü. Kravatı düzgün. Ayakkabıları boyalı. Sesi tannan. Kelimeleri tesbih tanelerini çeker gibi tane tane dizerek konuşuyor.

Dedi ki:

— Efendim, doğrusunu isterseniz bugünkü durum muvacehesinde memleketi gençlere emanet etmekte tereddüt ediyoruz.

Nüfus kâğıdını ölçmek için şöyle bir baktım: En aşağı altmış beş. Bedence dinç, ama kafası boşalmış tramvay deposu gibi. Her davranışıyla simgeliyor bunu. Yirmiyle altmış beş arasında kaç yıl var diye düşündüm. Tam kırk beş.

Başka zaman olsa önemsemem böyle konuşanları; bu sefer nedense başka yöntem kullandım:

— Gençlere güveniniz mi yok?

— Manzaraya baksanıza!

Damarına basmak için:

— Beyefendi, dedim, istesek de istemesek de gençler memleketin kaderine el koyacaklar. Bunun önüne geçilemez. Sizinle bizim randevu yerimiz artık ya Karacaahmet, ya Zincirlikuyu. Dünya bizim değil, gençlerin dünyasıdır.

Zat-ı muhterem, yeryüzüne kazık kakmak niyetinde olduğundan, bozuldu. O bozuladursun, biz gelelim yazımıza...

İnsanoğlu doğar, büyür, ölmezse yaşlanır. Yaşadıkça yaşlanmak doğal bir şey. Ama yaşlandıkça ve yetki sahibi oldukça, kendini toplumun tapulu sahibi sanarak gençliğin yaşamına ve isteklerine ipotek koymak doğal değil. Prostat baskısıyla tuvalet seferleri artanlar, yaşamdan çözülmenin hıncını genç kuşaklardan çıkarmak isterlerse ayıplamak gerekir.

Hiç kuşkusuz bu sözlerim yaşlı gençler için değildir. Bir Hıfzı Veldet, bir Muhsin Ertuğrul, bir Halikarnas Balıkcısı ve daha niceleri, yaşlı gençlerdir. Kafası genç olan insan yaşlanmaz. Ama bu yaşlı gençler yanında bir de yaşlı ve orta yaşlı ihtiyarlar var. Gençliğe karşı patolojik bir kıskançlığın düşmanlığa dönüşmesi, çoğunlukla kafasız ve kültürsüz yetki sahiplerinde görülüyor.

Adam müzik dinlemekten hoşlanmaz, kitap okumaktan zevk almaz, şiirden anlamaz, edebiyattan çıkmaz. Ne tiyatro, ne resim, ne heykel, ne kültür ürünleriyle ilgilenir. Yemek, içmek ve cinsel tutkular üstüne sonuna dek yaşamını sürdüreceğini sanırken, hayat rıhtımından palamarları çözmeye başlamış. Çok yese gaz yapıyor; iki kadehçik dokunuyor; romatizmalarına mı kızsın, safra kesesiyle mi uğraşsın? Bu gidişat içinde ve yaş-

lanmanın hırsında gençlik düşmanlığını bilemek için iyi bir fırsat bulmuş:

— Bu gençlere memleketi nasıl emanet edeceğiz? diyor.

Bu tip, üç - beş olsa üstünde durmaya değmez. Ama gençlik düşmanlığı bir salgın hastalık gibi yayılmış dört yana... Gençliğine bu denli dış bile-yen yaşlılık, yaşlılık değil hastalıktır. Üstünde durulmalı, nedenleri araştırılmalı. Yirmi yaşındaki gencin taze bedeni üstünde tepinip «memleketi kurtardım» diyen kişiyi normal saymak yanlıştır.

Otuz beş yıl önce bob-stil modası geçerliydi. Saçlar top ense, ceket diz boyu, pabucun altı iki parmak, bıyıklar Douglas. O dönemin bob-stilleri şimdi kart politikacı! Çıkar ilişkilerinde göbek sallırmış yaşlılar ve orta yaşlılar, yönetim kurullarınca, bürokraside, şurada burada görevliler. Nice okul kaçkını, otuz yılda sermaye sınıfının azgınları arasına girdi. Memleketin hali de işte ortada! Uzun lâfa ne hacet: Adam başına millî gelir Yunanistan'da 1200, İran'da 420, bizde 360. Fikir özgürlüğünden yoksun bir parlamenter rejim ortamında gençlik düşmanlığını körükleyerek ülkeyi yöneten yaşlı kuşakların eseri meydanda!

Bu eserdeki başarısızlığı gençliğe zulmederek mi kapatacağız?

Gençliğe kızan, hayata öfkeleniyor demektir. Yaşlılığın değil, ihtiyarlığın belirtisidir bu... Ve gençlik düşmanlığı karşı - devrim politikasının ürünüdür.

Doğaya aykırı bu salgını, herkes kendi kişiliğinde durdurmalı. Çünkü bu düşmanlığın son istasyonu nasıl olsa musalla taşıdır.

31 Temmuz 1973

ÖĞRETMENLERİN MÜCADELESİ

Bugün Amerika'da, Rusya'da, İngiltere'de, Fransa'da, Çekoslovakya'da ve aklınıza gelen nice ülkede eşini bulamayacağınız bir savaş Türkiye'de yürümektedir. Öğretmenlerle siyasî iktidar kapışmışlardır. Bitmez tükenmez bir itişmede öğretmenler cezalandırılmakta, sürülmekte, göbeğinden gerici çevrelere bağlı birtakım müfettişler devrimci öğretmenlere ahret soruları yöneltmektedirler:

— Hangi dergileri okursunuz?

— Hangi gazeteleri okursunuz?

— Öğretmenler lokalinde «Sovyetler uzay yarışında Amerika'yı geçti» demişsiniz. Böyle bir şey söylediniz mi?

— Öğrencilere Orhan Kemal, Aziz Nesin gibi yazarları ve Melih Cevdet gibi şairleri tavsiye etmişsiniz, doğru mu?

— Devrimcilik konusunda ne düşünüyorsunuz?

— Okul Duvar Gazetesine Atatürk'ün kalpaklı fotoğrafını neden yapıştırdınız? Başka resim bulamadınız mı?

— Atatürk'ün bu fotoğrafta Lenin'e benzediğini görmediniz mi?

— Bir gün sizin «solcuyum» dediğinizi duymuşlar, solcu musunuz?

Bu soydan bir sürü ahret sorusuyle sorgu sandalyesinde karşı karşıya kalan öğretmenin bir de özel hayatına bakalım: Çoğunluğu dört yüz lira parayla ailesini geçindirmeye çalışan bu ülkücü insanların hayat koşulları çok ağırdır. Öğretmenin bir aylığını büyük kentlerin eğlence yerlerinde bahşiş diye dağıtan soyguncuların ikbal çağını yaşıyoruz. İstanbul'da bir kilo etin fiyatı başını almış yirmi liraya doğru gidiyor, bir apartman katının satışı yarım milyon, bir dairenin aylık kirası iki öğretmen maaşı, Beyoğlu'nda bir çift iskarpın yarım öğretmen maaşı... bir elbiselik kumaş, iki öğretmen aylığı... Yoksulluğun engebeli düzünde sürüm sürüm sürünürken öğretmen, vücudunu sömüren ahtapotun pençesi beynine de yapışmış, sorar ha sorar:

— Hangi kitabı okursun, hangi gazeteyi okursun, hangi dergiyi okursun, ne düşünürsün, nasıl düşünürsün, niçin düşünürsün?

Eline bir yetki geçti mi, insanlara, hangi dergiyi, hangi makaleyi okuduğunu sorup engizisyon papazı rolüne çıkanların Türkiye'nin geleceğinde yeri yoktur. Ne var ki, bugünkü Türkiye'de insanlara bu soruyu yöneltecek çok örgüt ve çok ham ervah var. Zaptiye nazırı kafasıyla Millî Eğitimi yönetmek isteyen iktidar, hayat pahalılığında nefes alamayan öğretmeni bir de tutucu düşüncenin karanlığında boğmak istiyor.

Nedir bu mücadelenin anlamı?

Gerçek öğretmen, Gazi Mustafa Kemal devrimine ve 27 Mayıs Anayasasına bağlı kalmış, devletin temel ilkelerini okul sıralarında öğrenmiş kişidir. Aydınlar, iyiyi kötüyü, geriyi ileriye, sömürüyü soygunu, karanlığı aydınlığı ayırdedecek kişiliğe kavuşmuştur. Elindeki yasalar neyse onu öğrenip, onu bilip, öğrencilerine onu öğretecektir. Sözgelisi, Yurttaşlık Bilgisi'nde 27 Mayıs Devrimini çocuklara anlatacak ve 27 Mayısla devrilen iktidarın gayrimeşru ve gayrimillî niteliğini ortaya koyacaktır.

Oysa bugün, Atatürk İhtilâline ve 27 Mayıs Devrimine karşı olan güçler seçim sandığından fırlayarak iktidara ve Millî Eğitim Bakanlığı koltuğuna yerleşmişlerdir.

İşte bu çaprazdır Bakanlıkla öğretmenler arasında süren mücadeleyi ortaya çıkaran... Öğretmen kıyımı bu yüzdendir, sorgu - sual bu yüzdendir...

Devrimlere ve devrim yasalarına sadık kalan öğretmenlerle bugünkü iktidarın mücadelesini iyi anlamak için bugünkü iktidarın niteliğini iyice bilmek gerekir. Bugünkü iktidar, yabancı kapitalistlerle yerli kompradorun ve mütegalibenin ittifakıyla seçimleri kazanmıştır. Bu iktidarın İmam - Hatip okulu öğretmenleriyle bir kavgası, bir anlaşmazlığı olduğunu hiç duydunuz mu? İmam - Hatip okulu sıralarında körpe çocuklarımız:

— *Hakikat yolu akıl yolu değildir, hakikat yolu Şeriat yoludur...* diye okutulur. Ve binlerce Anadolu genci bu eğitimle şartlanır. Siz hiç Millî Eğitim Bakanlarının İmam - Hatip okulları ya da Kur'an ve Hafız kurslarıyla çelişmeye düştüğünü gördünüz mü?

Milletin toprağı olan Anağolu'da milletin aslı çoğunluğı olan köylü ve işçiyi uyutmak ve komprador - mütegalibe sınıfının emellerine hizmet, siyasî iktidarın hoşuna gider. Ama bir de öğretmen başkaldırmaya görsün bu karanlık emellere... Hemen tepesine dikilir bir Bakanlık müfettişı, ahret sorgusu başlar:

— Hangi kitabı okursun?

— Hangi yazarı okursun?

Türkiye'yi sömüren sınıf, öğretmenleri bu sömürünün birer afyon satıcısı görmek istiyor. Öğretmeni halkın değil, komprador - mütegalibe sınıfının hizmetinde görmek istiyor. Öğretmenin ezilmesi, öğretmenin horlanması bundan... Atatürkçü öğretmenler üstünde sürdürülen tedhiş politikası bundan... Köy Enstitülerinin kapatılması bundan... Sürgünler, kıyımlar, baskılar bundan...

11 Kasım 1967

17 NİSAN!

17 Nisan, Köy Enstitülerinin kuruluş yıldönümüdür. Köy Enstitüleri kurulalı 27, ve yıkılalı 20 yıl geçmiş, ama o zamandan bu zamana Köy Enstitüleri komünist yuvaları olmak suçlamasından kurtulamamıştır.

Çünkü, Köy Enstitüleri Anadolu'nun kurtuluş ve uyanış savaşının bir parçasıdır. Hangi yoksul ülkede, siyasette, eğitimde, iktisatta bir millî kurtuluş hareketi ve bir halk uyanışı başlarsa, komünistlik sayılır. Vatan haini Bolu Mutasarrıfı Osman Kadri 1920'de Mustafa Kemal ve arkadaşlarını komünistlikle suçluyordu:

— *Mustafa Kemal hareketi bolşeviklik* tir. *Mustafa Kemal'in askerini öldüren şehit olup cenete gider, Mustafa Kemal'in emrinde dövüşen asker ölürse şehit olmaz ve cehennemi boylar...* diye birbirini ardına fetvalar çıkarılıyordu.

Damat Ferit, Padişah ve hempası, Anadolu hareketini bolşeviklik saymışlardır.

Ama kendilerinden mi bu hikmete ulaşmışlardır?

Elbette ki hayır! Emperyalizmin merkezlerinden gelen düşüncelere uydukları için bu yolda ah-kâm kesmişlerdir. Yoksa Bolu Mutasarrıfı Osman Kadri'nin kısır aklı, komünizme, bolşevizme yetecek çapta değildir; İngiliz emperyalizmine satılmış İstanbul'dan gelen emre uyarak Gazi'nin komünistliğini ilân etmiştir o gafil.

Emperyalizmin bu yoldaki bilinçli politikasını dünkü ve bugünkü belgeleriyle ispat etmek çok kolaydır. 10 ekim 1919'da İngiliz Amirali Sir F. de Robeck, Lord Curzon'a yolladığı raporda Mustafa Kemal'in Sivas Kongresi'ni ele alarak:

«— Sadrazam (Damat Ferit) durumun vehametini kabul ediyor ve isyanı bastırmak için müttetiklerden müsaade istiyor. İzmit civarında bolşevik tipi haydutlar türedi» diye yazıyordu.

İngiliz amiralinin «bolşevik haydut çeteleri» dediği, Kuvayı Milliye idi.

Daha yenilere gelem; Beyaz Saray'ın danışmanı şöhretli Amerikan generali Maxwell Taylor, New York'ta verdiği bir konferansta demiştir ki:

«— Millî Kurtuluş Savaşları komünist yayılmasının yerini almıştır.»

Amerika'nın Cumhurbaşkanı Muavini Humphrey ise daha açık konuşmuş, Amerikan Harp Akademisi'nde yaptığı konuşmada subayları uyarmıştır:

«— Birleşik Amerika'nın güvenliğini tehdit eden bir tehlikeden söz etmek istiyorum sizlere... Bu tehlike çok ince hesaplanmış millî kurtuluş harpleridir. Bu millî kurtuluş harpleri denen savaşlara karşı kendimizi korumak için yeni ve cesur davranışlarda bulunmalıyız.»

Görülüyor ki, vatan haini Bolu mutasarrıfından İstanbul'da düşmana satılmış padişaha, sadrazama; emperyalizmin amiraline, Amerikan generaline, Lord Curzon'a ve Amerikan Başkan Muavini Humphrey'ye kaçar uzanan zincirlemede «millî kurtuluş» uyanışının adı bir kelimedir:

— Komünistlik!

Bu durumda Köy Enstitülerinin «komünist yuvaları» sayılması kadar tabii ne olabilir?

Gün geçtikçe daha iyi anlaşılıyor ki, Köy Enstitüleri Anadolu'nun gerçek uyanışını ve kurtuluşunu eğitimde sağlayabilecek halk kurumları idiler. Eğer Köy Enstitüleri kurulduğu gibi sürdürülseydi şimdiye dek Anadolu'da okuma - yazma bilmeyen hemen hemen kalmayacaktı. Üstelik bu okuma - yazma, soyut ve işe yaramaz bir eğitim sonucunda değil, bir iş ve meslek eğitimi sonunda elde edilecekti.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Truman doktriniyle hızlanan Amerikancılık akımı, Atatürk devrimciliğine karşı komprador - mütegalibe ittifakını güçlendirmiştir. Köy Enstitülerini komünistlik yuvası sayarak, yıkan kompradorların memleket millî eğitimini ne hale getirdiklerini de şimdi Plânlama kitabındaki rakamlarda görelim:

1964 yılında ortaokullarda 18.000 öğretmen ihtiyacına karşılık 6.900 asil öğretmen vardı. Açık 11.500 idi, bu yıl aynı açık olduğu gibi devam etmektedir.

Liselerde 1964 yılında 7.800 öğretmen ihtiyacına karşılık 2.200 asil öğretmen vardı, açık 5.600 idi. İçinde bulunduğumuz yıl, bu açık 10.000'e ulaşmıştır.

1964'te genel, meslekî ve teknik yüksek öğretimde 600 olan öğretmen açığı 1967'de 4.000'i geçmiştir.

Bugün Türkiye nüfusunun yüzde altmışı alfabetizedir.

12 yaşından yukarı olup da, okuma - yazma bilmeyenlerin sayısı - ki bunlar ilkokul çağını geçirmiş olanlardır - on milyonu aşkındır. Bu sayı artarak, 1972 yılında 13,5 milyon ve 1977'de 17 milyona varacaktır.

Köy Enstitülerini:

— Komünist yuvalarıdır... diye yıkanlar, millî eğitimi bu hale getirmişler ve memleketi böylesine karanlığa boğmuşlardır.

Nerede bir millî kurtuluş umudu, nerede bir halk uyanışı varsa, üstüne çullanıp «komünistlik geliyor» yaygaralarıyla ortalığı velveleye verenleri iyi tanımalıyız. Bu politikanın kökü, İngiliz emperyalizmine dayanmaktadır. Ve bu emperyalizmin kültürünü yaymaya çalışan ajanlar, şimdi Anadolu'nun her yanında «Öğretim Görevlisi» ve «Barış Gönüllüsü» adlarıyla faaliyette bulunmaktadır.

Köy Enstitülerinin özbeöz Anadolu çocuklarını komünistlikle suçlayanlar, Amerikan gönüllülerinin Anadolu'yu sarmasına ses çıkarmayacak ve Türk millî eğitimini Amerikalılara teslim edecek kadar ulusal bilinç ve şereflerden yoksundurlar.

17 Nisan 1967

NATO İLE TÜRKÇE ÖĞRETMENİ

Garip şeyler oluyor.

Benim gibi az buçuk dikkatli bir gazete ve dergi okuru, her gün bu garipliklere raslıyor. İşte size iki haber:

1 — Midyat Lisesi Türkçe Öğretmeni Ahmet Orhan'ın görevine son verilmiş. Kovuşturma için Midyat'a gelen Millî Eğitim Müfettişi:

— NATO'yu kötülediğiniz iddia ediliyor, doğru mudur? diye sormuş öğretmene... Bakanlık Müdürler Komisyonu da genç öğretmenin defterini dürmüş.

2 — ABD Başkanı Başdanışmanı Kissinger, NATO'nun artık uluslararası gerçeklere uymadığını söylemiş. NATO'nun savunma stratejisi olan Esnek Mukabele'nin yetersiz ve karışık olduğunu ileri sürmüş, NATO için yeni bir yasa gereğini belirtmiş.

Şimdi güler misiniz, ağlar mısınız?

o

İkinci Dünya Savaşı'nda yanan ve yıkılan Avrupa'yı Sovyetlerle Amerikalılar üç aşağı beş yu-

karı pazarlıkla bölüştüler. Sovyetler kendi nüfuz alanlarında komünist yönetimleri desteklerken; Amerika, Avrupa'da kapitalizmi ihya etmek plân-lamasına girdi. Birleşik Devletler savaştan güçlü ve zengin çıkmıştı. Topraklarında harp olmamıştı. Ekonomisi savaş koşullarında olağanüstü işliyordu. Bu üstün güç, Avrupa'da kapitalizmi dört koldan desteklemeye girişti:

1 — *Truman doktrini.*

Avrupa'ya yardımın politik ve ideolojik yanını yansıtıyordu.

2 — *Marshall Plânı.*

Avrupa'ya desteğin iktisadî yönünü uygulamaya geçiyordu.

3 — *Bretton Woods Anlaşması.*

Avrupa'ya parasal sistem ve desteği sağlıyordu.

4 — *Kuzey Atlantik Anlaşması (NATO).*

Avrupa'nın askerî savunmasını öngörüyordu.

Başlangıçta, Amerikan ekonomisinin tam egemenliğinde zayıf bir Avrupa vardı. Truman doktrini Avrupa toplumunun siyasî yönelişlerini saptıyor; Marshall Plânı iktisadî yardımın ilkelerini çiziyor; Bretton Woods, dolar egemenliği ve teminatı üzerine bir parasal sistem getiriyor; NATO, kapitalist Avrupa'yı atom şemsiyesi altında koruyordu. Bir başka deyişle, Atlantik'ten Demirperde'ye dek *siyasî, iktisadî, parasal, askerî bütünlük* ABD egemenliğinde sağlanmıştı. Ne var ki, elbette bu düzen zamanla değişecek, yeni gelişmeler ortaya çıkacaktı.

Nitekim, Sovyetlerin atom bombası imal etmeleri, durumda ilk değişikliği yaptı. Yeryüzünde ABD'nin mutlak üstünlüğü yerine «*Dehşet Denge-*

si» denen döneme adım atıldı. Kıtalararası füzele-
rin oluşturulmasıyla de iki üstün güç (Amerika ve
Sovyetler) Avrupa'yı da aşarak birbirlerini doğru-
dan doğruya tehdit edebilecek duruma girdiler.
Washington tüm tehlikeyi Amerika'dan uzaklaştı-
rmak için NATO'nun «*Topyekûn Mukabele*» strate-
jisini değiştirdi, «*Esnek Mukabele*» stratejisini be-
nimsemi. Yani, bir Sovyet saldırısı karşısında ilk
dakikada topyekûn nükleer savaşla karşılık veril-
meyecek, tırmanma yöntemi uygulanacak; tampon
ölkeler üstünde başlayan savaş, kademe kademe
iki süper gücün varlığına doğru yönelecek... Esnek
Mukabele, tampon ölkelerin aleyhine bir durum
yaratıyordu; ama Washington üstün güç olduğun-
dan NATO stratejisini empoze etmek olanağına
sahipti.

Bu süre içinde, Amerika'nın Avrupa'ya iktisa-
dî desteği amacına varmış, kapitalizm Avrupa'da
ihya edilmiş, en başta Almanya olmak üzere, ihti-
yar kıtanın devletleri zenginleşmişler, güçlenmiş-
lerdi. Bu güçlerini birleştirip daha güçlenmeyi de
düşünüyorlar, bu yolda *Avrupa Ekonomik Toplu-
luğu*'nu kuruyorlardı. Dünya dengesi değişiyordu.
Uzak Doğu'da Çin ve Japonya dengeyi yeni koşul-
lara iten bir oluşum içindeydiler. ABD ise, dış öde-
meler dengesinde devamlı açık vermeye başlamış-
tı. Avrupa'daki dolar egemenliği yıkıldı. Yeni ikti-
sadî durumlar meydana geliyordu.

Şöyle ki:

1 — Doğu - Batı dünyaları arasında yakınlaş-
ma ve anlaşma yolları açıldıkça *Truman Doktrini*
anlamını yitiriyordu.

2 — Avrupa, Ortakpazar'la iktisadî gücünü
Amerika'yı tehdit eder biçimde geliştirmiş, *Mar-*

shall Plânı tarihin derinliklerinde kalmıştı.

3 — Dolar egemenliği yıkıldığından, Amerika'nın egemenliği ve sigortasına dayanan parasal sistemin değiştirilmesi gereği ortaya çıkmış, *Bretton Woods* anlaşması kâğıt üstünde kalmıştı.

4 — Yeni siyasî ve ekonomik durumlar karşısında bir askerî durum olan NATO'nun da değişmesi kaçınılmaz oluyor, Amerika, iktisadî rekabeti karşısında bulunduğu Avrupa'nın askerî güvenliği için para harcamaktan kaçınmak istiyordu.

Ve işte *Truman Doktrini* yerine *Nixon Doktrini* böylece çıkıyor, Cumhurbaşkanı Danışmanı Kissinger bunu dile getiriyordu.

o

Biz de, NATO'yu eleştirdi diye Anadolu'da öğretmen kovalıyoruz.

27 Nisan 1973

AKIL ÜZERİNE

Bir koca, kendi karısını beğenmeyebilir. Hatta doğrusunu isterseniz, kocaların çoğu karılarını beğenmiyor. Tabii aynı hüküm kadınlar için de yürürlüktedir. Kadınların da çoğu kocalarını beğenmiyorlar. Hele kadın, sağına soluna pek aldıraran bir kimse değilse, kocasından söz açıldığı zaman, elâlemin ortasında:

— Bizimki mıymıntının biridir... diyor.

Adam mıymıntı değil de, belây-ı şedit ise, yakasını ısıırıp:

— Düşmanımın başına kardeş... Evlenmez olaydım... diyor.

İnsanlar çoğunlukla karılarını ve kocalarını beğenmiyorlar. Yalnız karılarını ve kocalarını mı beğenmiyorlar? Burnunu, ağzını, kaşını, gözünü kusurlu bulan insan da çok. Ayna karşısında eğri bacaklarına bakıp:

— Ulan amma da eğri bacaklarım var... diye düşünen insanlar az değildir.

Dazlak kafasını seyredip:

— Vay canına! İtiraf etmek gerekirse ben kel

kafalı herifin biriyim... diye doğruyu söyleyenler vardır.

Ama ayna karşısında şekil ve şemailini gözden geçirip:

— Yahu ben amma da aptal adamım... diyebilenler var mıdır?

Bilgeler, «Her insan kendi aklından memnundur» iddiasındadırlar. Bir Türk atasözüne göre de, «İnsanların akılları pazara çıkarılsa, herkes yine kendi aklını satın almış.»

Gerçekten de böyledir. Herkes kendi aklını beğenir. Çünkü, aklını beğenmek için kullandığı terazi, yine kendi aklıdır. Elinde başka ölçü yok...

Bir terazinin kendi kendisini tartabildiği görülmüş şey midir?

Bu fikre hak verince, herkesin kendi aklını beğendiğini ileri süren bilgelere ve atasözlerine hak vermemek için sebep yok. Herkes kendi aklını beğenir. Ama doğrusunu isterseniz kendisi için açık:

— Vallahi ben pek akıllı kişiyimdir... diye propaganda yapan insan pek yoktur. Bu düşüncemizi bir başka türlü ifade ederiz. Bizim akıllı olduğumuzu ileri sürmeyiz de, başkalarının aptallığından dem vururuz. Bunun içindir ki sık sık:

— Yahu şu Tevfik ne budala adam...

— Be birader bizim Hüsamettin aklını peynir ekmekle yemiş...

— Hayatımda şu Şecaettin kadar dangalak herif görmedim... diye iltifatlar savururuz.

Bununla beraber kendi aklımızı ne kadar beğenirsek beğenelim, bazen çok akıllı olduklarını itiraf etmek zorunda kaldığımız kadar akıllı insanlar vardır yeryüzünde...

Bunlardan biri Einstein...

Gerçi Einstein şimdi yeryüzünde değil, gökyüzünde... Ama yaşadığınca, aklına yeryüzünü hayran etmiş bir kişiydi Einstein... Yeryüzünü ve gökyüzünü ve bütün evreni kapsayan bir aklı vardı Einstein'ın...

Şimdi iyi tahsil terbiye görmüş, hali vakti yerinde, efendiden beyefendiden bir kimseye:

— Einstein'ın aklını ister miydiniz? diye sorsam, eminim ki:

— Canım, bu da lâf mı? Elbet insan Einstein'ın aklına sahip olmak ister... diye cevap verecektir.

Ben de diyeceğim ki:

— Dikkat ediniz dostum, Einstein sosyalist.

— Vay canına!

Bu adam evreni kavrayan aklıyle düşünmüş, taşınmış, sosyalist olmuş. Siz de Einstein'ın aklını aldığınız zaman sosyalist olmak zorundasınız.

Düşüncelerinize uymuyor mu? Vazgeçelim öyleyse... Diyelim ki Rus bilgini İlyuşin'in aklı esaslı akıl... İster misiniz?

— Ne münasebet yahu! Başımı belâya sokma!

Öyle ya adam komünist. Maazallah aklını aldık mı komünist olmak gerek. Öyleyse bizim cepheden birini seçelim. Örneğin, bizim dünyamızın lideri Kennedy... Dünyayı kendine hayran eden adam...

— Kennedy'nin aklını ister misiniz?

— Elbette isterim.

— İyi ama Kennedy katolik. Onun aklı katolikliğe yatkın.

— Maazallah, maazallah! Ben, kafamı kesse-

ler, kendi hesabıma, katolik aklını taşıyamam kafatasımın içinde...

— Ya kimi istersiniz?

Protestan Von Braun'nu mu istersiniz? Dinsiz Sartre mı istersiniz?

Ben düşündüm taşındım, yine kendi aklımı seçtim. İşte böyle... Yeryüzünde ne kadar akıllı saydığım adam varsa bana uymuyor. Sanırım size de uymaz.

Ağustos 1962

PİYASADAN TOPLATILAN KİTAP.. PİYASAYA ÇIKARILAN BÖBREK!

Hayvanların bazen insanlardan çok daha akllı evvel olduklarını ispat eden bir olayı 'dünkü gazetelerde okudum. Londra Hayvanat Bahçesinde Napolyon adlı bir maymun Kraliçe Elizabeth'in kocası Prens Philip'in üstüne işemiş. Cümle İngiliz asillerinin önünde saygıyla eğildikleri bir prence bir maymunun böyle muamele etmesi - nezaket kurallarına sığmasa bile - insanlara ders verecek niteliktedir. Kraliçenin kocasına lâıyk gördüğü davranışla aristokrasi aleyhtarı çoğu kişinin kalbinde yer etmiş olan Napolyon'u bari Türkiye'ye de çağırsak! Burada kendisine çok iş düşecektir. Nice itibarlı koltuklarda oturan nice kişiyi gördüğü zaman bu akıllı maymun aynı işleme başvurmakta hiç tereddüt etmeyecektir.

Bu satırları sabah sabah biraz da hırsla yazıyorum. İskenderunlu Hasan Demirci adındaki memur vatandaşın, çocuklarını okutmak, karısını hastanede tedavi ettirmek ve borçlarını ödeyebil-

mek için sağlam b6breklerinden birini satışa ıkarđıđını okudum. Güzelim pazar sabahı gazetedeki haber insanın b6đrne bıçak gibi saplanıyor. Öteden beri Babıâli basınında fukaralık yüzünden g6zn satışa çıkaran vatandaşların haberleri yayınlanırdı. Demek ki demokratik alım-satım 6zgrlğ ilerledi. Ticaret hürriyeti, serbest teşebbüs, vesaire, insan organları borsasını genişletti. Pek yakında gazetelerde buna değgin nice ilân g6rebiliriz:

- Satılık kelepir karaciğer..
- Sol b6brek sahibinden..
- Az kullanılmış beyin..

Fakir fukara takımı b6ylece sağlam organlarını milyoner takımına arz ederek süfli hayatlarını bir süre daha sürüklemek imkânı bulurlar. Bizler de «Batılı hayat tarzımız» üstüne politik nutuklar atarak ve komünistlere küfrederek geçinir gideriz.

şu anda memleketimize bir yabancı gazeteci gelse de Batı dünyasına Türkiye'nin durumunu anlatmak istese, ne istatistiklere başvuracak, ne iktisadî duruma bakacak, ne siyasî parti liderleriyle temasa geçecek, ne de hükümet üyelerinden bilgi isteyecektir. Adamın bütün dünyaya duyuracağı iki cümledir:

— *Fransa Kültür Bakanı Malraux'nun romanı Türkiye'de piyasadan toplatıldı ve bir Türk vatandaşının sağlam b6breği piyasaya çıkarıldı.*

Bir toplumun künyesini bundan daha iyi çıkaracak 6zet bulunur mu? Geçenlerde bir b6brek nakli ameliyatı yapıldı İstanbul'da... B6breğini verenle alan kimlerdi? Fakir fukara takımına hastanelerimizde kobay muamelesi yapıyoruz. İnsanla-

rımız böbreğini, gözünü satarak çocuklarını kurtarmaya, borçlarını ödemeye yöneliyorlar. Bu utandırıcı tablonun üstünde tepinen bir de politikacı tâifesi var:

— Medeniyiz, Batılıyız, özgürüz... diye nutuk atıyorlar.

Böyle nutuk atanların cümlesi için Londra'dan Napolyon'u getirtmeli, hayvancağız Prens Philip'e yaptığı muameleyi tekrar etmezse herhalde hayvanlığından utanacaktır. Ama ne yazık ki bizim toplumda insanlığından utanmayan boynu kıravatlılar vardır... ve şu bozuk düzeni değiştirmek isteyenlerin karşısına çıkmaktadırlar.

Türkiye'nin sosyalistleri:

— Halk sömürülüyor.. Diye yazdıkları zaman kıyamet kopmakta, taş, sopa ve benzerleri ile üstlerine gidilmekte, toplum düzenini değiştirmek isteyen nice insan varsa susturulmak istenmektedir. Şimdi bu satırları okuyan kişilere hangi meslekten ve hangi meşrepten olurlarsa olsunlar soruyoruz:

— *Bir ülkede bazı kişiler en basit bir hastalığın tedavisi için Avrupa'ya - Amerikaya gitmektedirler. Bir de bu memlekette çocuklarını okutmak, karısını hastaneye yatırmak için sağlam böbreğini satışa çıkaran vatandaşlar vardır. Böyle bir memlekette sömürü var mıdır, yok mudur?*

Bir ülkede sağlam gözünü yoksulluktan satışa çıkaran vatandaşlar yaşıyorsa ve aynı memlekette bir adet sağlam göz satın alacak parayı tek ayak üstünde kıvıracak vatandaş da varsa, o memlekette sömürü en keskin biçimiyle yürürlüktedir.

İşte bu sömürünün önüne geçmektir 20. yüzyıl insanının savaşı.. Bir çağdaş iktidarın görevi de

sömürüye karşı mücadeledir. Sömürüye karşı mücadele yerine sömürüyü sürdüren iktidar, 20. yüzyıla aykırıdır. Türk milleti işte böyle bir ayıbı şimdi başında taşımaktadır. Ve işte bunun içindir ki çağımıza aykırı bir gidişin karanlığındadır.

6 Mayıs 1968

YENİ KRALLAR, YENİ SOYTARILAR...

Eskiden kralların, şahların, padişahların saraylarında, dalkavuk, soytarı, maskara türünden insanlar bulunurdu. Bunların görevi, kudret sahiplerini eğlendirmek, hoşça vakit geçirtmek, güldürmek, kısacası efendilere hizmet etmektir.

Durup dururken ortaya çıkmamıştı soytarılık mesleği... Sarayların gerçek ihtiyacından doğmuştu. Ağzı lâf yapan, hoş fıkralar anlatan, sırasında nükte patlatan marifetli insandı soytarı... Tahtın yanıbaşında av köpeği gibi pusuya yatar, kokuyu alınca atılıp taşı gediğine yerleştirirdi. Haşmetlû krallar, cicili prensler, mağrur dükler, kontlar, vikontlar sosyetesini kahkahadan kırıyordu. Yüce kral, soytarıya ayrı bir önem verir, eğer aşka gelirse:

— Bir kese altın verin.. diye buyururdu.

Aradan zamanlar geçti. Kralların, şahların, padişahların, eski kudretleri çoğu ülkede kalmadı. Sarayların saltanatı cılızlaştı. Fransız devrimiyle başlayan deprem, aristokrasinin temellerini sarsıyor, burjuvalara güç veriyordu. Tahtlar birer birer

devrilmeye yüz tuttular. Sürgündeki krallar çoğaldılar... Sapır sapır dökülüyordu taşlar...

Ne var ki eski kralların, padişahların yerine yeni türler çıkıyordu ortaya... Teneke kralları.. petrol kralları.. şeker kralları.. para kralları.. çikolata kralları.. ithalât kralları.. ihracat kralları.. gemi kralları.. tütün kralları.. gazoz kralları.. konserve kralları.. yağ kralları.. pirinç kralları.. gazoz kralları.. otomobil kralları.. ve bunlar gibi daha nice krallıklar.. bu kralların kontları.. dükleri.. vikontları.. baronları...

Yıkılan aristokrasi yerine yeni kudret sahipleri geçmiş, yeni bir imtiyazlılar sınıfı ortaya çıkmıştı.

Yeni soytarılar gerekti bu yeni kudret sahiplerine...

Ve yeni soytarılar çabucak türemekte gecikmedi...

Büyük işadamlarının sofralarında, çevrelerinde, efendilerine **düm-tek çalmakla yetinmediler** yeni soytarılar. Koşullar değişmiş, insanlar yeni yaşayış biçimlerine girmişlerdi. Gazetelerde mutlu azınlık hesabına soytarılık yapan yazarlar türedi... Halk sefalet içinde yaşarken, mutlu azınlığı, imtiyazlı çevreleri eğlendirmek üstüne kalem sallayan dalkavuklar geliştiler, semirdiler, kol saldılar.

Tüccardan, büyük çiftlik sahibinden, ticaret odası kodamanından, ithalâtçıdan, bankerden yana olup halkı uyutmak ve mutlu azınlığın gönlünü ferahlatmak üstüne yazarlık, eski saraylarda efendileri güldürmek üstüne soytarılığın bugünüme varmış çeşididir.

Bu tür yazarlar her sabah gazeteleri açanlara:

— Bektaşî demiş ki..

— Şarlo'nun bir hikâyesi..

— İncili Çavuş'a göre.. diye başlayan bir mas-
karalıkla memleketin gerçeklerini unutturmaya
çalışırlar. Memleketin gerçeklerini gazete sayfala-
rına yansıtan yazarlar bu soytarılar için kötü ko-
nuşan, nerede bir felâket varsa istismar eden, ka-
sıtlı kişilerdir. Yazdın mı, bir sosyal gerçeği, bir
iktisadî sorunu ortaya koymak yerine mutlu azın-
lığın burnundan kıl çekeceksin... İyimser olacak-
sın, pembe kanatlar takacaksın okurun muhayyi-
lesine... Öyle ki, bu düzende yaşayan kişi yaşamın-
dan memnun olacak... Kötülükler biter mi yeryü-
zünde? felâket her zaman vardır, problemler yarın
da olacaktır. Türkiyemiz ilerlemektedir... İçinde
yaşadığımız düzen pekâlâ bir düzendir... Yıkılırsa
yerine daha iyisi mi gelecek?.. Gelen gideni aratır.
Bu dünya böyle gelmiştir, böyle gidecektir.

Öyleyse?..

İki günlük ömrümüzde tatlı yiyelim, tatlı ko-
nuşalım...

Ve bir İncili Çavuş fıkrası soğuk tarafından...

Oldu size bir yazı.

Ne var ki, zaman geçmekte, bu tür soytarı ya-
zarlar giderek itibarlarını kaybetmektedirler. Tür-
kiye'nin kaymağını sömüren İstanbul basınında
gerçi Anadolu'nun dâvaları az yer tutuyor şimdi...
Babîâlî basını halkın dertlerini ve dâvalarını gere-
ğince ele alacak yerde soytarılığa prim ödüyor he-
nüz... İthalât ve ihracat krallarının, teneke kralla-
rının, konserve krallarının, gazoz krallarının, para
krallarının, montaj krallarının, tütün krallarının
saltanat sürdüğü bir toplumda soytarı yazarlara

“daha bir süre prim verilmesine şaşılmaz. Kralların imtiyazlıların, mutlu azınlığın egemen olduğu toplumda bu cephenin yazarları da olacaktır, gazeteleri de olacaktır...

Bu krallar, tahtları ve taçları ile devrildiği zaman soytarıları da silinip gidecektir elbet...

13 Ekim 1969

SOYTARILAR VE SANATÇILAR

«Eskiden kralın çevresinde soytarı bulunurmuş. Amaç: Kralı eğlendirmek, hoşça vakit geçirtmek, sırasında güldürmek, neşelendirmek. Soytarılık kolay meslek değil, çok zor, ince bir iş. Tarih kitaplarında nice zalimin yamacında bir soytarının bulunduğunu okumuşuzdur. Zalim zulmünü yürütürken de eğlenecek, gülecek, neşelenecek. Diyelim ki kral ya da şah, ya da çar emir veriyor:

— Vurun prangaya!

Soytarı:

— Aman ne hoş, demirciye iş çıktı!

Ve takla atıyor tahtın önünde.

Sevinçli bir hava sarıyor ortalığı.

Zalim emir veriyor:

— Asın!

Soytarı bir takla daha atıyor:

— Aman ne güzel, asın da kurusun.

Başta zalim olmak üzere şürekâ:

— Kah kah kah...

Zalim emir veriyor:

— Sökün tırnaklarını!

Soytarı yerlerde debeleniyor:

— Aman ne güzel, manikür..

Başta zalim olmak üzere egemenler:

— Kah kah kah..

Kral ya da şah ya da çar, soytarısını hiç eksik etmiyor yanından. Sabah kahvaltısında soytarısı yanında, akşam ziyafetinde soytarısı yanında, taht salonunda devlet yönetirken soytarısı yanında. Bir yanında soytarısı, bir yanında köpeği zalimin. Köpek yiyor, havlıyor; soytarı güldürüyor, eğlendiriyor. Hem de marifetleri var soytarının: Nükte yapıyor, taşıyor, yeriyor. Her birinde egemen neşeleniyor:

— Kah kah kah..

İnce bir iş soytarılık. Zalimin hoşuna gitmeyen davranıştan sakınacak soytarı, egemenin sevdiği kadını küçültmeyecek, egemenin gözündeki nazırı yermeyecek, egemenin tuttuğu generali taşlamayacak, egemenin akrabasına ilişmeyecek. Hele egemenin kendisine ya da düzenine dokundurmaya başladı mı, yanabilir. Çünkü o zaman kahkaha yerine bir emir dökülebilir egemenin dudaklarından:

— Asın!

Ve soytarı bir takla atıp:

— Aman ne güzel, asın da kurusun, diyemez.

Dediğimiz gibi, kolay değil soytarılık.

Hele egemenin tahtı sallandığı zaman hiç kolay değil. Taht sallanınca egemen sinirli olur, esen rüzgârdan nem kapar, egemenliğini koruma içgüdüğü kanser gibi sarar bedenini. Gözleri her yerde bir düşman arar. Korku ve düşmanlık egemenin zulmünü besler, büyütür. Egemen kendini korumak için:

— Vurun prangaya, der.

— Sökün tırnaklarını, der.

Egemenlerin çevresinde bulunur soytarılar.

Ve soytarı neden soytarıdır bilir misiniz?

Soytarı egemene hizmet ettiği için soytarıdır.

İşte gerçek bir sanatçıyla soytarı arasındaki
ayrım bu çizgide belirginleşir.»

o

Yukarıdaki yazıyı Cumhuriyet'e yazdığım aynı
günlerde «Soyut» dergisinin mayıs sayısında De-
mir Özlü'nün çok sevdiğim bir yazısını okudum.
«Edebiyatın asıldığı yer» başlıklı yazısında Özlü'
nün şu satırlarının altını çizdim:

*«Öte yandan, burjuvanın eğlenmeye de gerek-
sinmesi vardır, bir bakıma aristokrasinin saray
soytarıları yerine koymak ister yazarı.»*

Bunun üzerine soytarılık konusu üstüne biraz
daha eğilmek isteğini duydum.

İki yıldan beri Türkiye'de «olağanüstü» ya da
«olağan-dışı» bir dönem yaşanıyor. Bu dönemde
ayaklarımızı toprağa basmak için yeterli deneme-
lerden, sınavlardan geçtik. Son iki yılda Türkiye'-
deki olayları iyi izleyenler daha doğru deyişle Tür-
kiye'deki olayları yaşayanlar, beş üniversite bitir-
miş kadar oldular. Son iki yıl içinde yaşam durma-
dı. Tersine yoğunlaştı. Bir yandan tutuklanmalar,
yargılanmalar sürerken; öte yanda tiyatrolar, sine-
malar, sergiler, operalar, baleler eksik olmadı. De-
mir Özlü'nün dediği gibi, «burjuvanın eğlenmeye
gereksinmesi vardır.» Bu söz yalnız burjuva için
geçerli değil. Her sınıfın eğlenmeye gereksinmesi
olduğu açık. Bu eğlenme çeşitli biçimlerde olabi-
lir. Pazar sabahı gazetenin ilâvesini açan kişi, ka-

rikatüre bakacak, fıkra okuyacak, bilmece çözecek; akşam gece kulübüne giden kişi şarkılar dinleyecek.

Kimi dinleyecek gece kulübüne giden kişi?
Herhalde Ruhi Su'yu değil.

Bazen toplumlarda egemen sınıf, kendini koruma içgüdüsünü bedeninin her hücresinde duyar. Sermaye birikimi döneminde burjuva, en insafsız, en hırslı çağını yaşamaktadır. İki yüzyıl önce yakılmış bir Anadolu türküsüne hoşgörüsü yoktur. Yeni zenginler aleyhine bir küçük fıkrayı duyunca çileden çıkar. Gazetede gördüğü karikatürün çizgilerinde dünyası kararır. Bir sanat dergisinde okuduğu hikâye dengesini bozar. Egemen çevrelerin bu bağınazlığı dalga dalga sarar toplumu.

Ama bir de gereksinme olgusu var.

İşte bu dönemlerde egemen çevrelerin «tahammül» edebileceği soytarılıklar, sanat adına sürülür piyasaya. Parlak galalar, görkemli açılışlarla propagandası yapılır. Egemenler, sözde sanat sevgisi göstermek için bir şeyler yapmak zorundadırlar.

Soytarılıkların sanat gibi nitelendiği çağlardır böylesine dönemler.

Burada bu noktaya parmak basmak, «pejoratif» anlamda soytarılıkla sanat niteliği taşıyan soytarılığı birbirinden ayırmak gerek. Bazen bir oyuna giden kişi ağlaya ağlaya çıkar salondan. Bu bir ölçü değildir. Bazı oyun, ağlatsa da soytarılıktır. Bazen güldürür insanı bir oyun; hem de gözlerinden yaşlar gelinceye dek güldürür. Bu da bir ölçü değildir. Bazı güldürüler gerçek sanat niteliği taşıyabilir. Halkın sevgisini kazanan nice soytarı vardır ki, gerçek sanatçıdır.

Demek ki, egemen çevreleri gıdıklamak için çizilmiş karikatür, yazılmış hikâye, sahneye konmuş oyun, soytarılıktır.

İşte bu tür soytarılık son iki yıldan beri arttıkça arttı. Çünkü Türkiye’de sermayecilik gelişiyor. Sermaye birikimi kızlandıkça, sermayecinin soytarılara ödeme olanakları artıyor. Böyle dönemlerde marifetli soytarılar çıkar piyasaya. Bir «arz ve talep» yasasıdır bu. Son model spor arabaya yarım milyon lira ödeyen kişi, soytarısının önüne yüz bin lira atamaz mı? Eskiden krallar, derebeyleri soytarı beslerdi; şimdinin kralları, derebeyleri yok mu?

Hem bu krallar ve derebeyleri gittikçe daha usta, daha incelmış biçimde karşımıza çıkacaklardır. Sermaye birikimi dönemini aşp, egemenliğini sağlama bağlayan burjuvanın hırsı ve insafsızlığı törpülenecek, hoşgörüsü artacaktır. Daha şimdiden bu yolda gelişmeler görülüyor.

Türkiye’nin talihsizliği Batı’nın geçmiş çağlarını 20. yüzyılda yaşamak zorunda kalmasıdır. Düşünmeli ki, yeryüzünün emek çağına yöneldiği dönemde ülkemizdeki sermaye gücü sanatçıyı denetlemeye kalkışıyor. Oysa sanatçı, sermayeci gibi çağın dışında kalmaz.

Geriye dönük sanat yapılamaz.

Soytarılık olur yapıldığı zaman.

Geçmişte yaşayamaz çağımızın insanı. Çağımızı yaşamak sıradan bir insan için bile bugün kolay değil. Bir bedeli var çağımızı yaşamanın. Sanatçı bu bedeli ödemededen çağımızın insanı olamaz ki, çağımız sanatçısı olsun.

Haziran 1973

YAZAR OLMAK...

Bir öğrenci okurum mektup yazmış:

— Yazar olmak istiyorum, diyor, bana yol gösterir misiniz?

Düşündüm: Acaba genç okuruma ne öğüt vereyim? Doktor olmak isteseydi, Tıp Fakültesine gitmesini söyleyecektim; avukatlığa heves etse, Hukuk Fakültesi sınavlarını kazanması gerekirdi; bankacılığa eğilimi varsa, iktisat eğitimine yönelmeliydi; resme tutkunsa Güzel Sanatlar Akademisinin kapısını çalmalıydı.

Ama yazarlık için Edebiyat Fakültesinin yolunu göstermek doğru muydu?

Bir vakitler ülkemizin romancısı, hikâyecisi, politikacısı, devlet adamı, çoğunlukla Askerî Tıbbiye çıkışlıydı. Osmanlı Devletinin son yıllarında belirginleşen bu durum üzerine, Cenap Şahabettin:

«— *Askerî Tıbbiye doktorluk dışında her meslekten adam yetiştirir*» demiş.

Bir okulun arka kapısından çıkıp büyük sanatçı olanlar çoktur. Herhangi bir okulla - Edebi-

yat Fakültesi de olsa - yazarlık arasında doğrudan doğruya bir ilişki kurulamaz. Ama yine de bir yazarın iyi bir eğitim görmesi gerekir. Bu eğitim ne denli sağlam olursa, yazarlığın temelleri o denli sağlam atılır. Bir yazar, felsefede, kültürde, bilimde hangi temel taşlarına dayandığını bilmeli. Gerçi bu bilinç bazı üstün yetenekli insanlarda sezgilerle de oluşabiliyor. Geçmiş zamanda bu nitelikte çok isim görüyoruz. Çağımızda ise, eğitim gittikçe yaygınlaştığından, bilim gittikçe ağır bastığından «kendiliğinden» yetişmiş yazarlara daha az rastlanıyor.

Demek ki genç okuruma önce iyi bir eğitim öğütlemek gerekiyor. İnsanlar üstün yeteneklere de sahip olsalar, öğretime ihtiyaçları vardır. Felsefede psikolojide, bilimde vaktiyle keşfedilmişleri, birey olarak bir ömür boyunca tekrar keşfeymeye çalışmanın anlamı ve yeri yoktur.

Ama yazarlık için kuşkusuz bu kadarı da yetmez. Türkiye gibi ülkelerde yazarlık yapmak için ayrıca bazı şeylere sahip olmak gerek. Bu şeylerden biri de «yürek»tir.

Kısacası bir yazar *yürekli* olmalı...

Bilgisi olan, kalemi olan, daha başka deyişle az buçuk marifeti olan nice kişi, yürekli olmadığı için «yazar» sıfatına hak kazanamamıştır. *İdare-i maslahat* üstüne kalem oynatarak gününü gün etmeye çalışan, iki buçuk günlük bir ömürde ege-menlerin dalkavukluğunu yaparak yazarlık taklidine girişenlere yazar diyebilir miyiz? Çağımızın değer yargılarına sırt çevirmiş adam; Türkiye'de esen rüzgârlara göre bir o yana, bir bu yana dümen tutarak gemisini yürütmeye çabalıyor. Yüreksizliğin yarattığı bunalımı löpçülük zanaatıyla

gidermeye bakıyor. Sermaye egemenlerinin sofrasından payına düşen artıklar kendisine yetiyor. Her bir yazısında kişiliğini bir parça daha damgalıyor.

Yazar diyebilir misiniz böylesine?

Demek ki yazar bir onurlu insan yüreğine sahip olacak. Hele ülkemizde... Çünkü bu işin ucunda, savcı var, mahkeme var, cezaevi var, cezaevinin de ötesi var. Ama yeryüzünde ve Türkiye’de bir yazarın - yürekli bir yazarın - mahkemede ve cezaevinde küçüldüğü görülmemiştir. Adam var yaza yaza küçülür; adam var cezaevinde yata yata büyür. Çağdaş değer yargılarına saygısını yazılarında korumasını bilen kişi, yazarlık sıfatını benliğinde taşır. Çağdaş değer yargılarını bir kıyıya iteleyip fikir özgürlüğü düşmanlarına dalkavuklukta nam salan kişi de ancak kartvizitinde yazardır.

Ömür kısa, dünya geçici... Kimisi şu ölümlü evrende üç buçuk kuruşluk maddî zevke benliğini satar. Kimisi de zevk almaz bundan... Birincilere yazarlık mesleğine heves edecek yerde ticarete yönelmeleri öğütlenmeli.

Yazarlığa heves eden öğrenci okuruma söyleyeceklerim, şimdilik bu kadarcık.

28 Temmuz 1973

SAĞDAN SOLA

Sol kitaplar toplatıldı.
Solcu öğretmenler sürüldü.
Solcular tutuklandı.
Solcular yargılanıyor.
Solcular dövüldü.
Sol okullara sızıyor.
Sola karşı tedbirler...
Solculara ölüm...
Solculara işkence...
Solcular mahkûm edildiler.
Solcular azıtıyor,
Solcu yazarlar susturulmalı.
Solcular düzeni bozuyor.
Solcu gençler gözaltına alındı.
Sol sendikalar kapatılmalı.
Sol tehlikesi...
Solu ezmeli.
Solcuların nefeslerini dinliyoruz.
Solcular parlamentoğa giremez.
Sola karşı koalisyon.
Solcu avı başladı.

Sol tiyatro kapatıldı.
Sol oyunda kavga çıktı.
Sol yayın yasaklanmalı.

0

Bir ömür böyle geçmiştir. Türkiye'nin çok partili yaşamında, solcuları hapsetmek, solcuları kovalamak, solcuları ezmek, solcuları tasfiye etmek, sol yayınları yasaklamakla bir çeyrek yüzyıl ömür çürüttük. Yalnız bizde değil, dünyanın Filipinci demokrasiyi benimsemiş ülkelerinde aynı öykü yaşanır.

Çünkü sola karşı savaş, az gelişmişliğin göstergesidir.

Hangi ülkede sol parti yasaksa, hangi ülkede sol fikir cezaevindeyse, hangi ülkede sol parti parlamentoya adım atamıyorsa, o ülke az gelişmiştir.

Sola düşmanlık, az gelişmişliktir.

Sol, uygarlığın kanıtıdır. Hangi ülke çağdaş uygarlık düzeyindeyse, orada sol serbesttir, etkilidir, parlamentodadır, iktidardadır.

Çünkü dünya sağdan sola gidiyor.

Ve tarih sağdan sola gitmekte...

Bir'den sonra iki, ikiden sonra üç, üçten sonra dört, dörtten sonra beş, beştan sonra altı gelir. Okula giden çocuğa «devam et» dediğiniz zaman:

— Altı, yedi, sekiz dokuz, on... diyecektir.

İnsanlar önce ateşi buldular, giderek elektriği keşfettiler. Atlı arabadan sonra buharlı taşıt, buharlı taşıttan sonra otomobil, otomobilden sonra uçak yapıldı. Matematikti ilk bilim; geometriden fiziğe, kimyaya, biyolojiye, sosyal bilimlere doğru aşama aşama ulaşıldı. Her yaşanan gün arkada kalır, doğan gün yenidir. Sağ, geçmiştir; sol, gelecek-

tir. Eskiye yaşamak çabası, doğaya aykırı bir özlemin karanlığını hayata bulaştırmaktır.

Bir'den sonra nasıl iki gelirse, devletten sonra sosyal devlet geldi. Krallıktan sonra nasıl Cumhuriyet geldiyse, sağdan sonra sol geldi. Toplum yaşamında solculuğa karşı çıkmak, yarına karşı dünü savunmak demektir. Geçmişin küfünü, geleceğin güneşini sıvamak için kullanmaya çabalayan, tarihte hep yaya kalmıştır.

Bakınız, üç yıldan beri sol kitaplar toplatıldı, solcular mahkemeye verildi, solcular tutuklandı, solcular gözaltına alındı, solcular dövüldü, solculara işkence edildi, solculara ceza verildi..

Ama sol, yüzbinlerden milyonlara çıktı.

Tarih böyledir çünkü! İlk Hristiyanlar parçalarına parçalana Hristiyanlık yayıldı; ilk Müslümanlar taşlara taşlara Müslümanlık dalgalandı. Eski düzenleri yeni düzenlere dönüştüren her akım soldur ve her yeni akımın öncülerini ezmek isteyen eski güçler tarih sürecinde yok olmaya mahkûmdur.

Hiç hayatın mahkûn ettiği sağ, solu mahkûm edebilir mi?

İşte bugün şuraya bir işaret koyuyorum: Gidecek sağ; sol gelecek. Ve bugünkü solun sağı aştığı yerde, yarının solu gelişecek. Öylesine bir coşkuyla akıyor ki tarihin nehri, kimse durduramaz onu!

Yazık bir ömrünü solu kovalamakla geçiren beyinsizlere!

20 Aralık 1973

ÇAĞDAŞLAŞMA

Çin edebiyatını bilir misiniz siz?

Ben bilmiyorum, ara sıra merak ediyorum: Asya'nın doğusunda bir milyara yakın insan edebiyat diye ne okur? Çin yazarları, ozanları var mı? Varsa değerleri nedir?

Çin edebiyatı Türkiye için cim karnında bir nokta. Ama bir gün Batı Avrupa'da Çin edebiyatına ilgi duyulursa, o ilgiyi biz ülkemize hemen ithal ederiz.

Yazgımız budur bizim. İki yüz yıldan beri *Batılılaşalım* diye çabalıyoruz. Bu demektir ki *Doğuluyuz*. *Batılı* olan *Batılılaşmak* ister mi? *Batılı* olmak isteyen, zaten *Doğuludur*. Bizim *Doğulu* olduğumuzu *Batılı* olmak özleminden daha iyi hiç bir kanıt simgeleyemez. Eğer bir gün «*Batılılaşalım*» diyecek yerde:

— *Çağdaşlaşalım*, dersek...

Bilin ki, o günden başlayarak *Doğulu* olmaktan kurtulacağız. Şimdilik *Doğulu* olduğumuzdan, hem Batı'yı hem Doğu'yu araçları eliyle öğreniyoruz. Komşumuz İran'da, Suriye'de, Sovyetler'de olan-bitenleri de Batı araçları eliyle izliyoruz. Ak-

deniz kıyılarında yetişen domatesi İstanbul'da nasıl araçlar eliyle pahalıya yiyorsak; Şam'da, Beyrut'ta, Moskova'da, Tahran'da, Azerbaycan'da, Bağdat'ta oluşan her tür ürün, Londra'dan, Bonn'dan, Paris'ten New York'tan geçtikten sonra Türkiye'de satılıyor.

Bu yüzden de pahalıya maloluyor.

Bir süreden beri Batı aracılığıyla aktardığımız ürünlerden biri Soljenitsin olayıdır. Son zamanlarda hangi Batılı dergiyi açsanız Soljenitsin'e değgin sayfa sayfa yazı, fotoğraf, yorum bulursunuz. Batı dünyası Soljenitsin'i çeşitli boyutlarına oturttu. Bir yazarın özgürlüğünü kısıtlamak, çağdaş dünyada bir bakıma kolay görünmüyor. Batı dünyanın neresinde olursa olsun yazarların özgürlüğüne sınırsızlık tanınmasını ister. Hiç kuşkusuz, Soljenitsin olayını Batı'da salt özgürlük açısından değerlendiren çevreler bulunduğu gibi, sermaye sınıfının çıkarları uğruna sömürenler ya da işin ticaretini sürdürenler de var.

Ya Türkiye'de ne var?

Biz Batı'nın papağanlığına öteden beri teşne olduğumuzdan Soljenitsin olayını gümrüksüz ithal ettik. Üstüne üstlük sermaye sınıfımızın kârını da bindirerek piyasaya sürdük. Oysa bir Batılı aydın kafasıyla düşünseydik, Soljenitsin adını her ağzımıza alışımızda bir kez yutkunup, mahpushanedeki Türk yazarlarını anarak konuşmayı *özgürlük adına görev* bilirdik.

Nitekim bu görevi yapan yazar arkadaşlarımız vardır.

Ben kendi hesabıma bu yazımı, Soljenitsin için değil, adını bile bilmediğim iki İranlı yazar için kaleme alıyorum. Soljenitsin'den öylesine do-

lu-dizgin sözaçıldı ki artık her şeyini biliyoruz. Hayatını, kimliğini, eserlerini, davasını, her şeyini... Ama adını bile öğrenemediğim iki İranlı yazarın hiç bir şeyini bilmiyoruz. Ben, bir ajans haberinin iki - üç satırlık bilgisi dışında bu yazarlara değgin bir şey öğrenemedim. Batı'dan gelen dergi ve gazetelerde de ayrıntılı bilgi yok.

İran Şahı ve ailesini kaçırmak istedikleri gerekçesiyle askerî mahkeme tarafından ölüme mahkûm edilen 5 İranlıdan 2'si birkaç gün önce kurşuna dizildi; üçünün cezaları müebbet hapse çevrildi.

Ölümden kurtulan üç kişi İran televizyonuna çıkıp Şah'tan af dilemeyi ve pişman olduklarını açıklamayı kabul etmişlerdi. İki kişi bu tür davranışı reddetti.

Ve bir sabah kurşuna dizildiler.

İkisi de yazardı.

Ne adlarını biliyoruz, ne eserlerini okuduk. Bildiğimiz İran'da faşist bir yönetimin varlığı ve bağımsız mahkemeler bulunmadığıdır. Özgürlükten nasipsiz bir karanlık düzene başkaldırdıklarını biliyoruz bu iki yazarın; bir de ölüm karşısında bile onurlarını yitirmeyen kişiliklere sahip olduklarını.

o

Şimdi bakın *çağdaşlaşma* ile *batılılaşma* arasında ne fark var: Batılılaşma Soljenitsin'i Türk halkına büyüteçle göstermektir, çağdaşlaşma ise iki İranlı yazarı unutmamak.

Unutmayalım geçen gün İran'da kurşuna dizilen iki yazarı; adlarını bilmesek bile...

24 Şubat 1974

YASALARDAN KALDIRMALI

Cumhuriyet'in 50'nci yılına nasıl giriyoruz?

Şu listeyle giriyoruz:

Can Yücel: 15,5 yıl hapis, 5 yıl sürgün.

Mehmet Emin Bozarslan: 13,5 yıl hapis, 4,5 yıl sürgün.

O. Saffet Arolat: 9 yıl hapis, 2,5 yıl sürgün.

Şiar Yalçın: 9 yıl hapis.

A. Hamdi Dinler: 8,5 yıl hapis, 2,5 yıl sürgün.

Ahmet Angın: 7,5 yıl hapis, 2,5 yıl sürgün.

Yaşar Uçar: 7,5 yıl hapis, 2,5 yıl sürgün.

Mete Dural: 7,5 yıl hapis, 2,5 yıl sürgün.

Abdullah Nefes: 7,5 yıl hapis, 2,5 yıl sürgün.

Atilla Tokatlı: 7,5 yıl hapis, 2,5 yıl sürgün.

Rasih Nuri İleri: 7,5 yıl hapis, 2,5 yıl sürgün.

Erdoğan Berktaş: 7,5 yıl hapis, 2,5 yıl sürgün.

Tektaş Ağaoğlu: 7,5 yıl hapis, 2,5 yıl sürgün.

Mümtaz Soysal: 6 yıl hapis, 2 yıl 2 ay sürgün.

Süleyman Ege: 30 yıl hapis, 16 yıl sürgün.

Vahap Erdoğan: 34 yıl hapis.

Muzaffer Erdost: 30 yıl hapis, 12 yıl sürgün.

Turhan Dilligil: 5,5 yıl hapis.

Zeki Kılıç: 1,5 yıl hapis.

Özkan Mert: 6 yıl hapis.

İsmail Beşikçi: 18 yıl hapis.

o

Yukarıdaki listeyi bu haftaki «7 Gün» dergisinden aldım. Öyle sanıyorum ki, bu liste fazla değil eksiktir. Büyük kentlerin Toplu Basın ve Ağır Ceza Mahkemelerinde görülen, karara bağlanan, Yargıtay'da bekleyen davaları saymıyoruz. Bütün dosyalar dikkate alınırsa liste uzayabilir, yüzlerce isim daha sıraya katılır.

Ne var ki, ülkemizde bir büyük yanlış da yürürlüktedir. Biz *fikir suçu* dediğimiz zaman, yalnız gazeteciler, yazarlar, çeviriciler gözümüzün önüne gelir. Oysa fikir suçu, yalnız gazete, kitap veya dergiyle işlenmez. Sözle de işlenir. Bir kahvede yüksek sesle düzen aleyhine konuşan, bir açık oturumda fikrini söyleyen, bir toplantıda düşüncelerini dile getiren nice vatandaş da Ceza Kanununun ilgili maddeleri gereğince mahkûm edilmişlerdir. Bunların sayısını bilmiyoruz. Basın yayın kesimindeki fikir suçlularıyla, sendikalar, dernekler, aydınlar ilgileniyor. Çoğu, yazar, çizer, çevirici, gazeteci, ünlü olduğundan hapse girdiği duyulur. Ya sokaktaki vatandaş? İşçi, köylü, öğretmen, memur, öğrenci? O ne yapsın? Halktan biri, fikir suçu yüzünden içeri atıldı mı kimsenin ruhu duymaz. Bu da, halk kesiminde:

— Aman dilini tut, ileri geri konuşma... diye bir baskı yaratmıştır.

Türkiyemiz 50'nci Cumhuriyet yılına dizi dizi fikir mahkûmlarıyla girmeyebilirdi. Bu ayıbı taşımayabilirdik. Ama, hem hapishanelerde dizi dizi

fikir suçluları var, hem de davul, zurna, boru ve trampetle uygarlık yolunda kaç arpa boyu gittiğimizi cihana ilân etmek sevdası yürüyor. Bundan tam kırk yıl önce Cumhuriyet'in 10'uncu yılını böyle kutlamadık. Hem kendimize inancımız güvenimiz daha çoktu, hem de hapisanelerde bir tek fikir ve politika suçlusu yoktu. 10'uncu yıl dalga dalga sarmıştı ülkeyi... Oysa, Cumhuriyet'in 50'nci yılında bilim adamını, profesörü, yazdığı kitaptan; mahalle kahvesindeki vatandaşı da konuşmasından yedi yıla mahkûm edebiliyoruz. Ve bu tür kanunların yürürlükte kalmasında direniyoruz.

Gerçekte, bugün Türkiye'de derhal yapılacak iş, yasalarımızdaki fikir suçlarını kaldırmaktır. Zaten fikir suçluları artık toplumda bir kahraman sayılıyor. Uygar dünyada ise fikir suçlularına Roma arenalarında vahşî hayvanlara parçalatılan masumlar gibi bakılıyor. Hâlâ anlamadık mı bu gerçeği?

Kaldıralım yasalarımızdan fikir suçlarını.

26 Ekim 1973

İÇİÇE DÜNYALAR

İstanbul'un her yanı dükkân dolu. Vitrinler öylesine cici şeylerle dolu ki, bayılıyor insan, Satın alamasa bile seyretmekten kendini alamıyor. Amerikan pazarlarında İngiliz, Fransız, Alman, İtalyan malları sergileniyor. Gömlek, kravat, çakmak, çorap, pardesü, pantolon, pipo, teyp; fotoğraf makinesi, kemer, eteklik, sütyen, çizme, avize, yatak, yemek odası takımı, saat, sualtı gereçleri, mayo, kazak, yelek; ne isterseniz, hepsinde dünyanın en ünlü markalarını bulmak kolay. Çakmak, sütyen, çorap, kravat deyip geçmeyin, bunlar insanın küçük dünyasını dolduran şeylerdir. Küçük burjuvanın dünyası küçük olur çoğunlukla... Şişli'deki vitrine burnunu dayamış şu genç kız için evren, satın almak istediği etekliğin boyutları kadardır. Deseniz ki:

- Ya Habeşistan'da açlıktan ölenler?
- Boşver...
- Ya Anadolu yoksulları?
- Boşver...

Ama mini-etek ne güzel! Yumuşacık deriden. koyu kahverengi, mat!.. Ah bir üstüne geçirip so-kağa fırlayabilse...

İnsanların yaşamını güzelleştiren küçük şeylere burun kıvrırmak doğru değildir. Bir çiçek vazosu bir evi şenlendirebilir; bir pırıltılı çakmak kişinin gününe neşe katabilir; bir çift çizme yalnız bacaklarını ısıtmaz kadıncağızın, ruhuna bir sıcaklık yayar. İnsancıkları anlamak gerek. Küçük dünyaların dışına taşarak büyük dünyaları kapsayan çağdaş düşüncenin boyutlarına ulaşanların sayısı azdır. İnsanlar bu bilinç düzeyine çabuk varabilselerdi, bugün Habeşistan'da çocuklar açlıktan ölmez, Anadolu'da besinsizlikten kavrulmazlardı. Büyük kentlerimizin vitrinleri kırkanbar görüntüsü veremezdi ama, temel sanayi ve enerji sorunlarımızı çözümülemiş olurduk.

İkinci Dünya Savaşı ertesinde sınırlar açılmaya, ulaşma yoğunlaşmaya yüz tutunca bizim burjuva kesimi Balkanlar'ı aşarak Avrupa'ya turistik seferlere başladı. Otomobille Yugoslavya ve Bulgaristan gibi ülkeleri geçerlerken gördükleri, tepkilerini yoğunlaştırıyordu:

— Doğru dürüst bir lokanta, bir gece kulübü yok; vitrinlerde satın almaya değer bir şey yok; açıkçası hayat yok!..

Aradan yirmi yıl geçti. Şimdi Bulgaristan'la enerji pazarlığına oturuyoruz. Büyük kentlerimizin vitrinlerindeki ithal malı ya da kaçak çakmakların ışığıyla şehirlerimizi ve köylerimizi aydınlatma olanağı yok. Enerji ve elektrik bunalımından ne yapacağımızı şaşırdık. Büyük kentlerimizdeki lüksün pırıltısı üstüne ekonomik bunalımın gölgesi çöktü. Daha kötüsü, şimdi Balkanlar'ı aşarak Avrupa'ya yönelen turistlerimiz eskisi gibi konuşmıyorlar. Urallar'dan Orta Avrupa'ya kadar ülkelerin güncel iddiası:

— Kısa bir süre sonra Batı Avrupa'yı aşacak bir yaşam düzeyine yükseleceğiz.

Politikacımız, «Komünistlere ve anarşistlere af yok» diye bar bar bağıyor. Arap çöllerindeki anarşist depolarıyla demir parmaklık ardındaki Marksist - Leninistler düzen için büyük tehlike kaynağı imişler.

Cümlelerin gözü bir avuç gencin üstünde yoğunlaşmış. Dünyanın gidişine bakan yok; hattâ Bulgaristan'la enerji pazarlığına oturan hükümete bakan yok. Haber verelim ki, asıl tehlike bir süre sonra büyük kentlerimizin vitrinlerini Macaristan, Doğu Almanya, Çekoslovakya, Bulgaristan, Yugoslavya kökenli cicilerin sarmasından doğacaktır. Temel sanayi yatırımlarına öncelik veren bu ülkeler, kalkınma aşamalarında küçük insanların küçük dünyalarını süslemeye yönelirlerse ne olacak?

19'uncu yüzyılı «gâvurluk» masallarıyla kaçırdık; yirminci yüzyılı «komünistlik» umacısına kurban ettik ve küçük insanlarımızın küçük dünyasını büyük kentlerde cicilerle süsleyerek geldik geldik 1970'lere...

Ya bundan ötesi?

Bir sermaye sınıfı ki, fabrika kurar işçisine, üniversite açar gençliğine düşman kesilir. Az gelişmişlik budur işte!.. 3'üncü Beş Yıllık Plân'a göre, millî gelir içinde tarımın payı 26,6.. sanayi 17,1.. hizmetler 39,6... Bu rakamlar dükkânların vitrinlerinde teşhir edilen cicilerden değil; ama politikacılarımız hapishanelerdeki gençlerin gençlikleri üstünde tepinirlerse, bu rakamlar değişecek midir?

13 Mart 1974

YILGINLIK AYIPTIR!

Bunalım kötü bir şeydir. İnsan arada sırada bunalır. Özellikle hanımlarda sık sık rastlanan bir olaydır bunalım. Diyelim ki, çok sevdiğiniz biri:

— Ay fena oluyorum, diye divana yığılıverdi. Ne yaparsınız?

Pencereleri açarsınız, kolonya ile orasını burasını uğuşturmaya başlarsınız. Nabzına bakarsınız. Evde varsa ferahlatıcı ilâçlar verirsiniz, olmazsa doktora telefon edersiniz. Kısacası, ne halledeceğinizi bilemezsiniz.

İnsanlar gibi toplumlar da ara sıra bunalır. Hele kapitalist toplumlarda bunalım kaçınılmaz bir şeydir. Çünkü, yapısal bir hastalığın sonucudur. Bu konudaki hikâyeler ne anlatmakla bitmiştir, ne yazılmakla. Düşünün: Koskoca bir toplum bunalıma girmiş; iflâs üstüne iflâs, işsizlik üstüne işsizlik. Şaka değil, temeller gümbürdüyor.

Ne yapmalı?

Böyle zamanlarda doktorlar iki ilâcı methediyorlar:

Ya faşizm...

Ya savaş.

Usta doktorlar sayesinde kapitalist dünya bölgesel savaşlarla bunalıma girmeden uzun süre idare edebilir. Ama bu olanak kalktı mı, bunalım yoğunlaşır. Dünyamızın yaşadığı iki büyük savaş, kapitalizmin bunalmasından ve kendi içinde birbirine düşmesinden patlak vermiş; ama her iki savaş da kapitalizmin aleyhine sonuçlanmıştır. Birincisinde Sovyetler kurulmuştur; ikincisinde Çin. Kısacası, kaç yapayım derken, gözden olunmuştur.

şimdi ekonomi doktorları dünyanın yeni bir bunalım eşiğinde bulunduğunu söylüyorlar. Tabii ürkütücü bir şeydir bu. Bunalım kapitalizmin büyük odaklarında başladı mı, küçük ya da iktisaden bağımlı ülkelere ihraç edilir. Sözgeşi, Almanya'da bunalım filizlendi mi, Edirne gümrüğünden içeri girmeye başlar. Önüne geçemezsiniz. Çünkü, senin düzenin onun düzenine bağılıdır. Bu işi iyi bilenler, Avrupa'da benzin karneye bağlandı, Hollanda'da eloğlu bisiklete düştü diye telâşlanıyorlar. Ülkemizdeki sermayeci sıkıntılı gözlerle ufuklara bakıyor. Ama yalnız sermayeci mi kaygılı? Bazı aydınlarımız da kaygılı, hattâ korkulu. 12 Mart sonrası zulmü, çoğu kişide korku ve yılgınlık yarattı. Amaç da buydu zaten. şimdi bu yılgınlık ortamında inandırıcı bir mantık yürütölüyor: Türkiye'de seçim, artık tekelci sermayenin istemlerine cevap vermiyor, CHP ile MSP ortaklığı bazı çevrelere göre komünistlerle şeriatçıların ortaklığı sayılıyor, ve bunalım kapıdan girmiştir.

Öyleyse?

Hoşgeldin faşizm, buyur başköşeye geç!

Nedir faşizmin gerekçesi? Bunalım artarsa; işsizlik, yokluk, pahalılık daha yoğunlaşırsa; bu-

nun faturasını çok gelişmiş ülkeler az gelişmişlerden çıkaracaklar. Az gelişmiş ülkelerde sermaye sınıfı aynı faturayı emekçi kitlelerine uzatıp:

— Artık sendika, toplu sözleşme, grev yok; fikir özgürlüğüne de paydos! diyecekler.

Evet, toplumların ileri güçleri hazır ve yeterli değilse bunalımlarda faşizm tehlikesi artar. Ama bu tehlikeyi göğüslemek için mücadeleyi göze almak gerekir. Tehlikeyi alın yazısı gibi benimsemek yılgınlıktan doğar; yılgınlık da insanın mantığını çarpıtır. Bu mantık düzeyinde demokrasiyi sermaye sınıflarının bunalımsız bir sömürüyü rahatça sürdürmesi sayesinde verdiği ödünlerden meydana geliyor sanıyorsak aldanıyoruz. Bunalımsız sömürü düzenleri işçiye pay verebilir, ama bu tür rejimleri gerçek demokrasi sanmak kişiyi sermaye sınıfı iktidarlarını benimsemeye götürür.

Ama ya bunalımla beraber faşizm gelirse?

Her bunalım bir faşizmle ödeniyorsa, her faşizmin bir devrimle ödendiğini de söyleyebiliriz. Gerçekte Türkiye henüz faşizmin gölgesinden sıyrılmış değildir. Ve mesleğimiz faşizm korkusunda yılgınlığı yaymak değil, ağırlığını karabasan gibi ülkemize yüklemiş faşizmi yıkmak için mücadele etmektir.

Aydınların varoluş nedeni bu değil mi? Dünyadaki bunalımın önüne geçemeyiz, ama yüreğimizdeki bunalımı dağıtmak elimizdedir.

6 Şubat 1974

HANS İLE MEHMET

Devlet Plânlama Teşkilâtı'nın bir araştırması-na göre, ülkemizde 3 milyon işsiz var. Bu işsizler ordusuna her yıl 165 bin kişi katılıyor. Çalışan nüfusumuzun yüzde 18'i işsiz. Sosyal Sigorta'ya kayıtlı işçimiz 1,5 milyon. Sanayi kesiminde çalışan işçimizin sayısı da işsizler ordusunun yarısı kadar yani 1,5 milyon. Yurt dışına gitmek için sıra bekleyen işçilerimiz 1 milyonu aşkın. Yurt dışın-da çalışan işçilerimizin sayısı - gizli ve açık - 1 milyona yakın.

Batı Avrupa'da 8 milyon yabancı işçi var. Batı Almanya'da yabancı işçilerin tümü 2,5 milyonu geçiyor. Demek ki, Alman işgücünün yüzde 10'u yabancı. Bunlar resmî rakamlar. Bir de Avrupa, kaçak çalışan yabancı işçiler sorunuyla karşı karşıya.

Ortadoğu savaşı nedeniyle Araplar petrol silâhını kullanmaya başlayınca Batı Avrupa sıkıntıya düştü. Batı Avrupa'nın tükettiği petrolün yüzde 65'i Ortadoğu'dan geliyor. Batı Almanya Ortakpazar dışından işçi ithalini geçici olarak durdur-

du. Bu karar Türkiye’de büyük yankılar yarattı. Türkiye’nin dış ticaret açığı gittikçe büyümektedir. 1972 yılında ithalâtla ihracat arasındaki açık 678 milyon dolardır. İthalâtın 1 milyar 563 milyon dolara yükselmesine karşı, ihracat 885 milyon dolar düzeyine çıkabilmiştir. Son beş yılda dış ticaret açığımız yüzde 40’a tırmanmıştır. Bu açık, dışarıdaki işçilerimizin yolladıkları dövizlerle kapatılmaktadır. 1972 yılında işçilerimiz Türkiye’ye 740 milyon dolar yollamış ve dış ödemeler dengesinin açık vermesini önlemişlerdir.

Batı Avrupa’da, Arapların petrol ambargosu enerji kısıtlamasına yol açmıştır. Kısıtlama, Almanya ekonomisinde ciddi bir durağanlığa yol açarsa Türkiye’nin hali ne olacaktır?

Soruya cevap verebilmek için, Almanya ile ülkemiz arasındaki ilişkileri biraz daha gözden geçirmeliyiz. Dışarıdaki işçilerimizin yarım milyonu aşkın bölümü Almanya’da çalışmaktadır. 1966 - 67 ders yılında dışarıda okuyan öğrencilerimizin yüzde 45’i Almanya’da idi. 1972 yılında tüm dış ticaretimizde Ortakpazar’ın oranı yüzde 41’e yaklaşmış, Amerika ise yüzde 12’ye gerilemiştir. Geçen yıl Almanya, ithalâtımızda birinci sırayı 301 milyon dolarla tutuyordu. İhracatımızda yine Almanya 186 milyon dolarla başta geliyordu. Turizmde Türkiye’ye gelen yabancılar arasında 1971 yılında Almanya 81 bin kişiyle birinci, Amerika 67 bin kişiyle ikinci sırayı tutuyordu. Amerika, dış ilişkilerimizde giderek ikinciliğe düşmektedir. Yalnız yabancı sermaye konusunda Almanya ikinci sıradadır. Şimdiye dek ülkemize gelen yabancı sermayenin yüzde 26’sı Amerikan, yüzde 18’i Alman kökenlidir.

Görüldüğü gibi Mehmet, ekonomik açıdan Hans'a bağlanmıştır. Bu sıkı-fıkı ilişkiler kültür yönünden de gelişmektedir. Bazı Babiâli gazetele-ri Almanya'da basılmakta; Almanya'daki Türk öğ-rencileri etkinlik içinde bulunmakta, hızlı bir tra-fik, iki ülke arasındaki ilişkilerin görünmez yan-larını da yaratmaktadır.

Almanya'da Sosyal Demokratlar iktidardadır. Bu partinin sol kanadında 1968 öğrenci olayların-da hızlı eylemler göstermiş solcu gençler yer al-maktadır. Batı Almanya, ostpolitik (Doğu'ya açıl-ma) siyasetiyle de ilginç gelişmeler içindedir.

Durum böyleyken, ülkemizde sağ kanat parti-leri sosyal demokrat eğilimli CHP'ye karşı sefer-berlik ilân edip, savaş açmışlardır. Bu körlük sü-regelirken Almanya'nın işçilerimize kapılarını ka-patması korkusu da birlikte sürmektedir. Hem ya-bancı sosyal demokratlarla bunca içli-dışlı ol, hem Türk sosyal demokratlarına çat! Hem orada Al-man sosyal demokrat iktidarına hizmet et, hem burada: Sosyal demokratlar iktidara geçerlerse Türkiye batar... diye bağır.

Oldu mu ya?

27 Kasım 1973

TARİH VE BİYOLOJİ

Winston Churchill 1874'te doğdu, 1965'te öldü. 91 yıllık ömür, az insana nasip olur. Yeni yayımlanan «İnsanlar ve Bitkiler» adlı kitapta okudum, yetmiş yaşlarındayken Churchill, Maurice Mességué'yi çağırmış. Mességué, otlardan yaptığı koca-karı ilâçları ve özel banyolarla Fransa'da bir ara ün kazanmış bir adam. Eski İngiliz Başbakanı, Fransıza telefon ederek demiş ki:

«— Sizi görmek istiyorum. Ama tedavi için değil, ben hiç hasta olmam. Sizinle şundan bundan konuşmak istiyorum, özellikle yaşlılıkta neler yapıp yapmamalı, bunları konuşalım, diyorum. Sanırım yaşlılığı düşünmenin zamanı geldi.»

Yaşlılığı her insan düşünecek; ister Başbakan olsun, ister işçi; ister Cumhurbaşkanı olsun, ister köylü... Bebeklik, çocukluk, gençlik, orta yaşlılık, ihtiyarlık kesimlerinden geçerek yaşanır, ünlü olan da olmasan da... Ne var ki, ünlüler bazı şeylere dikkat etmek zorundalar. Churchill bu dikkati şöylece özetliyor:

«— Aslan yaşlansa da uyruklarının önünde ceylânı parçalamalıdır ki, dişlerini yitirdiğini an-

lamasınlar. Halk gösterişi sever. Elimin altında her zaman bir bardak viski, dudaklarımda bir puro bulundururum. Ama bardak hep dolu kalır ve puro da söniüktür. Havaalanlarında beni bekleyen fotoğrafçılara bir güzel numaram vardır. Yanımda üçte ikisi yanmış koca bir Havana purosı bulundururum, uçak tam alana inerken cebimden çıkarırım. Oysa yolculuk boyunca şeker emerim.»

Churchill'in hayat hikâyesi renkli ve yoğun... Hayat hikâyesi değil, tarih denir buna. 1895'ten başlayan bir tarih... Küba, Hindistan, Mısır, Güney Afrika'da askerlik ve gazetecilik... Yarım yüzyıldan daha çok süren bir politika hayatı... Birinci Dünya Savaşı'nda Bahriye Nazırlığı, İkinci Dünya Savaşı'nda Başbakanlık... Stalin ve Roosevelt'le dünyanın bölüşmesinde pazarlık... Bir devin biyografisidir Churchill'in yaşamı. İngiliz emperyalizminin dünya politikasına kattığı en büyük aslardan biri ve en savaşçı tiplerdendir Churchill. Sağlam bir yapısı, bükülmez iradesi vardı bu inatçı İngilizin...

Ama o da bir insandı.

Öteki insanlar gibi bebekken altını kirletirdi. Bebekliğin tüm bilinçsizliği içinde büyüdü, yaşlandıktan sonra da ihtiyarlığın koşullarına teslim olmaya başladı. Her insanın, hepimizin başına gelen ve gelecek olan şeylerdir bunlar... İnsan kocadıkça bedensel işlevlerini denetleyemez olur, meleke-lerini yitirmeye başlar. Churchill de aynı yasalara bağlıydı. Uçakta şeker emip, uçaktan çıkarken yanmış puroyu ağzına almakla işi bir süre idare etti. Halk gördüğü yerde kendisini çılgınca alkışlıyor, o da anlamsız bir gülücükle sağ elinin iki parmağını açıp «zafer» işareti yapıyordu. Ne var ki, par-

lamentoda görevini yürütmesi için saatler süren enerjiye gerek vardı. Churchill'in sağlıklı düşünme yetenekleri zayıfıamıştı. Eline yazılı olarak aldığı söylevlerini parlamento kürsüsünde sonuna getirebilmek için büyük çaba harcıyordu.

İnsanlar bu duruma geldiler mi, ne denli büyük olurlarsa olsunlar çocuklaşırlar, etki altına alınmaları kolaylaşır.

İngiliz:

— Churchill bir tarihtir... diyordu.

Ama Churchill artık biyoloji olmuştu.

Bunun üzerine gereken tedbirler alındı, Churchill sorumluluktan uzaklaştırıldı. Bu uzaklaştırma kendisine duyulan saygıdan ötürüydü. Muhafazakâr Parti seçmen karşısında ünlü devlet adamını «göstermelik» gibi kullanmak istemiyordu. Churchill'in de hırsı, sağduyusunu aşacak kadar benliğini sarmamıştı. Bir yaştan sonra insanın hırslarından arınması çevresindeki saygıyı ve sevgiyi yoğunlaştırır.

Ama kocadıkça hırslanan ünlülerin hüznü verici yollara saptıkları da görülmüştür.

Her yaşın kendine göre zevki ve olanakları vardır. Hiç kimse de bir yaşta kazık kakamaz. İhtiyarlamak, insanın erdemlerini geliştirmeli, hoşgörüsünü artırmalı ki, saygıya lâyık olsun. Politikada yaşlandıkça hırsı hastalığa dönüşenlere Churchill'in bir sözünü hatırlatmakta yarar var:

«— Yaşlanıp sağlığı bozulan insan kendisiyle savaşmak zorunda kalır ve başkalarıyla savaşacak gücü yitirir.»

26 Ağustos 1973

FIRILDAKLAR

Nereden nereye, adamın yüzüne bakarken birden Sabahattin Eyuboğlu'nun fırıldakları geldi aklıma.

Sabahattin Eyuboğlu âlâsını yapardı fırıldak. Maviye, yeşile, sarıya, kırmızıya boyardı. Avlunun bir köşesine oturur, araç - gereç kutusunu yanına alır, özenle işe başlardı. Bir şiiri Türkçeye çevirmekle, bir fırıldak yapmak arasında hiç bir ayırım yokmuş gibi işine ciddiymiş Eyuboğlu.

Avlu yedi adım eninde, sekiz adım boyunda bir dikdörtgendi. Yirmişer kişilik iki koğuşun iki kapısı buraya açılırdı. Tutuklular kaçmasın diye bir demir kafes örmüşlerdi avlunun üstüne. Bu kafesten süzülürdü güneş.

Günlerden bir gün Eyuboğlu, Vedat Günyol'a sormuştu:

— Vedat, bizi buraya neden getirdiler?

Ve herkes gülüşmüştü. O günden sonra neşelensin diye soruyu sık sık sorarlardı Eyuboğlu'na:

— Hocam siz buraya neden geldiniz?

Sabahattin Eyuboğlu, yumuk gözleri ve alabil-

diğine tatlı gülüşüyle bakar, tadına vararak bir daha söylerdi:

— Sahi yahu, biz buraya neden geldik?

Gülüşmeler arasında işine eğerdi başını. Bazen bir sigara yakmak için dururdu. Oyuncak bittikten sonra avlunun bir yanına konur, hafifçe bir rüzgâr esse fır fır dönmeye başlardı.

Fırıldağın şerefine çaylar içilirdi.

Bir çay meraklısı da Dünder Kılıç'tı. Dünder, efendi bir adamdı. Masanın bir köşesine geçer, çayını ağır ağır yudumlarken geçmişten söz açar hikâyeler anlatırdı. Dört duvar arasında gelecekte söz açmak anlamsızdı. Geçmişte yaşam vardı, gelecekte ise çok bilinmeyenli denklem. Bu denklemi çözmek için zaman gerekiyordu. Zaman, tutukevinde yaşanırken boldu; gevezelik edilir; konuşmalar, kahkahalar arasında sürer; şakalar, nükteler birbirini izlerdi. Bir keresinde Sabahattin Eyuboğlu yine:

— Yahu biz buraya niye geldik? diye sorunca Dünder Kılıç ülkemizin gerçekleri adına açıkladı:

«Bakın hocam, siz şimdi burada biraz yatacaksınız. Ben diyeyim altı ay, siz deyin on altı ay geçtikten sonra çağırıp soracaklar:

— Kimsiniz siz?

— Ben Profesör Sabahattin Eyuboğlu'yum.

— Ne, siz Profesör Sabahattin Bey misiniz?

— Evet, benim.

— Yaaaaa! Öyle mi? Biz sizi manav Sabahattin sanmıştık, bir yanlışlık olmuş.»

Dünder Kılıç kahkahalar arasında Sabahattin Eyuboğlu'na:

— Türkiye böyledir hocam, diyordu.

Söylediği çıktı Dünder Kılıç'ın; Sabahattin Eyuboğlu altı ay sonra salıverildi.

Ama içerisini arar olmuştı Eyuboğlu. Dört duvarın içi de Türkiye idi, dışı da. Gerçek, her duvarı aşar, her yerde ellerini kollarını sallaya sallaya dolaşır. Gerçeği tanıyanlar, ona her yerde rastlayabilirler. Hiç bir savcı, hiç bir yargıç, gerçeği gözaltına alamaz, tutuklayamaz.

Gözaltına alınanlar, tutuklananlar, hapsedilenler, insanlardır; gerçekler değil.

Sabahattin Eyuboğlu'nun fırıldakları türlü türlüydü. Allısı, morlusu, sarılsı, mavilisi, kırmızılısı. Her rüzgâra göre fırıl fırıl dönerlerdi.

Nereden nereye, geçenlerde birinin yüzüne bakarken Sabahattin Bey'in fırıldaklarını hatırladım; demir kafesli avlunun rüzgârıyla dönen fırıldakları...

Ne tuhaf! Böyle adamın yüreği de tutukevinin avlusu kadar oluyor; bir ömür boyu, bir duvarından ötekine volta atıyor zavallı.

1 Şubat 1974

KADIN NEDİR?

Vaktiyle münasebetsiz bir dergi muhabiri, çok popüler bir sanatçıya bu soruyu yöneltmişti:

— Kadın nedir?

Adam:

— Engin ve dalgalı bir denizdir.

Bazen bir münasebetsizlik, insan belleğinde fuzuli yer işgal eder; o gün bugündür aklımda kalmış soru:

— Kadın nedir?

— Nazik bir biblodur...

— **Bir bahar rüzgârıdır...**

— Bir çiçektir...

Bir tutucu partinin gazetesinde yan yana gördüğüm iki fotoğraf yüzünden yazıyorum bunları... Resimlerden birincisi Romanya'da kadınların kazma kürek çalışmasını gösteriyor; ikincisi Ankara'da... Gazetenin yazdığına bakılırsa, başkentin solcu belediye başkanı kadınları ağır işlerde çalıştırıyormuş.

Yani?

Ankara'ya komünizm gelmiş.

Merak ettim, sordum:

— Nedir bu işin aslı?

Dediler ki:

— AP'li belediye zamanında işçi adı altında bir dizi hanım alınmış belediyeye... Bunlar bürolarda oturur, çalışmaz, ama işçi ücreti alırlarmış. Yeni Başkan, «Herkes çalışacak» demiş; hanımlar kazma kürek yollara düşmüşler.

Tutucu partinin gazetesi bu işe:

— Aynen Romanya'daki gibi komünistlik... diyor.

Demek kadınların ağır işte çalışması, kazma kürek sallaması, komünistlik oluyor. Peki, Anadolu'da tarlada çalışan, çapaya giden, sabahtan akşama dek yük taşıyan, türlü ağır işe koşan, hattâ öküzün biri öldü mü çifte koşulan kadının canı yok mu?

Tüm Anadolu'ya mı yayılmış komünistlik?

Bizim tutucu muhalefet, muhalefet yapacağım diye işi öyle bir yanından tutuyor ki, insan şaşar!

Gerçekte, kadın mutsuzluğunun bizimki kadar yoğunlaştığı ülke az bulunur. Çarşafın deliğinden dünyaya tek gözle bakan kadın bizde... İmam nikâhına bağlanan kadın bizde... Tarlada köle kadın bizde... Okula gönderilmeyen kadın bizde... Başlık parasına satılan kadın bizde... Gece vakti tek başına sokağa çıkmayan kadın bizde... Bir eğlence yerine yalnız gidemeyen kadın bizde... Özgürlüğün her çeşidinden nasipsiz kadın bizde...

Kadınımızın öylesine karmaşık, öylesine belâlı sorunları var ki, Ankara'da kazma kürek sallamak bunların yanında solda sıfır kalır. Köyde feodal kalıntıların baskısı altında ezilir kadın, kentte cinsel komplekslerin kördüğümünde kıvranan

erkek trafiği ortasında ne yapacağını şaşırır. Hiç kuşkusuz, kadına insan gibi davranmak, toplumun düzeninde belirli bir aşamaya vardıktan sonra olanak kazanıyor. Bizim bozuk kapitalizmin bozuk düzeninde, köydeki kadına kölelik, kentteki kadına süs bebekliği yakıştırıyoruz. Bu yakıştırma yalnız erkekliğe ve kadınlığa değil, insanlığa sığmaz.

Vaktiyle, münasebetsiz dergi muhabirinin popüler sanatçıya sorduğu soru aklımdan çıkmıyor:

— Kadın nedir?

Fecr-i âti edebiyatından alaturka şarkıcılara dek her yandan bir cevap geliyor soruya:

— Bir bahar çiçeğidir...

— Allahın en hassas yaratığıdır...

— Bir hayaldir...

— Dalgalı bir denizdir...

— Güzellik simgesidir...

Oysa ne kadar basit sorunun gerçek karşılığı:

— Kadın insandır.

Kadının ne toprakta kazma kürek sallaması insanlığa aykırıdır, ne de uzayda dolaşması... Demir-çelik fabrikasından elektrik santrallerine, ameliyathanelerden laboratuvarlara kadar her yerde erkeğin yaptığı işi yapan kadın; alçalmaz, yükselir. Çünkü, ister kadın olsun, ister erkek; yaptığı iştir kişinin kişiliğini yaratan...

Kadını mallaştıran düzenlerden kadını insanlaştıran düzenlere doğru yürüyor dünya... Biz ise Anadolu kadını, yirmi beş yaşında ihtiyarlatan bir düzende yaşıyoruz. O Anadolu kadını ki, ne sigortası vardır, ne emekliliği... Doğuştan köle, ölünceye dek.

28 Mart 1974

GÜZEL İSTANBUL

Karaköy meydanındaki «Güzel İstanbul» adlı heykelin «Türk anasını hayasızca teşhir ediyor» gerekçesi ve İçişleri Bakanlığı istemiyle apar-topar kaldırılması, zamları bile unutturacak tepkiler doğurdu. Bu konuda toplumun ayrı ayrı kesimlerinden başka başka sesler geliyor.

Hiç kuşkusuz her yiğidin bir yoğurt yiyişi vardır.

Bunlardan birkaçı:

Ürkek — Ya bu olay yüzünden koalisyonun iki ortağı arasında anlaşmazlık çıkarsa?

Kuşkulu — CIA'nın marifetidir, devrimcilerle hükümetin arasını açmak istiyor.

Soğukkanlı — Demokrasi var canım, pireyi de ve yapmayın.

Seksomanyak — Karıdaki ampuller yüz mumluktur ha!..

Marksist — Bunlar üst yapıdaki yüzeysel görüntüler...

Öfkeli — Anadolu'da Atatürk heykeline saldırılar, Karaköy'de Güzel İstanbul'a tecavüz ettiler.

Dargelirli — Öyle bir heykel mi vardı Karaköy'de? Vallahi dikkat etmemişim...

Avant - garde sanatçı — Zaten bir sanatsal değeri yoktu; iyi ki kaldırdılar.

Bıkkın — Böyle gelmiş, böyle gider.

Bireyci — Nedir bu yahu! Bira yasağından sonra sıra çıplak kadına mı geldi?

Sandık uzmanı — MSP seçmene göz kırpmıyor.

Muktesit — Milletin parasına yazık.

Psikiyatr — Çıplak kadın gerçeğine tahammül edemeyenler muhakkak bazı komplekslerin baskısı altındadırlar.

Meraklı — Haydi, Karaköy'deki çıplak kadını kaldırdık; ya gazetelerde, sinemalarda, gece kulüplerinde, eğlence yerlerinde, dergilerde, reklâmlarda, afişlerdeki çıplak kadınları ne yapacağız? Bu çıplak kadın salgını her yeri sarmış, İçişleri Bakanlığı çıplak kadın heykeliyle uğraşacağına, asayişle uğraşsın. İstanbul'da sokak ortasında kadın kaçırılıyor her gün...

Olumsuz — Nedir bu koalisyonun hali be! Üstü şişhane altı kaval, söylediği maval, dinleyen aval.

Telefonda bir hanım — Yazmazsan hatırım kalır.

Umutsuz — Biz adam olmayız.

Şehirci — Sen kentin canına oku! Çirkinleştir, çirkinleştir, sonra da Karaköy meydanına heykel dikmeye kalkış!.. Hani otobüs, hani lâğım, hani metro, hani imar durumu, hani yol, hani temizlik? Nerede şehir terbiyesi? İşimiz heykele mi kaldı?

Sıkı devrimci — Ulan Anadolu'da bebeler açıktan kırılıyor; siz burada çıplak kadın heykeli

koyup, çıplak kadın heykeli kaldırmakla uğraşıyorsunuz.

Uygar — Çıplaklıkla müstehcen arasındaki mesafeyi kavrayamayanların sanata karşı terbiyesizlik etmeleri doğaldır.

Külhanbeyi — Anam avradım olsun ki, çok iyi oldu kaldırılması, her geçişte gacoya gözüm kayıyordu.

CHP'li bir Bakan — Canım, mesele çıkarmayın şimdi.

İnce muhalif — İçişleri Bakanı koalisyonun mimarlarından biriydi, şimdi de heykeltraşlığa mı özendi?

Aşırı bir kadın — Ayol kızdırmasınlar; ben gider Karaköy meydanında cırılçıplak soyunurum.

Alafranga — Yarabbi bu ne terslik! Batı'da streaking modası başladı, biz heykele tahammül edemiyoruz; Avrupa'ya rezil olduk.

Estet — O Karaköy meydanına kuş kondursan adam olmazdı zaten...

Hicivci — Zengin konakların bahçelerine beygir heykeli dikilen kentin meydanına kadın değil, öküz heykeli yaraşır.

İdare-i maslahatçı — Efendim, olayın çeşitli yönleri var. İlk bakışta reaksiyoner bir hareket gibi görünüyorsa da, bazı ilerici çevreler de heykelin sanat bakımından yetersiz olduğunu ileri sürmektedirler. Bu arada, CHP'liler de halkın duygularına saygının demokrasi adına şart olduğunu kabul ediyorlar. Yani, olay bir bakıma gerici, ama bir bakıma ilerici açıdan değerlendirilebilir. Şu halde, iki tarafın da haklılık payını teslim etmek gerekir.

Bir MSP'li — Şeriatın dediği olur.

Lâfazan — Olayda Osmanlılıktan gelen İslâmî - halkçı tepkilerle, Cumhuriyet'te oluşan bürokratik - layik tepkilerin izlerini görmek olanağı vardır.

Şinasi Nahit — Bu memleket zaten uzun lâftan battı.

21 Mart 1974

X HARFI

Vaktiyle yazı kalemle yazılırdı. Kurşun kalemle, mürekkepli kalemle, dolmakalemle, kamış kalemle... Daha eski zamanda divit varmış. Divit, kuşakta taşınan bir yazı avadanlığı. Yazmak gerekince divit kuşaktan çekilip, diz çökülürmüş. Kamış kalemi hokkaya daldırarak düzgün cümle ve güzel yazıyla meramı kâğıda dökmek az bulunur bir marifetmiş. Edebiyat softaları, kahvehanelerde patlak veren bazı tartışmalarda kuşaklarındaki diviti cop gibi kullanıp, hasmın kafasını gözünü de yararmış.

— Kalemi kuvvetli... deyimi, yazıların kalemle yazıldığı çağlardan kalmıştır.

Şimdi çoğu yazar, makineyle yazıyor. Ama yine de bir yazar «makinesi güçlü» diye övülmez. «Kalemi kuvvetli» diye methedilir, ya da «Kaleminden kan damlayan kişi» diye - biraz da kuşku verici biçimde - nitelenir. Ben, kalemle değil, makineyle yazanlardanım. Arasına bir yerde takılıncaya, makinenin tuşlarına bakarak düşünürüm.

Dün yazımın ortalarında yine böyle düşünce-

ye dalmışken, daktilonun tuşlarında çok az kullandığım bazıları gözüme çarptı. Türk alfabesinde bulunmayan é, q, w ile bizim alfabede bulunup çok az kullanılan j, yazı makinesinde sessiz duruyorlardı. Bir de X vardı gerçi, bizim harflerimiz arasında X yoktur, ama ben kendi hesabıma - hele son zamanlarda - en çok X harfini kullanmaktayım.

Neden mi?

Elbet bir nedeni var bu davranışımın. Çünkü, bendeniz X harfini, bir kelimeyi veya bir cümleyi karalamak için kullanırım. Benim yazdığım X harfleri, çoğu zaman yazılarımda bir sansür görevini yerine getirir. Sakıncalı bulduğum, ya da anlatımını beğenmediğim cümlelerin üstüne X'i vurmaya başlarım. Bunun üzerine, X harfi bir sansür memuru gibi görevini yapmaya başlar:

— Tak tak da tak, tak tak da tak...

Yazılarımdaki X harflerini ne işçi arkadaşlarım dizerler, ne sizler görürsünüz. Daktilo makinesi ile benim aramda bir iş olarak kalır bu... Türk alfabesinde bulunmadığı halde tuşlar arasında en çok X'i kullanmam bu yüzdendir.

Hele son zamanlarda ne çok kullanıyorum X'i... Dün biraz inceledim, zavallı bayağı yıpranmış; daktilonun öteki harfleri ter ü taze kaldıkları halde, X harfi yorulmuş, ihtiyarlamış. Eee kolay değil sansür görevini yerine getirmek... Şu içinde yaşadığımız «olağanüstü - olağandışı» dönemde bir yazarın makinesinde savcılık yapmak kolay mı? Kolay mı, hem yasaları, hem yasa dışı yasakları düşünmek? Hem yazarın, hem yazışleri müdürünün, hem gazete sahibinin başına bir iş gelmesin diye çaba göstermek?

Zavallı X harfi çok sinirli bu yüzden...

Ne zaman göreve çağırırsam, hemen başlıyor bağırmaya:

— Tak tak da tak tak...

Kendi kendime düşündüm:

— Acaba neden başka birini değil de X harfini kullanıyorum sansür görevinde?

Çünkü, zavallı X'in öteki harflerden bir başka yazgısı var. Tarih boyunca X harfi, bilinmeyenlerin simgesi olmuş. Cebirde X harfi bilinmeyeni simgeler. Okulda az mı ter dökmüş, az mı dirsek çürütmüşüzdür X'i bulmak için? Kimbilir kaç sınavda, kaç denklem karşısında apışıp kalmış, içimizden gelen gizli bir düşmanlıkla ve çaresizlikle X'i seyretmişizdir. Bilinmeyen karşısında bilinmeyen bir korku sarar insanı. Bu korku öğrencilik çağından bilinç altına yerleşmiş demek.

Ya çocukluk çağlarından kalma bir düşmanlık, ya intikam, ya da gizli bir tutkuyla, X'i bugünkü görevine çağırışım tutarlı olmuyor mu?

X harfi yalnız cebirle mi karşımıza çıkar! X ışınlrı, görünmeyen ışınlardır, bilinmeyen ajanların X-7, X-8, X-9 diye anılması, casusluk, istihbarat ve cümle gizli işlerde X'in kullanılması bir raslantı mı sanıyorsunuz?

Hayır.

Eski çağlardan beri X harfinin mel'un bir rolü var. Tarihin derinliklerinden bu yana birtakım ülkelerde Bay X'ler görünmeden önemli görevler yapmışlardır. Benim yazı makinemdeki zavallı X harfinin görevi hiç kalır onların yanında... Hem ben de, eski muharrirler gibi kalemle yazsam, şimdi size X harfinden söz açamayacaktım.

Eninde sonunda Türk alfabesinde bile yeri olmayan bir yabancı bu X denen şey...

Ama işte gerçek: Gelmiş benim yazılarıma karışıyor, sansür ediyor; belli ki, demokrasiye de, açık rejime de, fikir özgürlüğüne de karşı bu X harfi...

8 Nisan 1973

i

M HARFİ

Adını unuttuğum bir dil uzmanı:

— Türkçede M ile başlayan kelime yoktur, demişti.

Bu sözden çıkan anlam: Konuştuğumuz dilde M harfiyle başlayan bütün kelimeler yabancı kökenlidir. Mütalaa, münazara, malûmat, masa, makas, mahut, müşahade, vb. Türkçe Sözlük'e bir göz atın, bilmiyorum bir «istisna» bulacak mısınız? Masa gibi günlük yaşamda kullandığımız sözlerin bile yabancı kökenli olmasına ne denir!..

Halk ağzında «iskemle - miskemle, üzüm - müzüm, yemek - memek, peynir - meynir» gibi deyişler sık kullanılır. Dil uzmanı buna dikkat etmiş ve demiş ki:

— Türk halkı mademki üzüm - müzüm, karpuz - marpuz diye konuşuyor; bu dilde M ile başlayan kelime olamaz.

Bu iddianın doğruluğunu yanlışlığını gene dilciler tartışsınlar. Ben bu konuyu Sabahattin Eyuboğlu'na açmıştım. O da bir anısını dile getirdi. Eyuboğlu, Fransa'da bulunduğu yıllarda Türkçe-

nin bu özelliğini Fransız arkadaşlarına anlatmış; anlamamışlar ilk önce...

Sabahattin:

— Canım, demiş, anlamayacak ne var! Bir kelimenin başına M harfi getirdiniz mi pejoratif bir anlam kazanıyor. Bu Fransızcada da mümkün: Table - mable, homme - momme, raisin - maisin, fromage - mromage...

Fransızların çok hoşuna gitmiş bu iş. Başlamışlar Türkçedeki yöntemi kendi dillerinde kullanmaya:

— Chemise - memise...

Eyuboğlu:

— Hah, demiş.

— Voiture - moiture...

— Oldu.

— Réforme - méforme...

— Tamam.

İşte şimdi bizim Türkiye’de yaptığımız reformlar Fransızcadaki öz anlamıyla reformlar değil, meformlardır. Nasıl müzüm üzüm değilse, madamın adamla bir ilişkisi yoksa, memek yemek gibi karın doyurmazsa, moltuk koltuk gibi rahat değilse, meform da reformun karikatürüdür. Dostlar alışverişte görsün kabilinden tasarılar hazırlanmakta ya da ciddiyetle hazırlanan tasarılar komisyonlarda kırılıp-kırılıp kuşa döndürülmekte, gönülsüzlükle parlamenterlere sunulmaktadır. Hiç unutulmasın; toprak reformu tasarısı konuşulurken bir tutucu partinin milletvekili:

— Sonunda ip olsa bile, demişti, bu tasarı kanunlaşamaz!

— Ya ne olur?

— Manunlaşır!

Gerçekte bu işleri artık zorlamaya da gerek yoktur. Reform adı altında meformlar çıkaracağı-mıza hiç bir şey çıkarmadan seçime - meçime gitsek daha iyi... Özdenlikten uzak bir tutumla kime yaranacağız? Bundan on, on iki yıl önce 27 Mayıs Devrimi kadroları devlet planlaması gereğini ileri sürünce bir tutucu milletvekili kürsüye çıkıp heyecanla bağırmıştı:

— Biz plan değil, pilâv isteriz!

Plandır, pilâvdir, eriştedir, bulgurdur, diye tartışmalar sonunda tutucu siyasî partilerin gözleri açıldı. Önce «plan komünistliktir» diye nitelenirken, sermayeciliğin de bir planı olabileceği, hattâ kapitalist gelişmenin planla yürümesinin daha akılcıca bir iş olduğu anlaşıldı. Plan, kalkınmanın değil bu tür amaçların aracı diye kullanıldı.

Şimdi de reforma karşı duran çevrelerin aynı yöntemi benimsedikleri görülmektedir. Sen reform mu istiyorsun! Önce «hayır» diyenler, sonradan reformu da kendi amaçlarına uygun araç biçimine getirirler.

Daha doğrusu reformu biçime getirirler.

Peki, ne olur?

Meform...

Zaten demokrasi - memokrasi, özgürlük - mözgürlük, kalkınma - malkınma, parti - marti, politikacı - molitikacı, yazar - mazar, halk - malk, aydın - maydın, hapishane mapishane, ceza - meza deyip duruyoruz.

Bu deyiş yalnız «muhtıra»ya uymuyor.

M ile başladığına göre galiba muhtıra Türkçe değil.

12 Nisan 1973

ZZZAM...

Bu Z harfini oldum olası sevmem. Bir kere alfabenin sonuncusudur. Sonuncuyu kimse sevmez. Lig puan cetvelinde sonuncu, sınıfta sonuncu, mebus adayı listesinde sonuncu olanı kim sever? Gerçi rahmetli Başbakan Refik Saydam:

«Bu memlekette A'dan Z'ye kadar her şey bozuktur» deyip birinci ile sonuncu arasında bir fark olmadığını söylemişti, ama Z'de ayrıca bir sevimlilik vardır. Söz gelişi ünlü Yunanlı yazar Vassilikos'un Z adlı romanı Z'yi gözden düşürdü. Bir de kocaman karasinekler odaya girdi mi:

— Zzzzzzzzzzzzz... diye bir ses çıkarır, insanı rahatsız ederler. Allah kahretsin bugünlerde her yanda karasinekler dolaşıyor gibi; nereye gitsem bir zzzzzz sesi var. Koca bir karasinek toplumunda zzzzzzzzlıyor; dolmuşta, otobüste, trolleybüste, vapurda, salonda herkes böyle zzzzzzlayınca ne olur? Hiç kuşkusuz muhalefet olur. Doğrusunu isterseniz bu zzzzzzlamalar çoğalıyor ve herkesin ağzında «Ah Ecevit, vah Ecevit».. Peki Erbakan yok mu? Hazret ne diyor bu işe Necmettin Bey bu işe bir

çare bulabilir. Neden? derseniz, adından geliyor keramet. Necm, yıldız demektir. Nücum yıldızlar. İlm-i nücum, yıldızlar bilimi anlamına gelir; müneccim, yıldız-bakar. Necmettin Bey'in asıl adı Necm-üd-din'dir. Yani dinin yıldızı. Mübarek dinimizin bir tanecik siyasî yıldızı Ankara'dan bir okuyup üflese, İstanbul'daki bütün zzzzzlar kesilmez mi? Soru aklıma takılmışken uyuyup kalmış ve rüyamda Necmettin Bey'i görmüşüm, hemen:

- Selâmunaleyküm Necmettin Bey, dedim.
- Esselâmunaleyküm ve rahmetullah, dedi.

Sordum:

- Zzzzzları duyuyor musunuz?
- Zzzzannederim, dedi.
- Hani ucuzluk?
- Zzzzamanı var.
- Bakıyorum siz de zzzzzlamaya başlamışsınız.

nız.

- Ne yaparsın zzzzamane...
- Muhalifler diyorlar ki...
- Zzzzamirleri bellidir hepsinin.
- Fiyat yükselişleri?
- Zzzzaruridir.
- Piyasada sıkıntı varmış...
- Zzzzalimlerden koruyacağız Müslümanları.
- Ama şikâyetler...
- Zzzzzzzzırlamasınlar çok.
- Başka tedbirler düşünülüyor mu?
- Zzzzamimetenı alacağız.
- Ev kadınları «çarşıya çıkamaz olduk» diyorlarmış.
- Zzzzennelere yüz vermeyin.
- Zzzzabita tedbiriyle fiyatlar durur mu?
- Zzzzevahir kurtarılır.

— Aracılar, tefeciler, fırsatçılar?

— Zzzzarına bakacağız külliye.

Necmettin Bey'in zzzzzzlaması beni de etkiledi, dedim ki:

— Ne kadar zzzzzamanda?

— Zzzzingadak durmaz enflasyon.

— Zzzzevat-ı kiram ne durumda?

— Zzzzokayı yiyecekler, bekle ve gör.

Son sualimi sorarken adamakıllı bozulmuşum:

— Zzzzzzüleyman Bey diyormuş ki bu hükümet zzzzzamların ağırlığı altında ezilecek.

Necmettin Bey sakin:

— Zzzzırvalamış; zzzzzamların altında kalmak, zzzzzanların altında kalmaktan evlâdır, dedi.

Vakit zzzzevale yaklaştığından:

— Zzzzatınızı fâzla rahatsız etmeyeyim, deyip ayrıldım.

Uyanmışım. Dolmuşa binip zzzzamlı tarifieden geldim gazeteye...

Yazıyı verdim, biraz sonra sermürettip başıma dikildi:

— İlhan Bey, z harfine zam yapmışsın, maki-
nedeki z'ler yetmiyor, arkadaşlar şikâyetçi; nedir bu zam?

— Zzzzlama sen de, petrol zammının fıkra-
ya yansımastır, dedim.

Bilmem nasıl dizdiler yazıyı?..

7 Mart 1974

DİDEROT'DAN..

Diderot 1713'te doğmuş, 1784'te ölmüş. Ünlü Fransız yazarının Türkiye'de tanınması 1940'lara rastlıyor. Millî Eğitim Bakanlığı yayınlarının Fransız klasiklerine değgin listesinde altı-yedi kitabı var Diderot'nun.

1940'ların bitiminden bu yana da çeyrek yüzyıla yakın zaman geçmiş.

Şimdi ne gereği var Diderot'yu ele almanın?

Bir gereği var gibi geldi bana.

Bu Diderot çoğu insanlar gibi iki gözlü, iki kulaklı, iki ayaklı bir adam; duygulu, korkak, cesur, iyi, öfkeli, yer, içer, çok konuşur, güçlü, kuvvetli. O zamanlar peruk takmak moda. Diderot peruksuz dolaşır, bu halini eleştirenin üstüne atlayıp silkeler, tartaklar; adamı benzettikten sonra boynuna sarılır, saygı ve sevgi yeminlerini birbiri ardına sıralarmış. Tartışmaya hesapsız dalar, bitip tükenmek bilmez bir enerjiyle sürdürürmüş. Şuna buna iyilik edeceğim diye değerli vakitlerini harcar, dostlukları yüzünden perişan olurmuş. Genç yazarlara hoşgörülle bakar, elinden geldiğince

ce bir şeyler yapmaya çalışırmış. Yirmi yıllık bir çabayla meydana getirdiği Ansiklopedi karşısında dostu düşmanı şapkasını çıkarmış.

Diderot'nun yaşadığı çağ, Rousseau'ların, Voltaire'lerin çağı. Diderot 1784'te öldü. Fransız Devrimi 1789'da patladı. 1973'ten baktığınız zaman nedenli yakın görünüyor. Oysa, arada beş yıl var. Koskoca bir beş yıl. Bugün uygar dünya yapısındaki büyük katkısı yadsınamayan Fransız Devrimini hazırlayanların Diderot'lar, Rousseau'lar, Voltaire'ler olduğu okul kitaplarında okunur. Yalnız bunlar mı okunur okullarda? Namık Kemal'in özgürlük kahramanı olduğunu nerede öğreniriz? Zaman böyle geçer işte... Geçmişte yadsınanlar, gelecekte benimsenirler. Çoğu kez ileri bir yazar, bir filozof, bir bilgin, toprak olduktan sonra baştâcı edilir. Sabahattin Eyuboğlu en yakın örnek. Şimdi hiç bir savcının ulaşamayacağı yerde yatıyor. Kendisi toprak altında, kitapları kitaplık sıralarında, kitapçı vitrinlerindedir. Yarın, öbürgün, daha öbürgün, tüm yarınlar, Eyuboğlu'na çalışacak. Çünkü, insanlık karanlığa değil, aydınlığa dönmüktür.

İşte bu düşüncayı bitirmek için Diderot'yu ele almak gereğini duydum. Ünlü Fransız yazarı da yaşamı boyunca sorgudan sualden, polisten hapishaneden uzak kalamamış bir kişi.

Şimdi Diderot'nun yaşamından birkaç sayfaya eğilelim:

o

18'inci yüzyılın ortalarına doğru yazarın saçları oldukça seyrelmiş. Artık zaman zaman peruk takıyor. Bir karısı var, sadık, tutumlu: Antoinette.

Bir metresi var: Akılsız, cilveli, durmadan para ister: Puisieux. Diderot hem evini geçindirmek, hem metresine yetiştirmek için çabalıyor. Ancak, bazı kitapları parlamento kararıyla yasaklanıyor. Ne yapsın zavallı Diderot? İki ateş arasındadır: Kafasındaki düşünceleri yazmak ve yaymak için yanıyor.. bu bir. Kadınlara para gerek.. bu iki. Üstelik dilini de tutamıyor Bay Diderot; kahvelerde tartışırken ya da iki kadeh şarap arasında arkadaşlarıyla sohbet ederken her şeyi söyleyiveriyor. Oysa, her yanda gizli polis var. Kahvelerde aydınların konuşmalarını dinleyip yetkili makamlara rapor eden ve bu yüzden hayatını kazananlar, görevlerini yapıyorlar.

Ne var ki Diderot, bir yandan imzasız yazılar yazarken, bir yandan da para kazanmak için aşk romanına sarıyor. Hem de yazdığı aşk romanında tedbirsizlik edip zamanın ileri gelenlerini yeriyor. Felsefî düşünceleri, kiliseyi tedirgin ediyor. Bu denli kendini dağıtmış bir insanın başına neler gelmez! Polis, ünlü yazarın peşindedir. Diderot için genel kanı:

«Akıllı, ama tehlikeli.»

o

1749 yılının bir yaz sabahı, Bay Diderot, kapısı hızlı hızlı çalınca sıçradı. Saat yedi. Çıplak ayaklarına eski pabuçlarını geçirerek kapıyı açtı.

Gelen polisti.

Komiser görevini anlattı: Polis Müdürünün emriyle evi arayacaktı. Diderot'nun soluğu kesilmişti. Memurlar evi arayıp tarayıp dosyaları altüst ettiler, bazı yazılara el koydular. Sonra yazara:

— Giyinin, dediler.

Diderot, aldırılmaz gibi görünüyor, ama içi içini yiyordu.

— Karıma haber vereyim, dedi.

Sonra evin öbür köşesinde, her şeyden habersiz çocuğunu giydiren karısına:

— Çıkıyorum, beni yemeğe bekleme!

Karısı bir şeyden kuşkulanmadı. Ama biraz sonra pencereye yaklaştığında memurların filozofu bir faytona bindirdiklerini görünce bir çılgılık atıp bayıldı.

O sıralar her şey karmakarışıktı. Onbeşinci Louis iktidarı ne yaptığını bilmiyordu. Harpler yüzünden toplanan vergiler, büyük şikâyetler yaratmıştı. Sarayın lüksü dedikodulara yol açıyordu. Sokaklarda hiciv şarkıları, salonlarda alaylar, yergiler... Parlamento muhalefet ediyor, rahipler vergilere karşı duruyor, yazarlar başkaldırıyordu. Buna karşılık, toptan gözaltına alınmalar artıyordu. Eski bakanlar tutuklanıyor, üniversite profesörleri, bir sürü bilgin ve Sorbonne'dan bazı doktorlar içeri atılıyordu. Özgürlükler fazla görüldüğü için, kısıtlama başlamıştı.

Diderot'yu Vincennes şatosuna götürdüler, arabadan inmesini emrettiler ve görevlilere teslim ettiler. Açlıktan ve heyecandan bacakları kesilen yazar, merdivenleri tırmanmakta zorluk çekiyordu. Bir hücreye kondu. Yatağın üstüne yığılıverdi. Kimseyle görüştürülmüyordu. Beşinci günü bahçede dolaşmak için müsaade istedi. Dileği reddedildi. Öfke, bitkinlik, pişmanlık, karamsarlık, umut, içinde yumak yumak oluyor, iradesini törpülüyordu. Dik durmak en iyi yol gibi geliyordu bazen... Bazen güçlülerin affına sığınmak duygula-

rına kapılıyordu. Bir yazara yakışan hangisiydi?

Bir hafta sonra ilk sorgusu polis müdürü tarafından yapıldı. Elinde belgeler ve dosyalarla müdür masanın başında oturuyor, Diderot ayakta duruyordu.

Soruldu: adlı kitabı yazan siz misiniz?

Yazar: Hayır.

Soruldu: Bu kitabı kime bastırdınız?

Yazar: Bastırmadım.

Soruldu: Bu mektubu yazanı tanıyor musunuz?

Korku, baştan ayağa sarmıştı Diderot'yu... Sorgularda her şeyi yadsımak yoluna sapmıştı. Müdür alaylı ve anlaşılmaz bir gülüşle:

— Ya parlamentonun mahkûm ettiği «Filo-zofça Düşünceler»i yazan siz değil misiniz?

Diderot:

— Ben değilim.

Sorgu tutanağını imzalattılar yazara.

— Korkarım burada uzun süre kalacaksınız, dediler.

Diderot yıkılmıştı. On gün daha kaldı hücreşinde.. Kendi kendini yemekte, her şeyin bittiğine inanmaktaydı. Kâğıt kalem isteği ve polis müdürüne bir mektup yazdı. Bu mektubun niteliği filozof açısından onur kırıcıydı. Ama ardından sonuç alındı. Diderot'ya kitap okumak, yazmak ve hücreğine bitişik salondan yararlanmak müsaadesi verildi.

O

XV. Louis devrinde olur bunlar... Diderot'nun bugün adını herkes bilir. Diderot'yu yakalayan, tutuklayan, sorguya çekenlerin adını hemen hiç kimse.

Fransız Devriminin fikir açısından yaratıcı kuşağı az acı çekmemiştir.

Bugünlerin Türkiyesinde Diderot'nun tutuklanma hikâyesi bir anlam taşıyor.

Keşke taşımasaydı.

Keşke, yazarların, düşünürlerin gözaltına alınmaları, tutuklanmaları ve hapsedilmeleri gibi olaylar Türkiye için anlamını yitirseydi. Tarihin derinliklerine eğilip, geçmişin külleri arasında kendimizi ısıtacak közleri eşelemenin ülkemiz adına alkışlanacak bir tutum olmadığını biliyorum. Ne var ki, acı gerçek, bugün de elle tutulur biçimde yaşıyor. Türkiyemizi, yazarların ve düşünürlerin fikir suçlarından ötürü tutuklanmadığı bir ülke niteliğine ulaştırmalıyız.

İki yüz yıl önce olanları bugün okul kitaplarında çocuklarımıza okuturken Diderot'yu büyük adam diye tanıtıyoruz. Diderot'yu tutuklayan komiseri büyük adam diye belleyen yok. Ama ben size ünlü yazarı sorguya çeken polis müdürünü tanıtaçağım:

Şövalye Kral Divanında Danışman, Kral Sarayında Raportör, Kentin Genel Polis Müdürü, Viskont Nicolas René Berryer.

Çok önemli bir kişiymiş değil mi!

Adını birkaç dakika sonra unutacağınızdan eminim. Çünkü bu adamın Diderot'yu sorguya çekmekten ötede bir marifeti yok. İnsanlığa bir katkı yapamamış. Salt, Fransız Devrimiyle yıkılan düzenin, son bekçilerinden biri.

Nisan 1973

SOKRATES

Bazen geçmişin binlerce yıl derinliğinde kalan bir ölümlü, dirilir gelir, yaşadığımız toplumda güncelleşir. Sokrates, İsa'dan yüzlerce yıl önce doğmuştu. 1973'ler Türkiyesinde dolanır oldu. Yuvarlak yüzü, kaba görünüşü, giyime boşvermişliği, eşsiz yürekliliği, alçakgönüllülüğü, dobra dobra konuşması, canayakın bilgeliğiyle az bulunur bir kişiliğe sahipmiş Sokrates. Gençler, çok severlermiş filozofu. Durmadan tartışmaya girer, tutucuların üstüne üstüne gider, düzeni eleştirir, aşırı fikirler ileri sürermiş.

Sokrates:

— *Benim tek bildiğim, bilmediğimi bilmektir..* diye söze girer, kişiyi düşünmeye çağırır, eski değer yargılarının kofluğunu, düzenin çürüklüğünü kanıtlamaya yönelirmiş.

O çağda Atina'da köleler çalışır, vatandaşlar devlet yönetirmiş. Köleliğe dayanan toplum düzeni egemenmiş. Emekçiler buğday eker, biçer, döver, ekmek pişirir; taş taş üstüne evler, tapınaklar, tiyatrolar, su kemerleri yaparlarmış. Üretimi ya-

panlar köleler; ve yiyenler, içenler, politika yapanlar, yönetenler, efendilermiş. Böyle bir toplumda Sokrates gibi sivri dilli bilgenin *tehlikeli ve aşırı fikirler* öne sürmesi ne demek! Tanrıların, Tanrıçaların düzenini bozmaya kalkışanı, Tanrılar, Tanrıçalar lânetlemez de ne yaparlar? Zamanın egemenleri, binlerce yıl keyiflerince düzen sürsün isterlermiş. Şimdi bize 1973 yılından bakınca pek gülünç gelen bu istek, o zaman devlet buyruğu olarak ciddîye alınırmış.

Oysa Sokrates'in *evren, devlet, insan, yönetime* değgin düşünceleri de toplumun evriminden doğmuştur. O dönemde İran ordularına karşı Atina ile Isparta ortak bir savaşa katılmışlardı. Isparta, kara kuvvetleriyle savaşa girmişti, Atina güçlü deniz kuvvetlerine sahipti. İran yenilgiye uğrayınca Isparta'nın başarılı ordusu ülkenin başına dert oldu, iç sömürünün ağırlaşmasını sağladı. Atina'nın savaş filosu ise ticarete yöneldi. Atina dünyaya açıldı. Dış ilişkilerin gelişmesi, yeni insanların buluşması, değer yargılarının çeşitlenmesine yol açtı. Anlaşıldı ki, yalnız Atina yoktur dünyada... Başka başka ülkelerde, başka başka Tanrılar, Tanrıçalar ve düzenler vardır. Eski inançlar yıkılmaya, yeni yargılar doğmaya yüztutunca, Sokrates'in yetiştiği toplumsal ortam hazırlandı. Egemen güçler bir yandan yeni fikirleri engellemeye çalışıyor, bir yandan da yeni fikirlerin etkili kişisi sayılan Sokrates'e diş biliyorlardı. Sonuçta, Sokrates, egemen çevrelerin mahkemesinde, yargılandı ve baldıran şerbeti içmeye mahkûm edildi.

Ölümdü söz konusu olan.

Sokrates'in ölümü kişiliğince oldu. Zehiri içmeden önce yıkandı, hazırlandı:

— Ölüyü yıkama işini başkalarına bırakmamalı... dedi.

Öğrencileri ve arkadaşları yanındaydılar. Sokrates'i kaçırmak isteyenler oldu. Kaçmadı bilge... «Yürürlükteki düzeni ve yasaları eleştiririm, ama yasalara da boyun eğirim» düşüncesini değerli buluyordu. Zehiri getiren görevliye:

— Gel bakalım arkadaş, dedi, söyle bana ne yapacağımı?

Görevli:

— Kolay, içtikten sonra odada dolaşırsın, bacaklarında bir ağırlık duyduğunda uzanırsın.

Sokrates baldıran şerbetinin bulunduğu tası aldı. İçti. Kılı kıpırdamadan...

o

Bazen geçmişin binlerce yıl derinliğinde kalan bir ölümlü, dirilir, gelir, yaşadığımız toplumda güncelleşir. Bazen Sokrates'i görürüz aramızda, bize günümüzün gerçeğini aydınlatan bir ışık tutar. Eşsiz yürekliliği, canayakın bilgeliği ve baldıran zehirini bir bardak saf su içer gibi yudumlamasıyla...

Koca bilge, zehir içmeden önce öğrencilerinin birinin elinde bir saz görüp ilgilenmiş, nasıl çalınacağını öğrenmek istemiş. Öğrenci:

— Az sonra zehir içeceksiniz, çalmaya vaktiniz olmayacak, tat duymayacaksınız.

Sokrates demiş ki:

— Asıl tat, çalmakta değil, çalmayı öğrenmektir.

YUNAN TİYATROSU

Yunanistan tam bir tiyatro. Dünyanın gözleri önünde acıklı bir güldürü oynanıyor. Bir dizi politikacı. Hepsi birbirinden beter. Generaller yıldızlarını okşayıp satılmışlığın rütbelerini paylaşıyorlar. Papazlar politika ticaretinde istavroz çıkarıyorlar. Yaşlı milyarderlerin, generallere, papazlara, politikacılara, genç fahişelere gereksinmesi var. Politikacılar, bu yaratıklarla halk arasında komisyonculuk görevinde... General geçerken:

— Has dur, selâm dur!. diye dikilen emrû kumanda, Yunanistan'ı zapturapta alıp milyarderlerin keyfine göre düzenleyecek. Papaz kilisede büyük Yunanistan için yakacak buhurdanları ve pazar günleri iyi vatandaşlık üstüne vaaz verecek cemaate...

Politikacı: «Toplum düzenini komünistlere karşı savunuyoruz...» diye nutuk atarak devlet bütçesini bir avuç sermayecinin çıkarına düzenleyecek. Nerede bir yazar, çizer, özgür gazeteci, aydın kişi, bilim adamı görülürse başı ezilecek. Gencecik öğrenciler dayanamayıp da bu pisliğe başkaldırdıklarında omuzu yıldızlı katiller göz kırpmadan emir verecek: «Ateş!..»

Milyarder özel yatında purosunu yakaçak: «Atina'yı ve Skorprios'u bulun!» diyerek...

Skorprios adasında ünlü eşini bulurken, Atina' da cuntanın adamıyla görüşecek ve her gencecik öğrencinin ölüsü üstüne yeni bir yatırımın pazarlığını yapacak. Yabancı bandıralı filonun omurgası-

na Pire limanında dalgalar çarpar ve çırpınırken, politikacı:

— Ülkeyi karıştıran ve tehlikeye atan komünistlerdir.. diye nutuk atacak salyalı.

Ve rezil, geceleyin milyoner sofralarında sosyete fahişeleriyle şampanya patlatırken demokrasiden, dengeden, yönetimden, kredilerden, enflasyondan, özel sektörün erdemlerinden, ticaretten, ithalâttan, ihracattan, devletin korunmasından, toplum düzeninden, haktan, hukuktan dem vuracak. Satılmışlığın en koyu sarhoşluğuna düştüğü zaman kabuğu kırılmış istakoz gibi yumuşayıp sulı gözlerle:

— Hayır aşağılık biriyim ben.. diye ağlayacak.

Ama az sonra tekrar coşup taverna müziğinin gürültüsünde tabak üstüne tabak kıracak.

Felekten bir gece çalacak hırsız kerata...

Halkın özgürlüğünü çalan kişinin felekten gece çalması, Yunanistan'ın gündüzlerini karartacak. CIA'da ders görmüş işkencecibaşı, gözleri bağlı, ayakları zincirli çarmıha gerecek genç kızı; coplayacak, elektriğe tutacak, türlü işkencelerle inletecek ve sonra «vatan hizmeti yapıyorum» diye gülecek hasta ruhunun hıçkırıklarıyla...

Aydınlarına, sanatçılarına, ozanlarına düşmanlıkta pislenen ruhların günahlarını affettirmek için, Tanrıya mum yakıp iki yüzünden birini göğe kaldıracak papaz...

Fabrikalar, tarlalar, bankalar, kasalar, çiftlikler, yüzme havuzları konaklar, paralar, paralar bir avuç kişinin elinde olacak. Bu bir avuç kişi Ege denizinde adalar satın alıp yosmalara armağan edecekler; arsalar, yatlar, kotralarla şişinecekler, tıkınacaklar, keyfedecekler, bir zavallı halkın mut-

suzluğu üstüne kuma yazı yazar gibi yazmaya çabalayacaklar mutluluklarını...

İşkenceler, darbeler, entrikalar, yalanlar, Papadopuloslar, Patakoslar, Yoanidisler, istavrozlar, buhurdanlar, süngüler, tanklar, generaller, yıldızlar, postallar, coplar, sırmalar, madalyalar, hepsi de tarihin lâğım çukuruna gömölüp arkalarından:

— Ne uğursuzlukmuş.. dedirtmek için.

Ne aşağılık tiyatro be!..

6 Aralık 1973

50. YILDA

Cumhuriyetin 50. yılını kutlamak için hazırlıyoruz. Elli yıl bir ulusun yaşamında az-buz şey değildir. Bu elli yıl içinde dünyada neler oldu? Lindberg'in uçakla Atlas Okyanusu'nu aşması ve Ay'a insanın varması bu 50 yıl içinde... Yamyamlar ülkesi sayılan Afrika'nın uyanışı ve kabilelerin siyasî bağımsızlığa kavuşması bu elli yıl içinde... İnsan haklarının ve özgürlüklerinin tüm dünyayı sarması bu elli yıl içinde... Sömürgeciliğe karşı mazlum ulusların ayaklanması bu elli yıl içinde... Radyo, televizyon, transistör, atom, hidrojen, bu elli yıl içinde...

Bu elli yılda neler yaptık?

Atatürk:

«— Az zamanda çok büyük işler yaptık...» derken haklıydı. On beş yılın bilânçosunda bir Millî Kurtuluş Savaşı, Padişahlığın yıkılması, Hilâfetin kaldırılması, kadın hakları, Cumhuriyet, layiklik, Medenî Kanun, yabancı kumpanyaların millileştirilmesi vardır. Şimdi bize doğal gelen kabotaj hakkı bile bu dönemin ürünüdür. 1920'den 1935'e dek

uzanan sürede yapılan işler, uygarlığa giden yolda atılması zorunlu büyük adımlardı.

Sonra?

Sonrası tartışmalıdır. Cumhuriyetin 50'nci yılında bu tartışmanın boyutları ne olacaktır? Hangi arşına endazeye vurarak boyumuzun ölçüsünü çıkaracağız? Haydi gelin çoğu kişinin benimsediği «Batılılaşıma» ölçüsünü temel sayalım, ve ülkemizin Cumhuriyetin 50. yılında Batı uygarlığının neresinde olduğunu saptamaya çalışalım.

Bugün Batı uygarlığının ortak değer yargıları vardır. Bu değer yargıları nelerdir? Batılı kafasıyla hangi toplum uygar sıfatına hak kazanmıştır?

1 — Batılıya göre bir toplumun uygar sayılması için *fikir özgürlüğü*'ne saygı gösterilmesi gerekir. Fikir özgürlüğü Batı'da uzun bir tarihî serüvenle sağlanmış değerli bir mirastır. Fikir özgürlüğü bulunmayan bir ülke Batı uygarlığından uzaktır. Cumhuriyetin 50. yılında ülkemizde fikir özgürlüğü sağlanamamıştır. Bu yüzden hapisanelerimizde 30 yıl hapis cezasıyla yatan aydınlar var.

2 — Batı uygarlığının koşullarından biri de *hukukun üstünlüğü* ilkesidir. Hukukun üstünlüğünü belirten nedir? Önce bir toplumun yasaları, çağdaş Batı uygarlığının temel ilkelerine uygun olacak ve bu yasalara uyulacaktır. Sonra siyasî iktidardan bağımsız hakimler vatandaşı yargılayacaktır. Bir toplumdaki siyasî iktidarın hakimleri seçme yetkisine sahip oluşu, hukukun üstünlüğü ilkesiyle bağdaşmaz. Cumhuriyetin 50. yılında ülkemizde Devlet Güvenlik Mahkemeleri kurularak Batı uygarlığının temel ilkelerine aykırı bir durum yaratılmıştır.

3 — Batı toplumlarında uygarlığın temel ko-

şullarından biri, sağ kadar solun haklarına saygılı olmaktır. *Batı parlamantarizmi*'nde sağın çeşitli partileri ve solun çeşitli partileri yan yana ülkenin sorunlarını tartışırlar. Sermayenin sözcüleri yanında emeğin sözcüleri ılımlı soldan aşırı sola kadar örgütlenerek parlamentolara katılmak hakkına sahiptirler. Batı uygarlığının karakterini yaratan, bu siyasî tablodur. Oysa, Cumhuriyetin 50. yılında ülkemizde hâlâ solculuk bir suç sayılmaktadır. Batı uygarlığını amaç edinmiş bir toplumda solun suçlanması tam bir çelişki yaratmaktadır.

4 — Batı toplumlarının uygarlık ölçülerinden biri, toplumda *sosyal güvenlik* hakkının vatandaşa sağlanmasıdır. İşsizlik, hastalık, yaşlılıkta kişi ne yapacaktır? Eğer bir toplum kişiye sosyal güvenlik sağlamıyorsa, o ülke uygarlıktan uzak demektir. Bugün Türkiye'de ise, çalışanların ancak devde kulak sayılacak bir bölümü sosyal sigortaya sahiptir. Cumhuriyetin 50. yılında Türk halkı sosyal güvenliğe kavuşamamıştır.

o

Yukarıdaki tablo iç açıcı değildir. 1973 yılında Türkiye'de ne *fikir özgürlüğü*, ne *hukukun üstünlüğü*, ne Batı ölçülerine göre *parlamantarizm*, ne de *sosyal güvenlik* geçerlidir.

Cumhuriyetin 50. yılında durum işte budur.

17 Temmuz 1973

ÇÖPÇÜ OLMAK ÖZGÜRLÜĞÜ!

Münih şehrini Türk çöpçüleri temizliyorlar-
mış. Böyle yazıyor gazeteler...

Gazeteler böyle yazınca, ünlü ozan Fazıl Hüs-
nü Dağlarca da bir şiir yazmış. Şiirin adı: Alman-
ya'da Çöpçülerimiz.

*Gün ıştır ışmaz alın yazımız parlar,
Ne alın yazısı, el yazısı be.*

*Sökemeyiz ki, biz ilkokul aydınlığı bile gösteril-
meyenler,*

Biz, pis yöneticilerin mutsuz kişileri.

*Süpürürüz, yaban eîlerinin sokaklarını pis el, pis
yürek..*

Sığmazken atalarım güne, yarına,

Düşmüşüm vay düşmüşüm ben el kapılarına.

*Daha üç yüz yıl önce, omuzlarımda gök yarısı
bayraklar,*

Eğilirdi bu ülkelerin burçları uygarlığımıza.

*Şimdi ta Bünyan'daki üç çocuk, ağızları açlıkla
büyümüş,,*

*Şimdi ta Ereğli'deki dört çocuk, gözleri açlıkla
iri iri,
Alır, karanlıklar karanlıklar ardından gönderdiğim
kara lokmasını*

*Sığmazken atalarım güne, yarına,
Düşmüşüm vay düşmüşüm ben el kapılarına.*

*Ne duruyoruz, aylık bin yeşil mark,
Varalım, dağıalım, kartal Anadolu'dan yeryüzüne.
Süpürgeler kocaman, çöpler kocaman,
Al güneşten bile utanmadan, pis el, pis yürek.*

*Sığmazken atalarım güne, yarına,
Düşmüşüm vay düşmüşüm ben el kapılarına.*

O

Almanya'da çöpçülerimiz bizim milletvekillerinin aldığı kadar para alıyorlarmış. Almanlar da memnunmuşlar. Bizimkiler de ayda 3000 kâğıt almanın hazzı içinde imişler. Buradaki çoluk çocuk da sevinçli... Çünkü, peder Türkiye'de çöpçülük yapsaydı mebus maaşını rüyasında görürdü. Kimbilir belki de bir Mercedes'le dönecek Almanya'dan...

Peki... Bizim ünlü ozan Fazıl Hüsnü kalkmış ne diye böylesine acıklı bir şiir yazmış?

Doğrusu ben Fazıl Hüsnü'ye yerden göğe dek hak verdim. Üstüne şiir yazılası bir dramdır konu. Bir ulusun tarih içindeki dramı. Aldatılmış bir halkın çağımızdaki dramı. İç ve dış sömürgeçlerin elele ve başbaşa hazırladıkları tuzağa düşmüşlerin dramı.

Bilirim, şimdi özgürlük adına insanlara tek ayak üstünde bin yalan düzenler:

— Sana ne! diyecekler, çalışma özgürlüğü var, çalışmama özgürlüğü de var. İsteyen çöpçü olur, isteyen olmaz; isteyen Almanya'ya gider, isteyen gitmez.

Görünüşte bu da doğru gibi gelir: Çöpçü olmak özgürlüğü vardır Türkiye'de...

Ama sorarım vatandaşlarıma: Çöpçü olmamak özgürlüğü de var mıdır?

Özgürlük bir seçim imkânı meselesidir. Bir vatandaş meslek seçmek imkânından mahrumsa, onun ne çalışma özgürlüğü olur, ne de çalışmama özgürlüğü.

Ve sorarım vatandaşlarıma: Türkiye'de okuma özgürlüğü var mıdır?

Vardır, diyenler yalan söyleyenlerdir. Bugün milyonlarca Türk çocuğu eğitim imkânından, yani kısacası eğitim özgürlüğünden yoksundur. Ancak zengin veya halli vakitli ailelerin çocukları okumak imtiyazına sahiptirler.

Çöpçü olanlar, çöpçü olmaktan başka hiç bir şey yapamadıkları için çöpçü olmaktadırlar. Eğer bir başka iş imkânına sahip olsalardı ve ondan sonra çöpçülüğü seçselerdi diyecektik ki:

— Evet, özgür oldukları için, istedikleri için çöpçülüğü seçtiler.

Çok partili rejimi özgürlüğün temeli gibi görenler, insanların bu partilerden birini seçmek hakkına sahip oldukları için özgür olduklarını söylerler. Peki... okul seçmek, meslek seçmek, iş seçmek imkânına sahip olmayanlar, nasıl oluyor da özgür oluyorlar?

İnsanlara daha küçük yaştan istidatlarına göre okul seçmek özgürlüğünü verebiliyor musun? Kabiliyetine göre iş seçmek imkânını verebiliyor musun? Ve insanlara her yaşta yeniden okula gitmek, mesleğini değiştirebilmek, veya mesleğinde eğitim görerek ilerleyebilmek imkânını verebiliyor musun?

Veremiyorsan özgürlüğü de veremiyorsun.

o

Çöpçü olmak özgürlüğü var... Okumak özgürlüğü yok...

Tuhaf bir özgürlük anlayışı!..

Zaten bizim halkımızın alın yazısı bu: Çöpçü olmak, kapıcı olmak, ırgat olmak, imam olmak, müezzin olmak özgürlüğü onların... Gazeteci olmak, doktor olmak, mühendis olmak, mütaahhit olmak özgürlüğü de bizim.

Bakınız bu özgürlük anlayışıyle o kadar ilerledik, geliştik ki, Avrupa kapılarına dayandık. Atalarımız Viyana'yı geçememişlerdi, biz Münih'i fethettik. Münih sokakları süpürge seslerimizle inliyor.

O TOKADIN İZİ...

Ruhi Su'yu tanır mısınız siz? Belki tanırsınız, belki plâklarını alıp dinlemişsinizdir. Ruhi bir vakitler Devlet Operası'nın sanatçısı idi, halkçıydı, solcuydu, devrimciydi, Anadolu türkülerine kattı gönlünü ve ayaklarını ülkemizin toprağına dayamak için çalıştı. Hapislerde yattı, çıktı. Türkülerimizi onun kadar güzel söyleyeni görmedim ben. Nice fedakârlıkla çalışır durur, ne Millî Eğitim Bakanlığı'ndan bir ilgi görür, ne TRT'nin kapıları açılır kendisine...

Aziz Nesin'i tanır mısınız siz? Nasıl tanımazsınız ki! 53 yaşında 53 kitabı olan adam. Hani birkaç yıl önce polis nezaretine alınmıştı da, devletin emniyet memuru, sanatçımıza:

«— *Ulan ağzının orta yerine ederim...*» diye küfretmişti.

Orhan Kemal'i tanır mısınız siz? Yurdumuzun en seçkin, en efendi sanatçılarından Orhan Kemal'i? Yıllarca yatmıştır hapiste. Boyu ile beraber eseri vardır. Birkaç yıldan beri hasta Orhan Kemal... Biraz zayıfladı, süzüldü. Bu Orhan Kemal'in

romanları, hikâyeleri yabancı dillere çevrilmiş, yurt dışına çıkmıştır. Ama Orhan Kemal'in kendisi yurt dışına çıkamamıştır. Kaç yıldan beri pasaportunu bekler de bekler. İçişleri Bakanı Sükan'ın masasının üstündedir Orhan'ın evrakı. Sükan:

— Dursun bakalım hele... diye düşünür.

Ve edebiyatımızın büyük değeri, İçişleri Bakanı keyfiyle «seyahat hürriyeti» kısıtlanmış olarak oturur.

Nuri İyem'i tanır mısınız siz? Rifat Ilgaz'ı tanır mısınız? Yaşar Kemal'i tanır mısınız?

Ya Melih Cevdet'i?

Hasan İzzettin Dinamo'yu, Sabahattin Eyuboğlu'nu?

Kemal Tahir'i?

Hiç kuşkusuz hepsini tanırırsınız.

Bunlar hapislerde yatmış, mahkeme mahkeme sürünmüş, dayak yemiş, işinden kovulmuş, hakaret görmüş insanlardır.

Ama Türk ulusunun övündüğü sanatçılardır hepsi de...

Bütün bunlar, ve adlarını teker teker saymak gereksiz olan nice sanatçımız gerici iktidarların kahredici pençesinde neler çekmişlerdir. Çoğu zaman iktidarın hafiyelerini, jurnalcılarını ve iktidara dalkavukluk etmeyi terfi merdivenini tırmanmak için âdet edinmiş komiserleri karşılarında bulmuşlardır. Bir Süleyman Demirel için Orhan Kemal, bir Seyfi Öztürk için Melih Cevdet, bir Mehmet Turgut için Oktay Akbal, bir İlhami Ertem için Sabahattin Eyuboğlu zararlı yaratıktır. Hiç düşünebilir misiniz ki, Faruk Sükan İstanbul'a geldiğinde, doğru Küçükçekmece'deki Basın Mahallesi'ne gidip Orhan Kemal'in kapısını çalsın:

— Bir kahvenizi içmeye geldim Orhan Bey...

— Buyurun!

— Hem de sizden özür dilemeye geldim. Kaç yıldan beri pasaport bekliyorsunuz, nafile yere seyahat özgürlüğünüzü kısıtladık...

Olur mu böyle şey?

Olmaz.

Çünkü, tutucu iktidarın bütün Bakanları sanatçılarımıza düşmandırlar; sanatçılarımızın eserlerine de, topluma tehlikeli fikirler aşıl原因an birer yakılası kitap diye bakarlar.

Ama Türk sanatçılarına düşman gözüyle bakan iktidar üyelerinin bazen sanat veya sanatçı düşkünü oluverdikleri de görülür.

Nitekim, Turizm Bakanı Bay Kürşat, önceki gün tâ Nevşehir'e kadar gidip meşhur Yunan sopranosu Maria Callas'ın kapısında yarım saat bekledi:

— Acaba Sayın Callas beni kabul ederler mi?... diye.

Soprano Maria Callas, Türkiye Cumhuriyeti Turizm Bakanını yarım saat beklettikten sonra cevap verdi:

«— Çok yorgunum, görüşmeyi arzu etmiyorum.»

Yazık ki, Demirel hükümetinin sanatsever Bakanının sanatseverliği böyle bir skandal ile noktalandı.

Türk sanatçılarını emniyet nezarethanelerinde saatlerce bekletenlerin Yunan sanatçısının kapısı önünde saatlerce beklemesi ne demektir?

Niçin Maria Callas'ın eşğine varmıştır Nihat Kürşat?

Sanatı sevdiğinden mi?

Operaya merakından mı?

Hayır! Batı jet sosyetesinin baştacı ettiği kişinin, Onassis'in sabık sevgilisinin yabancı ajanslarda dalgalanan şöhretine kapılmıştır Bay Kürşat... Memleketinin sanatçılarına her türlü hakareti reva gören iktidarın Bakanı, Yunan sanatçısının eşine vardığında hakaret görmüştür.

Ne acı, ne hazin bir tezattır bu!..

Bir iktidar millî iktidar olamazsa pusulası bozuk demektir... Ve Nâzım Hikmet'i vatan haini ilân etmek için uğraşırken bu iktidar, Yunan sopranosu önünde diz çöker, ve Yunan sanatçısından yer tokadı..

Yazık ki, o tokat yalnız Kürşat'ın suratında değil; Kürşat, Cumhuriyetin Bakanı olduğundan hepimizin yüzünde iz bırakmıştır.

11 Haziran 1969

GÜNAYDIN HÜZÜN!

Yağmurlu bir gün. Puslu bir hava. Galata köprüsü. Rıhtım caddesi. Liman hanı. Polis kovuşturması. Amerikan gangsteri. Güzel sevgili. Dört otomatik tabanca. Interpol'ün aradığı adam. Tabanca sesleri. Ah yandım feryatları. Panik. Halkın heyecanı. Düğümlenen trafik. Ateş düellosu. Bitmeyen dakikalar. Kurşun yağmuru. Öfke ve korku. Umut-suzluk ve hiddet. Kargaşa ve şaşkınlık.

Dört ölü ve dört yaralı.

Hınç ve keder.

Biraz göz yaşı.

Bir dakika sükût...

Gazeteler, gazeteler, gazeteler...

Fotoğraflar, haberler, röportajlar, yorumlar...

Ve sonra hepsini örtecek unutkanlığın kalın yorganı.

o

Sorumlu aranacak, bulunamayacak. Polisin tedbirsizliğinden söz açılacak, işe yaramayacak. Esefler, üzüntüler belirtilecek, boşa gidecek... Çün-

kü, İstanbul artık yeryüzünün en büyük kanunsuzluklar şehridir. Gangster şebekeleri, kaçakçılık ağları, esrar çeteleri, haraççı örgütler, fuhuş ticareti, kumar piyasası, beyaz kadın pazarları, oğlan alışverişi, homoseksüalite propagandası, sömürü kumpanyaları, döviz karaborsası, yeraltı eğlenceleri, randevu evleri, arabuluculuk kârları. Adım başına tecavüz, kavga, bıçak, hırsızlık, otomobil kaçakçılığı, ve derece derece kodamanlara kadar tırmanan, yetkililere bulaşan çeşitli oyunlar...

Fuhuş pazarı krallarının namuslu polislere rest çekmesi:

— Benimle uğraşırsan sürdürürüm seni!..

Kumarhane sahiplerinin siyasî partilere nüfuz etmesi:

— Bizim sandık tamam abi, sen şu kaymakamı idare ediver!..

Beyaz kadın tüccarının nüfuzlu politikacıya ikramı:

— Sen emret, kızlar hazır abi, ama şu kararı çıkartıver!..

Gazinolar, barlar, gece kulüpleri... on binler, yüz binler, milyonlar... Otomobiller, otomobiller, otomobiller... düdükler, düdükler, düdükler... İthalât dalavereleri, ihracat dümenleri, döviz oyunları, baş döndürücü kârlar, vurgunlar, yolsuzluklar, hırsızlıklar, sosyete çılgınlıkları, binbir gece masalları, düğünler, nişanlar, partiler, galalar...

— Hilton'daki düğünde iki yüz bin harcandı...

— Fifi'nin partisinde Paris modası hakimdi...

Ve gazete başlıkları:

İhraç edilen üzümde keçi pisliği çıktı. Otomontaj sanayii gelişiyor. Şehrimize gelen Ameri-

kalı milyoner, Türk kadınlarını çok beğendim, dedi. AP Genel Başkanı, Cenab-ı Hak sayesinde her işimiz iyidir, dedi. Genel Kurmay Başkanı, Türkiye yakında Ay'a gidecek, dedi. Üniversitede bir avuç anarşist memleketin huzurunu bozuyor. Hürriyetleri Koruma Kanunu çıkıyor. Yabancı sermaye yeni yatırımlar yapacak. Amerikan petrol kumpanyası müdürü geldi. Yabancı ülkelere göbek dansözü ihraç ediyoruz. İçişleri Bakanı, solcular daha sıkı takip edilecek, dedi. Meşhur şarkıcı Adnan, kendisini erkeklerden korumak için kadın muhafızlar tuttu. Başbakan dün namaz kıldı. Tütün sömürüsü Meclis'te konuşulamıyor. Amerika bize ödünç harp gemisi verecek. İstanbul'da gece hayatı hızlanıyor. Avustralya'ya göçmen yolluyoruz. Üniversite öğrencilerine karşı, toplum polisinin sayısı artırılıyor. Her ilde bir İmam - Hatip okulu açılacak. Bakırlarımız Amerika'ya satıldı. 300.000 işçi Almanya'ya gitmek için sıra bekliyor. Yabancı kumpanyaların kârları artıyor. Dünya Ticaret Odaları Konferansı bu yıl şehrimizde toplanacak. İstanbul, milyonerleri karşılamaya hazırlanıyor. Sahillerimizin yağması hızlanıyor. Vergi kaçakçılığı artıyor. Sigaraya zam. Bütçede dört milyar açık var. Komünizm propagandası yapan bir şair yakalandı. Aşırı akımlar için cezalar artırılıyor. Bir iş adamı İmam - Hatip okulunda iftar verdi. Atatürk'ün heykeli kırıldı. Lâstik kumpanyalarının bu yıl kârları yüzde seksen oranında. Türkiye'de yirmi bir adet yabancı kumpanya otomobil fabrikası kuracak. Hilton'daki defile şahane oldu. Bir elbise dün elli bin liraya satıldı. Polis, esrarıcılarla başa çıkamıyor. Demirel huzuru bozanlarla mücadelele kararlıyız, dedi.

Yağmurlu bir gün. Puslu bir hava. Galata köprüsü. Rıhtım caddesi. Liman hanı. Amerikan gangsteri. Tabanca sesleri. Panik. Şaşkınlık. Kurşun yağmuru...

Dört ölü ve dört yaralı.

Biraz göz yaşı...

Bir dakika sükût...

Ve sonra hepsini örtecek umutsuzluğun kalın yorganı.

30 Aralık 1968

YAŞAMAK GÜZEL ŞEYDİR, AMA NASIL YAŞAMAK?

Yaşamak güzel şey hiç kuşkusuz... Güneş, gökyüzü, toprak, deniz, ağaçlar, buğday tarlası, sardunyalar, çocuklar, ve tümüyle evren kuşatmış dört bir yanımızı... Bu evrende soluk almak, soluk vermek, düşünmek, yürümek, koşmak, arkadaşlık etmek, sevmek, bir fincan köpüklü kahveden bir yudum almak, bir sigaradan bir nefes çekmek, şiir okumak, saksıdaki çiçeklere su vermek güzel şey...

Avuç içinde başparmağın dibinden el ayasına doğru kaydığınızda ilk gördüğünüz eğri çizgi, yaşam çizgisi... Derler ki, bu çizginin uzunluğu, belirginliği, kesinliğidir ömür boyunu belirten... Kimisinde avuç içinde kaybolur yaşam çizgisi; kimisinde Apollo'nun yörüngesine benzer bir yarım elips çizip bileğe dayanır. Avucunun içine bakıp bakıp avunabilir insan, yaşam çizgisi uzunsa:

— Ne mutluyum ki, şu güzel dünyada çok yaşayacağım... diye.

Ancak, bu kadarla da bitmez iş... Uzun yaşayıp da anlamsız yaşantılarla takvim yapraklarını

koparmak ne değer taşır? Yaşamak, ama insanca yaşamak, bağımsız, özgür, onurla yaşamak gerekir.

Yüz elli yıl süren bir kölelik mi istersiniz, elli yıl süren bir özgürlük mü?

Kısa olsun, uzun olsun, hayatı insana yakışır biçimde yoğunlaştırmaktır muradımız. Bunun yanı sıra uzun yaşadıkça bizden kopmaya başlayan bedenimiz de başımıza dertler sarar. İhtiyarladıkça gözümüzün ferinin kaçması, cinsel ve fizik gücümüzün azalması, damarlarımızın sertleşmesi, organların zayıflaması bir şey değil...

Kafamızın yeteneklerinde de kısırlaşma belirtileri başlar.

İşte önemli olanı budur.

İnsan yaşlandıkça, ister istemez gençlerle bir çatışmaya düşüyor. Kim kurtarabilmiş kendisini zaman denen canavarın elinden? En bilinmez karanlıklarda tuzak kurarak ağına düşürür insanı bu canavar... Devrimciliğin büyük yasalarına Tanrısal bir güçle bağdaşmış kafalar bile yaşlandıkça yaprakları solmuş bir sonbahar ağacının hüznünlü görünüşünü yansıtıyorlar. Hele devrim diyalektiğinin yanından bile geçmemiş küçük yazarlar, yaşlandıkça ancak müzelerin camekânlarına lâıyk birer mumya gibi dolaşıyorlar toplumda...

Elli yıl önceki Türkiye'nin yıkılmışlığı üstüne gençlik anılarını kurmuş olan bazı kalemler bugün aramızdadır. Bunların arasında Mustafa Kemal'in sofrasına buyur edilmiş olanlar da var. Ne yazık ki, bugün kalemi ellerine aldıklarında:

— Elli yıl önce rıhtımlarımız bizim değildi, trenlerimiz bizim elimizde değildi, Çanakkale'den İstanbul'a İtalyan vapurlarıyla gelirdik. Çok şükür

şimdi hepsi bizim. Uçaklarımızı bile Türk pilotları kullanıyor... diye yazarlar.

Elli yıl önceki gençlik anılarına bakıp bugünden iyimserlik ve iyimserlikten de tutuculuk çıkarmaya çalışmak, ihtiyarlamış, hattâ kocamış bir kafanın mantığı değil de, nedir?

Zaman öylesine ilerlemiştir ki, sözgelişi, bugünkü gençlik için Kabotaj bayramı bile anlamsız kalmıştır. Balkan Savaşı ilân edildiği zaman Anadolu'daki kuvvetlerimizi Rumeli'ye çıkarmak için İtalyan bandıralı, Yunan kaptanlı vapurlara başvururduk çaresiz... O yıllarda İstanbul'dan İzmir'e tayin edilen bir zabıt, yabancı vapurlarıyla giderdi gideceği yere...

O acı günleri yaşayan bir genç, belki ihtiyarlığında bir Türk gemisine bindiği zaman mutludur.

Ama bugün yirmi yaşında, otuz yaşında, kırk yaşında, elli yaşındakilere anlatamazsınız bu mutluluğu...

1969'un gençleri elli yıl öncesine bakıp avunmak veya içinde bulundukları durumu öpüp başlarına koymak tevekkülünden uzaktırlar.

Ve bereket ki, öyledirler...

Öyle olmasalar toplumun itici kaynakları kururdu.

Elli yıl süresinde dünya çok değişti. Uçak katıldı insan hayatına... Lindberg Atlas Okyanusu'nu aştı, atom parçalandı, Ay'a gidildi, dünkü sömürgeler özgürlüğe kavuşup, bizi yarı yolda bıraktılar... 1969 Türkiyesinde her kim yarım yüzyıl öncesinin hazin anılarına bakıp avunmak ister, işte o ihtiyarlamış ve kocamış kişidir. Kafasının yetenekleri cılızlaştığı için çağımıza ayak uydurama-

mıştır. Yeni gelen kuşakların dolaştığı eski eserler müzesinin tozlu bir köşesindeki yazar mumyası gibidir.

Yaşamak güzel şeydir kuşkusuz... ama gelişen dünyaya ayak uydurarak yaşamak... rezil olmadan yaşamak... kafa yeteneğini kaybetmeden yaşamak... genç kuşakların devrimcilik heyecanlarına tarla korkuluğu gibi engel olmaya çabalamadan yaşamak...

15 Eylül 1969

AYIPLARI TASFİYE ETMEDEN ÇAĞDAŞ UYGARLIĞA VARAMAYIZ

Yoksulluk ayıp değil, diye bir söz vardır dilimizde. Nice zenginin ayıbı Türkiye'yi ilkel bir toplumun rengine boyarken yoksulluğun ayıbından bahsetmek zaten ayıptır.

Paralı sınıfımız zıvanadan çıkmıştır. Çevremize baktığımızda mutlu azınlığın utanılacak hayatını elle tutulur biçimde görüyoruz, gazetelerde okuyoruz. Fakir Anadolu'nun karanlığı üstüne lüks ve sefahat boy atmaktadır. Bir yanda küçük çocuklar besinsizlikten kuruyup ölür ve hastalar ilâç bulamazken öte yandan vur patlasın çal oynasın bir yaşam sürülmektedir.

Ayıp olan yoksulluk değil, bu iki uçlu gelişmedir.

Fakiri daha fakir, zengini daha zengin yapan düzendir ayıp olan...

Bir ülkenin veya bir insanın uygarlık ölçüsü para ve zenginlik değildir. İşte Kuveyt Şeyhliği.. adam başına düşen millî gelir bakımından dünyanın birincilerinden... Ne var ki, tüm zenginlikler,

Kuveyt Şeyhinin ve ailesinin elinde toplanır. Kadın mal gibidir, insanlar kul... Çöl geriliğini sürdüren düzen toplumun temeli iken adam başına düşen millî gelirin yüksekliği kaç para eder? Zenginlik ve sefalet yanyana iken ve ülke yarı-sömürge derecesinde yaşarken memlekette bazı kişiler milyonlar veya milyarder olmuşlar.. Hangi alın lekesi silinir?

Bir insanın uygarlık ölçüsü para değildir. İran Şahının ailesine, İran kompradorlarının yaşayışına bakınız. Dünya jet sosyetesinde fink atan, yazın su kayağı, kışın kar kayağı yapan, lüks kulüplerde kumar oynayıp, gece kulüplerinde dans eden, bale, film, tiyatro kaçırmayan bu guruh uygar mıdır?

Eğer yaşadıkları hayatı emekleriyle hak etselerdi bu sığara lâıık olabilirlerdi...

Aynı ölçüyü Türkiye'de uygulayın. Anadolu'nun fakir ama aydın öğretmeni İstanbul'un asalak kompradorundan çok daha uygardır. Belki öğretmen en ilkel koşullar altında yaşıyordur. Evinde akar su yoktur. Elektrik yoktur, düdüklü tencere bile yoktur; dağdan odun kesip ısıniyordur belki... Ama İstanbul'un lüksünde yaşayan komprador, bir toplumun sömürüsü üstüne kavuştuğı lükse dayanarak:

— Ben uygar insanım... diyemez.

Çağın dışında bir yaratıktır o...

Milletlerin hayatı da buna benzer... Millî gelir hesabı belki bir ölçüdür uluslar için.. ama kesin uygarlık ölçüsü değildir. Millî geliri düşük birçok ülkenin, millî geliri yüksek birçok ülkeye kıyasla çağımıza yakışır bir toplumun düzeni içinde yaşadığı açıktır. Anadolu'da kölelik düzeni sürdükçe,

kadın çarşafa girdikçe, mal gibi satıldıkça, şeria-
tın karanlığı körpe yavruları sardıkça, nice köylü
çocuğumuzun ıstırapı mezara gömüldükçe, müte-
gallibe egemenliğini sürdürdükçe, millî gelirimiz
üç artmış, beş artmış ne çıkar?

İran'ın da artıyor millî geliri.. Suudî Arabis-
tan'ın da aynı hikâye.. Irak, Gana, Nijerya, Güney
Afrika da öyle...

Birkaç yıldan beri politikacılarımız nutuk üs-
tüne nutukla Amerikan buğday tohumluğunu övü-
yorlar. Amerikalılar bu tohumluğu Meksika'da uy-
gulamışlar da şahane sonuçlar almışlar.. Meksika
buğday ithal eden ülkeymiş, satan ülke olmuş...
Peki diyelim ki Amerikan tohumluğu bire bin ver-
di... İlkel toprak düzeni içinde mütegalibenin mü-
tegalibeliğine güç verecek,.. Türkiye çağdaş uygar-
lığa böyle mi ulaşacaktır?

Türkiye çağdaş uygarlığa reformsuz, devrim-
siz ulaşamaz. Geri ve sömürücü düzeni yıkıp yeri-
ne çağdaş düzeni getirecek uygulamadan yoksun
kaldıkça iflâh olamayız, belki millî gelirimiz üç-
beş artar... ama bu artış geriliğimizi perçinlemek-
ten başka bir işe yaramaz.

Dâva şudur:

Kompradorsuz, mütegalibesiz, sömürgensiz
bir Türkiye istiyor muyuz, istemiyor muyuz?

Eğer çağdaş insana ve topluma yakışacak bir
düzende yaşamak istiyorsak...

Düzeni değiştirme çabalarına katılırız.

Yok... kompradoruyle, mütegalibesıyla, köle-
siyle, kuluyla, şeyhiyle, seyyidiyle, aşiretiyle, ya-
bancı güdümünün batağında yaşamak işimize geli-
yorsa düzeni değiştirmek isteyenlere komünist de-
yip durumu kurtardık sanırız.

Türkiye'nin yoksulluğu ayıp değildir, millî gelirinin düşüklüğü de ayıp değildir. Ayıp olan bu yoksulluk ortasında komprador zenginliği, mütegalibe sultanı ve yabancı güdümüdür. Ayıpları temizlediğimiz zaman hem kalkınma yoluna girilmiş, hem de çağdaş toplum şereflerine kavuşulmuş olur..

9 Şubat 1969

KIYAMET ALÂMETİ

Hasan Ali Ediz'le çeviri sanatı üstüne konuşuyorduk. Rusçadan dilimize kazandırdığı kitaplarla haklı bir ün yapmıştır Hasan Ali... Bir ömür boyu bu yolda emek vermiştir. Bana dedi ki:

— *Bir kitabı Türkçeye çevirirken en önemsiz görünen bir kelimedede kuşkuya düşsem, hemen sözlüğe baş vururum. İnsan beyni unutulabilir, sözlük unutmaz. Kişi üşenmemeli, yanlışlardan sakınmak için sık sık sözlüğü karıştırmalı...*

Sayın Ediz'in söyledikleri doğrudur. Yalnız çevirilerde değil, her soy yazıda gerekince ansiklopedi veya sözüyle baş vurmaya alışmalı. Hele bizim gibi çalakalem yazarların yanlışlardan korunması zor oluyor. İnsan kendi bilgilerini önce kontrol etmeli, sonra okurların karşısına çıkmalı.

Geçenlerde ümmetçi bir gazeteye göz atarken birden bu ihtiyacı duydum. Sayfaların gösterişli bir köşesinde gördüğüm bir reklam beni önce çok şaşırttı. Bir «alkolsüz kolonya» ilânı idi bu...

Alkolsüz kolonya olur muydu?

Kimbilir?

Ümmetçi mi desem, şariatçı mı desem, yoksa softa mı desem, bazı müşteriler için alkollü kolonyaya sürünmek günah sayılıyordu. Gerçi alkol sağlık derslerinde okuduğumuz gibi bir temizlik aracı idi; mikropları öldürürdü... Ama softalığın doruğunda cambazlık gösterisine çıkmış olanların piyasasında geçerli değildi bu soy bilgiler... Gazetenin gösterişli köşesinde alay eder gibi sırtıyordu reklam:

«*Alkolsüz kolonya!*»

Reklamı gördükten sonra bilgilerini tazelemek, tereddüdümü gidermek için elime ilk geçen ansiklopediyi duraksamadan açtım. Kolonya kelimesinin karşılığında şu açıklama vardı:

«— *Kolonya içine hafif koku karıştırılmış tuvalet ispiertosudur.*»

Almanya'nın Köln kentinde 1690 yıllarında yaşamış Jean Paul Feminis adlı bir seyyar satıcı bulmuştu kolonyayı... Kolonya (Köln) kentinin adı böylece dünyaya bu hoş kokulu alkolün adı gibi yayılmıştı.

Peki.. biz kaç yüz yıllık gâvurun kolonyasını nasıl alkolsüz yapabilmıştik?

Her halde uzay bilgini ve Ay fatihi Von Braun bile bu keşif karşısında küçük dilini yutar, şaşakalırdı. Omletsiz yumurta, etsiz şiş kebabı, yapraksız yaprak sarması, patlıcansız patlıcan musakası pişirmek gibi bir şeydi alkolsüz kolonya... Ama ticaretin açıkgozü, işi kitabına uydurup pervasız ilân ediyordu alkolsüz kolonya yaptığını...

O bir şey değil... daha birkaç gün önce Cumhuriyet'te devletin resmî ajansı şu haberi veriyordu:

«İzmir (aa.) — Türkiye’de bira sanayiinin gelişmesi üzerine Emniyet Genel Müdürlüğü biranın alkollü içki sayılmamasına karar vermiştir. Genel Müdürlüğün bir genelgesinde bu husus belirtilecek biranın meşrubatçılarda satılmasına müsaade edilmiştir.»

Alkolsüz bira olur muydu?

Kimbilir?

İçimdeki kuşkuyu silmek için Hasan Âli’nin öğüdünü tutarak hemen ansikolpediye el attım. Ve bira kelimesinin karşısındaki açıklamayı okudum:

«— Arpa ile şerbetçi otundan yapılan alkollü bir içkidir.» diye yazıyordu kitap...

Peki bizim Emniyet Genel Müdürlüğü biranın alkolsüz olduğuna nasıl karar vermişti? Türkiye’de alkolsüz bira mı icat edilmişti? Kenarsız üçgen, çembersiz daire, iki boyutlu küp, yuvarlak kare keşfeder gibi alkolsüz bira mı bulmuştuk?

Emniyet Genel Müdürlüğü hırsızlıkların, cinayetlerin faillerini bulamazken alkolsüz birayı nereden bulacaktı? İşin içindeki iş başkaydı. Türkiye’de eskiden devlet bira yapardı. Şimdi yabancı sermaye başlamıştı bu işe... Ve tepeden inme bir emirle bira alkolsüz sayılmış, satışlardaki tahdit kaldırılmıştı. Türk devlet sermayesine verilmeyen izin yabancı sermayeye veriliyordu.

Bizde her şey olurdu...

10 Ağustos 1969

SAÇI AK, YÜREĞİ AK HOCAM HIFZI VELDET

Mazlûm Türkiyemizde okula gitmek ve daha ötesi, yükseköğrenimden geçmek talihine erişmiş «*imtiyazlı*» kişilerden biriyim ben... Babam subay olduğundan çocukluğum Anadolu'nun okullarından okullarına taşınmakla geçti. Çok öğretmen gördüm bu yüzden... Kimini bütün ayrıntılarıyla hatırlarım, kimini geçmişin gölgelerinden kurtarıp günümüzün ışığına çıkaramam; çoğunun izini, yolunu kaybetmişimdir; şimdi nerede olduklarını bilemem.

Hukuk Fakültesindeki hocalarımla ilişkim böyle olmadı.

Bizim zamanımızda iki tür öğretim üyesi vardı fakültede: Bazıları modern hukuk sistematüğini kavramış kişilerdi, bazıları kanun maddelerini şerhetmek üstüne bir eski geleneği sürdürüyorlardı. Yirmi yıl geçti aradan... Olaylarla dolu yirmi yıl... Öğrenciyken ceza hukuku kürsüsünden dinlediğim bir doçentin, ağır ceza mahkemesinde bilirkişi olarak karşıma çıktığını gördüm.. Öğrenciy-

ken gözümde büyüttüğüm nice hocanın cüceleştirdiğini gördüm.. bilgili sandığım nice profesörün ne yalınkat kafaya sahip olduğunu zamanla anladım.

Yıllar geçtikçe değeri artan, yıllar geçtikçe devleşen, yıllar geçtikçe devrimci fikirleriyle toplumu etkileyen hocalarım da oldu. Toplumu gümbür gümbür sallayan sosyal depremler ortasında erdem çizgisinden bir adım ayrılmayan, öz çıkarlarını elinin tersiyle bir yana iterek bilim ve namus yolunda inatla yürüyen hocalarımı izledikçe de ülkemizin yarınlarına daha güvenle bakabildim.

Hocam Hıfzı Veldet işte böyle bir insandır.

Türk Dil Kurumu, geçenlerde Hıfzı Veldet Velidedeoğlu'nun çok değerli bir eserini yayınladı. Sayın hocam, Türk Medenî Kanununu Osmanlıca sözlerden ayıklamış, Türkçeleştirmişti. O'nun duru Türkçeye vurgunluğu zaten bizim öğrenciliğimizde yayınladığı kitaplarında da görülüyordu. Hukuk dilini sadeleştirmek, Osmanlıcadan arıtıp duru Türkçeye çevirmek, sanıldığı kadar kolay değildir. Dildeki devrimin, edebiyat sanatı dışında, hukuk ve iktisat dallarında zor yürümesi de bu yüzdendir. Hocam Velidedeoğlu bu alanda unutulmayacak bir iş yapmış, Medenî Kanunu Türkçeleştirmekte büyük ustalık göstermişti.

Bu değerli eserden söz açmak için bir fırsat kolluyordum ki dünkü gazetelerde Profesör Hıfzı Veldet'in Meclis Başkanı Ferruh Bozbeyli'ye yolladığı mektubu okudum.

Hıfzı Veldet, ilk Büyük Millet Meclisinin genç memurlarından biri idi. Bu nedenle, Meclis kuruluşunun 50'nci yıldönümüne Başkan Ferruh Bozbeyli tarafından çağrılmıştı. Ne var ki devrimci

Velidedeoğlu, bir mektupla bu çağrışı reddetmiştir.

Dünkü Cumhuriyet'te bu mektubun tam metnini okudunuz.

Ben de okudum o mektubu..

Hem de gözlerim yaşararak..

Hıfzı Veldet Velidedeoğlu diyordu ki Bozbeyli'ye:

«— Zât-ı Devletinizin bugün bulunduğu yüce makamda, yarım yüzyıl önce oturan Mustafa Kemal tarafından 28 nisan 1920'de Meclis kararıyla Padişahı uyarmak için gönderilen ve Meclis Tutanak Dergisinin birinci cildinin 122-124'üncü sayfalarında bulunan yazının sonunda aynen şu cümle yer almıştır: «Kendi hükümetimizin idaresi altında bedbaht ve fakir yaşamak, ecnebi esareti pahasına nail olacağımız huzur ve saadete bin kere müreccaktır.» Müsveddесinden benim elimle temize çekilen yazıdaki bu cümle benim için her zaman şaşmaz bir prensip ve genç kuşaklara aktarılacak ölümsüz bir vatan vasiyeti olmuştur.»

Ve istiklâl-i tam ilkesinin ülkücüsü Velidedeoğlu Büyük Millet Meclisinin ellinci yıl törenlerine katılmıyordu.

Hıfzı Veldet Velidedeoğlu'nun saçları aktır şimdi... Yüreği de aktır. Yarım yüzyıl içinde devrimci genç kalabilmek demek ki mümkün... Özgürlük ve bağımsızlık kaynağına bağlanan bir insanın devrimcilik yolunda ihtiyarlamadığını görmek, genç kuşaklara büyük mutlulukla birlikte güzel bir ders de vermelidir.

Bizim Büyük Millet Meclisimiz başka devletlerin meclislerine benzemez: Millî kurtuluşu gerçekleştirmek, tam bağımsızlık ilkesini yürürlüğe

koymak, vatani kapitalizmin emperyalizminden kurtarmak için kurulmuştur o...

Velidedeoğlu bu mayanın adamıdır.

Nice küçülenler, çıkar karşılığında cüceleşenler ve koltuk uğruna kendini satanların tümen tümen ortalığı kapladığı bir toplumda, hocamın büyüklüğü daha da büyüyor gözümde...

16 Nisan 1970

DOĞAN NADI İÇİN...

Vaktinden önce ağarmış saçları, esmer teni, ince silueti vardı Doğan Nadi'nin... Şişli Camisi avlusunda, renkleri belirginleştiren kurşunî bir gök-kubbe altında bu haline dikkat etmiştim. Gözlerimizin fotoğraf makinesi objektifine dönüştüğü anlar vardır hayatta... Aradan ne kadar zaman geçerse geçsin, o anlar unutulmazlar... Ve yıllar sonra eski albümlerden çıkarılan resimler gibi gözlerimizin önüne gelirler. Doğan Nadi, üstünde koyu bir elbise, gözünde hüznün taşıyordu. Musalla taşında yaşlı bir gazeteci yatıyordu. Kalabalıktı çevre... Kulağıma eğilip:

— *Bilmezsin bu iş beni nasıl bitiriyor..* demişti.

«Bu iş» dediği sevdiklerini mezarlığa uğurlamaktı.

Cenaze töreninden sonra içmeye gittik. Severdi içmeyi... Bunu kendi eliyle kaç kere açık açık yazmıştır. Şu Babiâlî'de her bir Tanrının kulu kendisini okurlara zemzemle yıkanmış gibi göstermeye çabalayıp dururken, Doğan Nadi, köşesine «ol-

duğu gibi» çıkmasını bilen ve seven nadir kişilerdendi. Nice yıllanmış yazar, her türlü haltı yedikten sonra katolik papazı gibi ahlâk vaızına kalkışırken, Doğan Nadi, hoşgörüyle bakardı kendi kişiliğine ve çevresine... Zekâsı, sevimli bir yaz gününde durup dururken çakan şimşeğe benzerdi. Hayatın kahrını ve toplumun dramını nüktenin kahinde eritmekti felsefesi... Peki nazik bir sesle, rahatsız etmekten çekinen bir edâ ile ve gürültü etmeden:

— *Bir dakika..* diye sunardı fıkralarını.

Mucidi idi bu soy fıkraların... Çok partili rejimle birdenbire gelişen siyasal hiciv türünün köşeyazarlığında en büyük ustası olarak tanımıştım Doğan Nadi'yi... O zaman üniversitede bir öğrenci idim. Bir gün bana da seslendiğini duydum Tasviri Efkâr'ın sayfalarından:

— *Bir dakika...*

Ve o günden sonra her yirmi dört saatimin bir dakikasını okur olarak verdim Doğan Nadi'ye...

Bir dakikalar dakikaları..

Saatler saatleri..

Günler günleri, yıllar yılları kovaladı.

Cumhuriyet'e girdikten sonra da okuru olduğum yazarı yakından tanıdım.

Doğan Nadi'nin Babıâli'de alışılmamış bir alışkanlığı vardı: Terbiyeli yazardı. Âdeta mezhep edinmişti bu üslubunu... Her türdeki yazısında «efendilik» dışına çıkamazdı. Yirmi yıllık gazete koleksiyonlarını karıştırınız, kendisine yapılan en ağır hücumlar karşısında bile nezaketini «*bir dakika*» elden bırakmadığını görürsünüz. Siyasî hiciv ile küfür atbaşı giderken, Doğan Nadi bir gün

iltifat etmemiştir böyle şeylere... Hicivlerinin, nüktelerinin yumuşak bir keskinliği, filozofça bir hoşgörüsü vardır. Doğan Nadi bir ömür boyu sigara paketi ve çıkmak gibi yanından üç şeyi eksik etmeden dolaştı:

Nükte..

Şaka..

Neşe..

En kötü durumlarında, en üzüntülü saatlerinde bile yanından ayırmadı bu üç şeyi... Son defa Londra'ya gitmek için Yeşilköy Havaalanına geldiğinde temizlik işçilerinin grev yaptığını görmüş Doğan Nadi... Yerler çöp, sigara, kâğıt parçalarıyla dolu...

— *Giderayak grevcilere bir hizmetim olsun..* diye atıvermiş yere elindeki sigara paketini...

Tam bir gazeteci ve mesleğimizin ustalarından idi. Kısa pantolon giyerken dolaşmaya başlamıştı gazete koridorlarında... Çekirdekten yetiştirilmiş dedikleri soydandı. Patron olamadı hiç bir zaman; çünkü «yazar»dı. Kendinden küçüklerle ve büyüklerle rahat arkadaşlıklar kuran, üslup sahibi bir kişiydi. Doğan Nadi'siz bir Cumhuriyet, Doğan Nadi'siz bir Babiâli düşünülemezdi.

Ama şimdi Cumhuriyet Doğan Nadi'siz..

Babiâli Doğan Nadi'siz..

İnsan inanamıyor. Sanki loş bir köşeden, ağarmış saçları, ince silüetiyle her an çıkıverecek, eskisi gibi seslenecek insana...

Bazı kişiler yaşarken o kadar canlıdırlar ki, öldüklerine uzun süre inanamayız.

Öldü mü Doğan Nadi?

Evet demek çok zor bu soruya...

Doğan Nadi ölmedi; yaşamakla ölmek arasındaki kapının eşiğinden sessizce geçiverdi belki... Kimbilir şimdi nerede, zamanların ve mekânların birbirine karıştığı yerde:

— *Bir dakika..* diyor bizlere.

Evet, *bir dakika* sükût Doğan Nadi için...

9 Ekim 1969

BU DÜNYADAN VÂ - NÛ DA GEÇTİ

Bir gün:

— Bakın, demişti, biz Rusya'da Nâzım'la seyahat ederken bazen tren bir istasyonda durunca içimizden bir rüzgâr eserdi, haydi şu şehre bir inelim diye düşünürdük, sözgelişi Harkov.. dalardık kentin içine..

Bunları anlatırken Vâlâ Nurettin'in yüzüne baktım. Efendi hali, sakın ve görgülü tavrı, camları parlayan gözlükleriyle böylesine delice rüzgârların adamı gibi gözükmüyordu. Yazılarındaki üslubu ve fıkracılığında çektiği çizgi de öyledir: söyleyeceğini kadife yumuşaklığında söylemiş; geçmiş devrin durgun Babıâlisinde bir gazetenin köşesine sığabilmiştir Vâ - Nû.. Peki, o büyük ufukları tarayan gençlik çağından sonra nasıl oluyordu bu?

Herhalde Vâ - Nû'nun hayatını incelerken bu ayrıntılara dikkat etmek gerekiyor. Son eseri «*Bu Dünyadan Nâzım Geçti*» adını taşıyor. Orada Nâzım'ı anlatırken kendisini de anlatmıştır. İşte okuldaki Vâlâ Nurettin:

«— Mektepte sıkı ilmihal öğretilirdi. Kur'an okumak öğretilir. Sûreler ezberletilir. Bunları bilmeyen sınıf geçemez. Cumadan cumaya da namaz mecburiydi.»

Ve işte Moskova'daki Vâlâ Nurettin:

«— Fransız Devrimi yoluyla bizim Meşrutiyete tesir eden «hürriyet» prensibinin etkisi altındaydık. Kapitalist memleketlerde hürriyet iyi tatbik edilmiyor da, komünistliğin gayesi, hürriyeti kayıtsız şartsız tatbik etmektir sanıyorduk. Moskova'ya hazır gelmişken, kendi anladığımız mânâda hürriyeti iyice tatmak için, işlek bulvarların birinde, Puşkin heykeline yakın bir yerde, paltolarımızla değiştirdiğimiz kaba kumaştan kaputlarımızı kaldırıma serdik, yan geldik. Ayaklarımızı ahalie küstahça uzattık. Gelip geçenler de bizi küçümseyerek baktılar.»

İşte Vâlâ buralardan Babiâli fıkracılığına gelmiştir. Vâlâ Nurettin'i önce yazılarından tanıdım ben.. Kendi çağının fıkracılarından şüphesiz başka idi. Fıkranın gevezelik sayıldığı, patlıcan musakkasından ve Boğaz gezintilerinden söz açıldığı dönemde bir şöhretti.. Buna rağmen tek tek fıkraları, bir sistem ve bir görüş içine sakın sakın yerleşiyordu. Bu da onun düzenli kültürünün kendisine bağışladığı ayrıcalıktı. Türkiye'nin acı gerçeklerine kişisel acı tecrübeleri de katılınca kişiliğinin çapından daha dar kalan bir çerçeveye sığmayı kabullenmişti. Ne var ki, Vâ - Nû'nun her fıkrasında öğretici, uyarıcı bir yön bulmamak imkânsızdı.

Böylece uzun yıllar geçmiş, Vâlâ Nurettin, gösterişsiz bir eda içinde ve bir karınca sabrıyla en karanlık günlerde en aydınlık yazıları okuyucuya verebilmiştir. Bu üstünlüğüne rağmen tevazuun-

dan hiç kaybetmedi. Dengeli bir İstanbul efendisi üslubunda yazardı. Her zaman ileriye dönük bir kürsünün sahibi olmuştur.

Son yıllarda, gazete yazarlığı kamuoyunu sürükleyen bir güçlü akımın kaynağı haline gelmişken Vâlâ Nurettin'in kürsüsüz kalması hepimiz için talihsizliktir. Kendisinden en çok yararlanabileceğimiz yıllarda kendisine yakışır bir gazete köşesinden yoksun kalmıştı. Bu durum onun için değil, memleket için kayıptı.

Son aylarını hastalıkla boğuşarak geçirdi. Zor günlere rağmen beş yüz sayfalık bir eseri Türk kitaplığına vermiştir. Şimdi masamın üstünde duran kitabın adı:

— *Bu Dünyadan Nâzım Geçti*

Bu dünyadan Vâ - Nû da geçti. Herkes geçecek.. ve her yiğidin bir yoğurt yiyişi olduğu gibi herkes hayatının hikâyesini kendi biçiminde yazacak..

Vâlâ Nurettin kuşağı bizim yaşayışımızdan ayrı bir romanın kişileridir. O kişilerden birisi daha aramızdan ayrıldı.. Ayrılacağı belliydi.. hastalığı kesindi.. Son zamanlarda aşağı yukarı her gün:

— Vâlâ Nurettin'e gitmek gerek.. diye düşünüyordum.

Bugün, yarın, derken günler ne çabuk geçiyor, hayatın içinde bir kurt kötü haberlerin kozasını örüyor her gün ve bir sabah gazeteyi açınca okuyorsunuz:

«*Tanınmış yazar Vâlâ Nurettin tedavi edilmekte olduğu Cerrahpaşa Hastanesinde vefat etmiştir. 66 yaşındaydı. Galatasaray Lisesi ve Viyana Akademisinde okuduktan sonra 1925'te Moskova*

Universitesini bitiren Vâ - Nû 1926'da basın hayatına atılmıştır. Merhumun çeşitli telif ve tercüme eserleri, piyesi, senaryo, hikâye ve skeçleri vardır.»

İşte bu kadar..

Kimbilir üstad Vâ - Nû, ömrünce bu soydan ne kadar kötü haberi gazetelerde üzüلerek okumuş ve o günkü fıkrasını da bu kayıp üstüne yazmıştır. Biz de şimdi aynı işi yapıyoruz. Düünden bugüne gelen ve yarına giden zincirin halkalarını birbirine ekleyen düzen yürüyor. Bu düzen içinde, Vâlâ Nurettin, yazarlığın hakkını bu memlekete vermiş bir kalemdir. Babıâli denen yokuşta bu hakkı Türkiye'ye ödemiş yazar o kadar az ki, bu azlıktan Vâ - Nû'nun yaptığı iş büsbütün değeri-
liyor.

11 Mart 1967

EYUBOĞLU İÇİN

Sabahattin Eyuboğlu giyime kuşama aldır-mazdı. Kazağı karyolanın altından çıkardı, çorabı battaniyenin içinden... Yazısında, çevirisinde, cümlesinde, noktalamasında titizdi; ama gömleğin kolasına, pantolon ütüsüne boşverirdi. Yüzünde çocuksu bir gülüş vardı, sohbetinde özlü bir içtenlik... Yobazlıktan tiksindir, kalıplı fikirlerden çekinirdi. Geceleri uyur - uyanır, okur - düşünürdü. Yatağının başucunda pilli bir okuma lambası vardı. Karanlıkta zaman zaman, bu lambanın ışığı, bir deniz feneri gibi kitap sayfalarını aydınlatırdı. Sonra:

— Çıt.. diye bir ses duyulurdu.

Lambayı söndüren Eyuboğlu bir sigara yakardı, ateşböceği gibi parıldardı sigaranın ucu.

Çeşitli becerileri içinde, üç işte ustalığa kavuşmuştu: Fırıldaklar, kımıldaklar, dönerceler yapardı Eyuboğlu... Fırıldak, çocukluktan bildiğimiz gibi rüzgârla dönen oyuncaktır. Dönerce, bir tel eksene bağlı spiraldi ki, herhangi bir soba ya da bir kalorifer borusuna ilâştirdiniz mi, aşağıdan yu-

karı vuran sıcak havanın etkisiyle dönerdi. Kımıldak, çeşitli yatay tellere bağlı yuvarlaklar ve çemberlerden meydana gelir, en küçük bir esintide bağımsız güneş sistemleri gibi harekete başlardı. Sabahattin Eyuboğlu'nda ölünceye kadar dinmeyen çocukluğun oyuncakları mıydı bunlar? Yoksa başı düşünürken eli iş görsün diye bir uğraş mı bulmuştu kendine?

Kımıldakları, fırıldakları, dönerceleri yapar yapar dostlarına armağan ederdi. Mavi yolculuğa çıkar, rakı içer, denize atlar, fotoğraf film çeker, yazı yazar, çeviri yapar, mahkemeye çıkar, hapse girer, sohbet eder... Sözü'nün kisası tatlı bir adamdı Eyuboğlu... Öfkesi bile tatlıydı. Adam gibi yaşar, gösterişten kaçınırdı. Öğretmek ve öğrenmek yolunda bitmez tükenmez seferberliğin neferiydi. Alçakgönüllüydü. Kötülükle uzaktan yakından Eyuboğlu'nca ilişkisi bulunmayan çok az kişi tanıdım.

Eyuboğlu'nun erişilmez bir Türkçesi vardı. O olmasa kim böylesine bir Türkçeyle tanıtacaktı Rabelais'yi Türk ulusuna:

*Sahte dilleriyle dünyayı zehirlemekten
Bıkmak bilmeyen o şirret sapıklara karşı
Gelin ki kuralım burda yürekten inancı
Ve gelelim haklarından sözle yazıyla
Tanrı sözünün özüne düşman olanların.*

Eyuboğlu eski bilgeler gibiydi. Öyle yaşadı, öyle öldü.

Ve ardından düşündüm:

Türkçeyi bunca güzel söyleyen kişiden daha önde Türk milliyetçisi nasıl bulunacak? Dilimizin olanca olanaklarıyla en insanca fikirleri dile getiren kişiden daha insanı nasıl bulunacak? Uygarlığın başka dillerde dikilmiş anıtlarını, Türkçenin

ustalığını sınırsızca kullanarak Türk toplumuna sunan kişiden daha fazla halkına hizmet eden nasıl bulunacak?

Böylesine adam, bir ulusun yaşamında zor bulunur.

Zor bulunur Eyuboğlu gibisi...

Bir gün demişti ki:

— Sen Ermiş Antonius'u okudun mu?

— Hayır.

— Bak, oku bunu! Flaubert'in en belâlı kitabıdır. Çevirinceye kadar akla kararı seçtim. Oku Ermiş Antonius'u!

Okudum.

O kitapta «Ölüm» der ki Antonius'a:

«— Hemen ya da biraz sonra, önemi yok! Benimsin sen, güneşler, halklar, şehirler, krallar, dağların karları, kırların otları gibi. Atmacadan yüksek uçarım ben, ceylândan daha hızlı koşarım, umudu bile yakalarım!»

Sabahattin Eyuboğlu'nu da yakaladı ölüm. Ne var ki Sabahattin, ölüme kafa tutan sayısı az kişilerdendi. Bedenin üstüne bir avuç toprak atıldığında biter mi her şey? Ya kitaplar? Ya yazılar? Ya çeviriler? Mavi ve Kara'lar? Kısacık hayat yarışında ölümden önce finiş ipini göğüsleyen zorlu insanlarımızdan biriydi. Her kitabında, her yazısında, gelecek kuşaklara canlı ve içten bir «merhaba» çekecektir Eyuboğlu; bu da (Yunus gibi) «kalanlara selâmı»dır.

3 Şubat 1973

KEMAL TAHİR

Bazı insan iyi yontulmuş heykel gibidir. Hanî eskimiş antikacı dükkânlarının camekânında duran bazı heykelcikler vardır ki bakınca ne idiğü anlaşılır: Şu İsa heykeli, şu Buda, beriki Japon işi, öteki duran Yunan... İnsanlar da böyledir. Bazı kişiyi çevresi ve yaşamı öylesine yoğurur, öylesine biçimlendirir ki, taklit yanı kalmaz; davranışlarında özentî görülmez; çizgileri kalın, rengi belirgindir.

Kemal Tahir böyleydi.

Kolay değil on iki yıl hapisane. Dört duvar insanı biçime sokar, hele yazar kişiysen örs ile çekiç arasındaymış gibi tavlânırsın. Kemal Tahir dört duvar arasında yetişmişti. Ve Kemal Tahir çay içişinden sigara ikram edişine dek Kemal Tahir'di. Salatanın acısına, beğendinin kıvamına, tavlânın zarına, dostluğun raconuna bakışı Kemal Tahir'di. Öfkesi, sevgisi, küfrü, övgüsüyle Kemal Tahir'di. Galatasaray Lisesinden ayrılıp mekteb-i hayat yollarında pabuç eskitmiş, genç yaşlarında on iki yıl hapishanecilikte pişmiş bir romancı. Bir ucu Saray'da bir ucu Anadolu mahpushanelerinde,

bir ucu sosyalizmde, bir ucu Osmanlı'da. Hem marifetli bir duvar halısı, hem renkli bir çadır kilimi.

Kemal Tahir efelenip efelenip ayaklandıkça, sesini yükseltip bar-bar bağırdıkça da Kemal Tahir'di:

— Ne demek efendim, ne demek! Kalkmış doğru dürüst taharetlenmesini bilmeyen Kongolu, Belçikalıya kafa tutacak ha! Ulan, adamın kellesini alıp, saçını yediri yediriverirler kendisine. Olabilemez böyle rezillik.. dediği zaman bilecektiniz ki Kongoluya öfkesi, Belçikalıya yenilgisindendir.

Yaşamın insafsız koşulları üstüne mahpushane seminerlerinde doktora yaptığından, güçlünün yasalarını iyi bilmek gereği iligine işlemiştir.

Renkli kişiliği, romancı eğilimiyle, tarihin labirentlerine dalıp gitmişti. Osmanlı konusu tutku gücüne erişmişti benliğinde. Türk edebiyatına başka bir soluk getirmişti bu nedenle. Konularını sinema anlatımında dile getirmesi, okur kesiminin genişliğini sağlamıştır.

Kemal Tahir'i 1950'lerden tanıyorum. Yaşamının en bereketli yirmi yılını uzaktan yakından izledim. Daha önce imzasız, ya da takma adla yazıları yayımlanmıştı. 1955'ten sonra her kitabı bir olay yarattı. Çaplı bir romancıydı. Yaşadığımız çağın çeşitli kesimlerini romanlaştırmakla kalmadı, Devlet Ana ile geçmiş çağlara yöneldi. Yakın ve uzak tarihe değgin düşüncelerine katılmazdım Kemal Tahir'in, ama bu fikirler romancı Kemal Tahir'in malıydı. Diyeceğim şu ki Kemal Tahir'in Kemal Tahir olmak doğal hakkıydı; bilim adamının hakkı değildi Kemal Tahirleşmek... Sofra başında sözüne, sohbetine, lezzetine ve sanatına vurgun-

luk o denli yoğundu ki çoğu kişi Kemal Tahir'in çevresinde Kemal Tahirleşmişti.

Bu noktada bir sorun ortaya çıkıyor:

Kemal Tahir Türk edebiyatının vazgeçilmez bir romancısıdır. İleri sürdüğü tarih tezi de romanlarında dile getirilmiştir. Çoğu kişiyi de sürüklemiştir fikirleri... Geleceğin Türkiye'sinde bilim çalışmaları bu fikirleri onaylarsa diyecek bir şey yok.

Onaylamazsa Kemal Tahir değerini yitirecek midir?

Edebiyat adamlarımız bu soruya cevap vermelidir. Sanatı bilimden ayıran bir şey var olmak gerekir. Bilim Eski Yunan'da Homeros'tan ve Çarlık Rusyasında Dostoyevski'den bu yana dev adımlarıyla ilerledi.

Homeros'u, Dostoyevski'yi bugün de okuyup zevk alıyoruz.

Kemal Tahir'i romanlarıyla değil tezleriyle yüceltmeye çalışmak bu bakımdan yanlış bir tutumdur. Çünkü seçtiği iş romancılıktı. Biz ona seçtiği işin dışında bir görev yüklemeye çalışmayalım.

Kemal Tahir'e kötülük olur bu...

Şimdi on iki yıl hapisnede geçmiş bir yaşam noktalanmıştır. Dile kolay! Yirmi sekiz yaşından kırk yaşına dek dört duvar arasında yaşatmışız romancımızı.. Dünya karşısında hepimizin paylaşacağı bir ayıptır bu.

Kemal Tahir'in ölümü hiç olmazsa bu ayıbın bilincine erişmemiz için bir işe yarasa...

Öylesine bir Türkiye'deyiz ki, neredeyse hapis-haneye girmemiş yazar, hapishaneye girmiş yazarın karşısında aşağılık duygusuna kapılacak.

26 Nisan 1973

İLGİ ÇEKİCİ BİR KİTAP

Çok ilgi çekici bir kitap okuyorum. Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden Doç. Dr. Yaşar Kutluay «*Siyonizm ve Türkiye*» adı altında Dr. Théodore Herzl'in hepimize ibret dersleriyle dolu anılarını yayınlamış. Dr. Herzl, siyonizmin babasıdır. 1860'ta Budapeşte'de doğmuştur. Dünya Yahudilerini Filistin'de toplayarak bir devlet kurma hareketinin lideridir. Bu yolda günbegün notlar tutmuştur. Anıların tümü iki bin sayfa tutmaktadır. Doçent Dr. Yaşar Kutluay daha çok Théodore Herzl'in Türkiye devlet adamlarıyla yaptığı konuşmaları, yazışmaları, pazarlıkları ele alarak siyonizmin gelişmesini anlatıyor. Filistin o zamanlar Osmanlı yönetimindedir. Babıâli'de Sultan İkinci Abdülhamit padişaktır. Ve Doktor Théodor Herzl'in şu politikayı tutturduğu görülmektedir:

1 — Filistin Mev'ut Topraktır, Yahudiler iki bin yıl sonra oraya döneceklerdir. Ve Yahudi devleti kurulacaktır. Irk bu yöne sevkedilmelidir.

2 — Bu ülkü çevresinde bütün dünya Yahudileri toplanmalı, maddî manevî güçlerini birleş-

tirmelidir. Büyük Yahudi kapitalistleri para yardımı yapmalıdır, büyük devletlerin yetki kademelerinde bulunan Yahudi asıllı politikacılar bu davayı desteklemelidir.

3 — Osmanlı İmparatorluğu müzayaka içindedir. Sultan Abdülhamit malî bakımdan tongaya bastırılır. Saray çevresindeki paşalar, beyler, nazırlar rüşvetle satın alınır.

Théodor Herzl kendi açısından gerçek bir ülkücüdür. 1895'ten ölümüne kadar bu dava uğruna nefes alarak yaşar. Ve 1904 yazında bir kalp krizi geçirip de doktorlar kendisine kesin istirahat verdikleri zaman umursamaz; bu yolda ölür.

Siyonizmin babasına göre, gırtlığına kadar borçlu Osmanlı İmparatorluğu yeryüzü Yahudiliği ile İsrail üstüne bir pazarlığa oturtulabilirdi. Bu yoldaki çabaları sonunda Abdülhamit'le konuşmaya muvaffak olan Théodor Herzl, ilk kabulünü, anı defterinde şöyle anlatıyor:

«Her şeye kavuştum.

Dün hiç bir şey yazmaya fırsat bulamadım, zira sabahtan Saray'a çağrıldım ve akşam geç vakte kadar heyecanla bekledim. Sultanla yaptığım bu ilk konuşmayı hemen yazamadığım için tazeliğini kaybetti.

Cuma sabahı saat 10'da dikkatle tuvalet yapıp, frağımı giyip, Mecidiye nişanımı taktım. Wellisch ile Yıldız Sarayı'na gittik. Selâmlık sırasında fevkalâde emniyet tedbirleri alınıyordu. Bir yaver gelerek sefirlere mahsus kabul odasında oturmak ister miyim diye sordu. Orada diplomatik erkân da bulunuyordu. Bunlar yakın mesafeden uzakta olduğundan daha aptal görünen kimselelerdir.»

Ve Abdülhamit'i şöyle çiziyor Théodor Herzl:

«— Sultan tam resimlerinde gördüğüm şekilde önümde duruyordu. Biraz kısa, zayıf, büyük kemerli burunlu, düzgün sakallı, titrek sesli. Üzerinde Selâmlık merasiminde giydiği büyük üniforma vardı, nişanlarını takmıştı. Bana elini uzattı, oturduk. Az sonra sandalyeme iyice yerleşip rahat bir şekilde oturdum. O, bir divana oturmuş, kılıcını iki ayağı arasına almıştı. İbrahim Bey vasıtasıyla kendilerine Yahudilere karşı davranışları dolayısıyla medyunu şükran olduğumu söyledim. Sultan şöyle dedi:

— Ben öteden beri Yahudilere dostluk gösterdim. Gerçekten sadece Müslümanlara ve Yahudilere itimat ederim. Diğer tebaamla aynı şekilde hiç bir zaman samimî olmamışımdır.»

Bundan sonra konuşmasına devam eden Doktor Herzl, Türkiye'nin borçlardan kurtulduğu zaman, o zamanki kuvvetinin iki misli güç kazanacağını ifade ediyor; Sultan bu konuda yardım istediğinde diyor ki:

«— Bunu yapabileceğime inanıyorum.»

Abdülhamit, boşlukta bulunan ulusal borçların konsolide edilmesi konusuna geçiyor.

Herzl devam ediyor: «Bunun ne demek olduğunu sordum. Majeste anlattı: Konsolidasyon, eskisini kapatmak için verilen yeni borçtur, bir yıl önceki zararı kapatmak üzere 1'e 1,5 milyon lira verilir ve tamamı düzeltilmiş olur. Bütün konsolidasyon projesi hakkında bilgi verilmesini rica ettim. Ben, şehirde yapılması mümkün gelişmeleri anlattım. Örneğin, altından en büyük gemilerin bile geçebileceği bir köprünün Haliç'in ağzına yapılmasını ileri sürdüm. Majesteleri benim bu proje-

ler üstünde durabileceğimi, önce devlet borçlarından kurtulma konusuna kendimi hasretmemi rica etti. Konuşmamız iki saatten fazla zamandır devam ediyordu. Tam istediğim yolda cereyan etmişti.»

«Sultan Abdülhamit hakkındaki intibaim, onun zayıf, korkak, fakat iyi tabiatlı bir insan olduğudur.»

Doç. Dr. Yaşar Kutluay'ın «Siyonizm ve Türkiye» adlı eseri çok meraklı sayfalarla dolu ve pek yararlı bir kitaptır. O çağın işbirlikçi saltanatı, Herzl'in anılarında acı çizgileriyle görünüyor ve bugünler için ibret verici dersler okunuyor sayfalar arasında...

Tarihimize eğildikçe, bugünkü durumumuzun Abdülhamit'in işbirlikçi saltanatından da beter olduğuna inanıyorum. Çünkü, hiç olmazsa Abdülhamit çeşitli yabancı kuvvetler arasında manevralar yapmak imkânlarına sahipti, bugün ise bir tek yabancı nüfuzuna kayıtsız şartsız sığınmış bulunuyoruz.

30 Ocak 1968

BİR KİTAP

Kitabın adı «*Sosyalizm ve İslâmiyet*» ve kitabın yazarı *Roger Garaudy*.

Garaudy, çağımızın ünlü kuramcılarındandır (nazariyecilerindendir). *Sosyalizm ve İslâmiyet* adlı kitabını şu günlerde okumak gereği, Türk okuyucusu için her zamankinden daha çok yoğundur.

Garaudy'nin bir ünlü Fransız sosyalisti olduğunu söyledikten sonra aklımıza öncelikle şöyle bir soru işaretinin takılması gerek:

— Bizim sokaktaki adamın gözünde sosyalist olmak, din'e, Tanrı'ya ve geçmişin bütün manevî değerlerine karşı olmakla bir tutuluyor. Bu akım Türkiye'de hiç bilinmeyen, ama bilinmediği halde kötülen bir şeydir. Bu ünlü düşünür nasıl oluyor da İslâmın değerlerini çağımızın bir akımı olan sosyalizmle bağdaştırabiliyor? Geçmişin değerlerini reddettiğini sandığımız bir mesleğin adamı, nasıl oluyor da İslâmın değerlerinde sosyalizme katkılar bulabiliyor?

Bu sorunun cevabını açık ve kesin olarak anlamak için kitabı okumak zahmetine katlanmalıdır.

Bu arada, geçmişin manevî değerlerinin, özellikle din ve ahlâk gibi kurumların bugünkü insan yaşayışında olumlu veya olumsuz etkilerine dair bir iki örnek vermek isterim.

Amerika'nın güney illerini dolaşırken, siyah - beyaz davasını elimden geldiğince kurcalamıştım. Georgia eyaletinin Atlanta kentinde kaldığımız günler, zencilerin kendi davalarında en hızlı olanlarına, Hıristiyanlığın bu konudaki etkilerini sordum. Bilindiği gibi, Amerika'da kiliseler toplum hayatına büyük ölçülerle egemendirler. Hele güneyde bu egemenlik büsbütün artar. Dinlerin insan eşitliği konusunda olumlu yargılara varması gerekiyordu. Amerika'da zenci düşmanlığı en tutucu çevrelerde yoğunlaştığına göre, nasıl oluyordu bu?

Zencilerden aldığım cevap şöyleydi:

— Din adamları siyah - beyaz ayrılığı konusunda İncil'e kadar uzanan kanıtlar buluyorlar. Kardeşi Kabil'i öldürdüğü zaman, Tanrı ceza olsun diye Habil'i siyahlaştırmış. Papazlar bu lânetin sürdüğünü ve siyahlarla beyazların eşit olmadıklarını işliyorlar.

Amerikan toplumunun temelinde zencilerin köleliği ve eşitsizliği düşüncesi bir harç gibidir. Hıristiyanlık ve kapitalizm bu tarihî olguyu koyulaştırmak için yardımcı olmaktadır.

Ve Garaudy'nin kitabını okurken Atlanta'daki zenciler geldi aklıma... Bakınız ne yazıyor Garaudy:

— *Peygamberin bir hadisinde şöyle denir: «Tanrı'nın en çok sevdiği şey, kölelerin özgürlüğe kavuşturulmasıdır.» Ve başka bir hadiste de: «İnsanlar tıpkı bir dokumacı tarağının dişleri gibi aralarında eşittirler: Beyazın zenciye, Arabın Arap ol-*

mayana üstünlüğü yoktur.» «Bir Arap, başka bir insana ancak bilim ve eğitim bakımından üstün olabilir» der.

Yine aynı kitapta Hazreti Ömer'in şu sözlerini okuyoruz:

— *İnsanlar özgür doğdukları halde, onları köleleştirmek için size kim yetki verdi?*

Bu ilgi çekici inceleme, «Batılılaşma» sorunu üstünde düşünen Türk aydınlarını bazı kapıların önüne götürecektir. Çünkü, Batılılaşma adına Hıristiyanlığın gereksiz değerlerini Türk toplumunun ilkeleri haline getiren *yüzeyde bir Batıcılık*'tan çok zarar gördük. Batılılaşma, zaman zaman, uygarlık savaşımızı baltalayan kötü bir taklitçilik akımı oldu. Medeniyetin yalnız, adına Batı dediğimiz ülkelerde başlayıp bitmediğini anlamak istemedik. Medeniyetin evrensel niteliğini unuttuk. Bu unutkanlık, çağımızın medeniyetine kavuşmak isteyen bizleri, medeniyetin değil, Batı'daki birkaç ülkenin taklitçisi durumuna düşürdü.

Türk insanı olarak, geçmişimizin manevî değerlerini akıl ve bilim yoluyla değerlendirmek imkânından yoksun da bırakıldık. Çünkü, fikir özgürlüğünden yoksun bırakılmıştık.

Bugün Türkiye'de birisi kalkıp da:

— *Faiz almak ne demek? Parasının faizi ile yani tefecilikle ve çalışmadan yaşayanların bu toplumda yeri yoktur. Faizin, yani paranın durup dururken yavrulamasının da yeri yoktur. Faiz yasak edilmelidir. Ancak, emeğini toprağa sarfeden ve ancak kendisi o toprakta tarım yapan, o toprağın sahibi olabilir... diye konuşsa...*

Komünistlikle itham edilir.

Oysa, yukarıda italik harflerle yazılanlar hadislerdeki ilkelerdir.

Ve ne tuhaftır ki, faizciliği ve büyük toprak mülkiyetini Hristiyan kapitalistlerden daha büyük aşkla savunanlar, Türkiye toplumunda tutucu ve İslâmcı rolüne çıkıyorlar. Ve bunlar kendilerini İslâmın değerlerine saygılı sanıyorlar.

İslâm toplumu, büyük bir aldatmaca içinde kendi değerlerine yabancılaştırılmış olarak yaşamaktadır. Bu kitabı okuyunuz! Size bu konuda şimdiye kadar söylenmemişleri söyleyecektir.

17 Ekim 1965

ARALOV'UN KİTABI

Son günlerde okuduğum kitaplardan biri, Aralov'un anılarıdır (Bir Sovyet Diplomatının Türkiye Hatıraları, çeviren: H. A. Ediz). Birinci Dünya Savaşı'nda Rus - Alman cephesinde çarpışan Aralov, İkinci Sovyet Kongresi'nde ordu delegeşi olarak bulunmuş gerçek bir ihtilâlcidir. 1918'de Lenin'in emriyle Millî Savunma Bakanı Harekât Şubesi Başkanlığına atandı. Kızıl Ordu'nun kuruluşunda ilk alay ve tümenleri düzenledi. İç savaş süresinde Askerî İhtilâl Şûrası üyesiydi.

Bu başarılı asker daha sonra diplomat olarak göze çarpmış ve Lenin'in isteği üzerine Türkiye'ye elçi olarak yollanmıştır. O sıra, Anadolu, Mustafa Kemal'in liderliğinde Kurtuluş Savaşı'nı yaşıyordu. Aralov, bu savaş süresinde Türk devlet adamlarıyla âdeta içiçe yaşamıştır. Mustafa Kemal'in yakınlarında olayları izlemiştir. Bu yakınlık ölçüsünü anlamak için şu olayı Aralov'un kitabında okumak yeterlidir:

1922 yılının ağustosunda Mustafa Kemal, Büyük Taarruza geçmek için kararlıdır. Ama iç ve dış

düşmanlar Gazi'nin plânlarını öğrenirlerse her şey bozulabilir. Bunun için Başkumandan'ın Ankara'dan ayrılışı gizli tutuluyor. Mustafa Kemal, Sovyet Elçiliğinde bir kabul resmi düzenlenmesini, bu haberin Ankara'ya yayılmasını, öteki devlet elçilerinin çağırılmasını Aralov'dan rica ediyor. Herkes toplanıp Gazi'yi beklerken yaveri gelerek, Gazi'nin rahatsız olduğunu ve özür dilediğini haber verecektir.

Aralov, Mustafa Kemal'in plânını yerine getiriyor.

‘ Olayların bu kadar gizliliğinde yaşamış ve Gazi'nin bu kadar güvenliğini kazanmış bir elçinin anıları elbette bizim için pek ilgi çekici olacaktır. Aralov, zamanın liderlerinden, ünlü kişilerinden söz açıyor. Çoğu zaman teşhisleri tam yerine oturmaktadır. İsmet Paşa, Rauf Bey, Ali Fuat Paşa, Kâzım Paşa, Refet Paşa, Fevzi Çakmak, Yunus Nadi Bey bütün renkleriyle Aralov'un kaleminde canlanıyorlar.

Türk ulusal kurtuluş tarihinin bilinmeyen bir yanı, Büyük Millet Meclisi içindeki muhalefettir. Kurtuluştan sonra millî birlik havası içinde, incelenmesi mümkün olmayan bu konu daha sonra da ihmal edildi. Uzun süre Türkiye'nin ikiye ayrıldığını ve bir yanda padişahçılarla satılmışların, öte yanda yüzde yüz fikir beraberliğiyle Atatürkçülerin bulunduğunu sandık. Oysa, İstanbul iktidarının Büyük Millet Meclisi'ndeki muhalefeti düşündüğümüzden daha güçlüydü. Kurtuluştan sonra bu muhalefet İstanbul satılmışları ve kompradorlarıyla hemen işbirliğine girmek imkânlarına kavuşmuştur. Aralov'un anıları bu yolda bir ince-

lemeye gideceklere ışık tutacak belgelerle doludur.

Aralov'un âdeta romancı ustalığı içinde ve sade bir tutumla olayları ve insanları incelemesi, doğrusu şaşırtıcıdır. Bazı yanlışlara düşmüştür gerçi... Ne var ki, Ulusal Kurtuluş Savaşımızın dağdağası içinde bunlar tabîî görülmelidir. Bizce kitabın en dikkate değer yanı, Mustafa Kemal ile sürekli konuşmaları ve Lozan Konfesansı'nı anlatan sayfalarıdır. Türkiye'de gerici muhalefet ikide bir:

— *Lozan bir zafer midir, hezimet midir?* diye sorular ortaya atar ve İsmet Paşa'yı bu yolda vurmaya, Lozan başarısını küçültmeye çabalar. Bayağı politikanın etkilerinden ötede Lozan'ı tenkit eden çalışmalarımız yok gibidir. Oysa, Ulusal Kurtuluş Savaşı kadar, Lozan Konferansı da bugünkü sorunlarımıza aydınlık getirecek olaylarla doludur.

Ulusal Kurtuluş Savaşı'nda Atatürk, Sovyetlerle tam bir dayanışma içindeydi. Silâh, araç, malzeme yardımı almıştı. Ve ortak düşmana karşı mücadelede başarı kazanılmıştı. Emperyalistler, savaş alanında yenemedikleri Türkiye'yi diplomasi alanında yere vurmak için manevralar çevirmeye başladılar. Bu oyunların başını Lord Curzon çekiyordu. Türk - Sovyet dayanışmasını bozmak, atılacak ilk adımlardan biriydi. Türkiye'de İngiliz etkileri hemen yürürlüğe girmişti. O günlerde, Padişaha yakınlığıyla tanınmış Rauf Bey'in Başbakan bulunması, Lozan'daki İsmet Paşa için sahici bir talihsizlik olmuştur. Lozan'da İsmet Paşa'yı âdeta sabote eden ve Lord Curzon'un manevralarını kolaylaştıran Rauf Bey, İngilizlere yakınlığın şampiyonluğunda memleketin gerçek çıkarlarını balta-lamıştır.

Ve sonunda İsmet Paşa ile Mustafa Kemal,

Başbakan Rauf Bey'i bir kenara iterek karar almak zorunda kalmışlardır.

Aralov'un anılarında Lozan'ın bu cephesi, öncelikle Boğazlar sorununu anlatırken bütün ayrıntılarıyla ortaya çıkmaktadır.

Atatürk daha sonra Rauf Bey'i tasfiye etmiştir. Ne var ki, o zamana kadar Batılı devletler atı almış Üsküdar'ı geçmiş bulunuyorlardı. Çünkü, Lozan'da İsmet Paşa'nın daha sağlam ve güvenli bir direnmeye girebilmesi, o yılların icabında Sovyetleri Türkiye'ye daha fazla angaje etmek imkânlarına bağlıydı. Rauf Bey bunu yapmamış ve İngiliz manevralarına karşı Lozan'da Türkiye yalnız bırakılmıştır.

Herhalde Aralov'un anıları yakın tarihimiz üstüne birtakım ışıklar serpmektedir. Bu arada, Ulusal Kurtuluş Savaşı'nın havasını yansıtan sayfaların değeri büyüktür. Mustafa Kemal'in savaştan sonra söylediği şu sözler de pek dikkate değer:

«— ... benim başladığım işi kim sürdürecekt?» diyor Gazi ve Aralov'a uzun süre yaşamayacağından söz açarak devam ediyor:

«— Millet liderler ortaya atacaktır. Bundan hiç kuşku yok. Ama bunlar, sayısı pek çok olan düşmanlara karşı koyabilecekler mi? Bu beni korkutuyor. Zaman zaman büyük zorluklarla karşılaşıyorum.»

Bu sözlerin anlamı şimdi çok daha iyi anlaşılmaktadır.

27 Haziran 1967

GARGANTUA

Orta öğretim görmüş kim var ki, Rabelais'nin adını duymuş olmasın. Bazı insanların adlarını ezberlemeden sınıf geçmek kolay değildir. Rabelais de bunlardan biri. Hangi ansiklopediyi açsanız, resmini görürsünüz ve sınavda öğretmen sorduğu zaman:

— Rabelais kimdir?

Cevabını vermelisiniz.

Kimi zaman tarih, kimi zaman edebiyat derslerinde geçer Rabelais'nin adı. Ne yapmış ki bu Fransız papazı, yüzyılların ötesinden gelmiş, Türk okullarında ders kitaplarına girmiş. Geçmiş çağlarda yaşamış nice yazarın, filozofun; hangisi önemli, hangisi önemsiz? Kim ders kitaplarına girecek, kim girmeyecek? Bu konuda o kararı verecek olan kim?

Doğrusunu isterseniz, Rabelais'nin önemine değgin kararı, bizler vermiş değiliz. Frengistanda Rabelais'nin okul kitaplarına girecek denli önemli işler yaptığına vaktiyle karar verilmiş; bizler aynen kopya etmişiz. Okullarda ders veren çoğu öğretmenimiz, ya da profesörümüz de Rabelais'yi

başkalarının aracılığıyla tanımışlardır. Ortaçağ'dan Rönesans'a, yani Uyanış Çağı'na geçişte önemli rol oynamış bir fikir adamı ve yazar olarak biliriz Rabelais'yi. Ama ne Ortaçağ'ın ne demek olduğunu iktisadî nedenleriyle öğreniriz, ne de Uyanış Çağı'na insanların hangi temel etkenler yüzünden geçtiğini kurcalarız. Hani insanlar binlerce yıl uyumuşlar da birdenbire gözlerini Rönesans'la mı açmışlar? Kim dürtmüş uyandırmış uyuyan insanı?

Bir olayın nedenini öğrenmedin mi, o olay senin için bilinmeyen demektir. Okul kitaplarımızı da ezbercilik ve aktarmacılık üstüne düzenlemişiz. Türk kitaplığında Rabelais'nin bir çevirisi yokken, okullarda Rabelais adının ezberlenme zorunluğu da bu aktarmacılığımızı gösterir.

Sabahattin Eyuboğlu, Azra Erhat, Vedat Günyol'un birlikte Rabelais'den çevirdikleri Gargantua'yı okurken bunları düşündüm. Okul sıralarında Rabelais'yi okutan ve okuyanlar, öğretmenlerimizi oradan oraya sürenler, Eyuboğlu'nu, Erhat'ı, Günyol'u, 12 Mart'tan sonra dört duvar arasına gönderenler ne düşünürler bu konuda? Rabelais'nin kitaplarını tanımadan çocuklarımıza Rabelais'yi sormaktan utanmadık. Rabelais'yi şimdi Türkçeye kazandıranları 12 Mart'tan sonra dört duvar arasına yollamaktan da utanmadık. Belki şimdi Rabelais'yi okurken utanma fırsatı çıkar. Hem bakınız Gargantua, utanmamız için neler söylüyor:

*Bu kitabı okuyan okur dostlar
Atın içinizden her türlü kuşkuyu
Okurken de irkilmeyin sakın
Ne kötülük var içinde ne muzurluk*

Evet, kitapta kötülük ve muzurluk yok; ama kötülere ve muzurlara söylenmiş yaman söz var. Rabelais'nin anlattığına göre, ünlü Theleme Tekkesi'nin büyük kapısı üstünde bir yazıt bulunuyormuş. O yazıttan bazı dizeler:

*Girmeyin buraya ikiyüzlüler, yobazlar
Kartlaşmış maymunlar, kalleşler, yağ tulumları*

.....
Fetvacılar, evrakçılar, yalancı sofular

.....
*Girmeyin buraya, siz ey pinti simsarlar,
Oburlar, sömürgenler, durmadan toplayanlar
Dolandırıcılar, sinekten yağ çıkaranlar,*

.....
*Girmeyin buraya, havlayıp duran köpekler
Sabah akşam asık suratlı, kıskanç moruklar,
Siz de girmeyin hır çıkaran dırdırcılar*

o

Rabelais'nin Gargantua'sı güzel mi güzel bir önsözle birlikte yayınlandı, Türkçeye kazandırıldı. Bu işi başaranların dört duvar arasından çıkar çıkmaz (1972 baharı) bu işe başlamaları da, Türkiye'de aydınlıkla karanlığın kavgasındaki nitelikleri ortaya koyar. Bu bakımdan günümüzün yollarına bir mim koymalı ki, kimse bugün olan biteni yarın unutmamasın.

2 Ekim 1973

YUSUF ZİYA'YI KAYBETTİK

Yusuf Ziya Ortaç'ı her dem terü taze, şık, si-nekkaydı tıraşlı ve dinç hatırlıyorum. Tanıştığımız zaman ben öğrenciydim, o Akbaba sahibi ve milletvekili. Aradan yirmi yıl geçti. Bu yirmi yıl içinde gözlerim Ortaç'ı, kıravatı kaymış, gömleği buruşuk, ceketı ütüsüz bir kerecik bile yakalayamadı. Elleri âdeta manikürlü idi ve mendili beyazdan beyaz.

Giyinişindeki itinaya konuşurken ve yerken titizlik katılırdı. Pandeli'nin, Abdullah'ın mutfağına sorunuz Yusuf Ziya'yı.. İnceden inceye seçerdi yemeklerini.. Listeye bakmazdı. Garsonlar danışmanlarıydı onun.. ama önce midesine sorardı, sonra başlardı meşveret. Gözlerini hafifçe kısar, lokmaların lezzetini damağında eritir gibi konuşurdu:

— *Ne yiyeyim bugün? Ispanaklı börek iyi mi?*

— *Karışık tatlı istemem; biraz kazandibi, yanına biraz dilber dudağı ve kaymak, sonra ağaç çi-leği..*

Kelimeler de tadına bakılan lokmalar gibiydi

onun ağzında. Gözlerinde belli belirsiz bir gülümseme, daha da inceleşen dudaklarında lâfların lezzetini emerek konuşurdu. Osmanlı edebiyatındaki oymacılık sanatında Türkçeyi kullanmak, cinaslı, nükteli, teşbihli tarizli, tekrarlı ama konuşur gibi yazmak Yusuf Ziya'nın mesleği idi. Bu mesleği sohbetlerinde sürdürmek beğenisinin peşinde arardı sözcüklerini. Dudakları önce belli belirsiz kımıldar, zekâsının bileyi taşıda hazırlanan cümleyi sonra söylerdi. Fikrin değil, nüktenin yavuklusuydu.

Bir gün «*Menderes'e acıdınız mı?*» diye sormuştum.

On yıl önce geçirdiği bir kalp hastalığında Menderes kendisine olağanüstü yakınlık göstermiş, sabah akşam telefonla hatırlarını sordurmuş, bir dediğini iki ettirmemişti. Yusuf Ziya unutmamıştı bunu. İnce ve tannan sesiyle şu karşılığı verdi:

— *Ne diyorsun İlhan! İçimde sallandı.*

Yusuf Ziya'nın Menderes konusunda bir başka cümlesini hatırlamıştım o dakikada:

— *İsmet Paşa'nın arkasında İnönü zaferi var; Menderes'in arkasında terzi İzzet'in ceketi var..* diye yazmıştı.

Akbaba sevgilisiydi. Zaman zaman magazin dergileri çıkarmış, günlük gazete özlemi duymuştu. Ama Akbaba, o kırk yıllık kuş kanat çırpıtığı zaman mutluydu Yusuf Ziya. 1953 idi sanırım, sekiz yıllık milletvekili Ortaç politikadan artık hayır ummadığı için Babıâli'ye dönmüştü. Bir süre beraber çalıştık. Nuruosmaniye Caddesindeki meşhur bozacının üstündeki binada, avuç içi kadar bir yerde Akbaba'yı yeniden uçuşa alıştırıyordu. Yaz güneşi sararmış perdeleri delip geçer, küçü-

cük odada sığınacak yer bırakmazdı. Yusuf Ziya şortunu ayağına çeker, karikatürlerin yazılarının üstüne eğilir, kâğıt, matbaa, mürekkeple nefes alır verirdi. Akbaba'nın iadelerini okkayla Babîâli hammallarına satarken hatırlarım. Kantarın topuzuna dikkat eder, yarım kiloyu hesaplardı. Bu çaba sonunda havalandı Akbaba.. Onbinlerin, yirmibinlerin üstüne çıktı.

Yusuf Ziya aynı dikkatle son nefesine kadar çalışmıştır:

— *Her hafta Akbaba'nın ilk sayısını çıkarırcasına heyecan duyarım, derdi.*

Bir mizah dergisinin 45 yıl yaşaması dünyada önemli olaydır. Türk mizahının büyük yazar ve çizerleri de Akbaba'dan geçmişlerdir. Çoğunun Akbaba'ya büyük katkısı olmuştur ama Akbaba'yı yatan Ortaç'ın gönlünden kopan çalışma gayretiydi.

Yusuf Ziya, Abdülhak Hâmitlerin, Süleyman Nafizlerin, Ahmet Haşimlerin meclislerinden kopup gelmiş hececi şairlerdendi. Hececiler Orhan Veli kuşağına Akbaba'da yaylım ateşi açmışlardır. Ne var ki, bu yaylım ateşi «*Garip*» şiirine yaradı.

Orhan Veli bir zamanlar «*Yaprak*» adında tek yapraklık bir dergi çıkarıyordu. Dikkati çeksin diye derginin kıyısına yaprak kelimesini yanyana dizerek bir çerçeve çekmişlerdi. Yusuf Ziya bu dergiye baktı, baktı:

— *Zavallı Orhan! dedi. Eline bir yaprak almış kendisini ormanda sanıyor.*

Ama aradan yıllar geçtikten sonra şairlikteki yerini kendi kendisine anlamıştır Yusuf Ziya.. Son çıkardığı «*Bir Rüzgâr Esti*» adlı şiir kitabındaki

önsözde «Ben şiirin en iddiasız adamıyım. O büyük işe benim gücüm yetmez. Yıllardır yeni denemelerle kendimi zorlamayışımın tek sebebi budur ve güzel şiire, büyük şiire, Tanrısal şiire duyduğum erişilmez saygıdır» diye yazar.

Yazımızı, Yusuf Ziya'nın bir dörtlüğüyle bağlayalım:

«Bir gün basacak beni de
Göğsüne bu anne toprak.
Görecekler ellerimi
Bir çınarda yaprak yaprak.»

13 Mart 1967

ADLİYE KORİDORLARINDA..

Her yılın kendine özgü bir havası vardır. Adliye Sarayı'nın da kendine göre bir raconu var. Adliye Sarayı'dır ama, saraylık bir hali yoktur Adliye Sarayı'nın... Sultanahmet'teki binanın yapılmasını yıllarca bekledi durdu. Hele bir yapılsın bitsindi saray; Adliye adliyeliğine yakışır bir yere sahip olacaktı.

Ne gezer!

Kısa zamanda saray yavrusunu benzettik! Arşiv olarak düşünülen karanlık bodrum odalarını bile, kâtibi, memuru, dolabı, masası ile donattık. Başlangıçta geniş görünen koridorlar daraldıkça daraldı. İstanbul trafiğine benzer bir hal aldı. Kolay değil! Memlekette birbiriyle kavga etmeyen, birbirine kazık atmayan vatandaş yok gibi... Gücü gücüne yetene bir orman kanunu içine itilmişiz bir kere... Açıkgöz olacaksın, dümenine bakacaksın, tetikte duracaksın... Yedin mi zokayı; uğraş dur. Kalemde dosya, baroda avukat, koridorda mahkeme arayıp, yıllarca git-gel üzerine Sultanahmet'te talim yaptıktan sonra aklın başına gelir.

Adliye koridorlarında her tipin kendine göre bir raconu vardır. «Üstat» rolüne çıkmış kıdemli avukatlar cübbelerinin eteklerini savura savura babalarının evinde dolaşır gibi dolaşırlar kalemle-ri... Genç avukatlar biraz sıkıntılı, biraz gergin, okulda sınava çıkar gibi dâvaya çıkmaya hazırlanırlar. Kahveciler, çaycılar, öteye beriye koştururlar. Arada sırada, elleri kelepçeli bir «berduş» jandarmaların arasında yürüyüp geçer. Bazen mini etekli bir yosma, her erkeğin gözünde pasaportunu bir kere damgalatarak koridoru aşar. Genç avukat stajyerleri ilk merakların aşınmamış ilgisiyle çevrelerini izlerler. Kiracısıyla bozuşmuş ev sahibinden karısına bozulmuş kocaya, sigortaya kazık atmaya çalışan işadamından avaryanın peşinde koşan tüccara, sabıkalı dolandırıcıdan ilk kez mahkeme duvarı gören safdile kadar ne ararsanız bulunur Adliye koridorlarında..

Ve tabiî gazetecisi, yazarı, yayınevi sahibi de bulunur.

Bunlar ayrı grupturlar. Birbirlerini gördükleri zaman, hemen yaklaşıp hoş-beş etmeye başlarlar:

- Merhaba!
- Merhaba!
- Ne var ne yok?
- Hiç, iyilik sağlık.
- Neden geldin?
- Kazancakis'ten..
- Nasıl gidiyor?
- Mahkûm olacak galiba..

Bir başkası:

- Gorki'yi de mahkûm ettilerdi ama, Yargıtay bozdu..

- Marks'tan ne haber?
- Bilirkişi raporu bekliyor.
- Sartre?
- Beraat etti, ama Savcı temyiz edecekmiş.
- Başka bir şey var mı?
- Rosa Luxemburg gibiler de dolaşır durur.

Kazancakis bir yazardır, dünyanın her yerinde basılır okunur, bir de bizim mahkemelerden beraat kararı alması gerek... Gorki'yi savcı, yargıcın karşısına çıkarır, Rosa Luxemburg'u da ihmal etmez.. Mao Çe Tung'un kitapları New York'ta West Point askerî okulunda okunur, Washington'da satılır, ama bizde Adliye koridorlarından süzülüp geçmesi gerek...

Yayınevi sahipleri de mahkeme kapılarında nöbet beklerlerken, yeryüzünde Paris'ten Tokyo'ya kadar her çağcıl kentte kitapçı vitrinlerini süsleyen eserlerin encamını konuşurlar.

Avukatlarımıza bu arada iş düşüyor tabii...

Gorki'nin kitabını savunmak..

Sartre'ı bilirkişiye havale etmek..

Marks'ı temyiz etmek..

Ve işte Türkiye 1970!

Demokrasi..

Fikir özgürlüğü..

«Batılı tarzı hayat..»

Adliye koridorları..

Evet, Adliye koridorları bir âlemdir.

Siz bizim demokrasinin gerçek yüzünü, gidip orada görünüz.

17 Temmuz 1970

NE, KİMİN?

Her şey birbirine dolanıp kördüğüm olur iken «*toprak işleyenin, su kullananın*» tartışması da sürüp gidiyor. AP sözcüsü Turhan Bilgin'in iddiasına göre, Fidel Castro:

— Toprak işleyenin, su kullananın.. demiş imiş.

CHP'liler bir başka iddiayla:

— Hayır, bu söz Hazreti Muhammet'indir... diyorlar.

Biz böyleyizdir. Bir sözün, bir fikrin, bir akımın doğru mu yanlış mı olduğunu araştırmayı bir yana bırakır:

— Kim söylemiş?

— Aşırı mı imiş? Tehlikeli mi imiş? safsatasına dalarız.

İki kere ikinin dört ettiğini Hazreti Muhammet söylemişse, iyidir, Washington ya da Ruzvelt söylemişse fevkalâdedir. Tito söylemişse, eh.. Lenin söylemişse hafazanallah.. Marks söylemişse ne-üzibillâh.. Stalin sövlemişse, dostlar başına..

Medrese softası geleneği kafatasımızın beyin çorbasında kaynadığından, şeyhin kerametini ararız her yerde.. Fikrin doğruluğuna veya yanlışlığına bakmayız. Bunun içindir ki, şimdi her iki taraf «toprak işleyenin, su kullananın» sözünün hangi şeyhten menkul olduğunu Şerlok Holmes dikkatiyle bulmaya çalışıyor. Eğer Hazreti Muhammet'in ise bu söz, Ecevit paçayı kurtaracak, Halk Partisi temize çıkacak... Fidel Castro gibi biri söylemişse bu lâfı, tutucu çevrelerin ve de en başta AP'nin ekmeğine yağ sürülecek.

İşte böyle yönetiliyor Türkiye 1970 yılında...

2000 senesine şunun şurasında ne kaldı. İki ayaklı yaratıklar Ay'da dolaşıyor. Biz saçmasapan tartışma ve safsatayla otuz dört milyonluk bir ülkenin başkentinde havanlara su doldurup dövme-ye çabalıyoruz.

Matematikte her işlemin bir de denetimi vardır. Geliniz hafif tarafından bir mantık denetimi yapalım ve «*toprak işleyenin, su kullananın*» lâfını kurcalayalım. İlkönce tersine çevirelim bu ilkeyi...

«*Toprak işlemeyenin, su kullanmayanının*» diyelim...

Oldu mu?

Ve bu mantık üzerine devam edelim:

- Toprak kimin?
- İşlemeyenin..
- Su kimin?
- Kullanmayanın..
- Ev kimin?
- Oturmayanın..
- Araba kimin?

- Binmeyenin..
- Elbise kimin?
- Giymeyenin..
- Gözlük kimin?
- Takmayanın..
- Çakmak kimin?
- Çakmayanın..
- Para kimin?
- Çalışmayanın..

İnsanlar safsataya bir kere dalmaya görsünler.. Türkiye’de safsata düzeni yürürlükte olduğundan, en münasebetsiz tartışmalar kamuoyunu ay-larca sürükleyebilir. En mantıklı lâflara isyan eder kireçleşmiş kafalar ve en mantıksız sözler tabii karşılanır. Söz gelişi birisi çıkıp:

— Şu köy kimin? diye sorsa, «*toprak işleyenin, su kullananın*» ilkesine kazan kaldıran cümle kafaya yatkın gelir.

— Bu köy Ahmet Ağa’nın.. diye cevap verirler size...

Ne var ki, «*toprak işleyenindir, su kullananındır, fabrika çalışanındır*» dediğiniz zaman kıyamet koparanlar, kendilerine özgü bir düzeni pekâlâ uygulamasını bilirler. O düzenin sorularına da o düzenin icabında şöyle cevap verilir:

- Devlet malı kimin?
- Yiyenin..
- Krediler kimin?
- Çalanın..
- İthalât kimin?
- Yağma edenin..
- Proje yatırımları?
- Kapanın..

- İhaleler?
- Dostun, yârânın..
- Yönetim Kurulu üyelikleri?
- Çanak yalayıcıların..
- Yeraltı servetleri?
- Yabancıların..

Bütün bunlar tabîî gelir ve «*toprak işleyenin, su kullananın*» lâfı üstüne sürer gider kıyamet.. Bu kıyamete paydos deyip cümle mantıksızlığın üstüne sünger çekecek bir dönüşüme kadar mantıksızlığın çeşitlemelerini dinleyip duracağız.

22 Mayıs 1970

SUSUZ VE OTURAKLI

14. Louis, Versailles sarayını yaptırmak için çağının en ünlü mimar, heykeltci, oymacı, bahçıvan ve ustalarını biraraya topladı. Tarihçilerin söylediğine göre, bu iş için, zamanın parasıyla 1 milyar harcadı. Sarayın dillere destan parkı, meşhur bahçe mimarı Le Nôtre'un eseridir. Bu adamın eşsiz bir dehası vardı. Görüş açıları birbirine yansıyan koskoca havuzlar, mermer bir mezarlığın saygılı etkisini yaratan düzenli yollar, lüks salon köpekleri gibi kırpılmış ağaçlarla Versailles parkı bir şaheserdir. Sarayın planı da zamanın ünlü mimarı Mansart'ın eliyle çizildi. Yüzlerce büyük oda ve salon arasında en göz kamaştırıcısı «*Aynalı salon*» dur.

«*Güneş Kral*» diye anılırdı 14. Louis.. Versailles Güneş Kral'a lâyıktı.

1691'de buraya yerleşti kral...

Ne var ki bir eksiği vardı koca sarayın...

Aptesanesi yoktu.

Yüzlerce oda ve salon, aptesanesiz bir mimarlık anlayışının ve yüznumarasız bir kültür zevki-

nin bekleme salonları gibi birbirine geçiyordu. Sarayın koridorlarında o çağın saltanatını temsil eden iki ayaklılar, şahâne perukları başlarında, dantelâlı gömlekleri sırtlarında, türlü - çeşitli kolar yayınlayarak, pomatlı suratlarıyla birbirlerine gülümserler, ancak saray muaşeretine vakıf ince aristokratların kıvrılabileceği reveranslarla birbirlerini selâmlarlardı.

Şimdi Versailles aptesanesiz saray diye bilinir.

Zamanın asılzadeleri, Güneş Kral başta olmak üzere def-i hacet etmek için oturaklarına tünerler, kapıda nöbet bekleyen uşaklar efendileri gittikten sonra dolu kabı, pencereden aşağı boca ederlerdi.

17. yüzyıl Fransası idi bu...

O zaman Osmanlı mülkünde ise bizimkiler kubbeli hamamlarda şakır şakır yıkanır, tas tas sıcak suyu kafadan aşağı geçirir, keselenir de keselenir, def-i hacet etmek için ayakyoluna gittikten sonra bir güzel taharetlenirlerdi. Günde beş vakit abdest almanın erdemlerinde, Versailles uygarlığından nasipsiz yaşar giderdik.

Aradan epey zaman geçti.

Şaka değil üç yüz yıla yakın...

İnsanlık çok ilerledi. İnsanlıkla birlikte mimarlık ve şehircilik de çok ilerledi. Saray kültüründen uzaklaşıp, uygar konut anlayışına vardı mimarlık... Ev dedin mi; suyu olacaktı, banyosu olacaktı, aptesanesi olacaktı. Açtın mı musluğu, şakır şakır akacaktı su... Pencereden güneş girmezse, musluktan su akmazsa ve her soy pislik kanalizasyon yoluyla atılmazsa, nasıl yaşanırdı o evde? Sağlık koşulları bulunmayan yerde 20. yüzyıl uygarlığı yok demekti. Dünyanın en yüce mimarı gelip

planı çizse, en zengin cüzdandan milyonlar dökülse, ne değeri vardı ki!.. Çağımızda Versailles hayatını yaşayacak adama tımarhanelik gözüyle bakarlar.

Ne var ki çağımızda İstanbul şehrinin varlıklı kişileri böyle yaşamaktadırlar. İstanbul'un en muhtemelen semtlerinden olan Kadıköy ve dolaylarında evler susuzdur, kanalizasyonsuzdur. Dağ gibi apartmanlar birbirinin üstüne yaslanmış, Kerbelâ'daki facianın dehşetiyle terlemekte ve:

— Suuu... diye feryat etmektedirler.

Yoktur su.

Kanalizasyon yoktur.

Çukurlar dolduğu zaman «*Hacet kamyonları*» gelip çukurları boşaltmaktadır. Musluğundan su akmayan «*modern*» apartmanların kapıları dibinde pislik emen Belediye arabalarını gördükçe, insan yeryüzünde mimarlık ve şehircilik diye bir ilmin, bir sanatın, bir kültürün olmadığına yemini billâh etmeye hazırlanmaktadır. Caddelere baktığınızda Rokoko çağının gülünçlüklerine pes ettirecek tablolar, neo-realist bir filmin fotoğrafları gibi birbiri ardına gözlere çarpmaktadır. MC'lere, Alfa-Romeolara, Jaguarlara binmiş, kızlı - erkekli moda kalabalığı vızır vızır işlemekte. Elle dergisinden fırlamış kadınlar, Play-boy dergisinden mülhem erkekler, lüks saltanat arabalarında birbirleriyle korta geçmekte, renkli bir filmin operet zenginliği pencerelerden kaldırımlara yansımaktadır. İlk bakışta Batı kapitalizminin eğlence merkezlerinden birinde «*vur patlasın, çal oynasın*» havasında bir bayram kalabalığıdır bu... Miami'den Côte d'Azur'e uzanan Hollywood ve Ciné Citta kültürünün perdesini yırtmış bir sürü vatandaşımız,

komprador sermayeciliğinin, kota ticaretinin, kredi yağmasının serpintilerini caddelere, sokaklara kadar taşırmışlardır...

Ne yazık ki susuz ve lâğımsız şehircilik kültürünün üstüne tüy diken gülünç bir yaşamdır bu...

Bin beş yüz, iki bin, üç bin lira aylık kira vererek oturduğu muhteşem apartman katında su bulamayan zavallı vatandaşım!.. Banyonun musluğunda su beklersin, araba vapuru iskelesinde vapur beklersin.. Ve direksiyonu hırsla sıkıp:

— Ooof yahu! Şu köprü yapılsa.. diye sabırsızlanırsın.

Merak etme! «*Altın köprü*» de yapılacak artık... Ve susuz lâğımsız İstanbul dükahlığının saltanatlı semtlerinde, komprador kapitalizminin sömürgecilik tüten kültüründe, lüks apartmanların gölgesindeki pislik kokusunda zevk-ü sefa sürerek yaşayıp öleceksin.

15 Temmuz 1973

ÇAKMAKÇI ALİ RIZA'NIN ÖLÜMÜ

Vatandaş Ali Rıza Keskin, Sivereklidir.

Çakmak ve tüfek tamircisidir.

Lâkabı, Çakmakçı Ali Rıza'dır.

Ali Rıza'nın Almanya'ya sanat eğitimi için gitmeye hazırlanan büyük oğlundan başka iki kızı ve bir oğlu daha vardır. Ali Rıza, Siverek'in Karacadağ Nahiyesine bağlı Teşt ve Uzunziyaret köylülerinin akrabasıdır.

1960 Devriminden sonra, Teşt köylüleri, kendi toprakları olan 30 - 40 bin dönümlük alanda egemenliğini sürdüren Nakşibendi Tarikatının Reisi Şeyh Halit Gülpınar'a kanunî eylemlerle direnirler.

Şeyhin Karacadağ Nahiyesinde 7 - 8 bin aileyi kapsayan dinsel gücü yanında 70 - 80 bin dönüm araziye elinde tutmakta olduğunu herkes bilir.

Şeyhin eziyetinden bıkan Teşt ve Uzunziyaret köylüleri ilçede akrabaları olan Çakmakçı Ali Rıza'ya baş vururlar. Ali Rıza Keskin yol gösterir, avukat tutar, mahkemeye müracaat eder, dâva açılır ve bütün bu uğraşma sonucu 28 aralık 1970'teki duruşmaya dayanır.

Karar verilecektir.

Verilecektir ama...

Çakmakçı Ali Rıza, 25 aralık 1970 gecesi saat 20.30 ile 21.30 arası 5 kurşunla yere serilir.

Yıkıldığı yer, 1960 Devriminde adı konan Hürriyet Caddesinin ortasıdır.

Halk galeyana gelir, bu büyük tepki sonunda katil tutulur; iki yardımcısı ile birlikte sorguya çekilir. Katiller itiraf ederler ki:

— Şeyh, bize 40.000 lira vererek bu iş için kiraladı.

Katiller tutuklanır.

Şeyh için gıyabî tevkif müzekkeresi kesilir.

Şeyh, Ankara'da bulunduğu için (bilirsiniz Doğu'nun şeyhleri hep Ankara'da bulunurlar; ya mebus olarak, ya da iş takibi gerekçesiyle) Ankara'ya yazılır. İçişleri Bakanı olaydan haberdardır.

Ama Şeyh sırra kadem...

Çakmakçı Ali Rıza ölmüştür.

Ölmüştür ama iş bitmemiştir.

Köylüler Şeyhin gazabından korkmaktadırlar. 300 - 350 aile diken üstünde yaşamaktadır. Durum Çankara'ya (Çankaya'da toplantı yapan cümleye) duyururlar, bildirirler.

Ses seda yok.

Siverekliler 2 kahve, 1 marangoz dükkânı dışında tüm esnaf ve işletmesi bu yürüyüşe katılırlar; Atatürk'e varıp görev yaptıklarını anlatırlar.

o

İşte sizlere bir pazar hikâyesi...

Eskiden fıkra yazarları pazar günleri eğlenceli konulara el atarak okurlarını oyalamayı usul edinmişlerdi. Şimdi de bu usulü sürdürenler var-

dır. Amaç, şu ölümlü dünyada dert dağıtmak, okurları oyalamak, kamuyu uyutmak... Biz de kamuyu uyutmak için değil uyandırmak için bir Siverek hikâyesi anlattık.

Ne var ki, bu gerçek hikâye.

Ve bu hikâyenin bize vereceği önemli dersler var:

Bir kere Siverek'te iki kurum yanyana: Bir yanda şeyhlik kurumu.. Öte yanda Komünizmle Mücadele Derneğini kurarlar, yürütürler, yönetirler... Feodal kalıntıların mirasıyla komünizme karşı savaş veren kişilerin eylemine devleti ve devlet hazinesini ortak eden de sandıktan çıkma politikacıdır. Bu ortaklık cici demokrasinin payandalardan en önemlisi olarak bugünlere dek sürüp gelmiştir.

Hürriyet Meydanında beş kurşunla vurulan Çakmakçı Ali Rıza bu ortaklığın çaprazında güme gitmiştir. Eğer bu Ali Rıza, çakmakçı Ali Rıza olmasaydı, tabii memleket birbirine girerdi. Şimdi Ankara'da banka soydukları iddiasıyla iki öğrenci aranıyor. Devlet kuvvetleri seferberlik halinde...

Ya Siverek şeyhi Halit?

O ne yapar şu sırada Ankara'da? Ellerini kollarını sallaya sallaya dolaşır mı? Yoksa tevkif kararını kaldırmak için Başkentte torpil mi arar? İçişleri Bakanı, şeyhi bulmak için jandarmayı ve polisi seferber eder mi?

Etmez, edemez.

Çünkü öğrenci düşmanlığı, şeyh dostluğu ve komprador ortaklığı sandıktan çıkma politikacının kutsal yasasıdır.

17 Ocak 1971

BIYIK VE FAVORİ

Eskiden paşaların himayesinde yaşamak - şimdi de böyleleri var ya - memleket aydınları için alışlagelmiş bir usul ve teminat imiş. Tanzimat edebiyatının ilk ismi Şinasi de ömürboyu paşaların himayesinde yaşamış. Önce Tophane Müşiri Fethi Paşa elinden tutmuş Şinasi'nin; sonra Sadrazam Reşid Paşa; ve Reşid Paşa'nın ölümü ardından Yusuf Kâmil Paşa... Ama bu paşalar içinde Şinasi'nin gönlü en çok Reşid Paşa'ya yatıkmış. Onun sayesinde Meclis-i Maarif'e üye olmuş. Reşid Paşa sadrazamlıktan atılıp yerine Âli Paşa gelince:

«Rütbesinin ref'i

Memuriyetten def'i

Maaşının kat'ı» diye Şinasi'yi kovmuş Meclis-i Maariften. Avrupa'da saçkırana yakalandığı için Şinasi sakalını tıraş etmiş imiş. Başta Âli Paşa olmak üzere, zamanın ileri gelenleri, Şinasi'nin başını yemek için:

— *Mademki sakalı yok, Meclis-i Maarif'e üye olamaz..* demişler.

Eskiden büyüklerimiz böyleymiş.

Zamanla işler değişmiş, sakala bıyığa karşı bir düşmanlık yoğunlaşmaya başlamış. Batılılar gibi «*matruş*» gezmek uygarlık işareti sayılmış. Bu konuya değgin acılı - gülünçlü bir olay Nadir Nadi'nin «*Perde Aralığından*» kitabında var. 1943 yılı başlarında bir gün, Ankara Palas'ta Hasan Âli Yücel'e rastlamış başyazarımız... Ama Yücel'in yüzünde bir tuhaflık, daha doğrusu bir eksiklik seziliyor. Meğer bıyıklarını kesmemiş mi Yücel!

Nadir Nadi:

«— *Hayrola üstad, neden kestin o güzelim bıyıklarını?*

— *Sorma! Millî Şef öyle istedi..*»

Evet, İsmet Paşa, başta Saracoğlu olmak üzere bütün hükümet üyelerine bıyıklarını kazımalarını emretmiş. Hepsi de «*bıyık devrimi*»ne uymuşlar. Yalnız Suat Hayri Ürgüplü «*kesersem uğursuzluk olur*» gerekçesiyle direnip, bıyıkları kurtarmış.

Görülüyor ki zaman değiştikçe, insanların sakal bıyık konusunda düşünceleri de değişiyor. Tanzimat'ta sakalı olmayanların Maarif Meclisinde yeri yok. Cumhuriyet'te bıyıkları bıyıkları olanın hükümette yeri yok. Sakal ile bıyık arasında «*Garp-lılık*» veya yeni adıyla «*Batıcılık*» oyunu oynayarak gelmişiz bugünlere... Ne var ki, Batılılar işi inada bindirmişler gibi, yeniden sakal - bıyık - saç merakına sarmasınlar mı! Şimdi Batı'da saçları omuzlara dek uzatanlar mı istersiniz.. bıyıkları alabildiğine koyveren mi... favorilere çeneye kadar yol veren mi.. Bir saç - sakal merakı ki demeyin! Batı'da gelişen bu moda hiç kuşkusuz bize sıçrayacaktı, Avrupa Konseyi'ne üye, Ortak Pazar'a üye

adayı toplumuz biz. Avrupa Futbol Kupasında oynuyoruz. Batı ile kucak kucağa yaşıyoruz. Bir moda çıktı mı Paris'te, Londra'da, şıppadak İstanbul'da, Ankara'dadır.

Ne var ki Batı'yı bu kadar yakından izlemek, politika hayatımızda bazı önemli problemler doğurmaktan geri kalmıyor. Devir, *Millî Şef* devri değil ki, bıyıkları, favorileri şefin emrine göre kestirip uzatalım. Nitekim çok partili hayatımızın yıldızlarından Yüksel Menderes'in gönlü çekmiş, favori koyvermiş... Koyverir ya! Devir demokrasi devri!.. İsteyen istediğini yapar. Yüksel Menderes de çeneye doğru alengirli bir favori bırakmakta zarar görmemiş.

Amma velâkin..

Mesele olmuş Yüksel Menderes'in favorileri siyasî kulislerde...

AP'nin iç çatışmalarındaki son gelişmeyi biliyorsunuz: Yüksel Menderes, *Bilgiç* ya da *Takunya-lılar* takımının lider olarak ileri sürdüğü isimdir. Böylece babadan kalma soyadının parti teşkilâtına işleyeceği hesap edilmiştir. Ne var ki, Yüksel Menderes'in favorileri geliştirmesine Bilgiççi takımından bozulanlar olmuş. Bazı cahiller:

«— *Favoriyi komünistler bırakır..*» demişler.

Bazıları da:

«— *Bizim grubumuzda favori yakışmaz, kesunları..*» demişler.

Ama diretiyormuş Menderes:

— *Favori uygar Avrupa'da yaygın modadır, komünistlikle ilgisi yoktur, kesemem.*

Kesersin - kesemem tartışması - gazetelerin yazdığına bakılırsa - Yüksel Menderes'in liderliğini

tehlikeye atacak bir düzeye varmış. Öyle görünüyordu ki Şinasi'nin başına gelen, zavallı Yüksel Menderes'in de başına gelecek, «favorili lider olmaz» diyenler aforoz edecekler genç milletvekilini.

Şimdi bu durumda yârdan mı geçsin serden mi Yüksel Menderes?

İsmet Paşa'nın Bakanları bıyıkları kazıtıp durumu kurtarmışlar, Takunyalıların lideri de favorileri kesip tehlikeyi atlatacak mı?

Bu sorunun cevabını veremeyiz biz.. Bildiğimiz, demokrasi yollarında ne kadar ilerlediğimizdir: Şef devrinde lider, çevresindekilerin bıyığına hükmedermiş; çok partili rejimde çevredekiler liderin favorisine hükmediyor.

Şom ağızlılar ne derlerse desinler, biz Batılılaşma yolunda çok yol aldık, çok yol...

30 Ocak 1970

HALK OZANLARININ SONU GELMELİ ARTIK...

Bu akşam Açıkhava Tiyatrosunda saz ozanlarının gecesi var. Bana söylediklerine göre bu toplantının amacı «*günün anlamını türküyle halka anlatmak*»miş. Yurdun dört bir yanından ünlü saz ozanları gelip katılacaklarmış geceye... Erzurum'dan âşık Reyhanî, Kayseri'den âşık Nesimî, Urfa'dan âşık Babo, Adana'dan âşık Kaçıran, Malatya'dan âşık Erdemî, Maraş'tan âşık Fermanî ve âşık İhsanî çalacaklar, söyleyeceklermiş... Âşıklar bana:

«— Sen de bir şeyler yaz..» dediler; ben de yazıyorum:

Son yıllarda Türkiye'de gelişen halk hareketleri göze çarpıyor; bunlar gün geçtikçe gürbüzleşecektir; gittikçe saracak ve ulus katlarında yoğunlaşacaktır. İşte halk âşıklarının bu kesimde çok önemli görevleri var. Onlar bu görevi anlamış durumdadırlar. Ve toplumun geçmişinden gelen mirası günümüzün koşullarında değerlendirmek yolundadırlar:

*Sorumluyum ben çağımın
Düz ovamdan dik dağımın
Sömürgeyi toprağımın
Sürene dek yazacağım*

Halk âşıkları artık biliyorlar ki, bir ulus demirini, bakırını, bor'unu, petrolünü, bankasını, sigortasını bir yabancı devletin güdümüne verdi mi ulusal bağımsızlığını yitirir ve sömürülür. Türkiye, demirini, bakırını, bor'unu, petrolünü, bankasını, sigortasını yabancı bir devletin güdümüne vermiştir. Halkın dışında bir zümre bu alışverişin ortağıdır. Öyleyse memlekette ilk iş, yabancı sömürüye ve ortaklarına karşı çıkmıştır.

Ne var ki halk ozanları Hanyayı, Konya'yı anlar anlamaz sömürgeci cenahından bir düşmanlık belirmiştir kendilerine... Hani o vaktiyle âşıkları sofralarına çağırarak, düğünlerine, derneklerine buyur eden ağa takımı, eşraf taifesi, mütegalibe çetesi nerededir şimdi? Bunların hepsi uşaklarını âşıklar üstüne saldırtmakta:

— Komünistler, Moskofçular... diye hücum ettirmektedirler. Çünkü âşık sazını ele aldığından artık başka türlü konuşmaktadır:

*Dur demelisin haine
Nâmert girdi mert köyüne
Sahip çıksana yurduna
Eb ecdadın kanın noldu?*

Âşıklar halkın yoksulluğunu belirttikçe, sömürdüğüünü anlattıkça, emperyalizme karşı çıktıkça siyasî iktidarla başları belâyâ girmekte, polis tâkibine uğramakta, eziyet çekmektedirler. Mem-

leketi sömüren haramkeşler taifesi de hemen hemen bir isteri nöbetine tutulduklarından bugünkü halk şairlerinin yanısıra geçmişe dış bilemekte, Pîr Sultan Abdal'dan Yunus Emre'ye kadar cümle ozanı karşılarında görmektedirler. Yoksulluğu dile getiren, halkın yüzlerce yıllık ıstırabını mısralara dizen ne kadar şairimiz varsa hepsi haramkeşlerce başdüşmandır.

Tarih bizim haramkeş taifesi kadar kendi milletin sanatçılarına düşman sınıf görmemiştir. Tüm dünyanın ilerici ozanlarından kendi şairlerine ve halk âşıklarına kadar her şeyi aforoz edip ondan sonra gazinolarda:

— *Boşşşvermişim, boşşşşvermişim..* diye şarkılar söyleyen ve salt cıvık bozuk, sulu meyhane şairlerinin lâflarına alkış tutan bir sermayeci kalabalığı sarmıştır büyük kentlerimizi.. Halk ozanları işte böyle bir Türkiye'de sezgileriyle doğru yolu buluyorlar. Onlar okul görmek nasibinden yoksun kalmış, ezilmiş, horlanmış köylü çocuklarıdır. Onlar *«toprakten öğrenip, kitapsız bilenler»*dir.

Vaktiyle saray edebiyatı karşısında halk katlarında bir başka şiir gelişmişti. Halkın öz malı idi o şiir... Umulurdu ki Cumhuriyetin ilânından yarım yüzyıl sonra *«halk şairi»* diye bir kişi kalmasın toplumda... Tüm halk çocukları eğitimden geçirilsin, ozanlığa istidadı olanlar Edebiyat Fakültelerinden mezun olsunlar, istidatlarını değerlendirecek tüm imkânları sağlasınlar, geçmiş ve gelecek kültürlerin bileyi taşında akıllarını ve gönüllerini bilesinler... Ama bu güzel amaç sağlanamamıştır. Halk çocukları, okulsuz, öğretmensiz kalmışlardır. Nice istidada büyük bir mezar olmuştur Anadolu toprağı... Ve işte eğitimsizliğin büyük kıt-

lığında nasılsa kırılmayıp, istidatlarının büyüklüğünde kendilerini kurtarabilen birtakım vatan çocukları gözlerini büyük uyanışın ışığına açabilmişlerdir.

Biz dileriz ki bugünkü halk ozanlarımız son halk ozanları olsunlar... Onların çocukları babalarının çektiğini çekmesin... Halk ile imtiyazlı sınıflar ayrımı bitsin artık... Zengin çocukları büyük kent okullarının imtiyazlı sınıflarında ozanlığa heves ederlerken gerçek şair olabilecek köylü çocukları sapanın ardında kırılmasın...

Ve halk ozanları bu özlemi dile getirdikleri için bugünün gerçek halk şairidirler. Çünkü halk ile ulus kavramları özdeş olduğu, millet içinde imtiyazlı sınıfların egemenliği son bulduğu zaman çağımıza yakışır bir toplum sayılacağız. Öyle toplumlarda da halk ozanı yoktur, yalnız ozan vardır.

31 Ağustos 1968

MARKS VE LENİN YASAĞI

1789 Devrimi dünya tarihinde bir dönüm noktasıdır. Devrimden önce, insan hakları, eşitliği ve özgürlüğü üstüne yazılanlar kitap sayfalarında sabırsızlanıyor, hayata kavuşacakları günü bekliyorlardı. Aristokrat sınıfını devirip yerine geçecek burjuva sınıfı günden güne güçleniyordu. Devrim patlak verdiği zaman yalnız 16. Louis'nin kellesi değildi giden... Bütün prensleri ve soyluları korku sarmıştı. Krallar ve derebeyleri Fransa'da gerçekleşen fikirlerin tüm Avrupa'ya yayılması karşısında dehşete düşmüşlerdi. Yeni akımları engellemek için çok uğraştılar. Yasaklar, engeller koydular, terörle ezmek istediler fikirleri...

Başaramadılar.

1789 devriminin ilkeleri uğruna çok kan döktü. Ama bütün dünyayı kucakladı devrim... Osmanlı İmparatorluğu'nun sınırlarını bile zorlamaya başladı. Dünya değişiyordu. İktisadî ilişkilerdeki değişim, toplum hayatının yüzüne yansıyor-du. Jön Türkler, Birinci ve İkinci Meşrutiyetler, Hareket Orduları Türk toplumunun birtakım çal-

kantılarıdır. Ama 1789 Fransız Devrimi'ni bilmeden, devrimin yazarlarını okumadan, ne Meşrutiyetleri anlayabiliriz, ne Jön Türkleri... Kendi tarihimizi bilmek için dünya tarihini bilmek gerekir. Türkiye'de Voltaire'i, Diderot'yu, Rousseau'yu yasaklamak mümkün müdür? Fransız Devrimi'ni ve bu devrimin yazarlarını yasak etmek vatanımızı karanlığa gömmekten başka bir şey midir?

1917 Sovyet Devrimi de dünya tarihinde bir dönüm noktasıdır. Bu devrimin de yazarları vardır. Fransız Devrimi deyince aklımıza Voltaire'ler, Diderot'lar, Rousseau'lar gelir... Sovyet Devrimi deyince de en başta Marks, Engels, Lenin... Fransız Devrimi aristokrasiyi yıkmış, yerine burjuva sınıfının iktidarını getirmiştir. Sovyet Devrimi burjuva sınıfının egemenliğine son vermiş, yerine proletarya iktidarını getirmiştir. Bunlar tarihin öylesine önemli olaylarıdır ki, onları öğrenmeden, ne geçmiş zamanı, ne de içinde yaşadığımız çağı kavramak mümkündür. Millî Kurtuluş Savaşımızı ve Gazi Mustafa Kemal'i iyice anlamak için muhakkak 1917 olaylarını, Marks'ı, Engels'i, Lenin'i bilmeliyiz. 1919'da Samsun'a çıkan Atatürk ile Sovyet ilişkilerini tarih kesiminde yerli yerine oturtmak başka türlü mümkün değildir.

Avrupa'da 1850'den bu yana eski özgürlük anlayışının yanında bir yenisi geliyor. Hukukça özgürlük, 1789 Devrimi'nin ilkesiydi, ama bir de iktisatça özgürlük vardır. Şimdi Batı uygarlığı bu özgürlüğün peşindedir. Fransa burjuva devrimini gerçekleştiren toplumdur, ama şimdi de bir yeni devrimin rüzgârları esiyor toplumda... Fransa kısa sürede değişecektir. İster General de Gaulle'ün elinde kalsın iktidar, ister solculara geçsin, deği-

şecektir. Ve çağımızın en önemli olaylarından birine gebedir Avrupa... Hepimiz Batı'daki gelişmeleri dikkatle izlemek zorundayız.

Ama nasıl yapacağız bu işi?

Haberlere göre, Fransız Komünist ve Sosyalist Partileri iktidara adaylıklarını koymuşlardır. Bu partiler Marksist ve Leninist köklerden gelmektedirler. Ayrılıkları vardır, beraberlikleri vardır. Sovyet Devrimi'yle ilişkileri vardır. Fransa'da Komünist ve Sosyalist Partileri arasındaki ayrımın kökleri 1920 Tours kongresindedir. Ama 1920 Tours kongresinde varılan kararları anlayabilmek için Sovyet Devrimi'ni muhakkak öğrenmek gereklidir. Fransız solcularının dünya politikası şu yukarıda anlattığımız köken içinde anlamını kazanır. Bütün bunlardan habersiz kalan bir Türk, Batı'daki siyasî ve iktisadî gelişmeleri kavrayamayacak, karanlığın içinde yuvarlanacaktır. Fransız sosyalistleri:

— Biz Marksistiz... demektedirler.

Fransız komünistleri:

— Biz Marksist - Leninistiz... demektedirler.

Marksist - Leninist akımın ne olduğunu bilmeden bu sözlerin anlamını anlayabilir miyiz? Küba'dan Vietnam'a kadar dünyayı şekillendiren dış politikadan haberimiz olabilir mi? İtalya'da olan bitenleri, İngiltere'nin durumunu nasıl değerlendirebiliriz?

— Komünizm kahrolsun... demekle biter mi bu işler?

Bakanlarımız, hariciyemiz, milletvekillerimiz, senatörlerimiz, yazarlarımız, tüm vatandaşlarımız dünyayı saran akımların yabancısı olurlarsa şaşkına döneriz elbet... Marks'ın, Engels'in, Lenin'in

kitaplarını savcılarımız harıl harıl toplatmakla meşguldürler. Eski zamanlarda Voltaire'in çeşitli ülkelerde yasaklandığı olmuştur. Bütün bunlar ilkel direnmelerdir. İşte bu ilkel direnme içinde bulunan bizimkiler üstelik:

— Batılılaşalım... demektedirler.

Hem Marks'ı, Engels'i yok sayacaksın, hem de Batılılaşacaksın! Mümkün mü? Batı toplumlarının hayatını şekillendiren partilerin çoğu Marksist siyasî partilerdir. Marks'ı yasaklayıp da Batı uygarlığının yaşantısını kavramak, etsiz döner kebabı pişirmeye benzer.

İşin asıl gülünç yanı, savcıların kovuşturdukları Marks ve Lenin kitapları aleyhine bilirkişi raporu düzenleyen profesörlerdir. İleride bir meraklı, Adliye arşivlerine girerek bu profesörlerin bilirkişi raporlarını çıkaracak ve yeni kuşaklara mizah belgeleri olarak sergileyecektir.

10 Haziran 1968

HUKUKÇULAR UYANINIZ!

Hukuk, adalet, hak, kanun gibi kavramlar, güzel yankılar uyandırır. Çocuklara okul sıralarında adalet kelimesinin büyüğü aşılanır. Hukuk Fakültesindeki gençler, bu yolda hocalarından güzel nutuklar dinlerler. Hukuk kavramı öylesine yüceltilir öylesine yüceltilir ki, bulutlar üstünde dolaşan evrensel adalet perisine vurulur çoğu öğrenciler.

Ne çare ki, hayata atılan bu ülkücü öğrenciler bir süre sonra katı gerçeklerle karşı karşıya geleceklerdir. Adalet perisine vurgun olan yürekleri zamanla nasırlaşacak, gerçeğin aşılmaz duvarlarına kafaları çarptıkça fakülteadaki hayallerine guleceklerdir.

Gerçekte adalet, hukuk, hak, kanun gibi kavramlar klâsik kitaplardan çıkıp toplum içindeki yerlerine oturdukları zaman tanınmaz bir kişiliğe bürünürler. Mahkeme huzuruna çıkan insanların durumu acıklıdır. İki kelimeyi bir araya getiremeyen alfabetik ve yoksul insanların adalet kapısında haklarını elde etmek için savaşılabileceklerini düşünmek gülünçtür. Adalet pahalı ve masraflıdır.

O pahayı ödeyemeyenin, o masrafı karşılayacak kadar şişkin cüzdana sahip olmayanın hakkına kavuşabileceğini düşünmek yersiz bir iyimserlik olur.

Bunun yanı sıra Türkiye'deki hukuk öğretiminin, öğrencilere aşladığı düşünce sisteminin yetersizliği de vardır. Öğrencilerin beyinleri toplumdaki egemen sınıfların çıkarına bir hukukun mantığıyla yıkanmıştır. Bir genç, Hukuk Fakültesinden iyi derece ile mezun olur, mesleğe girer, yıllarca savcılık, hakimlik yapar, en üst derecelere kadar yükselir, ama yaptığı işin bilincine varamaz bir türlü.

Son yıllarda çok tartışılan 141 ve 142. maddeleri ele alarak anlatabiliriz bunu...

142. madde der ki:

«Sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde tahakkümünü tesis etmek veya sosyal bir sınıfı ortadan kaldırmak (...) için her ne suretle olursa olsun propaganda yapan kimse beş yıldan on yıla kadar ağır hapis cezasıyla cezalandırılır.»

Bu maddeye dayanarak kişiler hakkında komünizm propagandası yapmak iddiasıyla kovuşturmaya geçilir. Özellikle son yıllarda bu biçimde kovuşturmalar daha rağbet görüyor.

Toplumdaki işçi sınıfının burjuva sınıfı üstünde tahakkümünü, başka deyişle diktatörlüğünü kurmak isteyen ve bunu zorla gerçekleştirmek yoluna sapanlar komünistlerdir. Gerçekten bu çeşit davranışlar 142. maddenin kapsamına girdiği için savcılar aleyhte kovuşturma yapmak zorundadırlar.

Ancak, bir de madalyanın öteki yüzü var:

Burjuva sınıfının işçi sınıfı üstündeki diktatörlüğünü gerçekleştirmek isteyenler de faşistler-

dir. Komünizm 142. maddenin kapsamına giriyorsa, faşizm haydi haydi girmektedir. Çünkü, 142. madde, «*Sosyal bir sınıfın diğer sınıflar üstünde tahakküm tesis etmesinden*» söz açıyor.

Şimdi Hukuk Fakültesinin öğrenci sıralarında adalet perisine vurgun olanlara, hakimlere, avukatlara, profesörlere, savcılara soruyoruz:

Ozanlar, romancılar, gazeteciler komünizm propagandası yapmak suçuyla zaman zaman tutuklanıyorlar. İşçi sınıfının haklarını korumak isteyen nice kişi varsa 142. maddeden canı yanmıştır.

Peki, burjuva sınıfının haklarını koruyanlar içinde hiç suç işleyen yok mudur?

Yıllardan beri ilâç olsun diye bir tane böylesine dava açılmamıştır.

Bunun anlamı şudur: 141 ve 142. maddeler toplumdaki egemen sınıfın çıkarına işletiliyor. Çünkü çoğu hukukçumuzun beyni, egemen sınıfların çıkarına bir hukuk mantığıyla yıkanmıştır. Daha fakültede bu yıkama işi başlar. Bakarsınız ki, koskoca hukukçu farkında olmadan faşist hukukun felsefesine uygun ahkâm kesiyor.

142. maddeyi bir de burjuva sınıfının tahakkümü açısından ele alıp da savcılık makamına oturan kişinin masasında faşizm suçunu konu edinen dosyalar dağ gibi kabaracaktır. Bu memlekette ticaret Odaları, burjuva sınıfını ihtilâle ve diktatörlüğe davet etmiştir de, savcılıklardan tıss çıkarmıştır.

Bir hukuk, zenginlerin hukuku ve bir hukukçu da egemen sınıfın adamı oldu mu, sonuç böyle olur.

25 Eylül 1966

İÇİNDEKİLER

Önsöz	5
Batı	9
Atatürk «Akılcı» İdi . .	12
Milliyetçiliğin Amentüsü	16
Atatürk, Kinross, Curzon .	20
Gürur ve Aşağılık Duygusu .	23
İki Sav	30
Makûs Talih .	34
Halkı Sevmek . .	37
Halk Gerici Değildir .	40
İlerici mi, Gerici mi?	43
İktisatta Millî Politika .	47
Tüketim Toplumu	51
«Afyon Savaşı»	55
Neden	58
Kökü Dışarda İdeoloji .	61
Tarzan'ın İdeolojisi .	64
Sınıf Kavgası . .	67
Çok Uluslu Örgütler . . .	70
Ordunun Varlık Gerekçesi	73
Yâr Bana Bir Eğlence!	77

<i>Çanakkale'de Mehmetçik .</i>	80
<i>Abdülhamit'in Köprüsü</i>	84
<i>Köprüünün Açılışı</i>	88
<i>Ne Yapmışsın Sen Atatürk? .</i>	91
<i>Eğitimde Bezirgân Ruhu .</i>	95
<i>Her Sınıfta On Bin Sayfa</i>	99
<i>Gençlik Düşmanlığı . . .</i>	103
<i>Öğretmenlerin Mücadelesi</i>	106
<i>17 Nisan!</i>	110
<i>NATO ile Türkçe Öğretmeni</i>	114
<i>Akıl Üzerine</i>	118
<i>Piyasadan Toplatılan Kitap... Piyasaya Çıkarılan Böbrek</i>	122
<i>Yeni Krallar, Yeni Soytarılar</i>	126
<i>Soytarılar ve Sanatçılar</i>	130
<i>Yazar Olmak</i>	135
<i>Sağdan Sola .</i>	138
<i>Çağdaşlaşma</i>	141
<i>Yasalardan Kaldırmalı .</i>	144
<i>İçice Dünyalar</i>	147
<i>Yılgınlık Ayıptır</i>	150
<i>Hans ile Mehmet</i>	153
<i>Tarih ve Biyoloji .</i>	156
<i>Fırıldaklar .</i>	159
<i>Kadın Nedir?</i>	162
<i>Güzel İstanbul .</i>	165
<i>X Harfi</i>	169
<i>M Harfi</i>	173
<i>Zzzam . .</i>	176
<i>Diderot'dan</i>	179
<i>Sokrates</i>	185
<i>50. Yılda</i>	191
<i>Çöpçü Olmak Özgürlüğü .</i>	194
<i>O Tokadın İzi .</i>	198

<i>Günaydın Hüzün</i>	202
<i>Yaşamak Güzel Şeydir, Ama Nasıl Yaşamak?</i>	206
<i>Ayıpları Tasfiye Etmeden Çağdaş Uygarlığa Varamayız .</i>	210
<i>Kıyamet Alâmeti</i>	214
<i>Saçı Ak, Yüreği Ak Hocam Hıfzı Veldet</i>	217
<i>Doğan Nadi İçin</i>	221
<i>Bu Dünyadan Vâ-Nû da Geçti</i>	225
<i>Eyuboğlu İçin</i>	229
<i>Kemal Tahir . . .</i>	232
<i>İlgi Çekici Bir Kitap</i>	235
<i>Bir Kitap . . .</i>	239
<i>Aralov'un Kitabı .</i>	243
<i>Gargantua</i>	247
<i>Yusuî Ziya'yı Kaybettik</i>	250
<i>Adliye Koridorlarında</i>	254
<i>Ne, Kimin?</i>	257
<i>Susuz ve Oturaklı</i>	261
<i>Çakmakçı Ali Rıza'nın Ölümü .</i>	265
<i>Bıyık ve Favori</i>	268
<i>Halk Ozanlarının Sonu Gelmeli Artık .</i>	272
<i>Marks ve Lenin Yasağı</i>	276
<i>Hukukçular Uyanınız!</i>	280

İlhan Selçuk, konularına ustaca bir yaklaşımla eğilir, sergilediği öğelerden özgün ve inandırıcı bir bireşime ulaşır. Aklın, mantığın ve zekânın parıltısıdır onun yazıları.

Halka yakınlık ve onu bilinçlendirme, toplum sevgisi, coşkucu değil akılcı kılmıştır Selçuk'u. En ağır konuları, dupduru bir anlatımla işler, geniş okuyucu kitlesinin her katına seslenmeyi başarır; devrimci, çağdaş ve yapıcı tutumuyla.

Gerektiğinde amansız bir yergicidir. Günlünçleştirmeyi ince çizgilerle belirler. Eleştiri ve taşlamalarla güldürüsel öze varan usta bir polemikçidir de...

Tanzimat 'Garpçılığı'ndan kurtulup Atatürkçü 'Batılılaşma'ya, uygar dünyada özgür ve bağımsız olarak yerimizi almaya yönelmeyi amaçlayan denemelerini, eleştirilerini, söyleşilerini ilgiyle okuyacaksınız İlhan Selçuk'un bu kitabında.

15 lira